TRACTATVS DE INTERDICTO VTI POSSIDETIS.

SIVE,

DE MANVTENTIONE IN POSSESSIONE:

Continens Quæstiones vtiles in praxi, & theoricæ, quæ versis paginis indicantur.

Verginij de Boccatijs à Cingulo I. C. Romani.

Nunc primùm in lucem editus.

Cum Summariis, & Indice rerum, ac verborum locupletissimo.

ROMÆ,
Apud Io. Angelum Ruffinellum. M. DC.

SVPERIORVM PERMISSV

ILLVSTRISSIMO VRBIS SENATORI MARTINO CAPELLETTO.

Io. Angelus Ruffinellus Bibliopola fel.

Omanam Vrbem, cui, tu Præses optime ex Capitolij sede ius dicis, arma ne magis, an leges inclytam reddiderint, haud facilè dictu est. Sed si rectè æstimemus ad præclarissimum omnium opus conficiendum, vtranque rem, velut icto fœdere, conuenisse affirmabimus. Tantum enim & tam late, terra marique patens imperium, armis potissimum partum, legibus conseruatum est; Atqui vt præclare ait ille:

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Domi leges foris arma profuerunt: armis perdomitæ nationes, legibus in officio retentæ sunt. Verum hoc feliciores armis leges extiterunt, quod post euersum Imperium, abiectaque arma, mansere superstites, suamque

ſuamque adhùc dignitatem, ſuum decus, vires ſeruant ſuas: vt non immeritò ijs interpretandis magnam hominum partem inſudare videamus. Quo in genere patrum memoria, maxime præſtitiſſe Virginium de Bocatijs nemo negauerit: qui eius monumenta ingenij voluitarit, libros nimirum de Cenſibus, de Societatibus officiorum, de Pactis, de litteris Remiſſorialibus, de Citatione, de Ægidiana Conſtitutione, atque hunc ipſum de Interdicto Vti poſsidetis, ſiue de Manutenſione in poſſeſsionem; quem nunc demum typis noſtris impreſſum meritò dicamus tibi quippe viro Romani iuris peritiſsimo, æqui bonique ſtudioſiſsimo, ipſiusque adeo Capitolij, vnde Iura fluxerunt ampliſsimo moderatori, atque inſtauratori; quique liberos tuos adoleſcentes optimos, ad eandem gloriam feliciſsime tua poſt veſtigia perducis. Erit porrò id etiam beneficentiæ in me tuæ, venerationis erga te meæ, monumentum.

Vale Romæ Calendis Iunij M. D C.

TRACTATVS
DE INTERDICTO VTI POSSIDETIS, SIVE DE MANVTENTIONE IN POSSESSIONEM,

Verginij de Boccatijs de Cingulo I. C. Romani.

PROHOEMIVM AD LECTOREM.

Adsit Sanctissima Trinitas, & gloriosissima Virgo Dei genitrix.

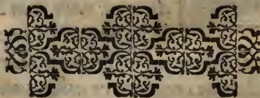
VONIAM parum est possessiones rerum acquirere, vel recuperare, nisi retineantur, et conseruentur; & ob id de retinenda, conseruanda, & manutenenda possessione aliqua dicere decreui: nam cùm Prætor inhibeat, ne vis fiat ingredienti in sua possessione, statim aduersarium cedere, & vacuam possessionem relinquere iubet, quod est multo plus quàm restituere, l. pen. §. fin. ff. de acquir. possess. & solet à Curialibus in Romana Curia dici, manda-

 tum

tum de manutenendo (quod est interdictum vti possidetis) habere vim trium sententiarum conformium, & brachij secularis, & per hoc interdictum furor armorũ vitatur, §. retinendæ instit. de interd. & ibi Theofilus in §. quàm dictum sit, & ob hasce causas res vtilissima videtur pro litium remotione, & pacis conseruatione tractare de manutentione, siue de retinenda, vel conseruanda possessione, quæ sinonima sunt, quò ad effectum, vt declarant Roman. & Alex. in l. 1. C. de Carbonian. edict. & Menoch. de retinenda in præludijs num. 15. & sequent. explosa Baldi, & sequacium opinione: & licet doctissimi viri, & Iurisconsulti clarissimi de ea tractauerint, tamen libet mea (qualia sint) pro legentium vtilitate, in lucem dare.

Lector itaque boni consulat.

Cap. I. De interdictis in genere.

1 QVONIAM de interdicto vti possidetis tractandum est in specie, videamus primo in genere quid sit interdictum & text. institut. de interdict. in prin. dicit, quòd est forma, seu conceptio verborum, quibus prætor iubebat aliquid fieri, aut fieri prohibebat, cum de possessione inter aliquos contendebatur; & quæ fuerit illa forma verborum declarat Theofilus in institut. dicto tit. de interdictis in princ. Et ideo dicuntur interdicta, quia inter duos dicta sunt §. summa instit. de interdict.

2 Quædam sunt interdicta simplicia, in quibus vnus est reus alter actor, vt sunt interdicta omnia restitutoria, vel exhibitoria, vel prohibitoria §. tertia insti. de interd. & ibi dicitur quòd ille qui desiderat exhiberi vel restitui rem, actor est, & reus qui se opponit.

3 Quædam duplicia sunt, in quibus vterque est actor & reus, vt sunt interdicta vti possidetis & vtrubi §. tertia insti. de interd. & l. 2. in prin.

ff. de interd. & l. 3. §. hoc igitur ff. vti posſid. & Theofilus inſtit. de interdict. §. cum dictum in quibus locis ponuntur exempla actoris & rei & duplicia vocantur quia quilibet ſubſtinet partes rei, & actoris.

4 Duplicia etiam ſunt interdicta recuperandæ vel adipiſcendæ poſſeſsionis l. 2. §. fin. ff. de interd.

5 Perſonalia ſunt interdicta in rem concepta l. 1. §. penul. ff. de interdict. vbi gloſ. & Doctores.

6 Quædam ſunt interdicta, quæ continent cauſam proprietatis, vt ſunt interdicta de itinere actuque priuato, & quæ proponuntur de locis Sacris & Religioſis, & interdicta de liberis exhibendis, quæ competunt iuris tuendi cauſa l. 2. §. quædam ff. de interdict. verſ. item alia de liberis exhibendis.

7 Quædam competunt ad rem familiarem, & hæc non continent cauſam proprietatis ſed poſſeſsionis, vt ſunt interdicta adipiſcendæ, recuperandæ, & retinĕdæ poſſeſsionis. l. 2. §. vt non ſit minus, & §. hæc autem. ff. de interdict.

8 Et interdictum vti poſsidetis competit in præſens, & interdicta de itinere actuque priuato, & de aqua extiua in præteritum competunt l. 1. §. interdictorum ff. de in interdict.

9 Quædam ſunt annalia, & quædam perpetua l. 1. in fin. ff. de interdict. & ſic quis agere debet intra annum & diem turbationis, Rebuff. ſuper cōſt. reg. part. 3. de materia poſſeſſoria art. 2 glo. 1. nu. 1. car. 156.

10 Quædam enim ſunt interdicta prohibitoria, quibus prætor vetat aliquid fieri aliqua reſtitutoria, quibus prætor iubet aliquid reſtitui, & aliqua exhibitoria cum prætor mandat aliquid exhiberi §. ſumma inſtit. de interdict. & ibi ponuntur exempla, & l. 1. §. interdictorum ff. d. tit. & Theofil. inſtit. de interd. §. ſumma.

11 Sunt etiam interdicta noxalia, quæ ob delicta ſeruorum quos in poteſtate habemus, dantur l. vlt. ff. de interd. videlicet cum vi deiecerunt, aut vi, aut clam opus fecerunt, ſed officio iudicis cogitur dominus ſua impenſa aut rem reſtituere, vel intereſſe ſoluere, vt d. l. fin.

12 Et interdicta ſunt accomodata hominum cauſa, vel ad publicam vtilitatem pertinentia, vel ſui iuris tuendi cauſa, vel officij, vel rei familiaris tuendi cauſa: publicę vtilitatis tuendi cauſa competit interdictum vt via publica vti liceat, & flumine publico, & ne quid fiat in via publica l. 2. §. hominum ff. de interd. & l. 1. in prin. eod. titulo.

13 Sui iuris tuendi cauſa competunt interdicta de liberis, & liberto exhibendis, & officij cauſa, vt puta de homine libero exhibendo l. 2. §. hominum verſ. iuris ſui ff. de interd.

14 Sunt etiam accommodata interdicta ad cauſas priuatas l. ſane in fi. ff. de

ff. de iuiuriis, quando maris ius proprium ad aliquem pertinet, & competit ei interdictum vti posidetis, si prohibetur ius suũ in mari exercere d. l. sane.

15 Interdicta non infamant infamia iuris, sed de facto damnatus interdicto vnde vi, & quòd vi aut clam infamat l. vnde ff. de vi & vi armata.

16 Interdicta retinendę possessionis sunt vti posidetis & vtrubi, quæ competunt quando agitur petitorio super aliqua re, cum ante quæratur quis posideat & quis sit actor vel reus, cum maximum sit commodum posidere, & quia melius est rei partes quàm actoris sustinere, quia actore non probante, reus & si nihil ipse præstiterit, absoluitur §. retinendæ instit. de interd. & Theofilus eodem tit. §. quam dictum, & ideo de hoc interdicto retinendæ aliqua dicere decreui.

INDEX CAPITIS II.

Condu-

Cap. II. Quando detur interdictum vti posidetis, siue mandatum de manutenendo.

1
HOc interdictum vti posidetis, vel retinendæ, in Curia Romana vocatur mandatum de manutenendo possessorem in possessione rei in qua existit, & datur ei qui probat possedisse de tempore litis contestatæ: Bart. in l. ait prætor §. quod ait nu. 2. & 14. ff. vti posid. §. hodie. instit. de interdict. Alij nominant hoc interdictum summarijssimum possessoriũ, Neuizan. consil. 81. nu. 7. in Galijs recredentia vel casus nouitatis vocatur, Tiraquel. in tractat. le mort saisit le viff parte 6. declarat. 9. in fine ibi vindicie, idest (vt vulgò vocamus) recredentia, solet ei adiudicari secundum notata in l. vlt. C. de edicto diui Adr. toll. & Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 4. & seq. sed in tertio remedio nu. 10. & sequen. dicit quòd recredentia dicitur cum possessio conceditur à iudice parti custodiæ causa & allegat Rebuff. super constitut. Regijs tomo tertio in tract. de materia possessoria art. 1. glo. 1. nu. 10. qui dicit quòd possessorium retinendæ, habet duo capita, in primo traditur custodia rei contentiosæ, quæ si decernatur à iudice alteri partium recredentia vocatur, & posidetur manu regia auctoritate prætoris, quasi dicat quòd manus regia, & recredentia detur causa non cognita, & in secundo capite examinantur testes & producuntur instrumenta & alia iura, & datur manutentio causa cognita; & ideo dicit in secundo capite recipiuntur testes & iudex his visis manutenet vnam partem, vt d. glo. 1. num. 12. & 13. & huic secundo capiti conuenit interdictum vti posidetis. In Hispanis vocatur hoc iudicium interim, Didacus in tractatu practicarum quæstionum c. 17. Io. Bolognettus vocat hoc iudicium conseruandæ possessionis in l. naturaliter § nihil commune nu. 442. ff. de acquir. posses.

2 Retentio est legitima detentio corporea & mentalis, vera, vel ficta, gratia posidendi rem, Didacus in c. possessor in 2. parte relectionis in initio nu. 2. cap. 1 fo. de reg. iur. lib. 6. Menoch. in præludijs de retinenda nu. 3. dicit quòd retinere possessionem nihil aliud est, quàm assecutam possessionem, & apud me existentem tueri, & conseruare, pro qua retentione datur interdictum vti posidetis, & vtrubi, & propterea libuit in primis videre quibus, & quando detur hoc interdictum vti posidetis.

3 Et datur hoc interdictum posidenti non vi, clam, vel præcario, & est prohibitorium ne vis fiat possessori, quia prætor vim fieri vetat

posiden-

posſidenti.l.1.in prin.& §.eſt hoc interdictum.ff. vti poſſide. & l.1.C. vti poſſid. Sed vere aut ficte poſsidenti datur ex interpretatione iuris vel conſuetudinis, Guido Papæ decif. 552. Rebuff. ſuper conſtitut. Regijs. tomo 3. in tract. de materia poſſeſſoria articulo 2. glo. 3. nu. 9. & ſufficit quód quis poſsideat ciuiliter vel naturaliter, Bar. in d.l. 1. in princ.& §.interdictum ff.vti poſsid. Alex.conſi.80. lib. 2. Menoch. de retinenda remed. 3.q.1 nu 18. Vnde ſi quis conuenitur ab eo qui nō poſsidet abſoluitur,quia hoc iudicium datur ſolum poſſeſſori.§.hodie inſtit.de interd.Bart.in l.1.C. vti poſsid. Ruin. conſil. 28. nu.6. lib.4.

4 Et ratio huius interdicti fuit, vt ſeparata ſit poſſeſsio à proprietate, quia quis poteſt eſſe poſſeſſor non dominus. Et è contra, & quandó agitur ſuper proprietate fere ſemper ſuper poſſeſsione contentio eſt. l.1.§.huius interdicti ff vti poſsid.& § retinendæ inſtitut. de interd.& facit l.exitus ff.de acquir.poſſeſ.

5 Et quia non datur poſsidenti per vim, videamus quando vis fiat: & vis fit poſsidenti, quando quis non ſinit poſsidentem vti arbitrio ſuo,ſiue in ſerendo, ſiue in fodiendo, ſiue in arando,ſiue in ędificando,vel quando non permittit poſſeſsionem liberam poſsidenti.l.vim facit ff de vi & vi armata, & l.8.§.ſed & interdictum ff.ſi ſeruit. vendicet, & l.3.§. hoc interdictum ff. vti poſsid. ibi quando quis in ſuo ædi ficare prohibetur,cum prohibeat eum vti ſua poſſeſsione, & idem in inquilino dicta l. 3. §.cum inquilinis, & in eo qui non permittit vitem quam in ſuo habet radicem pręcidere, vel tranſplantare vim facit d.l. 3.§.item videamus. ff vti poſsid.

6 Clam poſsidere dicitur qui furtiue ingreſſus eſt poſſeſsionem eo ignorante, quem ſibi controuerſiam facturum ſuſpicabatur, & ne fa ceret timebat: non enim ratio obtinendæ poſſeſsionis, ſed origo nanciſcendæ exquirenda eſt,l.clam poſsidere ff. de acquir. poſſeſ. vnde ſi ab initio bona fide poſſedi,poſtea ſciui rem eſſe tuam, & celare cepi, non dicor clam poſsidere l.ſi de eo §.ſeruum tuum ff.de acquir. poſſeſ. nec minus clam poſsidere dicitur qui domino ſciente poſsidet d.l. clam,verſ.nec quenquam.

7 Præcarium eſt, quod præcibus petenti vtendum conceditur tamdiu,quamdiu is qui conceſsit patitur l.1.in prin.& l.2.in fin. ff. de prę cario, & is,qui dedit præcario ciuiliter poſsidet, qui rogauit naturaliter l.3.§.ex contrario ff.de acquir.poſſeſ.& l.& habet §. eum qui ff. de præcario & poſsidenti ciuiliter datur interdictum vti poſsidetis, gloſ. & Bart. in l.1. C. vti poſsid. Menoch. de retinend. remedio 3. nu. 38. & ſeq.q.4.

8 Sed poſsidenti præcario à me, antequam interuertat poſſeſsionem

illius qui præcarium concessit, non potest dominum impedire, quin in sua ciuili possessione manuteneatur, quia dominus dum petit manuteneri reuocat præcarium, quod non durat nisi tanto tẽpore quanto rogatus vult, cum sit beneficium & liberalitas concedentis l. 2. §. 1. & l. interdictum cum seq. ff. de præc.

9 Et prætor non tuetur eum qui præcario possidet ante interuersam possessionem l. 1. in princ. ff. vti poss. sed si ille qui rogauit interuertit possessionem rogati, vel rogatus deducit rem in iudicio suspicans se posse repelli interuersa possessione, qui rogauit debet manuteneri, quia prædo tuendus est in sua possessione. c. in literis de restit. spol. sicut si is qui rogauit spolietur post interuersam possessionem restituitur, Bal. in l. 2. nu. 29. C. de seruit. & aqua, Rota decis. 1. de rest. spol. in antiquis tanto magis debet manuteneri, ne spolietur donec videatur causa interuersionis, ad euitandum scandala quæ possent oriri.

10 Et datur hoc interdictum ei qui rogauit contra tertios, non autem contra dominum l. qui præcario ff. de præcario, & quoniam ille qui rogat perdit possessionem seruitutis, vt declarat Menoch. de retinenda remedio quinto nu. 81.

11 Et ideo regula est, quòd non possidenti vi, clam, vel præcario datur hoc interdictum l. 1. in prin. & §. perpetuo ff. vti possid. instit. de interdict. §. sed interdicto.

12 Intellige & declara, vt non detur interdictum possidenti vi, clam, vel præcario contra dominum, sed contra tertium datur interdictum, vt d. l. 1. §. fin. ff. vti possid. & l. fin. C. de acq. poss. ibi aduersus extraneos vitiosa possessio prodest, & l. qui præcario ff. de præcario & §. sed interdicto instit. de interdict. Menoch. de retinenda remedio 3. num. 19. vbi ponit alias declarationes.

13 Datur hoc interdictum possidenti contra molestantem qui non possidet, Decius in c. licet causam nu. 200. de probat. post Abbatem, & Bart. per eum allegatos.

14 Datur enim hoc interdictum, quando duo prætendunt possidere, ne deueniatur ad arma §. retinendæ institut. de interdict. vbi glo. & Theophilus d. tit. §. quum dictum.

15 Et competit pro possessione l. 1. §. 1. & §. pen. ff. vti possid. & § sed interdicto instit. de interd. & pro possessione cuiusuis rei corporalis immobilis, si in ea turbari contingat, Bart. in d. l. 1. nu. 2. & Bald. & Salic. in l. 1. C. eodem, Menoch. de retinenda remedio 3. q. 12. nu. 10. Et pro re mobili existenti in domo, vel in fundo ex quo cohæret rei immobili, datur interdictum vti possidetis, quia propter cohærentiam rei immobilis videntur fructus existentes in fundo, & mobilia existentia in do-

in domo esse partem fundi & domus l. si aliena ff. de vsucap. l. 1. §. vtique & §. seq. ff. de vi & vi armat. Rebuff. super constit. Regijs in tracta. de materia possessoria articulo 5. glo. 2. nu. 26. & seq. Sed pro istis mobilibus habemus interdictum particulare vtrubi §. retinendę instit. de interd. & habemus titulum ff. vtrubi vt dicemus suo loco, vide etiam aliqua per Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 283. & seq. q. 37.

16 Et datur hoc interdictum siue pro tota re, siue pro parte, siue pro indiuiso possidere se dicat l. 1. §. hoc interdictum ff. vti possidet. & ibi Doctores.

17 Competit etiam si quis in mari habet ius hoc interdictum vti possidetis l. sane si maris ff. de iniurijs, & redditur ibi ratio in quantum mare spectat ad priuatam non ad publicam causam, quia in publica causa non datur interdictum priuato, vt in dicta l. sane vbi etiam glossa & alij.

18 Datur lite pendente, quia per continuationem possessionis antiquæ nihil innouatur: Imola in clem. fin. vt lite pend. Alex. in l. 1. in additione ad Bart. C. de litig. & qui continuat non attentat, Paris. consil. vlt. in fine lib. 4. & nullus debet prohiberi vti iure suo lite pendente.

19 Datur ciuiliter possidenti hoc interdictum, vtputa domino qui locauit vel concessit alteri vsumfructum, vel donatario quando dominus sibi reseruauit fructus, & in similibus casibus glo. in l. 1. §. fin. ff. vti possid. & ibi Bart. nu. 2. Menoch. de retinenda remedio tertio q. 2. nu. 22. & seq. & potest esse ratio, quia si tertius spoliat vsufructuarium, spoliat etiam dominum ciuiliter possidentem, glo. in l. 1. C. vti possid. vbi Bart. & Salic. in fin. Menoch. de retinenda remedio primo nu. 34. & 35. Ad euitandum igitur ne dominus spolietur sua possessione, culpa vel negligentia vsufructuarij, dandum est mandatum de manutenendo domino ciuiliter possidenti, vt dictum est s. & datur ciuiliter possidenti contra eum qui emit ab illo qui non possidebat, nec ciuiliter, nec naturaliter, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 302. & turbatus in sua ciuili ab eo qui habet naturalem potest petere ab habente naturalem vt desistat eum molestare in sua ciuili & restituat naturalem. Calcan. consi. 76. nu. 3. Menoch. de retinen. remed. 3. nu 23. & seq. licet naturaliter possidens, manuteneri debeat aduersus eum qui ciuiliter possidet, Didacus in tract. pratic. quæst. c. 17. nu. 5. Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 17. & seq.

20 Datur etiam eunti ad iudicem qui non suspicat se posse repelli, sed vt iudex ipsum manutenear, quia iste dum vadit ad iudicem non perdit possessionem, & ideo iudex debet illum manutenere, Ruini consil. 58. nu. 6. lib. 4. Mandell. de Alba. consi. 73. nu. 15.

81 Et hæredi datur interdictum in locis in quibus extat statutũ quòd possessio defuncti continuetur in hæredem sine appræhensione, Guido Papæ decis. 552. col. 2. vers. circa primum, Rebuff. super constitut. Regijs tomo 3. de materia possessoria art. 2. glo. 3. nu. 10. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 59. & seq.

82 Et similiter datur interdictum quando defunctus fuit occisus à turbatore hæredi occisi, quia hæres occisi habetur pro possessore, Bald. in c. licet causam, de probat. nu. 34. & Bald. in l. si adducta nu. 5. C. de furtis, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 61.

83 Et simile est, quando mota est lis super turbatione, & ante finitum iudicium turbatus moritur, tunc successor defuncti in lite obtinebit mandatum de manutenendo, Ant. Felin. & Decius in c. quia Gu. de iudicijs, & in c. 2. vt lite pendente, Menoch. dicto 3. remedio. de retinenda num. 62.

84 Datur etiam mandatum de manutenendo hæredi, si turbatio cepta est hæreditate iacente, vel ante aditam hæreditatem, quia hæreditas possidet l. denique §. quæsitum ff. quòd vi aut clam, Bald. in dicto c. licet causam nu. 34. de iudicijs, Menoch. de retinenda remedio 3. num. 63. & isto casu forsan erit agendum nomine hæreditario, vt dicitur in Ecclesia turbata, vel spoliata, quia rector vel prælatus agit nomine Ecclesiæ, Rota decis. 18. de restit. spoliat. in antiquis, Rebuff. de pacific. possess. nu. 149. & dixi alibi.

85 Dari debet etiam Canonico regulari prouiso ab ordinario de beneficio sæculari, cuius possessionem accepit hoc interdictum, quia interdictum vti possidetis datur possessori l. 1. ff. dicto titulo, quoniam si Canonicus regularis possidẽs beneficium seculare iusto titulo spolietur tali beneficio, debet restitui ex quo possidet, & facit fructus suos, Rota decis. 9. de restit. spol. in antiq. Felin. in c. de quarta col. 11. de præscrip. tanto magis debet manuteneri.

86 Datur etiam vasallo turbato in possessione sui fæudi ex quo naturaliter possidet. glo. in l. 1. C. vti possid. & ibi Doctores, Ruin. consi. 53. lib. 3. nu. 3. Menoch. d. remedio 3. de retinenda nu. 81. & seq. q. 9. vbi extendit dictam conclusionem ad vasallum vasalli.

87 Et hac ratione datur emphyteotę hoc interdictum, quia naturaliter possidet, Bart. in d. l. 1. nu. 8. C. vti possid. Menoch. de retinenda remedio. 3. nu. 84. q. 9.

88 Rectori Ecclesiæ turbato in quasi possessione iuris rectoriæ datur hoc interdictum ex eo, quia rector possidet ius rectoriæ & ipsam rectoriam & possidenti datur regulariter hoc interdictum, Bart. in l. 1. §. hoc interdictum, ff. vti possid. Berous in c. licet causam nu. 2. & 66. de probat.

probat.Menoc.d.remedio 3.de retinenda nu.125.q.16.

29 Patrono Ecclesiæ turbato in quasi possessione præsentandi rectorem cum Ecclesia vacat aduersus turbantem, conceditur mandatum de manutenendo,Rebuff.super constit.Regijs tomo 3.in tit. de causis possessoris beneficiorum in præfatione nu. 7. Menoch. de retinenda remedio 3.nu.131.& seq.

30 Et illi qui est in possessione percipiendi decimas à certis personis datur mandatum de manutenendo,vel interdictum vti possidetis,Rebuff.in tractat.de decimis nu.3. & 4. quest. 9. Menoch. dicto remedio 3.de retinenda nu.134.& seq.

31 Sed dubium est si ille qui petit manuteneri in possessionem exigendi decimas,teneatur docere de titulo,prout cogitur docere ille qui agit spolio super decimis iuxta glo. in clem.1.de causa possessionis & propriet.& Rota decis.7.de probat.in nouis,Egid.decis.49.& 50.Guido Papæ decis. 85. tenent, ꝙ teneatur docere de titulo, quia decimæ solum Episcopo, & rectori parrochialium Ecclesiarum de iure communi exactio conceditur,& laici decimarum sunt incapaces,c.fin.§.quod autem 16. q. 1. & post concilium Lateranense sunt omnino incapaces c.prohibemus,& c.quamuis iuxta glo. in verbo concesserit in fin. de decimis,&c.Et plantare de priuilegijs,& c.cum apostolica,circa finem, & ibi per Cardinalem & omnes de his quæ fiunt à prælatis sine consensu capituli,& ideo Episcopus & rector, debent producere suas bullas ad doceñ. ꝙ tanquam rector, vel Episcopus, debet manutenerí,quia habent pro eis iuris communis assistentiam cum sint Prælati, & quibus de iure solui debent decimæ, & sic tanto magis alij qui non habent assistentiam iuris,& prætendunt exigere posse decimas.

32 Et ideo si laici habent decimarum exactionem ex priuilegio Apostolico, debent agentes pro decimis priuilegium Apostolicum producere pro colore tituli, cum ex dicto priuilegio fiunt capaces decimarum, Doctores in c. cum apostolica de his quæ fiunt à Prælatis, Balbus in tract.præscript. in prima parte quintæ partis in septima quæst. nu.19.& seq.& exhibito priuilegio, & probata quasi possessione exigendi decimas,prout requiritur in hoc interdicto debet laicis dari mãdatum de manutenendo, quia fiunt capaces ex priuilegio, aliàs non, quia decimæ sunt spirituales,Rebuff.in tract.de decimis q.13.nu.38.

33 Sed quando laici probant exegisse decimas per tempus immemorabile, & allegent cum possessione immemorabili titulum habitum ab Ecclesia, vel quòd possederunt decimas per dictum tempus à vasallis Ecclesiæ,& tunc sunt capaces decimarum,Io. And.in c. cum apostolica col. fin.de his quæ fiunt à præla.sine consensu capituli, & ibi Abb. col.fin.

col.fin. Dominic. & Franc. in c.2.§.sane de decimis lib.6. Balb. in dicto tract. præscript. in d. prima parte quintæ partis principalis.q.7.col.7.& isto casu debet manuteneri, aliàs possessio immemorabilis mille annorum laicis non suffragatur, quando laici nolunt recognoscere decimas in feudum ab Ecclesia, cum præsumantur possidere ex vsurpatione, & talis possessio vsurpata non debet manuteneri quia habet resistentiam iuris communis, Rebuff. in tract. de decimis, q.13.nu.72.& multis seq. vbi declarat quomodo laici decimis capaces fiant, & quia obstat notorius defectus tituli, vt late declarat Didacus super quarto decretalium in epithome secundæ partis, c.7.nu.10.car.133.

34 Alij clerici beneficiati sub iurisdictione alicuius parrochialis Ecclesiæ positi, debent titulum & possessionem probare, quia in aliena iurisdictione debet probari præscriptio 100. annorum, vel titulum allegare c.1.de præscript.in vj.& decimę de iure communi debētur parrochiali Ecclesiæ, c.cum contingat, de decimis, & sic alij clerici quando probant titulum, vel possessionem immemorabilem, debent manuteneri, quia beneficiatus nō vult excludere in totum rectorem parrochialis Ecclesiæ, sed vult cum eo concurrere, & in isto casu non habet locum c.1.de præscript.in vj. Abbas in c. si diligenti de prescript. & ibi Feli. nu.3.& seq. Balbus de præscrip. parte 1.quintæ partis principalis q.8.nu.6.& 7. maxime si adest consuetudo in loco, quòd beneficiatus debeat viuere de fructibus dictæ parrochialis Ecclesiæ c. vt quisque de vita & honest. cleric. c. conquerente. de cleric. non resid. & ibi Abbas col.1.Cassad. decis.19.de præben. Alex. consil. 124. col. 2.lib.4.Aimo de antiq. tempor. part.4.nu.179.& in istis casibus volens manuteneri debet probare consuetudinem, præscriptionem, vel priuilegium, & possessionem, vel quasi, exigendi decimas, & eis debet dari mandatum de manutenendo ad perceptionem, vel quasi possessionem exigendi decimas, cum habeant possessionem, & titulum.

35 Sed si beneficiatus est in possessione percipiendi decimas in parrochia aliena, rector parrochialis Ecclesiæ vt possit decimas percipere, non habet intentionem fundatam de iure communi ad effectum præmissum, Rota decis.5.de officio vicarij, vbi dicitur, quòd rector habet intentionem fundatam vt sit vicarius, & possit decimas, & iura parrochialia petere, Cassad. decis.4. de præbend. & facit l.3. in princ. ff. de fideic. libert. & non ad effectum, vt alium clericum possidentem priuet possessione decimandi, qui exigit decimas, sed possidet domum parrochialis Ecclesiæ, ex qua satis probatur titulus, cum per possessorem domus incidenter deducatur titulus non principaliter, glossa, & Bart. in l. quidam in suo ff. de condit. & demonstrat. Imola in clem.

si duo-

si duobus, not. 2. vt lite pendent. Alex. consi. 10. nu. 3. lib. 4. maxime si appareret quòd rector percipit à beneficiato quartam partem decimarum, quia tunc appareret quód de illis fructibus ambo viuunt, & propterea si beneficiatus docet de titulo sui beneficij, & possessione exigendi decimas in aliena parrochia cum possessione domus parrochialis, debet in ea possessione manuteneri non obstante oppositione rectoris, præterquàm in illa quarta parte decimarum quam soluit rectori parrochialis Ecclesiæ, & satis est beneficiato pro titulo exactionis decimarum possessio domus parrochialis Ecclesiæ, quia non possideret domum parrochialis beneficiatus si non haberet titulum exigendi decimas in parrochia aliena, & propterea non esset manutenendus in quasi possessione exigendi decimas in aliena parrochia, quod est secus quādo possidet domum parrochialis Ecclesię, & est in possessione exigendi decimas vt dictum est.

36 Et si quis non est in possessione exigendi decimas de omnibus fructibus, sed de agnis tantū, non debet manuteneri nisi in his in quibus, est in possessione, non autem in alijs fructibus in quibus non est in possessione, quia quantum possessum tantum præscriptum, Rebuff. in tract. de decimis q. 14. nu. 9. 10. & seq.

37 Et quia in decimis exigendis requiritur titulus vt dictum est supra pluries, videamus quot modis titulus pro exactione decimarum acquiratur, & primo per compositionem factam inter personas Ecclesiasticas, vel alias, auctoritate superioris decimæ acquiruntur, Rebuff. in tract. de decimis q. 13. nu. 16. & iste est titulus sufficiens vt quis possit decimas exigere.

38 Secundo per priuilegium Papæ alicui concessum acquiritur titulus pro exactione decimarum, Rebuff. in dicto tract. de decimis. q. 13. num. 32.

39 Tertius casus est, vt titulus acquiratur transactione facta super decimarum exactione auctoritate superioris, Rebuff. in d. tract. de decimis. q. 13. num. 33.

40 Quartus casus est vt quis exigat decimas consuetudine, & illa probata, est legitimus titulus ad illas exigendum, Rebuff. in d. tract. de decimis. q. 13. num. 40. & num. 67. vbi dicit quòd consuetudo habet vim priuilegij.

41 Quintus casus est, quando quis ex præscriptione immemorabili exigit decimas allegando titulum vel fęudum ab Ecclesia, Rebuff. vbi s. q. 13. nu. 55. & seq. & nu. 69. & seq.

42 Sextus casus est probatio temporis immemorabilis quasi possessionis exigendi decimas cum aliqua recognitione facta Ecclesiæ per lai-

cum, quia præſumitur quòd ab Eccleſia laico traditæ ſint decimæ in fęudum vel alio iure poſtquàm Eccleſiam recognoſcit, Rebuff. vbi ſupra nu. 76. & ſeq.

43 Quando autem per decem annos præſcribantur decimæ & præſcriptio det titulum ad obtinendum in remedio retinendæ, vide Rebuff. in d. tract. decimarum q. 13. nu. 100. & ibi vide quàmplura circa exactionem dicimarum quæ poſſunt huic interdicto accommodari; quare ſi caſus eueniat ad eum recurre.

44 Hic libet declarare textum in l. ſi duo §. item videamus ff. vti poſsidetis, in quo dicitur ſi vicinus ex tuo fundo vites in ſuas arbores transduxit, poteſt dominus fundi denunciare vicino vt vites præcidere debeat, poſtea ſequitur in textu ponendo alium caſum videlicet vicinũ poſſe vti interdicto vti poſsidetis de eo loco quo radices vitium continentur: nam ſi dominus impediuit vicinum ne vites transduceret, vel præcideret, vim facit ei quominus poſsideat, nam qui colere fundum prohibet poſsidere prohibet, & colere fundum prohibet, qui vitem vicino præcidere vel tranſducere prohibet, & in hoc caſu vicino datur interdictum tranſducere vel præcidere volenti vitem, & propterea dictus §. item videamus continet duos caſus, vnum quòd dominus poteſt agere contra vicinum, vt vites præcidat vel tranſducat, & eum ad hoc via iuris cogere poteſt, & hic caſus non pertinet ad interdictum vti poſsidetis. Alterum quòd vicinus poteſt vitem in alieno fundo plantatam tranſducere vel præcidere colendi cauſa, & ſi dominus fundi impedit illum tranſducere vel præcidere, datur dicto vicino interdictum, quia dominus vult impedire culturam vitium, & ſic poſsidere vitem, & hic videtur ſenſus, Clarus. d. §. item videamus ſuper cuius intellectu multum laborat Iacob. Men. de retinenda remedio 3. nu. 239. & ſeq. quo loci repræhendit Bart. dicentem quòd dominus fundi poteſt præcidere radices vitium propria auctoritate plantatarũ in fundo alieno per l. fin. §. ſi ad ianuam meam tabulas fixeris ff. quòd vi aut clam, & l. quemadmodum §. 1. ff. ad leg. Aquil. quo loci ex reſcripto Adriani deciditur, quòd qui facit aliquid in alieno de facto eodem modo remoueri debet, ſed ſi de conſenſu domini quis plantauit in alieno, non poteſt dominus præcidere radices, ſed debet denunciare, & via iudiciaria præcidere vites, & ſic Bart. loqui videtur circa primum & ſecundum caſum, & ideo videtur quòd male repræhendatur à Menochio, eo quia ſi vites plantatæ ſunt de conſenſu domini, non poteſt illas præcidere dominus propria auctoritate, ſed debet denunciare vicino, & agere via iudiciaria, interim eſt locus interdicto ſi vicinus vult vites præcidere, vel tranſducere.

45 Postea in d.l.si duo sequitur alius §.item videamus ff. vti possid. in quo dicitur si proiectum supra vicini solum non iure haberi dicatur interdictum vti possidetis non competit domino fundi nec habenti proiectum in superficie super fundo, quia dominus soli solum possidet, & dominus superficiei cum ædibus superficiem possidet, & non erat contentio quis debeat possidere solum, & quis proiectum factum in superficie, & propterea non datur interdictum vti possidetis alicui ipsorum, sed videndum est in proprietate, an iure proiectum factum sit necne, & in hoc potior est dominus soli contra superficiarium, vt in §.cæterum.in d.l.si duo, nisi ex pacto in locatione apposito possit superficiarius proiectum retinere in superficie facta supra solum alienum, glo.in dicto §.item videamus, in tertia lectura, tenet quòd domino soli detur interdictum in solo quod possidet & superficiario in proiectu quem pariter possidet, & non detur possidenti solum interdictum super proiectu, nec è contra possidenti proiectum detur interdictum super solo, quam glossam sequitur ibi Bart. & propterea videtur male repræhendi à Menochio de retinenda remedio 3.nu.242. & seq. ideo cum illis transeo quantum ad intelligentiam dicti §. item videamus respectu interdicti retinendæ, sed respectu proprietatis vera est opinio Menochij, quia dominus soli excipiebat de iure suo, & de non iure superficiarij. Sed ista quæstio non est tractanda in iudicio retinendæ, sed in proprietate, & ideo Iurisconsultus illam omittit, & diffinit neutri ipsorum interdictum competere, vel sequendo opinionem Cuiacij lib. 5. obseruationum c. 22. vtrique competijsse interdictum domino soli in solo, & domino superficiei in superficie, & hic videtur intellectus glossæ, & Bart. ibi.

46 Spoliatori vel deijcienti datur hoc interdictum, antequàm constet de violentia per confessionem spoliatoris vel per sententiam & rem iudicatam, vel notoriè constet in actis de spolio violento per testes, quia multa potest spoliator allegare, vt assertus spoliatus non sit restituendus, & interim dum hæc discutiuntur debet manuteneri, Paulus de Castro consil.3. lib. 2. Menochius verò de retinenda remedio 3.q. 34.num.252. distinguit plures casus sed valde controuersos, ibi vide, & propterea spoliator prætensus si negat constare de spolio & violentia, quia statim quòd constitit de violentia non datur ei manutentio l.1.§.fin.ff.vti possid. nam vt dictum est supra, hoc interdictum nō datur possidenti vi clam vel præcario, & Plotus in l.si quando.C. vnde vi num. 99. ad finem dicit dari spoliatori qui de præsenti non acquisiuit possessionem, sed ex interuallo, qui spoliator non est spoliandus ex interuallo, sed incontinenti licet.l.si quis ad se fundū, vbi Cin.

Bart. Bald. & cęteri C. ad leg. Iul. de vi publi. vel priuata, Ripa in §. nihil com. nu. 46. & 47. ff. de acquiren. poss.

47 Colonus qui nummis colit vel habet aliquod ius, vel obligationem in re locata debet manuteneri etiam contra dominum, quia si spoliaretur à domino restitueretur in possessione in qua erat tempore spolij l. colonus ff. de vi & vi armata, & pariter iusta causa allegata per eũ restitui debet contra emptorem vel venditorem l. cum fundum ff. d. tit. & dixi late in tractatu de restitutione spoliat. in c. de colono, si ergo talis colonus restituitur debet etiam manuteneri donec videatur ius coloni, quod potest esse impensa facta in re conducta, vel cultura prędij, vel fructuum recollectio ante separationem à solo pro quibus habet ius retinendi, vt declarat glo. in l. non ab re in verbo allegatio. C. vnde vi.

48 Colonus qui solum detinet & non possidet, nec nummis colit nec habet iustam causam retinendi non debet manuteneri l. 3. §. si seruus. ff. de acquir. poss. & l. fin. ff. de vi & vi armat. Bertrand. consil. 210. lib. 2. in prima impressione, & dixi in d. c. de colono de rest. spol. quia hoc interdictum datur tãtum possidenti l. 1. & §. est hoc interdictum ff. vti possid. Menoch. late de retinenda remedio 3. nu. 46. & seq.

49 Si verò colonus interuertit possessionem domini illum spoliando debet manuteneri quia prędo tuendus est in possessione sua c. in literis. de rest. spol. & quia colonus conduxit rem propriam, quę conductio non valuit glo. in verbo cedere in d. l. non ab re. C. vnde vi. tũc pariter debet manuteneri, quia possidet pro suo non vti colonus.

50 Et conductor vel inquilinus ad tempus debet manuteneri, si dominus promisit illum nõ expellere durante tempore locationis, vel quia hypothecauit rem locatam, vel dominus constituit se possidere nomine coloni, & tunc quia habet possessionem & ius à domino, debet manuteneri, Sozzin. consi. 17. nu. 17. lib. 3. Gozzad. consi. 99. num. 4. Tiraq. qui loquitur in conductore perpetuo in tractatu constituti parte 3. limit. 14. nu. 12. & quia isti naturaliter possident, & propterea sunt manutenẽdi l. 1. ff. vti possid. quia prętor vetat vim fieri possidenti, & quòd reddatur inquilino interdictum tenet Menoch. vbi s. nu. 234. & seq. sed non contra dominum, vt nu. 237. & seq.

51 Sequestrata possessione alicuius ex causa necessaria, quia sequestrum non priuat aliquem possessione sua, vt per Cin. Barr. Bald. & Curt. Senio. in l. 1. nu. 64. C. de prohib. seq. bonorum manuteneri debet qui sequestrum passus est, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 86. & seq. quam conclusionem declarat Gomes. in reg. de annali possess. q. 46. in fin. Papazz. in annot. ad decis. 2. de rescript. nu. 50. Re-

buff.

buff super concordatis in tit. de annatis vers. 3. in beneficialibus.

52 Si verò sequestrum fit voluntate partium super aliqua re, priuat possessorem possessione sua, aliàs non, Card. in clem. 1. q. 18. de seque. poss. & fruct. nu. 22. per l. interesse puto ff. de acq. poss. Cassan. consi. 47. nu. 4. Gomes. in d. q. 46 in reg. de annali. in fin. Menoch. de retinenda remed. 3 num. 91. & hoc casu non sufficeret consensus vnius partis tantum ad obtinendum mandatum de manutenendo, sed requireretur consensus vtriusque per reg. l. nihil tam naturale ff. de reg. iur.

53 Sed si sequestrum fit quia duo contendunt possidere eandem rem, & iudex ne partes deueniant ad arma apponit sequestrum super illa re, tunc sequester possidet non partes, & si aliqua partium peteret manutentionem non obtineret mandatum de manutenendo, quia nō possidet, & si fiat turbatio in possessione sequestrata, sequester debet manuteneri, Aret. in l. interesse puto. ff. de acq posses. Menoch. de retinenda remed. 3. nu. 93. & remed. vlt. nu. 45. non autem partes nisi post finitam controuersiam.

54 Verum si iudex auocat ad se possessionem partium contrauertentium rei sibi subiectæ ratione iustitiæ, tunc illæ iustitiæ minister si turbetur non habet interdictum vti possidetis quia pro suo non possidet Io. Faber. in §. retinendæ nu. 8. vers. quid si iustitiarius. instit. de interd. Henric. Boic. in c. examinata de iudicijs quo loco dicit quòd manus regia posita rei contentiosæ, non priuat aliquem possessione sua, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 95. & seq. Sed hoc casu datur interdictum ne vis fiat, quod datur illi qui possidet causa custodiæ, Ioan. Frabri. in dicto §. retinendæ num. 4. versic. quo ergo remedio instit. de interdict.

55 Datur etiam ei qui est in possessione iuris pascendi, Sozzin. consil. 91. nu. 10. lib. 3. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 137. & seq.

56 Et misso in possessionem ex secundo decreto à prætore, qui vult facere missum in possessione possessorem, vt in l. 3. §. vlt. ff. de acquir. poss. vbi Ias. nu. 10. debet dari mandatum de manutenendo, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 163. & seq. & similiter quando primum decretum habet vim secundi, Menoc. vbi s. nu. 202.

57 Creditores missi in possessione ex primo decreto regulariter non possident sibi sed custodiæ causa, vt l. 3. §. creditores ff. vti possid. & propterea eis non datur interdictum vti possidetis, quod datur possessori tantum vt l. 1. ff. vti possid. Sed datur interdictum ne vis fiat ei qui in possessione missus est à prætore quod continet tuitionem possessoris, vt venientes in possessione coerceat l. 1. in princ. & §. 1. ff. ne vis fiat, nec datur interdictū creditori misso in possessionem ex primo

decreto

decreto in vim sententiæ diffinitiuæ, Menoch.nu.215.& seq.in 3.remedio de retinenda.

58 Sed missus in possessione ex primo decreto ob magnam contumaciam debitoris qui vocatus ad iudicium dixit se nolle venire, & iudex in suo decreto expressit istam magnam contumaciam debitoris, & quòd propterea faciebat creditorem possessorem bonorum debitoris, vt declarat Decius in c.consultationibus nu.12.de off.delegat. & Ludouic.Bolog.in l.si finita §.Iulianus nu.190.ff.de damno infect. & Menoch.de retinenda remedio 3.num.185.vsque ad num.194. vbi differit an hoc fieri possit à iudice, & concludit quòd potest fieri ex magna contumacia debitoris quòd creditor fiat possessor bonorum debitoris ex primo iudicis decreto, pro quo facit quòd missus in possessione à iudice iuste possidet l. & generaliter in fine ff.de noxalibus, & hoc quia iudex causa cognita possidere iubet l.4.§.condemnatum ff.de re iudic. & facit quod qui comparauit auctore iudice bonæfidei possessor est l.qui auctore ff.de reg.iur.& Decius & Doctores in l.non videtur §.qui iussu ff.de regul.iur.& qui iussu iudicis aliquid facit non videtur dolo facere, quia parere necesse habet dicta l.non videntur §.qui iussu ff.de reg.iur.& facit regula quòd quis de Regul.iur.in vj.vnde cum iuste possideat qui auctoritate iudicis possidet l.iuste possidet ff.de acq.possess.merito illi debet concedi interdictum vti possidetis, quod conceditur possessori, vt l.1.ff.vti possid.

59 Legatarius vel fideicõmissarius missus in possessione in casu l.postquàm §.Imperator.ff.vt legatorum nomine caueatur manuteneri debet, concludit Menoch.de retinenda remed.3.nu.203.& seq.

60 Et similiter missus in possessione ex primo decreto post annum cũ faciat fructus suos debet manuteneri quia possidet, & hoc primum decretum habet vim secundi, Menoch.vbi s̃ nu.206.& seq.infra annum tamen dubito cum eodem Menoc.ibi nu.208.vsque ad nu.216. & nu.217.limitat quando missio in possessionem est facta post litem contestatam, vel esset quasi lis contestata, vt nu.218.

61 Controuersa est opinio an missus in possessione ex eo, quia actor agit hypothecaria & ex primo decreto fuit missus in possessione, dubitatur an taliter missus possideat, aliqui tenent possidere, aliqui contra, ideo causa eget magna discussione, vt fatetur Menoch.in dicto tertio remedio de retinenda nu.221.& seq. ad fugiendum istam controuersiã consulo creditorẽ qui habet hypothecam, ne agat hypothecaria sed agat interdicto Saluiano, vt dixi alibi, quia missus in possessione ex interdicto Saluiano possidet, & facit fructus suos, & ob id debet manuteneri ex d.l.1.ff.vti possid.quia tale interdictũ datur possessori.

62 Praterea possessio quæsita vigore mandati conditionalis est considerabilis ad effectũ manutentionis, quia manutentio videtur esse leuis prçiudicij, nam effectus sequi debet post impletam conditionem, Bart. in l. quibus diebus §. termilius col.3.ff.de condit. & demonstrat. Fabius decis. 53.

63 Cessionarius possessionis rei incorporalis acquirit rei incorporalis possessionem sine traditione, quia cessio in his incorporalibus loco traditionis habetur, Natta.consil.398. num. 38. & talis cessionarius debet manuteneri, Iacob. Menoch.de retinenda remedio 3. nu. 259.& seq.

64 Et cessionarius rerum corporalium cum subsequenti traditione, vel cum constituto si turbetur in sua possessione potest vti hoc interdicto, Natta.consi.398.nu.38. vltra medium, quem refert Menoch. de retinen.remedio 3.nu.263.& seq.

65 Sed si solum rei corporalis facta est cessio in fauorem alicuius & traditio possessionis facta non fit cessionario, cedens manuteneri debet donec tradat cessionario possessionem, cum cedens tantum possideat, & ex cessione simplici, facti possessio non transfertur, Natta cõsil.398.nu.24.& 25.& consi. 399. nu. 5. prout in simili dicimus in cedente beneficium ad fauorem vnius in manibus Papæ, quia cedens possidet quousque cessionarius capit possessionem, & si cedens spolietur à tertio restituitur, Cassad. decis.4.de restit. spoliat. Achilles decis. 10.in eodem tit. ita debet manuteneri si à tertio turbetur cedens in possessione beneficij cessi.

66 Verum si cessisset in manibus Papæ vel ordinarij simpliciter; & non ad fauorem alicuius personæ, quia cedendo simpliciter non habet cedens animum possidendi, nec titulum ad retinendum c. quod in dubijs de renunciat. & dixi in tractatu.de restit.spol. in c.de renunciat. quæ procedunt in beneficialibus, quòd talis simpliciter cedens non possidet, & propterea non debet manuteneri, nisi dicas quòd resignans beneficium detinet vsque ad aduentum successoris & prçsentationem literarum collationis resignatarij faciẽdam exequutori, qui debet resignatarium in possessionem beneficij ponere, nam forsan tunc contra tertium debet etiam manuteneri vsque ad aduentum successoris in illo statu in quo existit, cum de iure cali.omnis status debet manuteneri, & spoliatus restitui c. querelam de elect.

67 Posset etiam cessionarius agere nomine cedentis cõtra tertium turbantem cedentem in possessione beneficij vel rei, ne turbaret eum in possessione, quia sua interest illum non turbari in possessione, quã sibi debet cõsignare Io. Faber. in §.retinendç nu.8.instit.de interd. Guido

Papæ decis. 552. col. 2. in fin. Menoch. de retinenda remedio 3. num. 265. & refert Bald. ita tenere in l. 2. col. 30. ff. de iure iuran. dum dicit quòd interdictum vti possidetis conceditur cedenti non cessionario, & idem dici potest de rebus profanis, quia ante captam possessionem cedens possidet, non cessionarius.

68 Ius retinendi possessionem alteri cedi potest, Aymo consi. 191. nu. 2. vers. similiter ius recuperandi, & retinendi, Tiraq. de retract. parte 1. §. 26. glo. 3. nu. 17. dicit quòd facultas continuandi & retinendi cedi potest, & interdictum vti possidetis etiam cedi potest, Natta. consil. 398. num. 7.

69 Sed quòd per cessionem transferatur possessio sine constituto in rebus corporalibus nullus dicit, vt bene perpendit, & animaduertit Natta. consi. 398. nu. 25. quem refert Menoch. de retinenda remedio 3. num. 267. & seq. vbi explicat qui Doctores loquantur in iuribus in corporalibus, qui in rebus corporalibus, & in alijs casibus ibi vide, quia bene loquitur, & tunc non datur interdictum quia cessionarius non probauit facti possessionem, Gratus consi. 50. nu. 10. lib. 1.

70 Et si aliquis cedit omne ius suum, quod habet super tali re vel beneficio, & facultatem intrandi & appræhendendi possessionem propria auctoritate, nón propterea cessionarius potest manuteneri non appræhensa possessione, nã appellatione iuris non venit possessio facti, Natta. dicto consi. 398. nu. 10. & non solum non venit possessio in cessione iuris, sed nec actio spolij, vt dixi in tractatu de restitutione spoliat. in c. de subrogato, ideo sine constituto non est translata possessio in cessionarium, Natta dicto consil. 398. num. 35. Menoch. de retinẽda dicto remedio 3. nu. 273. & Rota decis. 5. vt lite pend. in nouis dicit quòd gratiose subrogatus possit capere possessionem beneficij nõ obstante quocunque impedimento & lite, & ante captam possessionem nihil operatur gratiosa subrogatio.

71 Et ideo gratiose subrogatus per Papam in beneficio etiam quo ad possessionem in qua defunctus existebat tempore obitus non debet manuteneri ante captam possessionem, quia vt dixi gratiosa subrogatio operatur quòd quis possit capere possessionem beneficij litigiosi non obstante quocunque impedimento, Gomes. in reg. de triennali q. 70. & hoc modo est intelligendum consil. Nattæ. 398. num. 37. dum respondet dictæ decisioni 5. vt lite pend. in no. & non quòd quis per subrogationem gratiosam sine actu facti acquirat possessionem & debeat manuteneri, vide in tractatu de restit. spo. c. de subrogato.

72 Præterea in beneficialibus capta possessione vacua Ecclesiæ, omnium bonorum Ecclesiæ capta censetur, quia Ecclesia possidet eius

bona, tanquàm accessoria Ecclesiæ, Rota decis. 18. de restit. spoliat. in ant. Didacus in tractatu variarum resolut. lib. 3. c. 16. num. 8. & dictus rector qui cepit possessionem Ecclesiæ, debet manuteneri circa omnia bona Ecclesiæ tanquàm accessoria etiã quòd de illis possessionem non ceperit cõtra eum qui postea cepit possessionẽ Ecclesiæ & bonorũ, & ita seruaui vidi, & propterea non videtur vera opinio Mandos. super reg. 16. cancell. q. 23.

73 Secus verò in profanis, nam si hæres cepit possessionem vnius domus hæreditariæ, & non aliorum corporum hæreditariorum, in illis rebus in quibus cepit possessionem debet hæres manuteneri, non autem in illis pro quibus non cepit possessionem potest manuteneri, glos. in l. 3. in princ. ff. de acquir. posses. vbi Bart. nu. 4. Alex. nu. 15. Aymo consi. 258. Menoch. dict. remedio 3. nu. 281.

74 Competit etiã hoc interdictum possessori ędium aduersus eum qui tigna immittit in muro meo, ne turbetur possidens murũ à non possidente l. si duo §. si vicinus ff. vti possid. & Bart. in l. 1. §. hoc autem interdictum ff. eod. tit. Angel. Aret. in §. retinendæ nu. 3. instit. de interdict. Menoch. d. Remedio 3. nu. 290. & seq.

75 Datur etiam hoc interdictum contra successorem illius qui clam possidebat, etiam quòd ille successor fuisset in bona fide, quia nemo plus iuris in alium transfert quàm ipse habeat, Io. Fabri. in §. retinendæ nu. 13. vers. item quæritur instit. de interdict. Bart. in d. l. si duo nu. 3. ff. vti possid. Menoch. d. remedio 3. nu. 303. & seq.

76 Prout datur interdictum contra tutorẽ, curatorem, syndicum, procuratorem, & similes turbantes nomine alieno, & datur contra ipsos mandantes, Menoch. d. remedio 3. nu. 306. & seq.

77 Et datur ei qui cepit rem vendicare l. naturaliter §. nihil commune ff. de acq. pos. vbi glo. Bart. & omnes.

78 Datur vsufructuario, etiam quòd dominus habeat possessionem vel vsum l. 4. ff. vti possid. vbi glo. & Bart. Menoch. de retinenda remedio 3. num. 70.

79 Et ei similiter datur qui est in quasi possessione seruitutis probata quasi possessione, Menoch. dę retinẽda remedio quinto nu. 51. & seq.

80 Et illi dari debet qui est in quasi possessione iuris macinandi ad certum molendinum prouenientis ex mera facultate accedere volentiũ ad macinandum, Bart. in l. 1. §. huius autem interdicti vers. quæro vtrũ ff. vti possidetis, Chissanen. decis. 94. incipiente mandatum de manutenendo.

81 Si duo prætendunt possidere, & vnus dicit se possidere, & alter negat illius possessionem & dicit se possidere, & hoc modo vnus alium

turbat, & nullus vult contra alium libellum offerre, & facere se actorem, tunc iudex ad euitandum pericula & scandala vel furorem armorum debet capere ex officio suo informationes & probationes summarias super possessione de præsenti, etiam quòd possessio vnius sit mera detentatio, & eum quem reperit possidere mandabit manuteneri in possessione in qua existit, cum inhibitione alteri facienda, ne molestet dictum possessorem & ne accedat ad locum super quo est quæstio; reseruato iure agendi in possessorio plenario, & petitorio vtrique parti, Bald. in l. fin. nu. 10. C. de edict. diui Adria. & ibi Decius nu. 7. Zuchar. nu. 3. Sozzin. Iun. consi. 146. nu. 30. lib. 1. Achil. personalis in tract. de adipisc. in prin. nu. 38.

82 Quam conclusionem limita, nisi vltima possessio sit acquisita vi, clam, vel præcario, quia prætor nō tuetur talem possessorem, Zuchar. in d. l. fin. nu. 112. Achil. personalis in tract. de adipisc. nu. 40. & seq. Plotus in l. si quando nu. 99. C. vnde vi.

83 Si aliquis prece possidet domum meam, vel Titius venit ad domū meam cum armis, & ego aufugi, tunc datur interdictū possidenti non mihi, nisi probē quod Titius rogauit pro illo qui possidet, vel quod Titius mihi vim fecit, Io. Faber in §. retinendæ nu. 13. versic. sed quid si reus non possidet, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 309.

84 Possessio vacans si primo acquiratur ab vno postea ab alio, illa prima acquisitio manuteneri debet, Plotus in l. si quando nu. 84. & seq. C. vnde vi, quia secunda possessio est instrumentalis & vitiosa primo possessore non expulso, vt alibi dixi.

85 Detentori datur interdictum, quia statum quo quis erat ante litem motam, vel tempore litis contest. prætor tueri debet, Didacus in tract. Praticarum quæst. c. 17. nu. 5. versi. sic immo, Neuizan. consi. 80. nu. 3. Siluan. consi. 27. nu. 3. Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 18.

86 Possessio capta de titulo beneficij est manutenenda etiam non constructa Ecclesia integraliter, quia ille qui est in possessione tituli in cōsequentia est in possessione fructuum annexorum, Guido Papæ decis. 355. maxime quando capta est possessio tituli de cōsensu eius qui dotauit, & construxit Ecclesiam, qui nō reclamat, sed alius impetrans, Bar. in l. nemo potest ff. de leg. 1. Alex. in l. ius publicum de pactis, late Felyn. in c. cū dilecti, in prima limitatione ampliat. 4. de rescript. ideo possessio non est vitiosa cum non possideat vi, clam, vel præcario respectu fundatoris l. 1. ff. vti possidet. Fabius decis. 53. lib. 2.

87 Prædo etiam tuendus est in sua possessione, cum de facto molestari non possit antequàm cōstet quod sit prædo per suam confessionē, quinimo spoliatus debet restitui, c. in literis de restit. spol. Anton. Gabriell.

con-

conclus.prima in tit.de restit.spol.nu.4.& seq.& Didacus super quarto decretalium in epitome secundæ partis c.7.nu.10.cart.133.

88 Sed si in rescripto constructionis Ecclesiæ daretur facultas rectori postquàm Ecclesia est constructa, quia post implementum dispositionis effectus sequi debet non ante, cum dictio postquàm importat conditionem l.quibus diebus §.termilius, vbi Bart.col.3.ff.de condit.& demonstrat. non obstãte clausula, ex nunc prout ex tunc, respiciens actũ futurum, quæ solum operatur conditione impleta clem. 1. de concess. præbend. & propterea misso in possessione ex falsa causa vel elidibili non suffragatur edictum ne vis fiat l. 1. §. proinde 2. ff. ne vis fiat & hoc contradicente qui construxit Ecclesiam & dotauit, & de cuius tantum interesse agitur, cum ipse solus priuetur possessione rei datæ in dotem Ecclesiæ construendæ; non ille qui impetrauit Ecclesiam & vult impedire manutentionem possessionis illus qui possidet de consensu dotantis, qui consensus facit, quòd possessio non sit vitiosa, & propterea dicta possessio manutenenda est, quia non possidet vi, clam, vel præcario, respectu dotantis l. 1. ff. vti possidet.

89 Datur etiam interdictum vti possidetis contra vicinum qui habet tectoria in parte mea, & in parte sua, vt ea tollere compellatur l. 3. §. si vicinus ff. vti possid. tectorium est quædam incrustatio & tegumentum quod fit calce & gypso quo operiuntur parietes, & fit interdum vt parietis claudantur foramina, vel vt eum à pluuia defendat, seu vt in eo picturæ apponantur: hinc tectorium opus, & continet arenatum, quod fit ex calce & arena, & marmoratum quod fit ex marmore tuso triplici varietate communi & calce, & continet tollisationem quod ex gypso fit ad illiniendum parietem, & murus in summitate quandoque vocatur tectorium; vt declarat Rebuff. in l. in rutis & cæsis 241. ff. de verb. sig. cart. 1068. & Budeus in Pandectis in l. quod si seruis §. 1. ff. de in rem verso cart. 498. Alciat. lib. 7. Parerg. cap. 11. & aliqua dicit Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 291.

90 Et habenti cœnaculum supra ædes quas possideo, ad quod aditus aliunde non datur nisi per domum, datur interdictum l. si duo §. sed si supra ff. vti possid. Cœnaculum est superius membrum domus, quod inquilini Romæ habitare solebant, quasi corpusculum, suis quoque membris constans cubiculo, exhæreda, cellula, & huiusmodi cubiculi appendicibus, Budeus super Pandectis in l. si verò ff. de ijs qui deiecerunt cart. 434. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 248.

91 Successor in beneficio si agit pro aliqua re beneficij super qua turbatur, datur Ecclesiæ interdictum vti possidetis, quia Ecclesia possidet, Rota decis. 18. de restit. spolia. in anti. Didacus in tractatu

variarũ resolutionum lib.3.cap.16.nu.8.versic.quid iuris, Egid. consil. 10.nu. 19.vers. tertia ratio, Io. Faber.in §.retinendæ nu.9. de interd.& hoc casu agens pro Ecclesia, obtinebit Ecclesiam manuteneri.

92 Possessio conditionalis alteri restituenda, non est vera possessio, glos. in c. cum olim de restit. spol. quam ibi communiter sequuntur Doctores, Tiraq.de retractu conuentionali §.2.glo.1.num.9.l. sed nisi ff. de iure dotium, vbi glos. & Doctores tamen manuteneri debet per interdictum ne vis fiat illi qui in possessione est, & ad hunc effectum possessio conditionalis est considerabilis, de qua dixi in tractatu de acquir.posses.c.2.versi.nec possessio tradita sub conditione.

93 Possessio antiquior in tempore est manutenenda c.licet causam de probat vbi Felin.& Deci. Alex.consi.103.nu.1.lib.7. vbi quod antiquior possessio iustior præsumitur, & recentior & iunior clandestina & vitiosa, Alex.consil.110.num.1.lib.1.allegat l.clam possidere § fin.ff.de acquir.posses.& in d.consi.additio Ias.consi.6.lib.1. Quinimmo anterior possessio sine titulo debet manuteneri, Bertrand.cõsi.224. nu.20. lib. 3. in prima impressione, & possessio anterior quæ effectuata probatur cum fructuum perceptione potior est, Sarneñ. in reg. de annali q.47.in prin.versi.hinc est, Afflict.decis.394.nu.2. Alex.consi.133.nu. 3.lib.1.Paris.consi.126.num.4.lib. 4. Rebuff. super concordatis in tit. de annatis in glossa possessionum vers.sexto vincit cart.418.

94 Sed hoc non semper est verum, quia si hæres qui cepit possessionem rerum hereditariarũ post captam possessionẽ à fideicommissario qui ante cepit possessionem instrumentalem non eiecto colono defuncti qui noluit fideicommissarium recognoscere sed hæredem qui erat mittendus in possessionem ex l. fin. C.de edicto diui Adri. & ibi Decius nu.48.& consi.424. nu. 15. Cepolla consi. 3. prout postea fuit missus debet manuteneri, quia possessio fideicommissarij tanquàm vitiosa & instrumentalis quia non eiecit colonum non erat vera possessio, & non poterat manuteneri tanquàm vitiosa propter repugnantiam coloni, è cõtra verò possessio heredis data à iudice & in qua consentit colonus defuncti est manutenenda, maxime quia fideicommissarius hæredi restituere tenebatur dictam possessionem ex interdicto, quorum legatorum, vt l.1. in princ. ff. quorum legat.& l.1.C.quorum leg. vnde etiam ad euitandum circuitus hæredi mandatum de manutenendo tradi debet per interdictum ne vis fiat hæredi l.1.in princ.& per totum ff.ne vis fiat misso in posses.

95 Duo qui prætendebant ius in beneficio possidebant hoc modo, vnus residebat in Ecclesia & administrabat continuo sacramenta parrochis tam in Ecclesia q̃ extra, alter fructus percipiebat locabat & dis-

locabat

locabat bona & possessiones dictæ Ecclesiæ, si dubitaretur quæ possessio ex supradictis esset manutenenda, dicas quòd possessio illius qui possidebat Ecclesiam, & administrabat sacramēta parrochis, quia possidens Ecclesiā, possidet eius bona tanquàm accessoria ad Ecclesiā, Rota decis. 18. de restit. spol. in Ant. & vide s. versic. præterea, & ideo est manutenenda, & maxime quando probaretur continuata, Sarneñ. in reg. de triennali. q. 47. col. fin. Reuerendiss. Paleottus decis. 21. incipiente erat lis inter Ludouicum.

96 Et si essemus in profanis, illa possessio potior est in cōflictu testium, quæ probatur cum fructuum perceptione licet alius probet cultiuationem terrarum, Ruyn. consi. 53. nu. 6. in fin. lib. 4.

97 Et qui habet antiquiorem possessionem debet obtinere etiam absque titulo, licet alius habeat iuniorem possessionem cum titulo, dummodo possessor alleget in actis quòd aduersarius posside t clam respectu possessionis ipsius, & non dicat in actis simpliciter quòd possidet clam, cum sit necesse quòd addat respectu possessionis ipsius, Bart. in l. si de eo §. fin. ff. de acq. possess. Alex. consi. 88. lib. 5. col. 3. vbi dicit, quòd si ille titulus fuit acquisitus post antiquiorem possessionem nihil valet, Alex. consi. 189. eodem lib. 5. Lanfrancus in rubrica de causa possess. & propriet. col. 11. versi. quarta conclusio.

98 Et si in conflictu possessionum vnus docet de titulo antiquiori, ex antiquitate tituli antiquior possessio præsumitur, Barbat. cōsi. 25. col. 3. vol. 4. Sozzin. consi. 98. col. pen. lib. 4. Decius consi. 302.

99 Et quando testes sunt pares, ille præfertur in manutentione, qui probat titulum c. licet causam de probat. Lanfrancus in rubr. de causa possessio. & propriet. col. 14. versi. quinta conclusio.

100 Et datur illi manutentio qui probat possidere de tempore litis contestatę §. hodie institu. de interd. dummodo non probetur antiquior possessio, quia data antiquiori præsumitur habens antiquiorem etiā hodie possidere, Alber. in l. siue possidet C. de probat. Lanfrancus in rub. de causa possess. & propriet. col. 9. ad finem versi. prima conclusio & versi. secunda conclusio.

101 Si verò iudex quando cępit informationes ex se & constat ei quòd vna pars possidet & altera nō, debet parti non possidenti præcipere ne vadat ad possessionem, & si timetur de scandalo debet sequestrare possessionem apud officium donec causa finiatur, Bald. in l. 1. C. de prohib. sequest. bon. Lanfran. in rub. de causa possess. & propriet. col. 11. vers. prima conclusio, Ruyn. consi. 28. nu. 4. lib. 4. Achill. personalis in tract. de adipiscenda nu. 38. & seq. vbi discutit oēs istas quæstiones.

102 Si probat vtraque pars possidere de præsenti, tunc ille est præferendus

rendus qui probauit per plures & meliores testes possessionem, vel de antiquiori possessione, vel de dominio, Ruyn.consi.28.num.5. lib. 4.& sic de iusta possessione contra iniustum possessorem, Menoch.de retinenda remedio 3.nu.715.

103 Et ideo iuste possidenti debet dari manutentio, alteri debet accessum prohiberi, & constituere illum actorem in petitorio, Ruyn.consi. 28.num.5.versic.secundus casus lib.4.post Bart.in l.si duo nu.4.versi. nam ff.vti poss.

104 Et quando iudex reperit aliquem possidere, licet iniuste quò ad alium non autem quò ad turbantem, debet contra turbantem eum manutenere l.2.ff.vti possid.Bart.in l.si duo nu.4. versi. item si vnus ff. vti possid.Berous consi.47.num.4.lib.3.Menoch. de retinenda remedio 3.num.717.

105 Secus si iniuste possidet à turbãte & aduersario, videlicet, vi clam, vel præcario, quia non debet manuteneri etiam quòd molestetur. ex interuallo l.1.§. fin. & ibi notatur ff. vti possid. Bart. in l.si duo num.4. versi.sed si vnus ff.eodem, Ruyn.consi.28.nu.6.lib.4.& tunc debet iniuste possidenti inhiberi non autem ei qui non possidet, quia iure permittente potest eum qui ab eo possidet molestare, Ruyn.dicto cõsil.28.num.7.

106 Possessio hæredis licet secundo loco capta quæ fuit continuata, debet manuteneri non obstante possessione primo loco capta per fideicommissarium & non continuata, quia hæres est mittendus in possessione bonorum quæ defunctus tempore obitus possidebat, non obstãte possessione vitiosa fideicommissarij vel ex l.fin. C. de edicto, vbi Decius nu.48.& consi.424.num.15. Cepolla cautela 3.& quia in omnem euentum in concursu possessionum & in ipso iudicio hæredis possessio tanquàm iusta debet confirmari & consequenter manuteneri, possessio verò fideicommissarij tanquàm vitiosa & iniusta debet reuocari, & consequenter non manuteneri, Ias. in dicta l.fin. col. 5. versic. nota tamen, & ibi Decius nu.44. Curt.Iun.num. 63. Decius consil.191.col.4.

107 Possessio capta per fœminam de bonis feudalibus vigore testamẽti in quo fœmina fuit instituta hæres, & vigore statuti debebat in possessionem immitti prout immissa fuit, & annullauerat ipso iure statutũ possessionem alterius qui prius possessionem cepisset dictorum bonorum ex eo, quia illa quæ fuit capta prius contra dispositionem statuti nulla & inualida est, & non impediuit hæredem acquirere possessionem dictorum bonorum, & consequenter manuteneri debet possessio dictæ hæredis postea captæ in dictis bonis feudalibus, quia valida est

da est & ei assistit statutum, Decius consi.497.nu.17.& seq.

108 Possessor clandestinus qui possedit per annum, & vltra dño sciente & patiente, in profanis manuteneri debet, Rebuff. super concordatis in tit. de annatis in glo. possessionem versic. ideo vidi aliquando.

109 Missus in possessionem ratione hypothecæ licet nulliter à iudice potest retinere rem hypothecatam & in ea manuteneri debet donec satisfiat, Negusant. de pig. parte 3. membro 2. num. 20. Menoch. de retinenda remedio 1. nu. 34.

110 Et creditor missus in possessione ex conuentione facta cum debito re manuteneri debet, quia posidet de voluntate debitoris, Negusant. de pignor. parte 3. membro 1. nu. 31. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 159. & seq.

111 Missus in possessione vnius fundi ab exequutore ignoranter cum debuisset poni in possessione alterius fundi debet manuteneri, secus si sciuit missum esse in possessione alterius fundi, tunc nõ datur ei manutentio sed domino alterius fundi datur interdictum, Alex. consi. 73. nu. 6. lib. 3. Menoch. d. 3. Remedio nu. 315.

INDEX CAPITIS III.

Manuten-

Manutentio non est concedenda alicui in exercenda iurisdictione contra principem. num. 18
Nec datur illi qui prætendit esse in possessione cõcubinæ vel iuris improbi. nu. 19
Possessio vitiosa & dolosa, non est manutenenda. nu. 20
Possessio attentata non est manutenenda, sed reuocanda. nu. 21
Manutentio non datur in spolio attentato de iure. nu. 22
Manutentio quando detur super finibus. nu. 23

Cap. III. Quando non est dandum mandatum de manutenendo.

1 DICTVM est supra quando & quibus detur interdictum vti posſidetis, nunc videndum est quibus non detur, & regulariter non datur non posſidenti, quia datur solum posſidenti, nam prætor prohibet vim fieri posſidenti l. 1. in prin. & §. est hodie interdictum ff. vti posſid. & l. 1. C. vti posſid. à contrario lex non vetat vim fieri non posſidenti, quia is qui non posſidet non turbatur.

2 Nec minus datur posſidenti vim, clam, vel præcario, quia huiusmodi possessio vitiosa est, & à iure non habetur in consideratione respectu veri possessoris l. 1. in prin. ff. vti posſid.

3 De cloacis non datur hoc interdictum vt in d. l. 1. in prin. ff. vti poſſ. ibi de cloacis hoc interdictum non dabo, & est ratio quia pro cloacis datur interdictum particulare, vt in tit. de cloacis.

4 Nec datur quando possesſio clare non probatur sed est obscura, vt puta, quia prætendens fideicommissum post obitum possessoris statim cepit possesſionem, & hæres institutus à possessore in suo vltimo testamento, postea & ipse cepit possesſionem in vim testamenti non aboliti, cancellati, aut vitiati, putans possesſionem captam per fideicommissarium nullam vigore statuti tollentis effectum iuris possesſionis, non autem naturalem possesſionem, quæ per insistentiam retinetur, vt dicimus in possesſione beneficij reseruati propter decretum irritans, Cassad. decis. 1. de restit. spol. quod decretum annulat possesſionem captam circa iuris effectum: sed non tollit intrusum & detentationem, ita quòd alius quando capit possesſionem eo non expulso illam taliter acquirat, vt debeat manuteneri, cum illa detentio primi impediat possesſionem secundi l. fulcinius §. denique. ff. ex quibus caus. in posses. eatur, cum possesſio primi offuscet possesſionem secundi, & mandatum de manutenendo detur quando possesſio est clara:

clara: sed quando est offuscata non datur, quia actor non docet de possessione clara.

5 Hæres si non accepit possessionem auctoris sui in qua turbabatur, non habet interdictum vti possidetis, quia hoc interdictum datur possidenti & non alteri, dicta l. 1. ff. vti possid. Io. Fabr. in §. retinendæ nu. 9. instit. de interdict. vers. & per præmissa, Siluan. consil. 55. nu. 18. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 56. sic intelligendo eum, & hoc casu debet petere à iudice immissionem in possessionem bonorum quæ defunctus possidebat tempore obitus ex l. fin. C. de edict. vel ex interdicto quorum bon. & postquàm est immissus à iudice debet petere manutentionem, & illam obtinebit, prout obtinuisset illam defunctus post turbationem ex quo possidebat.

6 Nec successor in beneficio ante adeptam realem possessionem beneficij habet interdictum vti possidetis si agit nomine suo, Io. Fabri. in §. retinendæ nu. 9. instit. de interd. quia in beneficialibus non transfertur possessio in successorem sine appræhensione, Cassad. decis. 7. de caus. poss. & propriet. nu. 14. Fabius decis. 63. lib. 2. reprobato Lambertino de iure patron. cart. 187. col. 2. versic. tertio pro ista parte propter generalitatem l. cum hæredes ff. de acq. poss. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 57. & seq.

7 Exequutores testamentorum qui non possident pro suo non possunt manuteneri, quamuis testator eis tradiderit possessionem, Io. Fabri in §. retinendæ nu. 3. de interd. in fine, vbi Angel. col. 2. prope finē versic. ex quibus infertur, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 64. & seq. dicit posse dari exequutori manutentionem quando ageret nomine hæredum quibus hæreditas & possessio restituenda est, ea ratione, quia dicti exequutores pro illis immitti possunt in possessionem bonorum ex l. fin. C. de edict. vt idem Menoch. dixit in remedio 4. de adipiscenda q. 32. & sic vti tutores & alij administratores rerum aliorum, qui pro alijs possident, & pro alijs manuteneri possunt vt conseruentur in possessione pro dictis hæredibus.

8 Vel dicas quòd omnis status de æquitate canonica spoliatus restituitur. Paris. consi. 98. lib. 2. Mohed. decis. 127. & administrator est restituendus spoliatus quando non est amotus propter malam administrationem, Rota decis. 6. de restit. spol. in anti. ita debet manuteneri, & hæc opinio placet, quicquid alij dicant.

9 Nec illi qui aliquando in iudicio dicit se spoliatum, aliquando dicit se possidere, est dandum interdictum, quia in suis dictis implicat contradictionem, quæ dicta simul stare non possunt l. vbi repugnantia de reg. iur. in vj.

10 Nec possessio attentata est manutenenda, vtputa capta post appellationem interpositam ab aduersario à sententia lata contra eum super reuocatione spolij attentati, quæ sententia est diffinitiua, & isto casu in appellatione non sunt exprimendæ causæ, Felyn. in rub. de re iud. nu. 5. & 6. & ita declarantur decis. Rotæ 1. vt lit. pend. in no. & decis. 11. de appellat. etiam in no. non obstante decis. 1. de offic. iud. & decis. 10. de re iud. in anti. quæ videntur tenere quòd sententia super attentatis sit interloquutoria, videlicet si lata sit super simplici attentato, sed si lata sit in spolio attentato: Secus dicendum est, vt dicta decis. 10. de re iud. in fine, & Felyn. in dicta rubr. de re iud. num. 5. & 6. & consequenter possessio capta post dictam appellationem est attentata & non manutenenda, Egid. decis. 102. Cassad. decis. 3. nu. 4. de restit. spol. Sed possessio attentata ex inueterata obseruantia Rotæ, est sequestranda, Anton. August. decis. 8. lib. 1. Put. decis. 414. lib. 3. vbi dicit, quòd possessio attentata est sequestranda ad manus Rotæ, & postmodum erit videndum de bono iure in negotio principali.

11 In profanis non semper est facienda sequestratio, Paris. consil. 41. col. 4. versic. nec audiendi aduersarij lib. 1. Tiraquel. in tract. cessante causa parte 6. declar. 9.

12 Spoliatori in continenti non datur interdictum retinendæ quia vi possidet l. 1. ff. vti pos. Rebuff. in praxi beneficiali in titulo de immissione in possessionem nu. 4.

13 Nulliter missus in possessionem manuteneri non debet dicet causam, de probation. Rebuff. in praxi beneficiali, in tit. de immissione in possessionem nu. 37. Menoch. de retinenda remedio 1. num. 15. & sequen. & nulliter capta possessio non est manutenenda, Cassad. decis. 5. de iur. patr.

14 Nec missus in possessione pro credito partim vero, partim falso, manuteneri debet, Afflict. decis. 218. nu. 3. Ruyn. consi. 160. num. 2. lib. 2. Decius in l. cum amplius nu. 2. de reg. iur. Curt. Iun. consi. 170. nu. 3. ratio est, quia hic adest error iudicis, qui error vitiat decretum quod est indiuiduum, & in indiuiduis quod pro parte vitiatur in totũ vitiatur, Menoch. de retin. remedio 1. nu. 23. & 24. & dixi alibi.

15 Quam conclusionem limita cum missio in possessionem est solenniter & iuris ordine seruato facta, nam tunc possessori aduersus turbatorem datur mandatum de manutenendo, secundum Bald. in illa quæstione accusatus de vi turbatiua, col. antepen. vers. quarto quæritur licet Bart. consi. 91. nu. 2. lib. 1. dicat quòd decretum validum respectu solennitatis si iniustum est semper est ipso iure nullum l. cum verò §. subuentũ, & §. seq. ff. de fideic. liber. & l. 1. §. hæc verba ff. ne vis

fiat,

ſiat, mihi placet opinio Bart. cōtra Bald. quia decretum eſt indiuiduū, & iniuſtum pro parte in totum vitiatur, Bald. in l. certi, conditio §. quoniam col. pen. verſ. decimus eſt effectus ff. ſi cert. pet. Decius conſi. 403. nu. 21. qui loquitur de datione in ſolutum facta, partim pro debito vero, & partim pro debito falſo, quæ in totum vitiatur propter iniuſtitiam partis, ita dicendum videtur in caſu præſēti, niſi dicas quòd danda eſt manutentio propter calorem rei iudicatæ donec reuocetur propter iniuſtitiam partis.

16 Sed quando eſt error eſtimatorum electorum à iudice, non vitiatur miſsio in poſſeſsionem facta à iudice, in aliqua re pro concurrenti quantitate debiti, & ipſius rei ſic eſtimatæ, licet rès ſit minori pretio eſtimata, quia error non eſt iudicis, ſed eſtimatoris qui non vitiat iudicis decretum, Bald. in c. quoniam frequenter §. ſin autem num. 2. vt lite nòn conteſt. Affict. deciſ. 178. nu. 8. & deciſ. 218. nu. 2. & 3. & iſto caſu poteſt dari mandatum de manutenendo poſſeſſori auctoritate iudicis, Menoch. de retinenda remedio 1. nu. 29.

17 Manuteneri non debet, qui emit rem prohibitam alienari à lege vel conſtitutione, ea ratione, ne prætor contra legem facere videatur l. ſponſus §. ſi res ff. de public. in rem actio.

18 Nec debet concedi manutentio, alicui in exercenda iuriſdictione contra principem in his quæ principi reſeruata ſunt, Rebuff. ſuper cōſtit. reg. tomo. 3. in tit. de materia poſſeſſoria art. 2. glo. 2. nu. 26. Menoc. de retinenda remedio 3. nu. 152. & ſeq.

19 Nec competit illi qui prætendit eſſe in poſſeſsione concubinæ, vel alterius iuris improbi, Rebuff. ſuper conſtit. regijs tomo 3. in tit. de materia poſſeſſoria in præfat. nu. 12. Menoch. de retinenda remedio 3. num. 156.

20 Poſſeſsio vitioſa non eſt manutenenda c. licet cauſam de probat. l. 1. & 2. ff. vti poſsid. Rebuff. in praxi beneficiali in tit. de miſsione in poſſeſsionem nu. 37. cart. 92. nec minus poſſeſsio doloſa & vitioſa eſt manutenenda, Ruyn. conſi. 28. nu. 7. lib. 4.

21 Poſſeſsio attentata non eſt manutenenda ſed debet reuocari, Paris. conſi. 37. nu. 18. lib. 3. nec mirum quia attentans offendit ius, iudicem, & partem, Rota deciſ. 4. de appellat. in no. & ideo iudex attentantem auctorizare non debet, Egid. deciſ. 102. Caſſad. deciſ. 3. num. 4. de reſti. ſpol. & ſi manuteneretur eſſet contra decretum irritans appoſitum in c. 2. vt lit. pend. lib. 6. & talis poſſeſsio nullum iuris effectum producere poteſt, Sarneñ. in reg. de trien. q. 49. verſic. nam decretum irritans.

22 Nec in ſpolio attentato datur manutentio de iure, & in beneficia-

libus possessio debet sequestrari, Cassad. decis. 8. nu. 7. de restit. spolia. Rota decis. 4. de rest. spol. in no. & decis. 10. vt lit. pend. in no.

23 Nec datur hoc interdictum pro finium diuisione seu contentione, quia iudicium de finibus est petitorium, non possessorium, quando partes contendunt de finium diuisione, Bald. consi. 420. lib. 1. l. incerti ff. de interdict. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 310. Secus si contenditur de sola possessione, vtputa, quia pars dicat se possidere vsque ad talem locum, nam tunc probata possessione, datur in finibus manutentio, Hieron. de Monte in tractatu de finibus cap. 30.

INDEX CAPITIS IIII.

Cap. IIII. Quæ impediant manutentionem.

1 DIctum est supra, quando non sit possessio manutenenda, nunc videamus quæ impediant manutentionem, & primò vitium possessionis; nam vitiosa possessio non est manutenenda l. communi diuidundo §. inter prædones ff. communi diuid. Aymo consi. 104. nu. 14. de vitiosa possessione dixi in tractatu de acq. posses.

2 Decretum irritans appositum super certo corpore beneficij impedit manuteneri possidentem petentem manutentionem, ex quo habet possessionem infectam propter dictum decretum, quod inficit titulum & possessionem, Cassad. decis. 11. super reg. Cancell. nu. 5. Sozzin. in l. remque nobis in prima conclusione principali, ff. de acquir. poss. Put. decis. 183. lib. 2.

3 Et in simili dicit Put. decis. 371. lib. 2. in qua Nicolaus ante ortum Solis cepit possessionem beneficij, Io. post ortum Solis eiusdem beneficij possessionem accepit vigore literarum regressus quem habebat ad dictum beneficium, dubitabatur cui deberet dari mandatum de manutenendo, & Rota dixit nulli ex supradictis dandum, nam Nico-

lao non erat dandum propter decretum regressus appositum in literis regressus Io. quod inficit titulum & possessionem Nicolai, & propterea eius possessio erat infecta & vitiosa, & consequenter non manutenenda, Cassad. decis. 11. super reg. Cancell. Io. possessio minus erat manutenenda, quia tempore captæ possessionis beneficij possessio erat ex persona Nicolai plena, quo non expulso non acquisiuit possessionem l. peregre §. quibus ff. de acq. poss. & ibi Alexander & in l. 3. in princ. num. 19. & 28. ff. dicto titulo, cum igitur non acquisiuerit possessionem non potest manuteneri, quia non possidenti non datur interdictum l. 1. ff. vti possid. & propterea Put. in dicto casu dicit quòd possessio est sequestranda.

4 Et simili modo quando possessio est inualidata à statuto, non est manutenenda l. communi diuidundo §. inter prædones ff. com. diuid. Aymo consi. 104. num. 14.

INDEX CAPITIS V.

Cap. V. Exceptiones quæ possunt opponi in hoc interdicto vti possidetis.

1 ISVM est aliqualiter supra quæ impediant manutentionem, nunc videamus quæ exceptiones impediant manutentionem, & potest opponi exceptio dominij probati in actis ex patientia aduersarij non protestantis non debere admitti turbantem ad probandum dominium, contra agentem interdicto vti possidetis, Ruyn. consi. 127. nu. 19. lib. 5. Oldrad. consi. 1. in fine, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 671. & 682.

2 Si verò non est probatum dominium, hæc exceptio dominij non admittitur in hoc summarijssimo possessorio, Alex. consi. 45. num. 8. lib. 3. additio ad decis. Capicij 13. nu. 1. & seq. Vel fiat suspensio petitorij, quia interdictum vti possidetis est simile interdicto recuperandæ possessionis, vt dicit Bart. in l. naturaliter §. nihil commune in prima combinatione, membro 3. & ibi Ias. nu. 126. ff. de acq. poss. licet alij contra tenentes dicant quòd sit opponenda exceptio ordinis, videlicet quòd prius cognoscatur de possessione quàm de proprietate, vt per Sozzin. Iuniorem in dicto §. nihil commune num. 354. & dixi de restit. spol. in cap. de suspensione petitorij, ideo semper opponas exceptionem ordinis vel suspendas petitorium, & sic non admittetur turbans ad probandum dominium, vide tamen j. c. 9. nu. 2.

3 Exceptio iuris tertij exclusiua iuris agentis per reum contra actorem opponi potest in hoc iudicio retinendæ, videlicet cum reus probat actorem non possidere, sed Gaium, Bart. in l. ille à quo §. si testamento, ff. ad Trebellian. Sozzin. in l. 2. ff. de excep. rei iud. & hoc tanto magis procedit in beneficialibus, Rota decis. 4. de re iud. in no. quia detentor non est eijciendus nisi ab eo qui ius habet, Fran. Mar. decis. 1148. nu. 8. parte 1.

4 Et exceptio sententiæ & rei iudicatę late super dominio & proprietate rei de qua controuertitur in hoc iudicio opponi potest, Alex. in l. naturaliter §. nihil commune num. 17. ff. de acquir. posses. & Ripa num. 97. Menoch. in dicto 3. remedio de retinenda nu. 685. & seq.

5 Exceptio rei iudicatæ æquiparatur exceptioni dñij probati propria partis confessione in iudicio facta, Hormannotus Detus in dicto §. nihil commune nu. 50. ff. de acquir. poss. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 693. & ista confessio non iuris proprij & iuris partis aduersæ præiudicat confitenti, siue simus in profanis, siue in beneficialibus circa possessionem, quia confessio spoliantis probat titulum spoliati

in odium

in odium spoliantis pro obtinenda restitutione beneficij, non autem pro obtinenda canonizatione gratiæ, Rota decis. 17. & 19. de restitu. spol. in no. vnde declaratio Menoch. in d. 3. remedio nu. 694. non adaptatur ad iudicia possessoria sed ad petitorium.

6 Exceptio inualidi tituli obstat in interdicto retinendæ c. audita, & ibi Abbas in primo not. de restit. spolia. Rebuff. super concordatis in glo. in tit. de annatis vers. sexta regula, cart. 417.

7 Exceptio contra petentem manutentionem, quòd possidet vi, clam, vel præcario, tam ante quàm post litem contestatam opponi potest, vt late declarat Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 663. q. 71.

8 Exceptio renunciationis dominij facta per agentem ad commodum conuenti obijci potest agenti ex hoc interdicto vti possidetis, quasi factum sit pactū de non agendo interdicto vti possidetis, vel vnde vi, & valet etiam in beneficialibus, Rota decis. 3. nu. 4. de renuncia. in no. & decis. 18. nu. 2. versi. præmissis de restit. spol. in no. quia quilibet potest iuri introducto in sui fauorem renunciare, Felyn. in c. si diligenti col. 1. de foro compet. vbi ponit regulam, & fallentias.

9 Renuncians beneficium ex causa permutationis perdere videtur omnem possessionem, ciuilem scilicet, & naturalem, & non habet interdictum vnde vi si spolietur, Rota decis. 2. de renunciat. in anti. & decis. 8. de rerum permut. in antiquis, nec minus interdictum vti possidetis, quia si non restituitur spoliatus, turbatus à compermutante nō debet manuteneri, nam talis resignās perdit titulum & possessionem, Gomes. super reg. de infirmis resig. q. 29. nu. 3. & obstat talis renunciatio agenti petitorio, & possessorio, & Rota Bisignet. decis. 5. de restit. spol. quòd facilius renunciatione possessio perditur, & renuncianti iuribus suis non datur ad illa regressus, Rota decis. 4. de renunciat. in antiquis.

10 Aliquando quis est spoliatus beneficio, & post spolium renunciat iuri suo, etiam cum iuramento talis renunciatio post spolium non impedit spoliatū restitui c. sollicite, de restit. spol. Rota decis. 6. de renunciat. in anti. quia talis renunciatio metu facta præsumitur, & in isto casu sicut non obstat agenti spolio exceptio renunciationis, ita non obstat agēti vti possidetis, qa si quis restitui debet, & manuteneri debet.

11 Ponit etiam Menoch. quinque casus in tractatu de retinenda remedio 3. nu. 697. vsque ad num. 704. quos vide cum ad præsens non intendam examinare.

12 Exceptio præscriptionis potest agenti hoc remedio opponi. l. 1. ff. vti poss. Menoch. in d. 3. remedio nu. 705.

13 Exceptio reconuentionis spolij, agenti interdicto vti possidetis op

poni

poni potest super eadem re, c. veniens, de præscrip. vbi Abbas num. 3. & 24.

14 Et opponens exceptionem spolij ante litem contestatam super interdicto retinendæ, & probata spoliatione per reum vnà cum violentia non potest manuteneri, quia possidet spoliator ex confessione spoliati, sed debet spoliatus petere restitutionem ad possessionem quam probauit se spoliatum, & debet restitui ad possessionem, vide Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 803. & seq. & ideo exceptio spolij non retardat iudicium retinendæ, vt per Menoch. ibidem nu. 670. & an hæc exceptio possit opponi nu. 704. & 789.

15 Exceptio falsi aduersus probationes in hoc iudicio factas proponi non potest, Capit. decis. 55. in fine, Menoch. de retinenda remedio vlt. num. 43.

16 Exceptionem sententiæ latæ in retinenda non parit exceptionem rei iudicatæ in recuperãda, Menoch. in d. 3. remedio nu. 805. tanto minus in petitorio, vt ibi nu. 808.

INDEX CAPITIS VI.

VTRVBI interdictum habet locum in possessione bonorum mobiliũ. nu. 1
Vtrubi in iudicio obtinet qui litis contestatæ tempore vel cum molestatur, possidet. nu. 2
Possessio rei mobilis, vilis & abiecta est, & solo animo perditur. nu. 3
Vtrubi cum intentatur ad exhibendum agi debet. nu. 4
Vtrubi interdictum est exequatum interdicto vti possidetis, nu. 5

Cap. VI. De interdicto vtrubi.

1 VTRVBI interdictum habet locum in possessione bonorum mobilium & ille obtinere debet in hoc interdicto qui non vi, clam, vel precario possidet l. 1. §. hoc interdictum ff. vtrubi, & §. retinendæ, & §. sed interdicto institut. de interdict. Cassan. super consuet. Burgund. §. 14. in glo. meubles nu. 1. cart. 179.

2 Et obtinet in hoc interdicto, is qui litis contestatæ tempore vel cũ inquietatur possidet rem mobilem l. 1. §. sed hoc interdicto ff. vtrubi, & §. sed hoc interdicto instit. de interdict. vbi glo. & Doctores, Menoch. de retinenda remedio 2. nu. 2. & 3.

3 Possessio rei mobilis, vilis & abiecta est, & ideo solo animo perditur, & ab ignorante, Cassan. super consuet. Burgund. rubr. 4. §. 3. nu. 2. cart. 208.

4 Quando hoc interdictum vtrubi est intentandum ad exhibendum agi opportet l.3.§.Pomponius ff.ad exhiben.Cuiac. lib. 5. obseruationum c.23.de quo tit.ad exhiben.aliqua suo loco dicemus.

5 Et hoc interdictum vtrubi est exequatum interdicto vti possidetis quod competit de rebus soli.l.1.§. hoc interdictum ff. vtrubi & institu.de interdict.§.hodie,vbi quòd vtriusque interdicti potestas, quãtum ad possesionem pertinet,exequata est, vt ille vincat & in re soli, & in re mobili,qui possessionem,nec vi,nec clam,nec præcario,ab aduersario litis contestatæ tempore obtinet.

INDEX CAPITIS VII.

Cap. VII. De Superficie.

1 PRo superficie datur interdictum (si superficiarius non posidet vi, clam, vel præcario) secundum legem locationis vel conductionis,l.1.in princ.& §.1.& §.proponitur ff. de superficiebus, Menoch.de retinēda remedio 3.nu. 249. & remedio 4.nu.1.& seq.

2 Superficiarias ædes appellamus quas ædificamus in solo conducto, cuius proprietas eius est cuius solum l. 2. ff. de superficiebus, vbi glo. & l. superficiario ff. de rei vendicat. idest qui in alieno solo superficiē ita habet,vt certam pēsionem præstet. Prætor causa cognita actionem pollicetur, vbi glossa dicit actionem idest vtilem dummodo pensionem soluat, & publicianam si à non domino habet, quia actio in rem non datur quando locatio ad tempus facta est l.1. §. quod ait, ff. de superficiebus.

3 De contractibus factis super superficie, vide Menoch. de retinenda remedio 4.à nu.7.vsque ad num.35.

4 Et hoc interdictum contra molestantem,datur superficiario ad tempus breue vel longum,quia prætor vim fieri vetat posidenti, vt l.1.in princ.ff.de superf. nec obstat §. quòd prætor ait in d.l.1.ff. de superf.

quià loquitur circa proprietatem superficiei, vt patet ibi si actio de superficie postuletur, & sic de proprietate superficiei, non autem de molestijs illatis circa possessionem superficiei, pro quibus datur interdictum, vt in princ. d. l. 1. & ideo non sequor Menoch. d. remedio 4. nu. 35. & seq. quia præmissa concernunt proprietatem non possessionem pro qua datur interdictum.

5 Et agens hoc interdicto debet probare iustam causam posidendi superficiem & sic titulũ, Bart. in l. 1. §. proponitur ff. de superficie, Menoch. de retinenda remedio 4. nu. 42. & seq.

INDEX CAPITIS VIII.

Cap. VIII. De interdicto vti possidetis circa incorporalia.

1 INTERDICTVM quod datur pro quasi possessione iurium incorporalium, vtile nuncupatur, Marian. Sozzin. in c. conquæstus num. 8. de foro compet. Decius in c. licet causam nu. 215. de probat. Bellon. consi. 11. num. 2. Natta consi. 398. num. 38. lib. 2. tamen Bart. & communiter Doctores dicunt quòd si mens concurrat, quamuis verba cessent, remedium tamen dicitur directum inspecta sola mente, vt dicit Decius d. c. licet causam nu. 215. & ibi additio.

2 Turbato in quasi possessione seruitutis continuæ datur hoc interdictum, Bart. in l. 1. nu. 4. ff. vti possid. Aymo consi. 292. col. 1. Menoch. de re-

de retinenda remedio 3.nu. 103.& 104.

3 In seruitute discontinua, vtputa in seruitutibus rusticorum prædiorum, non cōceditur hoc interdictum, quia in illis seruitutibus prodita sunt interdicta specialia, de riuis, de aqua quotidiana, & similibus, & hoc de stricto iure ciuili, vt per Menoch. in d. 3. remedio de retinenda nu. 109. & seq. Sed de æquitate canonica omnis status debet manuteneri, sicut restituitur. c. quærelam de elect.

4 Interdictum huiusmodi datur cum quis turbatur pro seruis glebæ ascriptis, quia ita iudicatur de seruis sicut de re immobili l. quemadmodum ff. de agric. & censit. lib. 11. Io. Faber. in §. retinendæ, instit. de interd. num. 7. versi. sed quid si homines tui turbentur in possessionibus quas tenent à te, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 115. & seq.

5 Sed si turbantur coloni vel alij non ascripti glebæ, tunc datur vtile interdictum vti possidetis contra turbantem, Io. Fabr. in d. §. retinendæ nu. 7. & Menoch. vbi s. nu. 118. & seq.

6 Datur etiam interdictum in possessione exercitij iurisdictionis quò ad omnes eius subditos, etiam inuitos in quacunque parte suę diœcesis, quia Episcopus habet fundatam intentionem de iure communi c. venerabilis, & c. de Zenodochijs. de religios. dom. clem. 1. vbi glos. & Doctor. de foro competent. Ant. de Butr. in c. fin. nu. 46. de causa possess. & propriet. Milis in repert. in verbo possessio.

7 Et in cognitione causarum criminalium quas Episcopus sine capitulo cognoscere non potest, c. Episcopus nullus 17. q. 5. Bertachin. de Episcopo parte 3. q. 5. lib. 4. probata consuetudine quòd Episcopus solus illas decidit & terminat eas cognoscere potest c. non est de consuet. lib. 6. & notatur in c. fin. extra de consuet. nihilominus, si capitulum probat esse in quasi possessione exercendi cum Episcopo causas criminales, & Episcopus probat ꝙ solus exercet causas criminales, vtrique dandum est mandatum de manutenendo in possessione exercitij causarum criminalium in qua existit, quia habent tam capitulū quàm Episcopus assistentiam iuris communis, & stante probationē vtriusque, vterque debet manuteneri, Bart. in l. si duo ff. vti posid.

8 Pro annua præstatione personali vel pensione datur interdictum vtile retinendæ possessionis, in quo iudicio debent infrascripta probari, primò quòd ille fuerit in quasi possessione percipiendi dictam annuam præstationem per quandam patientiam & vsum, l. pen. ff. de seruit. Secūdò quòd eam perceperit, & in quasi possessione fuerit ad minus per duos annos l. si ferre §. vxori & l. annua in fine ff. de annuis legat. Tertiò ꝙ debitor possideat illam rem, vel beneficium pro quibus soluitur annua præstatio, quia interdicta sunt personalia in rem

scripta l. 1. §. pen. ff. de interdictis, & est necesse dicere, quòd sequuntur possessorem illius domus vel beneficij, vel officij, & ratione quasi possessionis percipiendi super illa domo, beneficio, vel officio petitur illa annua præstatio, non ob aliquam obligationem, quia vbi est obligatio, ibi est hypotheca & sequitur fundum l. fin. §. fin. ff. de contrahen. empt. Quartò requiritur quòd ipse agens sit in possessione tempore litis contestatæ, scilicet quòd illam quasi possessionem quam habebat non amiserit tunc. Quintò quòd petens annuam præstationē perceperit illam bona fide, scilicet credens se vsum iure suo non errans in iure, & credens sibi deberi annuatim iure cuiusdam præstationis, hæc enim sunt deducenda. Probare autem solum tenetur quòd percepit dictam præstationem per duos annos ad minus à possessoribus dictæ rei pro illa re, & quòd reus possedit rem, cuius occasione præstatur illa annua præstatio seu responsio, & præsumitur possessio nisi probetur contrarium, Egid. consi. 21. col. 2. versi. coram vobis, Innocent. in c. quærelam col. 1. in fine de elect. vbi dicit, quòd adiens iudicem non perdit possessionem cum retineat ciuilem, Afflict. decis. 395. nu. 7. Rota decis. 12. de iur. patron. in antiq. Put. decis. 418. lib. 2. & cum istis transeo quicquid dicat Menoch. cum alijs per eum relatis de retinenda remedio 3. nu. 139. & seq. q. 20.

9 Et per denegationem solutionis faciendæ ab eo qui soluere tenetur in istis incorporalibus, quis non dicitur spoliari iure percipiendi annuam præstationem, Speculator in tit. de restit. spol. §. nunc dicimus, col. 3. versi. sed quando, Egid. consi. 21. col. 2. versic. item certe, Innocent. in c. quęrelam col. 1. in fine de elect. etiā ꝗ ille qui debet percipere vadat ad iudicē pro cōseruatiōne possessionis, quia animo retinet ciuilem possessionem, Bald. in d. c. quærelā de elect. Afflict. decis. 395. nu. 7. & propterea percipiens annuā præstationem probatis incūbentibus debet obtinere mandatū de manutenēdo in possessione exigendi illud quod exigere solebat ex quo turbatur in illa exactione, Put. decis. 418. lib. 2. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 497. & nu. 501.

10 Soliti erant furnarij ire ad macinandum in molendino Antonij sito extra ciuitatem, postea emanauit proclama vigore literarum Apostolicarum prohibens furnarijs ne vadant ad molendum in molendino Antonij, tādem fuit mota lis inter Antonium ex vna, & ciuitatem ex altera super subreptione literarum Apostolicarum. Antonius probata quasi possessione molendi furnarijs petit manuteneri in eo statu in quo erat, quando fuit ceptus turbari per illud proclama prohibitorium, quia in hoc interdicto attenditur tempus turbationis & litis contestatæ l. 1. §. hoc interdictum ff. vtrubi, & Puteus decis. 496. lib. 2. di-

2. dicit Antonium manutenendum esse, quia qñ ex facto alicuius furnarij non veniunt ad molendinum, potest cogi impediens interdicto vti posideris, ne molestet vel impediat furnarios ire ad macinandum in molendino Antonij, Bart. in l. 1. §. huius autem interdicti ff. vti possid. ad hoc vt impedimentum illud præstitum furnarijs tollatur, super quo impedimento pendet lis, & petitorium erat in illo casu suspensum, & illa turbatio erat interim remouenda, Bart. in d. §. huius autem interdicti, & Puteus decis. 500. lib. 2. vbi etiam pro manutentione dicit esse remouenda quædam instrumenta & obligationes furnariorum facta in fauorem Ciuitatis non accedendi ad aliqua molendina extra Ciuitatem, quæ nihil faciunt ad mandatum de manutenendo eundi ad macinandum in molendino Antonij, sed vt ipsi possent conuenire furnarios si contrafaciunt, & pro præmissis facit tex. in l. 3. §. si vicinus ff. vti possid. videlicet vt vicinus tollat tectoria de muro meo.

11 Subditus contra dominum, non habet interdictum vti posidetis quò ad iurisdictionalia, Bart. in l. 1. §. huius interdicti versi. sed pone ff. vti possid. nec in isto casu datur aliquis status præscriptionis vel quasi possessionis contra dominum, Card. consi. 38. col. 1. Felyn. in c. cum accessissent col. 10. de constit. Sed circa alia datur eis iudicis officium, vel vtile interdictum vti posidetis, vt declarat Menoch. de retinenda remedio 3. q. 15. nu. 122. & seq.

INDEX CAPITIS IX.

Possessio

Possessio longa an habeat vim tituli.nu.13
Titulus præsumptus quando debeat probari.nu.14
Titulum probare necesse est, quando agitur confessoria vel negatoria.nu.15
Titulum non tenetur communitas producere probata quasi possessione lignandi & pascendi.nu.16
Titulum producere non tenetur qui est in possessione vsus aquæ.nu.17
Titulus necessarius in causis decimarum remißiue.nu.18

Cap. IX. Titulus an sit necessarius in hoc interdicto vti possidetis.

1 DICTUM est supra de manutentione super iuribus incorporalibus, nunc videamus quando requiratur titulus ad obtinendam manutentionem, & regulariter nõ est producendus in hoc interdicto cum sufficiat probare possessionem, & prætor tuetur possessorem §. retinendæ, instituta de interdict. Bald. in c. licet causam nu.30. Berous nu.63. de probat. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 588.

2 Tamen in aliquibus casibus titulus est producendus in hoc interdicto, nã si quis passus est probare dominium in hoc iudicio, sibi præiudicat, quia obstat sibi exceptio dolo facis, dum petis illud quod cito restituturus es, Ruyn.consi.127.nu.19. lib.5. & Lanfranc.in rubr. de causa possess.& proprietat.col.11.versi.quinta conclusio. vbi infert quòd in iudicio retinendæ admittitur exceptio tituli & eius probatio, ex quo infertur quòd dari possunt positiones & articuli de dominio, & non possunt tanquàm impertinentia repelli, Bald. in l. ordinarij. C. de rei vendic. Bart. in l. si duo §.1. ff. de acquir. possess.& Lanfranc. in dicta quinta conclusione, hæc conclusio non est vera parte opponente, Alex. consi.45.num.8.lib.3.& dixi š. in c. de exceptionibus num.2

3 In beneficialibus quando petitur manutentio, sufficit quòd possessor ostendat titulum prima facie validum & iustum; c. ex insinuatione, vbi doctores de procur.

4 In rebus incorporalibus præsumitur possessio præcaria, nisi titulus ostendatur, quia incorporalia possideri non possunt sine titulo, Io. Faber in §. retinendæ nu.4. versi. & ideo non videtur, institut. de interd. Capicius decis.209.nu.4.& 5. Menoch. de retinenda remedio 3. num. 589.& seq. Ant. Augustinus lib.3.decis.772. incipiente, idem in Parmensi, & Menoch. in dicto 3. remedio nu.593.& nu.683. dicit idem in benefi-

beneficialibus quando possessio est de recenti, secus si de antiquo, & ego dico quòd in interdicto retinendę in beneficialibus possessor non tenetur docere de titulo si docet de possessione antiquiori, Paulus de Castro consi. 3. nu. 2. lib. 2.

5 Possessio coloratur ex sententia lata super petitorio, Egid. decis. 577. Rebuff. in tract. de pacific. possess. nu. 193. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 597.

6 Et ex sententia lata in possessorio plenario coloratur possessio, Rebuff. super constit. regijs thomo 3. de causa beneficiali posses. articulo 9. glo. 1. in fine.

7 Et similiter coloratur possessio, si probetur iuramento titulum antiquum esse deperditum, Menoch. in dicto 3. remedio de retinenda num. 598. Sed hanc praxim nunquàm vidi seruari, nam aut titulus est Apostolicus, & tunc si omittantur bullę, remanent regestra Papæ, ad quæ recursus haberi potest. Si verò titulus est Ordinarij vel Legati, tunc etiam regestra Ordinarij vel Legati remanent, ad quę pariter potest haberi recursus, & si omnia perdita sunt, tunc requiritur probatio amissionis registrorum & tituli c. olim de priuilegijs, & ibi glos. & Doctores, & probata amissione tituli, requiritur etiam probatio publicæ vocis & famæ & communis reputationis de titulo, videlicet quod ille fuit habitus tentus & reputatus pro rectore talis Ecclesiæ palàm & publicè, & sic sciente & patiente ordinario, & quod per longum tempus possedit dictum beneficium, & istis probatis cum iuramento rectoris credimus probari titulum possessoris ad effectum manutentionis, non autem alterius possessorij, quia turpius eijcitur quàm non admittitur hospes, sed securius est impetrare nouam prouisionem vel aliam gratiam à Papa vel ab ordinario, cum titulus superueniens ab eo qui dare potest, non mutat causam possessionis, vt dixi in tract. de acq. poss. in cap. de mutatione animi possidendi, & hæc omnia sunt iudici arbitraria, quæ possunt admitti, & non admitti, prout ipsi videbitur, Cosmus Guirner. in glos. pragmaticæ Sanct. in titu. de pacific. posses. §. ordinarij in glo. inquirant ad finem car. 308.

8 Titulũ habens dicitur habere potiora iura c. licet causam, vbi Bald. nu. 30. de prob. & propterea articuli super proprietate in hoc iudicio non sunt impertinentes, secundum Menoch. de retinenda remedio 3. num. 734. & seq. vbi plura adducit, intellige parte non opponente, & non suspenso petitorio, vt dictum est supra.

9 Titulum antiquiorem habens cum possessione præfertur habenti titulum iuniorem cum possessione, Menoch. in dicto tertio remedio num. 737.

10 Titu-

10 Tituli prioritas probari potest data instrumenti, testibus, bullis, vel rescripto principis, & confessione aduersarij, Menoch. in dicto 3. remedio nu. 737.

11 Et si quilibet probat titulum & parem possessionem, ille qui probat meliorem titulum præfertur alteri, Menoch. in dicto 3. remedio num. 738. & ibi vide quando vnus titulus sit melior altero versi. quando vnus titulus.

12 Præscriptio legitima habet vim tituli in seruitutibus, Menoch. de retinenda remedio 5. nu. 52. & seq.

13 Longa possessio an sufficiat loco tituli l. apparet §. si quis seruitutem ff. de itinere actuque priuat. Menoch. de retinenda remedio vlti. num. 101. & sequentibus.

14 Titulus præsumptus ad effectum manutentionis probandus est in his quæ contra ius vel contra principem præscribuntur, Menoch. de retinenda remedio vltim. nu. 24.

15 In quasi possessione seruitutum, quando agitur confessoria, vel negatoria, est necesse probare titulum. Doctores in l. si prius ff. de noui operis nunciat. Bart. in l. 1. §. hoc interdictum ff. de itinere actuque priuat. nu. 7. Menoch. de retinenda remedio 5 nu. 39. & seq.

16 In profanis verò non procedit c. ad decimas de restit. spoliat. in vj. & ideo si aliqua communitas possideat bona tēporalia, vel sit in quasi possessione iuris pascendi in certis terris, vel lignandi in certis syluis, tunc probata quasi possessione etiam non producto titulo, dictę communitati datur manutentio cum prædo tuendus sit in sua possessione, Marsi. singulari 11. Capit. decis. 96. Plotus in repet. l. si quando nu. 97. C. vnde vi.

17 Et ille qui est in possessione, seu quasi, vsus aquæ, debet in ea manu teneri ex officio iudicis, etiam quòd non probetur dominium, donec causa discutiatur in plenario possessorio vel petitorio, Bart. in l. Aquilius in fine ff. de donat. & in l. de vsu, vbi pariter Bart. & Doctores ff. de varijs & extraordinarijs cognit. Ripa in l. rem quæ nobis num. 20. versi. & dicit ff. de acq. poss.

18 Titulus quando requiratur in causis decimarum, & quis sit titulus necessarius in causis decimarum, dixi §. c. 2. latè ibi vide.

INDEX CAPITIS X.

Præferri debet qui habet titulum potiorem & antiquiorem.nu.3
Antiquior possessio præferenda, & defendenda est.nu.4
Antiquior possessor præfertur habenti recentiorem possessionem cum titulo. nu.5. licet contrarium teneant multi, sed ibi fœdere distinctionis omnia conciliantur.nu.6
Antiquior possessor si perdidit suam ciuilem possessionem, non agit hoc interdicto.num.7
Probationes & tituli quando pares sunt, quis præferatur in hoc iudicio.nu.8. vbi plures casus ponuntur.
Præfertur in conflictu opinionum qui bonam fidem probauit.nu.9
Præfertur causa pia quando concurrit cum alia causa.nu.10
Præfertur possessio fauorabilis possessioni odiosæ.nu.11
Præfertur probatio specialis generali probationi.nu.12
Præfertur qui habet sententiam in petitorio, quando probationes sunt pares in possessorio.nu.13
Probationes quando sunt omnino pares, iudex potest quibus vult credere.nu.14
Præfertur, quãdo probationes sunt pares, ille qui habet pro se adminicula.nu.15
Possessio in beneficialibus ex titulo iustificatur.nu.16
Speculatoris opinio in pari casu probationis reijcitur.nu.17
Occupantis conditio an melior sit, quando plures habent iura in solidum super iurisdictione, vel alia re.nu.18
In solidum quando non habent iura, sed vterque probat possessionem, sententia dari debet, ne vnus impediat alterum.nu.19

Cap. X. Quis præferatur in hoc interdicto vti possidetis.

1 DICTVM est supra quando requiratur titulus in manutentione, nunc proxime videndum quis præferatur, & in conflictu testium vel probationum is vincere debet, qui titulum ostendit c. licet causam de probat. Bart. in l. si duo ff. vti possid. Bald. consil. 420. col. vlti. libro 1. & consi. 489. lib. 3. Decius consi. 302. col. 3. versi. concurrit etiam, & est ratio quia habens titulum videtur habere potiora iura, Gozadin. consi. 86. nu. 6. Ripa in l. naturaliter §. nihil commune ff. de acq. possess. nu. 99. & 100. Plotus in l. si quando. C. vnde vi. nu. 101.

2 Et si vtraque pars producat titulum, is vincere debet qui probat priorem datam tituli, Bald. consil. 58. & 445. lib. 5. in fine, Ias. consil. 148. lib. 4. quod tamen declara quando ab vno solo habuerunt titulos,

fecus si à diuersis, quia tunc inspicitur quis possideat de præsenti. Alex.consi.136.col.2.lib.5.

3 Et quando vtraque pars habet titulum, illa pars præferenda est quæ habet antiquiorem & potiorem titulum, Bald. consi. 251. col.2. lib. 5. Doctores in d.c.licet causam de probat. Rebuff. super concordatis in tit. de annatis in glossa possessionem versi. quinto debet vincere in fine cart.418. Alex.consi.88.nu.4.& 5.lib.4.

4 Et si quis probat antiquiorem possessionem, est præferendus & defendendus etiam quòd possessio probetur per testes nulliter examinatos, Paulus de Castro consi.3.col.2.lib.2. Io. Baptista Ferretus cōsil. 27.nu.1.& si probationes sint pares, præfertur qui probat de antiquiori possessione, quia recentior possessio clandestina præsumitur, Menoch. de retinenda remedio 3. num.725. & sequen. sed habens antiquiorem debet allegare in actis quòd aduersarius clam possidet respectu suæ antiquioris possessionis, Alex.consi.88.num.12.lib.5. Decius in c.licet causam num.95.& seq. de probat. quod limita quando habens antiquiorem tollerasset habentem iuniorem, Dec.ibi nu.94.

5 Et ille qui habet antiquiorem possessionem sine titulo, præfertur habenti iuniorem possessionem cum titulo in hoc interdicto, Bertrand.consi.224.nu.20.lib.3. secundum primam impressionem, Bald. consi.420.nu. 8.lib.1. Francis. Marci.q.197.nu.2. & seq. parte prima: & est ratio quia habens iuniorem, possidet clam respectu habentis antiquiorem, Alex. consi.88. nu.12.lib.5.& Plotus in l.si quando nu. 100. C. vnde vi, dicit intelligi quando vterque probat possessionem de præsenti, & vnus probat antiquiorem, quòd illa præfertur etiam sine titulo, quia antiquior præsumitur iustior, Menoch. de retinenda remedio 3.nu.728.

6 Licet contrarium in hoc interdicto vti possidetis tenere videantur Sozzin.Iun.consi.148.nu.30.lib.1. Plotus in l.si quando nu.99.C. vnde vi, dicentes quòd habens possessionem de præsenti præfertur habenti antiquiorem cum titulo, saluo iure agendi in possessorio plenario habenti antiquiorem. Sed parcant mihi hi Doctores, quia si dicunt quòd possessio recens est spoliatiua antiqui possessoris verum dicunt, sed si recens possessio non est spoliatiua antiqui possessoris non est manutenenda, sed antiquus possessor qui turbatur à recenti possessore manutenendus est, qui probat etiam possessionem de tempore litis contestatæ, Alex.consil.23. lib.6.& Sozzin.Iun.consil. 126. lib. 1. nu.30.& ideo Plotus in dicta l.si quando. C. vnde vi, dicit quòd si præsens possessio est acquisita vi, clam, vel præcario, & non sit statim recuperata sed antiquus possessor ex interuallo velit illam recuperare

turban-

turbando possessorem recentem, & non potest de iure, licet inconti-nenti potuisset l. si quis ad se fundum, C. ad leg. Iul. de vi pub. vbi Cin. Bart. Bald. Alber. Salyc. & alij & Ripa in dicto §. nihil commune num. 46. & seq. ff. de acq. posses.

7 Sed videndum est an antiquior possessor amiserit suam ciuilem possesionem, an non, quia si perdidit etiam ciuilem non potest agere interdicto retinendæ, ex quo non posidet, nec ciuiliter, nec naturaliter, sed si non amisit ciuilem vtique ratione suæ ciuilis possessionis potest manuteneri remoto posidente, vi, clam, vel præcario, de sua naturali possessione. l. cum seruus ff. quod cum eo, Bart. in l. si duo in princ. ff. vti posid. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 303.

8 In dubio quę pars sit manutenēda, vtputa qñ probationes in possessorio sunt pares, & tituli pares, varię sunt Doctorum sententiæ: vna est ꝙ detur sententia vtrique continens vti posidetis ita posideatis, vt refert Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 740. Secunda vt possessio sequestretur donec in petitorio causa terminetur, vt per Menoch. ibi nu. 742. Tertia quod forte quæstio derimatur, vt per Menoch. ibi nu. 747. Quarta fuit opinio quod iudex debet in causa supersedere atque partes contendentes in tali statu dimittere, vt per Menoch. ibi nu. 748. Quinta fuit opinio quod possessio diuidatur, & pars vni, & alteri alia pars detur, vt per Menoch. ibi nu. 755. & seq. Sexta fuit opinio quod reus absolui debet, vt per Menoch. ibi nu. 755. & seq. Bart. in l. si duo col. pen. in prin. ff. vti posid. Sozzin. in l. si quis cum totum not. 2. de except. rei iud. Boer. decis. 239. Lanfranc. in rub. de causa poss. & propr. col. 12. versic. tertia conclusio dicit quod probationes actoris confunduntur per probationes rei, & mihi placet hæc opinio. Septima vt causa finiatur iudicis arbitrio, Bald. in c. licet causam, nu. 28. de probat. Menoch. ibi nu. 762. Octaua quod in hac dubia quæstione pro decisione ad principem recurratur, vt per Menoch. ibi num. 775.

9 Verum in conflictu opinionum is vincere debet qui bonam fidem probauit, Rebuff. super concordat. in tit. de annatis in glos. possessionem, vers. septimo cart. 419. & is habet bonam fidem qui docet de titulo, Io. Fabri. in §. retinendę nu. 29. instit. de interdict. vers. item habet.

10 Et quando vna possessio respicit causam piam, altera non, præualet causa pia, Corsett. sing. incipiente pia causa, Ias. in l. sed & si possessori, §. fin. ff. de iur. iur. Barbat. consil. 8. col. 10. lib. 2. & consil. 40. col. 17. in 3. vol.

11 Et similiter si vna possessio est fauorabilis, altera odiosa, præfertur fauorabilis, Barbat. consi. 29. col. 2. lib. 1.

12 Et si vnus probat in specie alter in genere, is qui probat in specie præferri debet illi qui probauit in genere, Innoc. in c. auditis de præscript. vbi Imola, Barbat. consi. 25. col. 2. lib. 4. Decius consil. 302. col. 5.

13 Et quando probationes sunt pares super possessione, tunc sententia super petitorio faceret agentem succumbere super possessorio c. licet causam de probat. Abbas in c. pastoralis, num. 17. de causa possess. & propriet.

14 Et si omnino probationes sunt pares, iudex potest credere quibus vult, dummodo in actis faciat causam inserere, cur magis istis quàm alijs adhæreat l. duo iudices ff. de re iud. Bald. in l. cum magistratus in fine C. quando prouoc. non est necesse, Rebuff. super concord. in tit. de annatis in glo. possessionem vers. vndecima cart. 420.

15 Et in casu parium probationum, si vltra vna pars habet pro se præsumptiones, vel adminicula, præfertur alteri parti non habenti, Tiraquel. in tractatu le mort saisit le viff. parte 6. declarat. 5. nu. 11. & seq. vel præfertur qui habet plures testes, vel honestiores, Lanfranc. in dicta rub. de causa possess. & propriet. vers. tertia conclusio col. 11. & qui melioribus, & efficacioribus probationibus probauit, Menoch. dicto 3. remedio nu. 718. & seq.

16 In beneficialibus possessio debet ex titulo iustificari, & non sufficit docere de antiquiori possessione sine titulo, sed est necesse docere de titulo, secundum Menoch. in d. 3. remedio de retinenda num. 730. & seq. sed vide quæ dixi s. in cap. proximo.

17 Vnum notabile verbum, dicit Speculator in tit. de petitorio & poss. §. fin. dum dat vnam cautelam quòd debeat ille qui videt se æqualiter probare de possessione sicut fecit pars aduersa, quòd intret in possessionem armata manu lite pendente, protestando quòd hoc facit pro conseruatione suæ possessionis, & præcipiat vel denunciet aduersario sibi minando quòd non audeat intrare possessionem, nam si aduersarius non audebit intrare possessionem, suspicabit se posse repelli, & perdet suam possessionem: Sed ista cautela est valde periculosa, quia partes faciliter possent ad arma venire, Lanfranc. in rubr. de causa possess. & propriet. col. 12. versic. sexta conclusio, & in specie reicit illam Bald. in c. licet causam nu. 35. de probat. Boer. decis. 239. col. 1. versi. alij, & Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 741.

18 Aliquando competit ius aliquibus in solidum super possessione alicuius rei, vtputa Episcopus & Archidiaconus habent in multis locis iurisdictionem & quilibet in solidum, tunc an sit melior conditio occupantis, vel possessio sit vtrique adiudicanda, vel aliàs sit prouidendū, vide Io. Fabri. in §. retinendæ num. 29. versic. credo vltra aduer-

tendum

tendum, instit. de interdictis.

19 Sed si non probat quilibet in solidum, sed vterque probat possessionem, debet dari sententia quòd vnus non impediat alterum l. si duo in fine ff. vti posidet. Io. Fabri. in §. retinendæ nu. 30. instit. de interd. & si tunc esset timor scandali, tunc potest fieri sequestrum, & multa exempla ponit ibi Io. Faber. nu. 30. versi. vnde.

INDEX CAPITIS XI.

Cap.

Cap. XI. De turbatione in interdicto vti poßidetis.

1 TOTA ista materia interdicti vti possidetis consistit circa turbationes possessori per alium illatas in possessione, & hoc possessorium ob id competit contra turbantem aliquē in sua possessione, siue turbatus asserat se possidere, siue non, Imola & Doctores in c. licet causam, de probat. Bart. in l. si prius ff. de operis noui nunciat. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 471.

2 Competit etiam hoc iudicium contra diffamatorem qui vadit diffamando ꝙ res, vel possessio nō est talis possessoris, vel est in mala fide, & ob hanc causam non reperiuntur laboratores rei l. vim facit ff. de vi & vi arm. Bart. in l. 1. §. huius interdicti ff. vti possid. num. 2. Lanfranc. in rub. de causa possess. & propriet. col. 10. versi. secunda conclusio, Innocen. & Doctores in c. 2. de rest. in integ. & Neuizan. consi. 83. num. 11. vbi quòd turbans verbaliter, possessorem dicitur turbare, Decius verò in c. licet causam, nu. 201. & 204. de probat. dicit quòd pro turbatione verbali non datur interdictum vti possidetis, ideo Plotus in l. si quādo, C. vnde vi, nu. 102. ponit praxim remouendi has molestias verbales, vide etiam Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 293. & seq.

3 Competit etiam contra impedientem me vti iure seruitutis super illa re, Bart. in l. si duo §. 2. ff. vti possid. Lanfranc. in rub. de causa possess. & propriet. col. 10. vers. tertia conclusio.

4 Competit similiter vsufructuario, qui impeditur à domino vti frui fundo, & accipere fructus, quia turbatur à domino in quasi possessione vsufructus, non autem fundi, glo. in l. ait prætor §. ei qui ff. ex quibus caus. maior. in integ. rest. Cin. in l. 1. C. vti possid. Bart. in l. naturaliter in prin. ff. de acq. poss. Lanfranc. in d. rub. de caus. poss. & proprie. col. 10. versi. quarta conclusio. Si verò turbatur à tertio in perceptione vsusfructus, debet dicere in libello quòd turbatur in possessione fundi quem possidet naturaliter, Lanfranc. in dicta rubr. conclus. 10. versic. quinta conclusio.

5 Turbatur quis ex iniustitia & mandato iniusto, Decius in c. si quando nu. 2. de rescript.

6 Turbatio possessionis vim includit l. extat ff. quòd met. causa & l. creditores ff. ad leg. Iul. de vi, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 370. & fieri dicitur per quancunque molestiam & impedimentum illatum possessori, Rebuff. super constit. reg. tomo 3. in tract. de materia possessoria art. 1. glo. 2. nu. 36.

7 Et qui

7 Et qui se opponit dicitur turbare, quia dicitur contrarius, & contra me ponere, Rebuff. super constit. regijs tomo 3. artic. 1. glo. 2. nu. 29. car. 254. Paris. consi. 126. nu. 8. & seq. loquitur de oppositione facta in iudicio lib. 4. & Menoch. in d. 3. remedio num. 498. Lanfranc. Balb. decis. 181. dicit quòd ex negatione intentionis quis turbatur.

8 Turbat etiam ille qui impedit alium possidere, licet se possidere non contendat l. 1. §. restituendæ in fine ff. vti possid. & qui resistit possessori, Menoch. in d. 3. remedio nu. 504.

9 Turbatio facti est locare rem per alium possessam, Paris. consi. 126. nu. 6. & seq. lib. 4. quia ego possessor sum impeditus vti re mea, Alex. consi. 80. nu. 9. lib. 2. Menoch. d. 3. re medio nu. 481.

10 Et inducitur turbatio ex quacunque molestia, & ex prohibitione vtendi iure competenti alteri super aliqua re, Cefal. consi. 76. nu. 2. & 3. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 297. & seq. & nu. 503.

11 Et qui negat aduersarium suum possidere asserens se solum possidere, turbare dicitur, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 468.

12 Laboratores terrarum, & operarij scienter laborantes in re aliena turbare dicuntur, secus si ignoranter, Bald. consil. 144. lib. 1. & Menoch. de arbit. iud. lib. 2. casu 354. num. 38. & de retinenda remedio 3. num. 314.

13 Et qui ingreditur possessionem alterius ex decreto iudicis nullo, vel inualido, turbare dicitur, Berous consi. 45. nu. 6. lib. 3. Menoch. in d. 3. remedio nu. 474.

14 Et qui à iudice obtinet, vt possessio alterius sequestretur, turbat, Felyn. in c. licet causam nu. 11. de probat. Paris. consi. 126. nu. 5. lib. 4. Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 475.

15 Colonus turbat dominum cum alteri tradit fructus, vel pensionem prædij, vel alterius rei ipsius dñi, vel cum permittit alium hæc capere contra voluntatem domini, l. quamuis §. 1. ff. de acq. poss. Felyn. in dicto c. licet causam nu. 11. de probat. Rebuff. super constitutionibus regijs tomo 3. in tract. de materia posses. art. 1. glo. 2. nu. 7. car. 252. Menoch. in d. 3. remedio nu. 476. & seq.

16 Et qui accepit fructus rei meæ me absente per vim, turbare dicitur, Bald. in l. post sententiam num. 3. C. de sentent. & interloquut. omnium iudicum, Rebuff. super constitut. regijs tomo. 3. de materia poss. artic. 1. glo. 2. nu. 8. cart. 252. & Menoch. dicto 3. remedio nu. 482.

Et qui aufert rem meam, turbare dicitur, l. si duo §. item videamus si actor ff. vti possid. Rebuff. in dicta glo. 2. nu. 9. Menoch. in dicto. 3. remedio nu. 483.

17 Et qui delet arma, vel insignia alterius, turbare dicitur, Rebuff. in

dicto

dicto tract. de materia possessoria arti. 1. glo. 2. num. 32. & seq. vbi dicit quòd delens arma est puniendus, etiam crimine lesæ maiestatis, si sunt arma Principis deleta, Menoch. in d. 3. remedio nu. 502.

18 Asserens se habere ius, vel seruitutem in re mea, me turbare dicitur, Bart. in l. Meuius §. fundo nu. 6. ff. de leg. 2. & est ratio, quia res non est mihi libera, Rebuff. super dictis constit. reg. de materia posses. art. 1. glo. 2. nu. 10. Menoch. in d. 3. remedio nu. 484.

19 Et similiter impediens me vti seruitute fundi in illa possessione seruitutis, turbare me dicitur, Bart. in l. 1. §. hoc interdictū col. 2. ff. vti poss. si seruitus habet causam continuam, Rebuff. in d. glo. 2. nu. 11. & seq. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 485. & etiam impediens me vti re mea, Menoch. ibi nu. 487.

20 Et ille qui impedit arare, colere fundum, fructus colligere, turbare dicitur, l. vim facit §. 1. ff. de vi & vi armat. Bald. consi. 446. col. 1. lib. 3. Rebuff. in dicta glos. num. 13. Menoch. in d. 3. remedio nu. 486.

21 Et qui minatur colonis, turbat, Rebuff. in d. glo. nu. 14. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 488.

22 Et ille qui facit sepem, murum, & similia, ne per fundū iter faciam, turbat, Rebuff. in d. 2. glos. num. 15. & Menoch. in dicto 3. remedio num. 489.

23 Vendens rem alterius, & alteri tradens, turbare dicitur, Rebuff. in d. 2. glo. nu. 21. Menoch. in d. 3. remedio nu. 491.

24 Et qui prohibet me in meo ædificare, turbat, Rebuff. in d. 2. glo. nu. 22. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 492.

25 Et qui ferit, aut colit in meo me ibidem existente, turbare dicitur, Rebuff. in dicta 2. glo. nu. 23. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 493.

26 Et qui plantat in meo, & qui incidit arbores meas, turbat, Menoch. in d. 3. remedio nu. 494. & 495. Rebuff. in d. 2. glo. nu. 24.

27 Et qui ponit agricolas, vel intrat in re mea tanquàm in re sua, turbat, Rebuff. in d. 2. glos. nu. 17. & seq. & nu. 30. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 499.

28 Et qui me absente, & ignorante intrat in possesione rei meæ, turbare dicitur in mea ciuili, Rebuff. in d. 2. glo. nu. 31. Menoch. in d. 3. remedio nu. 500.

29 Si alicui datum est ius coquendi, & vendendi panem, & similium rerum, si alij vendunt turbant eum, Rebuff. in d. glo. 2. num. 32. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 501.

30 Et si quis scienter alteri soluit quàm domino, turbat, Rebuff. in d. 2. glo. nu. 25.

31 Resistens quis dicitur me turbare, Rebuff. super constitut. regijs tomo 3.

mo 3. artic. 1. glo. 2. nu. 37. & art. 255.

32 Et non solum cadit turbatio in rebus corporalibus, sed etiam in incorporalibus, & ideo si quis est in quasi possessione iuris præsentandi, & alius præsentat me inconsulto, turbat me in mea quasi possessione, Rebuff. super dicta glo. 2. nu. 26. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 496.

33 Prout turbat si quis prohibet mihi solui censum vel pedagium debitum, in cuius quasi possessione exigendi ego sum, Rebuff. in d. glo. 2. nu. 28. & Menoch. in d. 3. remedio nu. 497.

34 Turbare iurisdictionem censetur qui impedit loca publica, Io. Cefal. consi. 79. num. 1. & turbantes dolose superioris iurisdictionem puniuntur crimine lesæ maiestatis, vel arbitrariæ, Io. Cefal. consi. 38. nu. 9. & quam pœnam possit imponere delegatus si turbetur in sua iurisdictione, Decius in c. quia quæsitum nu. 91. de offic. dele.

35 Turbatio possessionis in istis incorporalibus est quando possidens eligit & alter qui non possidet pariter eligit sciente possessore, & tunc possessor turbatur in sua possessione, Bar. in l. 1. §. huius autem interdicti nu. 3. versi. secundo modo ff. vti possid.

36 Ideo si Ciuitas Florentina eligit potestatem in ciuitate Perusina, & in electione non turbatur Ciuitas Florentina, sed non admittitur Perusij electus à Florentinis & non impeditur in electione Ciuitas Florentina, sed electus non admittitur, & tunc interdictum vti possidetis non habet locum, sed confessoria vtilis, vel officium iudicis, vel vtilis actio in rem, secus verò si alius vellet eligere, tunc enim habet locum interdictum, Bar. in l. 1. §. huius autem interdicti nu. 3. ff. vti possid. Menoch. de retinenda d. 3. remedio nu. 145.

37 Eligentes contra electum quando possint intentare interdictum vti possidetis, cum regulariter non possint, quia ab eo non turbantur in electione, Innoc. in c. 1. de restit. in integrum, vbi etiam Doctores, Bart. in d. l. 1. §. huius autem interdicti in fine versi. sed quæro ff. vti possid. Menoch. in d. 3. remedio nu. 149. & seq.

38 Turbare potest spoliatorem in possessione rei spoliatus, quia talis spoliator non est manutenendus ex quo possidet vi, & illi qui possidet vi, clam, vel præcario, non datur interdictum vti possidet. l. 1. ff. vti possid. vbi Doctores, Lanfrancus in rub. de causa possess. & propriet. col. 13. versi. septima conclusio, declara vt s. c. 2.

39 Quasi possessione iuris præsentandi patroni in beneficio iuris patronatus non turbatur per collationem ordinarij factam sine mentione iuris patronatus, Calder. consi. 15. de iur. patr. Decius. consil. 126. col. fin. ratio est, quia quando ordinarius confert videtur conferre sub conditione, si domino placuerit, Rota decis. 10. de iur. patr. in antiquis, &

exalio,

ex alio, quia collatio non facta mentione iuris patronatus est subreptitia, Lapus allegat. 96. nu. 4.

40 Turbare non dicitur qui errat, Bald. in disputatione accusatus de vi turbatiua col. antepen. versi. secundo quæritur, Alex. consil. 73. nu. 6. lib. 3. secus si non errauit, Rebuff. super constitut. regijs art. 1. de materia possessoria glo. 2. nu. 41.

41 Turbatio possessionis facta à non possidente probari debet, videlicet quòd turbatus in sua possessione, debet probare quòd turbatur ab eo qui non possidet, Bart. in l. 1. §. huius autem in prin. ff. vti possid. Paris. consi. 112. num. 72. lib. 1. Cassan. super consue. Burg. rub. 7. §. 1. glos. 1. nu. 3. Alex. consi. 88. lib. 5. de stylo Curiæ Roma. non sunt probandæ molestiæ, sed sufficit quòd aduersarius sustineat litem, quia si non molestat cedat liti in actis, pro quo Alex. consi. 73. col. 3. vol. 2. Decius consi. 694. col. 2. Paris. consi. 54. col. 3. vol. 3. Sozzin. Iun. consil. 18. col. 3. vol. 2.

42 Et tenetur quis exprimere modum & qualitatem turbationis, vtputa quia pars opposuit vel negauit actorem possidere, Bart. in l. 1. §. interdictum circa finem ff. vti possid. Bald. in c. licet col. 2. de proba. & ibi Felyn. not. 12. Rebuff. in d. glo. 2. nu. 39. cart. 255.

43 Turbatus si probabiliter timet offendi in possessione vel in persona, iudex coget partem cauere ne molestet possessorem, Plotus in l. si quando C. vnde vi, nu. 108. circa medium, vide ĩ in cap. de cautione.

44 Contra turbantem actione iniuriarum agi potest, & pariter criminaliter accusari, Rebuff. super constit. reg. de materia posses. art. 1. glo. 2. nu. 44. & seq. cart. 255.

45 Proponitur turbatio dupliciter, aliquando via interdicti, & aliquando via exceptionis l. 1. §. est hoc interdictum, in fine & §. interdictum autem ff. vti possid. quia possessori non datur actio, sed exceptio, cum sufficiat ei quòd possideat, vt declarant ibi glo. & Doctores.

46 Vi turbatiua accusari potest qui nulliter in possessione missus est, Bart. consi. 163. lib. 1. Sozzin. consi. 18. col. 8. versi. de actibus lib. 1.

47 Et vt quis possit accusari de vi turbatiua vigore statuti, requiritur dolus turbantis, Ang. de Aret. in tractatu maleficiorum in verbo scienter, & dolose nu. 2.

48 Turbantes fines, vel terminos, qua pœna puniantur, Decius in c. ex literis nu. 77. de probat. intellige in dolosè turbante, vt per Deciũ ibi.

49 Et contra terminos mouentes iuratur in litem, Plotus in l. si quã C. vnde vi, nu. 726. & Hieronym. de Monte in tract. finiũ regund. c. 69.

50 Episcopi & ecclesiastici non debent turbari in eorum officijs, l. consulta. C. de testibus, Decius in c. significasti nu. 18. de offic. deleg.

H ij 51 Et

51 Et turbans diuinum officium, potest excommunicari, & eijci de Ecclesia, glo. in c. dilectis de appellat. & ibi Decius nu. 19. vbi quòd de iure ciuili aliter punitur, auth. sed nouo iure. C. de epis. & clericis.

INDEX CAPITIS XII.

Cap. XII. Criminaliter an agi posit in hoc interdicto de iure communi, vel ex Constitutione 67. lib. 4. Aegidianarum Const.

1 VRBANS aliquem in sua possessione cum violentia, incidit in pœnam l. Iuliæ de vi priuata, vt in l. creditores, & l. fin. ff. dicto tit. de vi priuata & l. in possessionem C. eod. tit. de vi publica, et priuata, Bosius in practica criminali in tit. de pluribus violentis nu. 4.

2 In Prouincia Marchiæ, in cõstitutionibus Aegidianis lib. 4. cap. 67. infrascripta constitutio reperitur, videlicet Hac præsenti constitutione decernimus, & districtius inhibemus, ne aliqua Ciuitas, vel Communitas, seu specialis persona, cuiuscunque gradus & cõditionis existat, audeat propria auctoritate possessionem alicuius turbare, nec ius sibi dicere in eadem, sed super ea adeat iudicem competentem, & si contrafactũ fuerit, vel mandatum, præter rei restitutionẽ & damni satisfactionẽ & turbationis cessationẽ, & iuris sui, si quod habeat, amissionẽ, in odiũ inuasoris, & violenti spoliatoris: si Communitas trecentorum florenorũ auri pœnis puniatur, singularis persona vigintiquinque florenorũ auri pœnę subiaceat ipso facto, & à dicta pœna non excusetur pretextu alicuius tituli, nisi habuerit illũ à possessore, & illius traditionẽ, vel nisi habuerit licentiam à iudice, possessore pręsente, vel requisito concessam. Adijcimus constitutioni prædictæ, ꝙ quantum ad occupationẽ, & inuasionem per quã singularis persona alium possessorem priuauerit, vel possessorem non admiserit redeuntem, si dicta pœna supra distincta sit minor quàm valor rei occupatę, siue inuasæ, augeatur dicta pœna vsque ad valorem rei, & quantum ad turbationem per quam quis possessionẽ non priuetur; si sit minor medietate valoris rei, suppleatur pœna vsque ad medietatem valoris rei in qua committitur violentia turbatiua.

3 Et ideo turbans, potest in vim huius constitutionis condemnari ad pœnas de quibus in ea, quæ pœnæ sunt subrogatę contra molestantes in locum pœnarum inflictarum de iure communi, Bald. in c. licet causam in fine de prob. Alex. consi. 82. nu. 7. lib. 1. Afflict. decis. 84.

4 Et proceditur criminaliter, quia regulariter mulcta Fisco applicatur, l. mulctarum. C. de modo mulctaꝝ. & dixi in tract. de rest. spol. cap. 26. nu. 14. super ista constitutione, quia pro damno dato per vim criminaliter proceditur, dicit Bart. in l. fin. col. 1. ff. de priuat. delict. Bossius in tractatu criminali in titulo de pluribus violentijs nu. 48. & criminaliter proceditur vigore huius constitutionis & statutorum, practica Papien. in forma libelli pro possessione turbata in prin. num. 4. Afflictus decis. 84. nu. 1. in fine, vbi dicit quòd quotiens pœna applicatur Fisco, causa dicitur criminalis, Alex. d. cons. 82. nu. 7. Ripa in rubr. ext. de iud. nu. 101. & faciunt eà quæ congerit Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 603. & seq. q. 76.

5 Et cum ista constitutio sit directa contra personam turbantis, requiritur dolus, ad hoc vt quis condemnari possit criminaliter de turbata possessione, Angel. de Aret. in tract. maleficiorum in verbo scienter & dolose, nu. 2. Bossius in tractatu criminali in titulo de pluribus

violentijs num.49. aliàs datur absolutoria, Menoch. de retinenda remedio 3.nu.611.

6 Dolus probatur ex indicijs perspicacibus l.dolum C.de dolo, Aymo consi.8.nu.1.Paris.consi.46.lib.1.Roland.consi.11.nu.9.lib.3. & dixi in c.vt minorum constit.Egid.glo.8.nu.282. aliqua ponit Menoch. in d.3.remedio à nu.618.vsque ad nu.662.

7 Et quando statutum dirigit verba contra turbantem possessionem alterius, tunc sufficit probare latam culpam, §. quia tamen inst.vi bonorum raptorum, & l.si quis in tantam, C.vnde vi, Bart.in l.1.§.1.ff. si mensor falsum modum dixerit, Menoch.in d.3.remedio nu.614.

8 Lata culpa probatur, probato dolo, astutia, & negligentia, l.magna negligentia culpa est, ff.de verb.sig.& magna negligentia est culpa lata l.2.C.arbitr.tutelæ, & culpa quæ in omittendo committitur dicitur causata per negligentiam, Alex. consi. 50. num.9. lib. 1. & ideo latæ culpæ est non intelligere quòd omnes intelligunt l. latæ culpæ 223. ff.de verbo.sign. Bart.in l.quod nerua ff.depositi facit l.cedere §.fin.ff. de verb.sig.& Rebuff.in d.l.latæ culpæ vers.itaque car.976.

9 Vel potius dicas probari latam culpam probando quòd propria auctoritate sine licentia iudicis, vel mandato possessoris iuit ad meam possessionem turbando me in mea possessione, vt probatur in constitutione ibi, non audeat propria auctoritate possessionem alicuius turbare, secundo quando ius sibi dixit in eadem re non eundo ad iudicem contra l.extat ff.quòd met.causa & dixi in dicto c.26. num.9. de restit.spol.

10 Et talis turbans tenetur primò ad cessationem turbationis ibi & turbationis, secundò ad satisfactionē damni ibi, & damni satisfactionem, tertiò perdit ius si quod habet, quartò mulctatur pœna pecuniaria, vt patet in constitutione, vide quæ dixi in c.26.nu.11.& seq.

11 Nec excusatur à pœna prætextu alicuius tituli, nisi habuerit titulum à possessore, & illius traditionem, cum non sufficiat titulus solus, sed requiritur consensus possessoris de iure ad capiendam possessionem l.si ex stipulatione ff.de acq. possess. vbi Ias. & alij & dixi in d. c. 26. nu. 18. vel iudicis decretum, vel licentia concessa possessore præsente, vt dixi d.c.26, nu.20.

12 In turbatione, si pœna supra posita minor est medietate valoris rei, suppleatur vsque ad dictam medietatem valoris rei in qua committitur violentia turbatiua, adeo quòd pœna augetur secundum valorem rei, vide quæ dixi in d.c.26.nu.21.

13 Hæc enim ex forma constitutionis, sed de iure contra turbatorem non agitur criminaliter, sed solum actione iniuriarum, Bart. in l. extat

nu.4.

nu.4. ff. quòd met. causa, Bald. consi. 82. & consi. 261. lib. 5. Corn. consi. 100. nu. 2. ad finem lib. 2. Menoch. in d. 3. remedio num. 549. & seq. & nu. 606. vers. iure communi, Rebuff. super constitut. regijs tomo 3. de materia possessoria art. 1. glo. 2. nu. 44. dicit quòd temerarius turbator tenetur actione iniuriarum, & criminaliter accusari potest l. seruus 5. ff. de act. & oblig. glo. in l. si duo ff. vti possid. & Bald. consi. 493. lib. 2. & idem Rebuff. nu. 45. vbi dicit esse verum postquàm iudex imposuit perpetuum silentium turbanti, secus est durante lite, & dicunt ambo esse possessores, vt docet Bald. in quæstione accusatus de vi turbatiua col. 10. & ob id dicit quòd in Regno Franciæ nunquàm vidit criminaliter accusari ex sola turbatione, nec agi iniuriarum, sed fit condemnatio contra turbantem ad damna expensas interesse, nec ego in Romana Curia in Rota, vel alio Tribunali Ecclesiastico ex sola turbatione vidi aliquem accusari criminaliter, vel agi contra eum iniuriarum, sed contra turbantem probata possessione possessoris datur mandatum de manutenendo cum inhibitione, & hoc modo finiuntur hæc iudicia, & postea proceditur in petitorio, vel in possessorio plenario, & ille qui obtinet, si possessor est absoluitur, & actor condemnatur in expensis: si verò actor obtinet, condemnatur reus ad restitutionem possesionis cum fructibus & expensis, & hæc mihi videtur vera praxis. Sed in prouincia Marchiæ & Curia generali non est in vsu interdictum vti posidetis, sed omnes causæ vt plurimum pro turbatione fiunt criminales, cum possent ciuiliter (vt supra dictum est) tractari.

14 Si verò committitur vis publica, tunc agi potest lege Iulia de vi publica, vt per Rebuff. in d. 2. glo. nu. 46. & seq. & dixi s. in prin. Menoch. in d. 3. remedio nu. 55. & nu. 552. vbi dicit quòd iudicium criminale potest cumulari cum ciuili.

15 Et accusari potest de vi turbatiua quando quis est positus in possesione vigore decreti iniusti, Bart. consi. 132. Marianus Sozzin. consi. 17. col. 7. & seq. lib. 1. & consi. 158. col. 5. versic. primus casus lib. 2. & Ias. in l. iuste posidet nu. 12. ff. de acq. pos. dicit quòd positus in possesione ex primo decreto iudicis non rite interposito incidit in poenas l. meminerint, & nu. 24. & seq.

16 Et ideo sola negatio turbantis quòd reus non posidet, sed ipse turbans posidet, non sufficit vt reus posit accusare turbantem criminaliter, Cuman. in l. si prius nu. 9. ff. de nou. oper. nunciat. Bertachi. in repertorio, in verbo turbatio, quia hæc negatio non est vis publica, nec priuata.

17 Sed vis publica committitur quando quis villas expugnauerit, &

expi-

expilauerit cum armis, & talis expilator pœna capitis punitur, l. penult. ff. de vi publ. quia expilare nihil aliud est, quàm æquare, & nihil relinquere, Rebuff. in l. hostes 118. ff. de verbor. signi. cart. 643. prout fecerunt homines cuiusdam Communitatis, contra possidentes in territorio dictę Communitatis, qui propter tale scelus pœna capitis puniri debuissent, nihilominus ad pœnam constitutionis condemnati fuere.

18 Cum verò agitur ad pœnam vigore statuti imponentis pœnam personæ turbanti, tunc requiritur quòd probetur culpa & dolus turbantis l. 3. ff. de iniur. & tunc quælibet iusta causa excusat à pœna l. 1. in fin. ff. de abigeis practica Papien. in forma libelli de turbata possessione versi. & in ea nititur ipsum nu. 2. versi. primo casu.

INDEX CAPITIS XIII.

Cap. XIII. De cautione præstanda ei, qui timet turbari.

1
SI VERÒ, cui concessum est mandatum de manutenendo, & timet turbationem propter aduersarij potentiam, iudex potest cogere turbatorem ad cauendum ne impediat possidentem vti pacifice sua possessione iuxta doctr. Bart. in l. 1. § interdictum in fine ff. vti possid. & in l. 1. q. 4. & 5. C. vti possid. & Aret. in §. quadrupli nu. 48. & seq. inst. de actionibus, Paulus de Castro consi. 3. lib. 2. Puteus decis. 61. lib. 3. vbi dicit molestantem cogi posse ad cauendum de vlterius nō molestando in futurum, sub pœna damnorum, expensarum, & interesse, & declarare quòd eorum molestationes, & impedimenta fuerunt, & sunt illicita.

2 Et ista cautio an debeat esse perpetua de non turbando possessorem,

rem, vel ad tempus, & dic durare debere donec finiatur iudicium in petitorio, Bart. in l. 1. §. hoc interdictum nu. 11. & Menoch. in d. 3. remedio de retinenda nu. 818. q. 96.

3 Et ideo quando agitur confessoria pro seruitute viæ, datur ista cautio tandiu duratura, quandiu quis doceat de iure suo sub ista forma se non impediturum seruitute vtentem l. si de via ff. de aqua quotidiana & extiua, vbi glo. & Doctores.

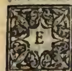
4 Et quando negatur seruitus, caueri debet sine præiudicio amittendæ seruitutis d. l. si de via, & glo. in l. is cuius ff. si seruit. vend. & l. eius eodem tit. & in nouo opere faciendo vel nunciando caueri debet l. is §. idemque ff. de noui oper. nunciat.

5 In negatoria actione actor tenetur cauere reo conuento de non impediendo vsque ad iudicium finitum in negatoria l. 7. ff. de aqua quotid. & exti. Menoch. de retinenda remedio quinto nu. 55. & ista cautio tanto tempore durare debet. De alijs cautionibus de damno infecto, & similibus, hic nō est tractādū, sed ad sua loca aptiora seruentur.

INDEX CAPITIS XIIII.

Reprobatio testium non fit in hoc iudicio. nu. 43
Iurare an testes debeant in hoc iudicio. nu. 44
Publicari an debeant testes in hoc iudicio. nu. 45

Cap. XIIII. De probationibus in interdicto vti possidetis.

1 ET QVONIAM hoc iudicium vti possidetis consistit in probatione possessionis actoris, siue rei, ideo aliqua dicenda sunt de probationibus; & quoniam probatio fit, aut per testes, aut per instrumēta, vel documenta, & ob id de vtraque probatione hoc capitulo tractare libet.

2 In hoc iudicio duo substantialia probari debent, videlicet ex parte agentis possessio, & ex parte conuenti turbatio, seu inquietatio. Bald. in disputatione accusatus de vi turbatiua, col. 9. versi. in vti possidetis. Rebuff. super constitut. regijs tomo 3. de materia possessoria artic. 1. glo. 2. nu. 40.

3 Et ideo qui fundat se in turbatione, probare debet quem actum turbationis fecit turbator, vtputa quòd præcidit arbores, fructus collegit, colonum expulit, vel laborare prohibuit, vel aliud damnum, vel turbationem intulerit, ad hoc vt turbator interdicto conueniri possit, glo. in l. 1. §. huius autem, & §. restituendæ ff. vti posid. practica Papiensis in forma libelli turbatæ possessionis, versic. ac præsentialiter, num. 3. Alex. consi. 88. nu. 3. lib. 5. Menoch. in d. 3. remedio num. 559. de retinenda.

4 Verum Io. Fabri. in §. retinendæ nu. 24. versi. item quæritur, instit. de interd. dicit quòd sufficit proponere in iudicio turbationem, sed non opportet illam probare, & de stylo curię sola sustentatio litis sufficit pro turbatione, Spec. in tit. de actione seu petitione §. super petitionibus col. 3. versi. sed nunquid, vbi dicit quòd oppositio facta in iudicio sufficit per l. fin. ff. de vsufr. & l. fin autem in prin. ff. de rei vend. & propterea cōcordando opiniones dici potest, ꝙ quotiens turbator non substinet litem, probanda est turbatio, sed si substinet litē, non est probanda turbatio iuxta stylum curiæ, quia substinens litem turbat.

5 Et ad probandum possessionem sufficit probare quòd Titius percepit fructus de tali fundo, quia ex fructuum perceptione probatur possessio, l. Pomponius ff. quibus modis vsufructus amittatur, & l. 2. ff. de solut. & Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 564. & seq.

6 Item si probat arasse, seminasse, vel agrum coluisse, probata est pos-

sessio,glo.in l.3.C.finium regund.vbi Bald.& alij,Menoch.in d.3. remedio num.563.

7 Et similiter si quis probet recepisse pensionem propter affictum fundi, vel domus,probata est possessio in præiudicium soluentis, nisi probetur per aduersarium alium fructus collegisse, Angel.in l.quædam mulier ff.de rei vend.Bart.in l.quamuis §. si conductor ff. de acq. pos.Tiraquel.de constit parte 3.limit.1.num. 22. & licet sola locatio non probet possessionem c.inter dilectos de fide instrumentorum, Lanfranc.in rub.de causa poss.& propriet.col.8.in fine versic. prima conclusio,Menoch.de retinenda remedio 3.nu.567.tamen cum solutione mercedis ex locationis instrumento probatur possessio locatoris, Aretin.in l.qui vniuersas §.quod per colonum col. 2. versic. circa tertium ff.de acquir.possess.Sozzin.consi.106.nu.4.vol.3.Ruyn. consi. 161.nu.20.versi.nec etiam obstat lib.1.Corn.consi.6.nu.13. lib.3. Afflict.decis.315.nu.1. & dixi in tract.de acq.poss.cap.19.nu.53. & seq. Menoch.etiam in d.3.remedio nu.571.& seq.

8 Ex solutione & exactione collectæ probatur possessio,vel quasi collectandi,Bald.consi.251.col.3.versi.non est dubium lib.3.Menoch.de retinenda remedio.3.nu.568.

9 Probatur etiam possessio,si testis dicat Titius tenuit & possedit de facto rem detinendo, quia testis debet de facto deponere non de iure,Bart.in l.stipulatio ista §. nec quoque nu.2.ff.de verb. obligat. vbi Iaf.num.4.

10 Probatur etiam possessio rei corporalis per insistentiam rei, habitatione domus, ex deambulatione,& similibus, l.stipulatio ista, §. hæc quoque ff de verb.oblig.& ibi Bart.nu.3.Iaf.nu.4.Sozzin. consi. 131.col.2.versi.ex qua detentione lib.1.Corn.consi.182.num.4. lib. 1.Decius consi.400.num.3.& 4.Menoch.de retinenda remedio 3. nu. 361.& seq.

11 Probatur possessio ex clauium traditione l.clauibus,vbi Bart.ff.de cōtrahen.empt.ex traditione anuli,vel bireti.Affli.decis.299.Didac. lib.3.variarum resolut.c.16.nu.11.Menoch. in d.3. remedio nu.569.

12 Possessio probatur etiam ex descriptione facta in catasto, vel libro extimi communitatis,Sozzin.consi.89.col.6.in prin.& col.pen.versi. confirmatur lib. 1.intellige alio non existente in possessione, Paulus de Castro in l.si pater C.de act.empti.Puteus decis.29.de fidei instrumentorum,licet Puteus decis.458.lib. 2.dicat ex catasto non probari dominium,sed facit præsumptionem, quæ transfert onus probandi in aduersarium in actu de recenti,& non antiquo & probat possessionē, Menoch.in d.3.remedio nu.570.

13 Proba-

13 Probatur etiam possessio instrumento facto super immissione in possessionem auctoritate iudicis, Abbas in c.nobis col.2.de præscript. Menoch.d.remedio 3.num.575.nam ista possessio per instrumentum probari debet, nec sufficit probatio per testes, Bart.in l.fin.C.de edict. diui Adri.in vltimis verbis, licet contrarium teneat Curt.de sequestro num.50.

14 Ex solo vsu rei probatur possessio, Balb.in l.Celsus num.133. ff. de vsucapion.

15 Possessio bonorum mobilium corporalium probatur ex retentione clauium sub quarum custodia mobilia sunt, Angel.in l.qui vniuersas in princ.ff.de acquirenda posses.Didacus lib.3.variarum resolut. c. 16.nu.11.Menoch.in d.3.remedio nu.577.& seq.

16 Per constitutũ etiam appositum in valido contractu probatur possessio, sicut per confessionem, & locationem, Lanfranc. in rub. de causa posses. & propriet.col.9.versi.quarta, quinta, & sexta conclusio, intellige tu contra constituentem, Tiraquel.de constituto parte 3.limit. 1.nu.20.

17 Possessor non tenetur prabare quòd ipse non possidet vi, clam, vel præcario, quia possessor bona fide possidere præsumitur, & mala fides non præsumitur, l.pen.C. de euictionibus, & sufficit probare possessionem quæ releuat ab onere probãdi §.commodum, instit. de interdi. Menoch.in d.3.remedio nu.600.& seq.

18 Et violenta possessio non releuat possessorem ab onere probandi, l. si quis ff.de probat.

19 Sed bene tenetur probare quòd actor non possidet, vel quod possidet vi, clam, vel præcario, Bart.in l.1.§.fin.nu.19.ff. vti possid. practica Papiensis, in titulo de turbata possessione versic. hodie tenet nu.4. & hæc probatio sumitur ex eo, quia actor nihil probauit de sua possessione, & se tantum possidere probauit, cum duo in solidum eandem rem possidere non passint, vt per Bart.in d.§.fin.& Menoch.d.remedio 3.nu.602.

20 Et in hoc interdicto sufficit probare turbationem sine dolo vel culpa, cum agitur ciuiliter, Papiensis in sua practica in forma libelli pro turbata possessione in versi. & in ea nititur in fine, nisi agens velit facere condemnare turbantem in damnis, expẽsis, & interesse, quo casu culpæ probatio requiritur, vt dicit Menoch. in d. 3.remedio nu.605. sed aduerte quòd pro damnis & interesse agendum est ordinarie contra turbantem, cum non veniant in hoc iudicio damna, & interesse, sed solum illud quòd interest possessionem non retinuisse, vt declarat Put. decis. 61. lib. 3. ad finem, quia de stylo Curiæ est quòd con-

ſtito de poſſeſsione detur mandatum de manutenendo per decretum, non per ſententiam diffinitiuam, & iſto caſu non fit condemnatio in damnis, expenſis, & intereſſe, ſed ſi agatur ordinariè, & detur ſentētia diffinitiua, tunc fit condemnatio in damnis, & intereſſe ratione præteritæ turbationis, Bart. in l. ſi duo in fine ff. vti poſsid.

21 Si verò ageretur ad pœnam pro turbata poſſeſsione vigore ſtatuti imponentis pœnam turbanti, tunc requiritur quòd probetur culpa, & dolus turbantis, l. 3. ff. de iniurijs, & tunc quælibet iuſta cauſa excuſat turbantem à pœna. l. 1. in fine ff. de abigeis practica Papien. in titulo de turbata poſſeſsione verſi. & in ea nititur ipſum nu. 2. verſi. primo caſu & dictum eſt ſ. cap. 12. abundè.

22 De ſtylo Rotæ in hoc interdicto ſufficit ſemiplena probatio ad effectum obtinendi mandatum de manutenendo, Put. deciſ. 61. lib. 3. immo leuiores probationes ſufficiunt, cum ſit nullius, vel modici præiudicij, Bart. in l. 1. nu. 10. C. quorum bonorum, Matheſilan. ſingulari 2. Decius conſi. 56. nu. 1. Gozad. conſi. 12. nu. 11. Menoch. remedio vlt. de retinenda idem dicit in officio iudicis, ſed tene Rotæ opinionem quòd ſufficiat ſemiplena probatio.

23 Et propterea ſufficit vnus teſtis de viſu, etiam quòd ſit inquilinus, pro obtinenda manutentione, Bart. in l. 1. C. quorum bonorum, & in l. admonendi ff. de iur. iur. & ita ſeruat Rota.

24 Quinimo in hoc iudicio ſufficiunt præſumptiones, quia hoc interdictum eſt vnum ex leuioribus poſſeſſorijs diſtinctum ab alijs, Paulus de Caſtro conſi. 3. lib. 2. Sarneñ. de annali q. 46. Capicius deciſ. 13. & 55. Reuerēdiſſ. Paleottus deciſ. 22. Rebuff. ſuper concordatis in tit. de annatis in gloſ. poſſeſsionem verſi. vlt. ſufficiunt, cart. 420. Plotus in l. ſi quando nu. 113. C. vnde vi, dicit quòd ſufficit fama, vel vnus teſtis, quia dicitur agi de leui præiudicio quando iſtud iudicium eſt præparatorium alterius iudicij petitorij, vel poſſeſſorij pleni.

25 Et ideo probatio facta in hoc iudicio ſummario non probat in plenario iudicio adipiſcendæ, vel recuperādæ, aut in petitorio, c. veniens il 2. vbi Felyn. de teſt. Bart. in l. 2. ff. vi bonorum raptorum.

26 E contra verò probatio facta in iudicijs poſſeſſorijs plenarijs, vel in petitorio probat in hoc iudicio ſummario argumento de maiori ad minus, quia probationes in maiori iudicio factæ ſemper probant in minori, & non è contra, quia maior diligentia fit in petitorio quàm in poſſeſſorio retinendæ, & ideo probatio habet maiorem vim, & quia petitorium ſemper habet in ventre poſſeſſorium, c. 1. & 2. de cauſa poſſeſ. & propriet. Rota deciſ. 9. num. 2. de cauſa poſſeſ. & propriet. in nou. Caſſad. deciſ. 9. d. tit. nu. 6. & qui committit cauſam in petitorio,

com-

cōmittit causam possessorij retinendę, Rota Bisig. de causa poss. & propriet. decis. 1. Cassad. decis. 9. nu. 7. eodē tit. de causa posses. & propriet.

27 Ea propter, mihi non placent quæ dicit Menoch. & alij allegati per eum in remedio vlt. de retinenda num. 36. q. 9. quia non est præfixio termini ad probandum in possessorio quæ faciat valere probationes factas in petitorio circa possessionem, sed quia petitorium habet in ventre possessorium, c. 1. & 2. de causa posses. & propriet. & dictum est s. nu. proximo, & ideo probationes factæ in iudicio petitorij super possessione probant in hoc iudicio summarijssimo.

28 Præterea actor debet probare quòd possedit ante litem contestatam, & ante turbationem illatam per aliquod tempus, & se adhuc possidere, saltem per allegationem, quia possessio præsumitur continuata saltem animo, glo. & Doctores in l. siue possidetis, C. de probat. Cin. & alij in l. non ignorabit ff. ad exhibend. Io. de Amicis consil. 64. Alex. consi. 88. num. 3. lib. 5. Afflict decis. 394. num. 2. Paris. consi. 112. nu. 61. lib. 1. Pedemontani decis. 99. nu. 51. Rebuff. super constitu. regijs in 3. tomo in tract. de materia possessoria art. 2. gloss. 3. num. 14. & Menoch. in dicto 3. remedio num. 556. Ias. consi. 6. lib. 1. Guid. Papæ decis. 552.

29 Et debet probare si reus pariter probat possessionem, quòd possessio rei est clandestina respectu possessionis ipsius actoris, Bart. in l. 1. §. vlt. nu. 13. ff. vti possid. Barb. consi. 25. col. 1. lib. 4. Sozzin. consi. 54. nu. 15. lib. 4. Ias. consi. 6. ad finem lib. 1. Et clandestinitas probatur eo ipso quòd non probatur antiquior possessio, Bart. in d. nu. 18. & Menoch. in dicto 3. remedio nu. 557. ad finem & nu. 725. quæ præfertur in pari probatione.

30 Sed si proceditur summariè, tunc lis non est contestanda, sed possessio probetur quanto citius, vt dicit Alex. consi. 88. nu. 3. lib. 5.

31 Et si reus probat se possedisse post litem contestatam, tunc debet actor probare quòd tempore litis contestatæ ipse possidebat, Areti. in §. retinendæ col. 3. instit. de interd. Afflict. decis. 394.

32 Cum agitur pro seruitutibus, plura probanda sunt, primò quòd hoc anno vsus est itinere per 30. dies, secundò sibi seruiturem competere, hoc est ius sibi esse reficiēdi viam, l. 3. §. hoc autem ff. de itinere actuque priuato, & Menoch. in 5. remedio de retinenda nu. 98. & seq.

33 Et qui habet in hoc iudicio plures testes, præfertur habenti minorem numerum testium, Corn. consil. 130. col. 2. lib. 1. Berous in c. licet causam de probat.

34 Et ille qui habet testes plures nobiliores, & omni exceptione maiores, præfertur alteri parti in manutentione, Rebuff. super concordatis

in tit.

in tit. de annatis in glo. possessionē versi. vltima regula, & honestiores præferuntur, Curt. in tract. de testibus conclus. 16. Ruyn. consi. 53. nu. 6. lib. 4. Menoch. in d. 3. remedio nu. 719.

35 Et testes dicentes aptiora, & verisimiliora præferuntur alijs testibus, c. licet causam, & ibi Bald. de probat. Afflict. decis. 363. nu. 6

36 Et illi testes præferuntur quorum dictis consonat ius commune, Bart. consi. 28. col. 2. lib. 1. Menoch. in d. 3. remedio nu. 722.

37 Testes deponentes affirmatiuā præferuntur testibus deponentibus negatiuā, Bald. in l. actor C. de probat. quia plus probant duo affirmantes quàm mille negātes, Curt. Iun. in tract. de testibus q. 2. & q. 25. & q. 26. Felyn. & alij in c. ex tenore col. 1. de test. & Felyn. in c. in nostra de testibus, vbi ponit regulam & fallentias, Alciat. consi. 70. lib. 6. tom. 2. ponit alias fallentias, & Ripa in c. cum Ecclesia sutrina nu. 89. de causa possess. & propriet.

38 Et ideo plus creditur duobus testibus in specie negantibus, quàm mille in genere credentibus, Curt. in tract. de testibus q. 7. nu. 20. limita nisi testes negantes deponerent verisimiliora, Tiraquell. in præfat. l. si vnquàm nu. 46. C. de reuocand. don.

39 Et quando testes cum negatiua deponerent de affirmatiua, præferuntur negantibus simpliciter, Bald. in §. si quis per triginta, col. 2. si de fęudo fuerit contentio inter dominum, & agnat. Afflict. decis. 324. Rebuff. super concordatis in tit. de annatis in glo. possessionem, versi. tertio testes.

40 Testes non subditi ad probandum iurisdictionem præferuntur testibus subditis, Alex. consi. 88. nu. 6. lib. 5. Menoch. in dicto 3. remedio num. 720.

41 Et illa probatio præfertur quæ prouenit ex testibus deponentibus Titium recollegisse fructus illius agri, quem probat Meuium arasse, Bald. in l. arboribus §. si agrum, ff. de vsur. Ruyn. consi. 53. num. 7. lib. 4. Menoch. in d. 3. remedio nu. 722.

42 Et quando probationes actoris & rei sunt æquales, tunc probationes rei sunt præferendæ probationibus actoris, quia in dubio pro reo pronunciandum est, Alex. consi. 99. nu. 14. lib. 5. & hoc intelligendum quando vnus est actor declaratus à iudice & alter reus: sed quando vterque est actor & reus, tunc in hoc versatur iudicis arbitrium, cui probationi velit credere, cū probationes sint arbitrariæ, l. 3. §. ideoque ff. de testib. Paulus de Castro consi. 163. lib. 1. Sozzin. Iun. consi. 32. nu. 11. & consi. 61. nu. 46. & seq. lib. 2. late Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centuria prima casu 90. per totum, & ita obseruatur.

43 Testium reprobatio non fit in hoc iudicio, quia est possessorium summa-

summarijssimum, Paulus de Castro consi. 3. lib. 2. & ratio est, quia sententia lata in hoc interdicto est interloquutoria, & non infert grauamen quod non possit diffinitiua sententia reparari, c. veniens il 2. de testibus ibi super incidenti, vbi Abbas num. 10. Felyn. nu. 13. Decius in l. fin. num. 46. C. de edicto diui Adri. Cagno. in l. in pari nu. 7. ff. de reg. iur. Capic. decis. 55. Didacus lib. practicarum quæstionum c. 17. nu. 4. versi. septimo, Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 41. Achilles personalis in tract. de adipiscenda nu. 30. cart. 11. qui declarat respectu reprobationis personæ testium, non autem respectu dictorum, vtputa, quia testes essent in eorum dictis contrarij super negotio principali, non super aliquo incidenti, quia tunc testis potest repelli.

44 Et Menoch. in d. remedio vlt. de retinenda nu. 39. dicit in hoc iudicio ꝙ testes nõ habent necesse iurare de veritate dicenda, quia sufficit qualis qualis probatio, sed aduerte ꝙ hoc procedere posset, qñ iudex pro sui informatione sine partis citatione procederet, verũ postquàm pars citata est, nihil in iudicio fieri potest sine partis citatione, l. de vno quoque ff. de re iud. l. si quando C. de testibus, Ant. Gabriell. lib. 2. communiũ conclus. in tit. de citationibus cõclus. 1. nu. 1. maximè parte cõtradicente, & vlterius probationes receptæ sine iuramẽto, quod est adeo substantiale, & necessarium in teste, quod nec per Papam dispensari potest, vt testis in ferendo testimonio non iuret, Hypolitus sing. 214. & d. Hieronymus Magon. in decis. Lucana 45. nu. 10. ideò sine iuramẽto, & partis citatione testis examen non valet, licet sit summarijssimum iudicium, tamen effectus est maximus, quia hoc interdictũ tuetur possessorem lite pendente, & ex possessione lite pendente multa commoda resultant possessori, vt dixi in tractatu de acquirenda possess. c. 21. de commodis ex possessione resultantibus.

45 Dicit etiam idem Menoch. in d. vlt. remedio de retinenda num. 40. quòd testes in hoc iudicio non sunt publicandi partibus, sed in hoc seruetur cõsuetudo loci iudicij. In Romana Curia testes ad arbitrium partiũ publicantur in quolibet iudicio, siue in prima, siue alia vlteriori instantia, & bene, quia videri non poterit quæ probatio præualeat, tam circa numerum, quàm circa omnia alia præmissa, si testes non publicentur, ideo in hoc semper me remitto arbitrio prudentissimi iudicis, vt dixi s. hoc capite nu. 42.

INDEX CAPITIS XV.

K *Age-*

Cap. XV. De Actore, & Reo.

1 QVONIAM in isto iudicio vti possidetis, maxima controuersia aliquando est inter partes quis actor, quis reus existat, & aliquando vtraque pars est actor, & reus, & isto casu hoc interdictum duplex nuncupatur, quia quilibet substinet partes rei, & actoris, l. 2. in princ. ff. de interdictis, & §. tertia instit. d. tit. & ibi Theofilus §. cum dictū & l. 3. §. hoc igitur ff. vti possid.

2 Et competit hæc quæstio quando agitur petitorio super aliqua re, cum ante quæratur quis possideat, & quis sit actor, vel reus, cum maximum sit commodum possidere, & qui vult agere certus esse debet de iure suo, cum sit in potestate eius quando velit experiri, & ante debet diligenter rem explorare, & tunc ad agendum procedere, l. qui in alterius in fine ff. de reg. iur. & ideo actoris partes substinet in præiudicijs qui habet intentionem secundum id quod intendit l. generaliter ff. de exception. & l. fin. in fin. ff. si liber ingenuus esse dicat, vbi quòd actoris partes substinet, qui se patronum vocat, in appellatione actor est qui appellat, l. qui appellat ff. de iudicijs, in communi diuidundo, finium regundorum, & familiæ herciscundæ, ille actor est qui ad iudicium prouocat, & si ambo prouocent sorte quis sit actor dirimitur, l. in tribus iudicijs, & l. seq. ff. de iudicijs.

3 Et nota quòd non semper est actor ille qui vadit ad iudicem, cum possit quis ad iudicem ire se defendendo, l. libertus à patrono, vbi glo. ff. de in ius vocando, Felyn. in c. intelleximus col. 3. versic. eo ipso de iudicijs, maxime si quis in iudicio inuitus, vel vocatùs ad defensionē eius, cuius interest, venerit, & petierit se admitti ad illum statum in quo litem inuenerit iuxta c. 2. §. finali, vt lite pendente in vj. etiam quòd hoc petat virtute commissionis cum clausula quam, & quas, quæ non mutat iudicium inceptum, Rota decis. 11. de officio deleg. in no. & decis. fin. de rescrip. in no. Mohedan. decis. 229. & ideo si quis commisit causam contra aliquem, actor est à principio, & si postmodum cedat, eius cessionarius pariter actor est, & ille qui venit pro suo interesse contra cessionarium reus est, quia per hoc status causæ non mutatur c. cū super de re iud. Fab. decis. 15. lib. 1. ex mente dominorū.

4 Actor cognoscitur in iudicio si agit, Rom. consil. 217. Afflict. decis. 268. Decius consi. 43. & 487.

5 Reus instans pro impositione silentij semper remanet reus, Alex. consi. 103. vol. 5. Decius consi. 43.

6 Committens causam super legitimitate sua actor est, l. necnon ff. ex quibus caus. maior. c. fin. in fine, de statu monach. Egid. decis. 48. &

558.Ruyn.consi.114.nu.4.& 5.lib.4.Sarnensis in reg.de infirm.resig. q.34.nu.4.

7 Reus est qui probat se possidere, & petit in commisióne à molestationibus absolui,c.forus de verborum sig.Decius consi.43. & 487. Achiles decis.1.de actore.

8 Reus volūtarius est qui se opponit exequutioni pro suo interesse, Innocent.in c.cū inter, & ibi Felyn. de except. Paulus de Castro in l. si libertus à patrono ff. de in ius vocando, & ibi dicit quód habetur loco actoris, & obstant ei omnes exceptiones quæ obstarent si esset merus, & verus actor, & debet in iudicio suam personam legitimare, Bald.in Margarita,in verbo reus voluntarius.

9 Et est reus voluntarius qui comparet in iudicio, sub termino citationis decretæ contra interesse putantes, & protestatur postquàm docuit de suo interesse, quòd non procedatur nisi eo citato in omni termino, & per talem comparitionem censetur introducta lis inter ipsum & actorem, Put.decis.241.lib.2.

10 Reus necessarius dicitur ille qui est vocatus ad iudicium, quia iudicium redditur in inuitum, Felyn. in c. cum inter,num.11.& Decius nu.16. de except. qui non tenetur docere de suo interesse ex quo per citationem actoris sua persona fuit legitimata,Zuchardus in l.fin. nu. 405.Sapia.nu.98.C.de edict.diui Adriani, & ei præiudicat sententia contra eum lata,Paulus de Castro in l.cum filius familias num.3.ff.de verb.oblig.Decius consi.187.nu.2.vers.& considerandum.

11 Et ideo reus necessarius etiam quód non possideat,si actor non docet de iure suo,absoluitur,Felyn.in c.aduersario tuo,nu.10.de except. Aegid.in c.mandatum nu.30.Anch.nu.6.post compostellanum de re scrip.Rota decis.4.de re iud.in nouis.

12 Qui petit confirmationem possessionis, dicitur reus non actor, Tiraquell.in tract.le mort saisit le viff.parte 6.declarat.7.nu.2.

13 Actor, & reus in hoc iudicio aliquando vterque est, cum vterque dat libellum,& tunc istud interdictum est duplex,Bart.in l. si duo nu. 4.ff.vti possid.& dictum est s.in prin.huius capituli.

14 Et ideo iudex aliquando declarat in hoc iudicio vnum esse actorem, & alterum reum, & huic actori declarato debet iudex inhibere ne accedat ad rem, & ei præcipere ne reum molestet,Ruyn.consi.28. nu.7.versi.& ratione,& vers.ex aduerso lib.4.

15 Et multum damni, & præiudicij afferre potest, si quis declaretur actor,quando probationes sunt æquales, quia pro reo ferenda est sententia absolutoria,sed si non declaratur quis actor, & quis reus,secus dicendum esset, & dictum est supra in c.10. & Menoch. in remedio 3.de

3.de retinenda num.758.& seq.

16 Actor in hoc iudicio tria petit, primò quòd aduersarius à turbatione desistat, secundò quòd soluat interesse respectu præteritæ turbationis, tertiò quòd in futurum non turbet, Iaf. in l. naturaliter §. nihil commune, nu. 11.ff.de acq.poss.

17 Et si actor in hoc iudicio nihil probauit, sed reus probauit se possidere, tunc actor condemnari potest, & illi silentium imponi, & inhiberi, ne in posterum reum possessorem turbet, atque molestia afficiat, Bart.in l.1.§.quod ait nu. 5.versi. si verò reus ff.vti posssid.Bald. in l. 1. C. eodem, Menoch. de retinenda remedio 3.num. 782. vbi ponit quamplures casus.

18 Et debet reus manuteneri quando probauit intentionem suam, & aduersario suo actori inhiberi, ne molestet ipsum durante iudicio super spolio, quia spoliator de recenti non debet in sua possessione tueri donec cōdemnetur ad restitutionem possessionis faciendam spolio agentem, Innocent, in c.veniens, de prescrip.Ant.de But.nu. 16.Abb. nu. 24.Menoch.latè in d. 3.remedio nu.789.

19 Actor in confessoria debet possidere, l.6.§.sciendum ff.si seruit.vendic. vbi glo.& Doctores.

20 Qui obtinet à principio monitorium, est actor, & si probat possessionem seruitutis, potest petere inhiberi turbanti, ne turbet ipsum actorem possessorem in sua possessione, quem prætor tueri debet in sua possessione, iuxta l.1.ff. vti possid.Plotus in l.si quando nu. 102.& 103.C.vnde vi.

21 Et si inhibeatur possessori, qui continuat suam possessionem, non dicitur contrauenire inhibitioni, nec minus si citatus non compareat in iudicio, Plotus in d.l.si quando nu.104.C.vnde vi.

22 Et Monitorium decretum ne molestet (cum clausula si quis) per comparitionem monitorium resoluitur in vim simplicis citationis, Iaf.in l.nec quicquàm §.vbi decretum, nu. 6. ff. de offic. proconsul. & legat. quia tale monitorium tanquàm decretum causa non cognita sperni potest, Decius consi.460.nu.20. Anchara. Regiens.q.25. parte prima.Paris.consi.39.nu.9.& seq.lib.1.& ratio est, quia fuit decretum parte non citata, & in talibus requiritur citatio quando decernitur, Feder.de Senis consi.300.Alex.consil.9.lib.4.Afflict.decis.30. & tunc cum causæ cognitione decernitur quando pars citatur ad videndum decerni monitorium post factas probationes necessarias, Angel.Aret. in §.curare col. fin. instit. de actio. & isto casu non apponitur clausula si quis, & per comparitionem simplicem nō reuocatur, sed stat in esse suo, & durat inhibitio, & contraueniens punitur, & proceditur ad pœ-

nas

expilauerit cum armis, & talis expilator pœna capitis punitur, l. penult. ff. de vi publ. quia expilare nihil aliud est, quàm æquare, & nihil relinquere, Rebuff. in l. hostes 118. ff. de verbor. signi. cart. 643. prout fecerunt homines cuiusdam Communitatis, contra possidentes in territorio dictę Communitatis, qui propter tale scelus pœna capitis puniri debuissent, nihilominus ad pœnam constitutionis condemnati fuere.

18 Cum verò agitur ad pœnam vigore statuti imponentis pœnam personæ turbanti, tunc requiritur quòd probetur culpa & dolus turbantis l. 3. ff. de iniur. & tunc quælibet iusta causa excusat à pœna l. 1. in fin. ff. de abigeis practica Papień. in forma libelli de turbata possessione versi. & in ea nititur ipsum nu. 2. versi. primo casu.

INDEX CAPITIS XIII.

Cavtio debet præstari per turbatorem ei, qui obtinuit manutentionem num. 1

Cautio ista debet durare donec finiatur iudicium in petitorio nu. 2

Cautio ista datur quando agitur confessoria tandiu duratura, quandiu quis doceat de iure suo, & sub qua forma nu. 3

Cautio ista debet præstari sine præiudicio amittendæ seruitutis, quando negatur seruitus num. 4

Cauere debet reo conuento actor in negatoria de non impediendo vsque ad iudicium finitum nu. 5

Cap. XIII. De cautione præstanda ei, qui timet turbari.

1 SI verò, cui concessum est mandatum de manutenendo, & timet turbationem propter aduersarij potentiam, iudex potest cogere turbatorem ad cauendum ne impediat possidentem vti pacifice sua possessione iuxta doctr. Bart. in l. 1. § interdictum in fine ff. vti possid. & in l. 1. q. 4. & 5. C. vti possid. & Aret. in §. quadrupli nu. 48. & seq. inst. de actionibus, Paulus de Castro consi. 3. lib. 2. Puteus decis. 61. lib. 3. vbi dicit molestantem cogi posse ad cauendum de vlterius nō molestando in futurum, sub pœna damnorum, expensarum, & interesse, & declarare quòd eorum molestationes, & impedimenta fuerunt, & sunt illicita.

2 Et ista cautio an debeat esse perpetua de non turbando possessorem,

rem, vel ad tempus, & dic durare debere donec finiatur iudicium in petitorio, Bart. in l. 1. §. hoc interdictum nu. 11. & Menoch. in d. 3. remedio de retinenda nu. 818. q. 96.

3 Et ideo quando agitur confessoria pro seruitute viæ, datur ista cautio tandiu duratura, quandiu quis doceat de iure suo sub ista forma se non impediturum seruitute vtentem l. si de via ff. de aqua quotidiana & extiua, vbi glo. & Doctores.

4 Et quando negatur seruitus, caueri debet sine præiudicio amittendæ seruitutis d. l. si de via, & glo. in l. is cuius ff. si seruit. vend. & l. eius eodem tit. & in nouo opere faciendo vel nunciando caueri debet l. is §. idemque ff. de noui oper. nunciat.

5 In negatoria actione actor tenetur cauere reo conuento de non impediendo vsque ad iudicium finitum in negatoria l. 7. ff. de aqua quotid. & exti. Menoch. de retinenda remedio quinto nu. 55. & ista cautio tanto tempore durare debet. De alijs cautionibus de damno infecto, & similibus, hic nõ est tractãdũ, sed ad sua loca aptiora seruentur.

INDEX CAPITIS XIIII.

Reproba-

Cap. XIIII. De probationibus in interdicto vti possidetis.

1 T QVONIAM hoc iudicium vti possidetis consistit in probatione possessionis actoris, siue rei, ideo aliqua dicenda sunt de probationibus, & quoniam probatio fit, aut per testes, aut per instrumēta, vel documenta, & ob id de vtraque probatione hoc capitulo tractare libet.

2 In hoc iudicio duo substantialia probari debent, videlicet ex parte agentis possessio, & ex parte conuenti turbatio, seu inquietatio. Bald. in disputatione accusatus de vi turbatiua, col.9. versi. in vti possidetis. Rebuff. super constitut. regijs tomo 3. de materia possessoria artic. 1. glo.2.nu.40.

3 Et ideo qui fundat se in turbatione, probare debet quem actum turbationis fecit turbator, vt puta quòd præcidit arbores, fructus collegit, colonum expulit, vel laborare prohibuit, vel aliud damnum, vel turbationem intulerit, ad hoc vt turbator interdicto conueniri possit, glo. in l. 1. §. huius autem, & §. restituendæ ff. vti posid. practica Papiensis in forma libelli turbatæ possessionis, versic. ac præsentialiter, num. 3. Alex. consi.88. nu. 3. lib. 5. Menoch. in d. 3. remedio num. 559. de retinenda.

4 Verum Io. Fabri. in §. retinendæ nu. 24. versi. item quæritur, instit. de interd. dicit quòd sufficit proponere in iudicio turbationem, sed non opportet illam probare, & de stylo curię sola sustentatio litis sufficit pro turbatione, Spec. in tit. de actione seu petitione §. super petitionibus col. 3. versi. sed nunquid, vbi dicit quòd oppositio facta in iudicio sufficit per l. fin. ff. de vsufr. & l. fin autem in prin. ff. de rei vend. & propterea cōcordando opiniones dici potest, ꝙ quotiens turbator non substinet litem, probanda est turbatio, sed si substinet litē, non est probanda turbatio iuxta stylum curiæ, quia substinens litem turbat.

5 Et ad probandum possessionem sufficit probare quòd Titius percepit fructus de tali fundo, quia ex fructuum perceptione probatur possessio, l. Pomponius ff. quibus modis vsufructus amittatur, & l. 2. ff. de solut. & Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 564. & seq.

6 Item si probat arasse, seminasse, vel agrum coluisse, probata est pos-

sessio,glo.in l.3.C.finium regund.vbi Bald.& alij,Menoch.in d.3. remedio num.563.

7 Et similiter si quis probet recepisse pensionem propter affictum fundi, vel domus,probata est possessio in præiudicium soluentis, nisi probetur per aduersarium alium fructus collegisse, Angel.in l. quædam mulier ff.de rei vend.Bart.in l.quamuis §. si conductor ff. de acq. pos.Tiraquel.de constit parte 3.limit.1.num. 22. & licet sola locatio non probet possessionem c. inter dilectos de fide instrumentorum, Lanfranc.in rub.de causa poss.& propriet.col.8.in fine versic. prima conclusio,Menoch.de retinenda remedio 3.nu.567.tamen cum solutione mercedis ex locationis instrumento probatur possessio locatoris, Aretin. in l.qui vniuersas §.quod per colonum col. 2. versic. circa tertium ff.de acquir.possess.Sozzin.consi.106.nu.4.vol.3.Ruyn. consi. 161.nu.20.versi.nec etiam obstat lib.1.Corn.consi.6.nu.13. lib.3. Afflict.decis.325.nu.1. & dixi in tract.de acq.poss.cap.19.nu.53. & seq. Menoch.etiam in d.3.remedio nu.571.& seq.

8 Ex solutione & exactione collectæ probatur possessio,vel quasi colletandi,Bald.consi.251.col.3.versi.non est dubium lib.3.Menoch.de retinenda remedio.3.nu.568.

9 Probatur etiam possessio,si testis dicat Titius tenuit & possedit de facto rem detinendo, quia testis debet de facto deponere non de iure,Bart. in l. stipulatio ista §. nec quoque nu.2.ff.de verb. obligat. vbi Ias.num.4.

10 Probatur etiam possessio rei corporalis per insistentiam rei, habitatione domus, ex deambulatione,& similibus, l. stipulatio ista, §. hæc quoque ff de verb.oblig.& ibi Bart.nu.3.Ias.nu.4.Sozzin. consi. 131.col.2.versi.ex qua detentione lib.1.Corn.consi. 182.num.4. lib. 4.Decius consi.400.num.3.& 4.Menoch.de retinenda remedio 3. nu. 561.& seq.

11 Probatur possessio ex clauium traditione l.clauibus,vbi Bart.ff.de cōtrahen.empt.ex traditione anuli,vel bireti.Affli.decis.299.Didac. lib. 3.variarum resolut.c.16.nu.11.Menoch. in d.3.remedio nu.569.

12 Possessio probatur etiam ex descriptione facta in catasto, vel libro extimi communitatis,Sozzin.consi.89.col.6.in prin.& col.pen.versi. confirmatur lib. 1. intellige alio non existente in possessione, Paulus de Castro in l.si pater C.de act.empti.Puteus decis.29.de fidei instrumentorum,licet Puteus decis.458.lib. 2. dicat ex catasto non probari dominium,sed facit præsumptionem, quæ transfert onus probandi in aduersarium in actu de recenti,& non antiquo & probat possessionē, Menoch.in d.3.remedio nu.570.

13 Proba-

13 Probatur etiam possessio instrumento facto super immissione in possessionem auctoritate iudicis, Abbas in c.nobis col.2.de præscript. Menoch.d.remedio 3.num.575.nam ista possessio per instrumentum probari debet,nec sufficit probatio per testes,Bart.in l.fin.C.de edict. diui Adri.in vltimis verbis,licet contrarium teneat Curt.de sequestro num.50.

14 Ex solo vsu rei probatur possessio,Balb.in l.Celsus num.133. ff. de vsucapion.

15 Possessio bonorum mobilium corporalium probatur ex retentione clauium sub quarum custodia mobilia sunt, Angel.in l.qui vniuersas in princ.ff.de acquirenda posses.Didacus lib.3. variarum resolut. c. 16.nu.11.Menoch.in d.3.remedio nu.577.& seq.

16 Per constitutū etiam appositum in valido contractu probatur possessio,sicut per confessionem,& locationem,Lanfranc. in rub. de causa posses. & propriet.col.9.versi.quarta, quinta, & sexta conclusio, intellige tu contra constituentem,Tiraquel.de constituto parte 3.limit. 1.nu.20.

17 Possessor non tenetur prabare quòd ipse non possidet vi, clam, vel præcario, quià possessor bona fide possidere pręsumitur,& mala fides non præsumitur,l.pen. C. de euictionibus, & sufficit probare possessionem quæ releuat ab onere probādi §.commodum,instit. de interd. Menoch.in d.3.remedio nu.600.& seq.

18 Et violenta possessio non releuat possessorem ab onere probandi,l. si quis ff.de probat.

19 Sed bene tenetur probare quòd actor non possidet, vel quod possidet vi,clam,vel præcario,Bart.in l.1.§.fin.nu.19.ff. vti possid. practica Papiensis,in titulo de turbata possessione versic. hodie tenet nu.4. & hæc probatio sumitur ex eo, quia actor nihil probauit de sua possessione, & se tantum possidere probauit, cum duo in solidum eandem rem possidere non passint, vt per Bart.in d.§.fin.& Menoch.d.remedio 3.nu.602.

20 Et in hoc interdicto sufficit probare turbationem sine dolo vel culpa, cum agitur ciuiliter, Papiensis in sua practica in forma libelli pro turbata possessione in versi. & in ea nititur in fine,nisi agens velit facere condemnare turbantem in damnis,expēsis,& interesse,quo casu culpæ probatio requiritur, vt dicit Menoch. in d. 3. remedio nu.605. sed aduerte quòd pro damnis & interesse agendum est ordinarie contra turbantem, cum non veniant in hoc iudicio damna,& interesse; sed solum illud quòd interest possessionem non retinuisse, vt declarat Put. decis. 61. lib.3. ad finem, quia de stylo Curiæ est quòd con-

ſtito de poſſeſsione detur mandatum de manutenendo per decretum, non per ſententiam diffinitiuam, & iſto caſu non fit condemnatio in damnis, expenſis, & intereſſe, ſed ſi agatur ordinariè, & detur ſentẽtia diffinitiua, tunc fit condemnatio in damnis, & intereſſe ratione præteritæ turbationis, Bart. in l. ſi duo in fine ff. vti poſsid.

21 Si verò ageretur ad pœnam pro turbata poſſeſsione vigore ſtatuti imponentis pœnam turbanti, tunc requiritur quòd probetur culpa, & dolus turbantis, l. 3. ff. de iniurijs, & tunc quælibet iuſta cauſa excuſat turbantem à pœna l. 1. in fine ff. de abigeis prãctica Papien. in titulo de turbata poſſeſsione verſi. & in ea nititur ipſum nu. 2. verſi. primo caſu & dictum eſt ſ. cap. 12. abundè.

22 De ſtylo Rotæ in hoc interdicto ſufficit ſemiplena probatio ad effectum obtinendi mandatum de manutenendo, Put. deciſ. 61. lib. 3. immo leuiores probationes ſufficiunt, cum ſit nullius, vel modici præiudicij, Bart. in l. 1. nu. 10. C. quorum bonorum, Matheſilan. ſingulari 2. Decius conſi. 56. nu. 1. Gozad. conſi. 12. nu. 11. Menoch. remedio vlt. de retinenda idem dicit in officio iudicis, ſed tene Rotæ opinionem quòd ſufficiat ſemiplena probatio.

23 Et propterea ſufficit vnus teſtis de viſu, etiam quòd ſit inquilinus, pro obtinenda manutentione, Bart. in l. 1. C. quorum bonorum, & in l. admonendi ff. de iur. iur. & ita ſeruat Rota.

24 Quinimo in hoc iudicio ſufficiunt præſumptiones, quia hoc interdictum eſt vnum ex leuioribus poſſeſſorijs diſtinctum ab alijs, Paulus de Caſtro conſi. 3. lib. 2. Sarnen. de annali q. 46. Capicius decif. 13. & 55. Reuerẽdiſſ. Paleottus deciſ. 22. Rebuff. ſuper concordatis in tit. de annatis in gloſ. poſſeſsionem verſi. vlt. ſufficiunt, cart. 425. Plotus in l. ſi quando nu. 113. C. vnde vi, dicit quòd ſufficit fama, vel vnus teſtis, quia dicitur agi de leui præiudicio quando iſtud iudicium eſt præparatorium alterius iudicij petitorij, vel poſſeſſorij pleni.

25 Et ideo probatio facta in hoc iudicio ſummario non probat in plenario iudicio adipiſcendæ, vel recuperãdæ, aut in petitorio, c. veniens il 2. vbi Felyn. de teſt. Bart. in l. 2. ff. vi bonorum raptorum.

26 E contra verò probatio facta in iudicijs poſſeſſorijs plenarijs, vel in petitorio probat in hoc iudicio ſummario argumento de maiori ad minus, quia probationes in maiori iudicio factæ ſemper probant in minori, & non è contra, quia maior diligentia fit in petitorio quàm in poſſeſſorio retinendæ, & ideo probatio habet maiorem vim, & quia petitorium ſemper habet in ventre poſſeſſorium, c. 1. & 2. de cauſa poſſeſ. & propriet. Rota deciſ. 9. num. 2. de cauſa poſſeſ. & propriet. in nou. Caſſad. deciſ. 9. d. tit. nu. 6. & qui committit cauſam in petitorio,

com-

cōmittit causam possessorij retinendę, Rota Bisig. de causa poss. & propriet. decis. Cassad. decis. 9. nu. 7. eodē tit. de causa possess. & propriet.

27 Ea propter, mihi non placent quæ dicit Menoch. & alij allegati per eum in remedio vlt. de retinenda num. 36. q. 9. quia non est præfixio termini ad probandum in possessorio quæ faciat valere probationes factas in petitorio circa possessionem, sed quia petitorium habet in ventre possessorium, c. 1. & 2. de causa possess. & propriet. & dictum est s. nu. proximo, & ideo probationes factæ in iudicio petitorij super possessione probant in hoc iudicio summarijssimo.

28 Præterea actor debet probare quòd possedit ante litem contestatam, & ante turbationem illatam per aliquod tempus, & se adhuc posidere, saltem per allegationem, quia possessio præsumitur continuata saltem animo, glo. & Doctores in l. siue posidetis, C. de probat. Cin. & alij in l. non ignorabit ff. ad exhibend. Io. de Amicis consil. 64. Alex. consi. 88. num. 3. lib. 5. Afflict. decis. 394. num. 2. Paris. consi. 112. nu. 61. lib. 1. Pedemontani decis. 99. nu. 51. Rebuff. super constitu. regijs in 3. tomo in tract. de materia possessoria art. 2. gloss. 3. num. 14. & Menoch. in dicto 3. remedio num. 556. Ias. consi. 6. lib. 1. Guid. Papæ decis. 552.

29 Et debet probare si reus pariter probat possessionem, quòd possessio rei est clandestina respectu possessionis ipsius actoris, Bart. in l. 1. §. vlt. nu. 18. ff. vti posid. Barb. consi. 25. col. 1. lib. 4. Sozzin. consi. 54. nu. 15. lib. 4. Ias. consi. 6. ad finem lib. 1. Et clandestinitas probatur eo ipso quòd non probatur antiquior possessio, Bart. in d. nu. 18. & Menoch. in dicto 3. remedio nu. 557. ad finem & nu. 725. quæ præfertur in pari probatione.

30 Sed si proceditur summariè, tunc lis non est contestanda, sed possessio probetur quanto citius, vt dicit Alex. consi. 88. nu. 3. lib. 5.

31 Et si reus probat se possedisse post litem contestatam, tunc debet actor probare quòd tempore litis contestatæ ipse posidebat, Areti. in §. retinendæ col. 3. instit. de interd. Afflict. decis. 394.

32 Cum agitur pro seruitutibus, plura probanda sunt, primò quòd hoc anno vsus est itinere per 30. dies, secundò sibi seruiturem competere, hoc est ius sibi esse reficiēdi viam, l. 3. §. hoc autem ff. de itinere actuque priuato, & Menoch. in 5. remedio de retinenda nu. 98. & seq.

33 Et qui habet in hoc iudicio plures testes, præfertur habenti minorem numerum testium, Corn. consil. 130. col. 2. lib. 1. Berous in c. licet causam de probat.

34 Et ille qui habet testes plures nobiliores, & omni exceptione maiores, præfertur alteri parti in manutentione, Rebuff. super concordatis in tit.

in tit.de annatis in glo.possessionē versi. vltima regula, & honestiores præferuntur, Curt. in tract.de testibus conclus. 16. Ruyn.consi.53. nu. 6.lib.4. Menoch.in d.3.remedio nu.719.
35 Et testes dicentes aptiora, & verisimiliora præferuntur alijs testibus, c.licet causam, & ibi Bald.de probat. Afflict.decis.363.nu.6
36 Et illi testes præferuntur quorum dictis consonat ius commune, Bart.consi.28.col.2.lib.1.Menoch.in d.3.remedio nu.722.
37 Testes deponentes affirmatiuā præferuntur testibus deponentibus negatiuā, Bald.in l.actor C.de probat.quia plus probant duo affirmantes quàm mille negātes, Curt.Iun.in tract.de testibus q.2. & q.25.& q. 26.Felyn. & alij in c. ex tenore col. 1. de test. & Felyn. in c. in nostra de testibus, vbi ponit regulam & fallentias, Alciat.consi.70.lib.6.tom. 2.ponit alias fallentias, & Ripa in c.cum Ecclesia sutrina nu.89.de causa posses. & propriet.
38 Et ideo plus creditur duobus testibus in specie negantibus, quàm mille in genere credentibus, Curt.in tract. de testibus q.7.nu.20. limita nisi testes negantes deponerent verisimiliora, Tiraquell.in præfat. l. si vnquàm nu.46.C.de reuocand.don.
39 Et quando testes cum negatiua deponerent de affirmatiua, præferuntur negantibus simpliciter, Bald.in §.si quis per triginta, col.2. si de feudo fuerit contentio inter dominum, & agnat. Afflict. decis. 324. Rebuff. super concordatis in tit.de annatis in glo.possessionem, versi. tertio testes.
40 Testes non subditi ad probandum iurisdictionem præferuntur testibus subditis, Alex.consi.88.nu.6.lib.5. Menoch.in dicto 3. remedio num.720.
41 Et illa probatio præfertur quæ prouenit ex testibus deponentibus Titium recollegisse fructus illius agri, quem probat Meuium arasse, Bald.in l.arboribus §.si agrum, ff.de vsur.Ruyn.consi.53.num.7.lib.4. Menoch.in d.3.remedio nu.722.
42 Et quando probationes actoris & rei sunt æquales, tunc probationes rei sunt præferendæ probationibus actoris, quia in dubio pro reo pronunciandum est, Alex.consi.99.nu.14.lib.5.& hoc intelligendum quando vnus est actor declaratus à iudice & alter reus: sed quando vterque est actor & reus, tunc in hoc versatur iudicis arbitrium, cui probationi velit credere, cū probationes sint arbitrariæ, l.3. §. ideoque ff.de testib. Paulus de Castro consi.163.lib.1.Sozzin.Iun.consi.32.nu. 11.& consi.61.nu.46.& seq.lib.2.late Menoch.de arbit.iud.lib.2. centuria prima casu 90.per totum, & ita obseruatur.
43 Testium reprobatio non fit in hoc iudicio, quia est possessorium summa-

summarijssimum, Paulus de Castro consi. 3. lib. 2. & ratio est, quia sententia lata in hoc interdicto est interloquutoria, & non infert grauamen quod non possit diffinitiua sententia reparari, c. veniens il 2. de testibus ibi super incidenti, vbi Abbas num. 10. Felyn. nu. 13. Decius in l. fin. num. 46. C. de edicto diui Adri. Cagno. in l. in pari nu. 7. ff. de reg. iur. Capic. decis. 55. Didacus lib. practicarum quæstionum c. 17. nu. 4. versi. septimo, Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 41. Achilles personalis in tract. de adipiscenda nu. 30. cart. 11. qui declarat respectu reprobationis personæ testium, non autem respectu dictorum, vtputa, quia testes essent in eorum dictis contrarij super negotio principali, non super aliquo incidenti, quia tunc testis potest repelli.

44 Et Menoch. in d. remedio vlt. de retinenda nu. 39. dicit in hoc iudicio ꝙ testes nõ habent necesse iurare de veritate dicenda, quia sufficit qualis qualis probatio, sed aduerte ꝙ hoc procedere posset, qñ iudex pro sui informatione sine partis citatione procederet, verũ postquàm pars citata est, nihil in iudicio fieri potest sine partis citatione, l. de vno quoque ff. de re iud. l. si quando C. de testibus, Ant. Gabriell. lib. 2. communiũ conclus. in tit. de citationibus cõclus. 1. nu. 1. maximè parte cõtradicente, & vlterius probationes receptæ sine iuramẽto, quod est adeo substantiale, & necessarium in teste, quod nec per Papam dispensari potest, vt testis in ferendo testimonio non iuret, Hypolitus sing. 214. & d. Hieronymus Magon. in decis. Lucana 45. nu. 10. ideò sine iuramẽto, & partis citatione testis examen non valet, licet sit summarijssimum iudicium, tamen effectus est maximus, quia hoc interdictũ tuetur possessorem lite pendente, & ex possessione lite pendente multa commoda resultant possessori, vt dixi in tractatu de acquirenda possess. c. 21. de commodis ex possessione resultantibus.

45 Dicit etiam idem Menoch. in d. vlt. remedio de retinenda num. 40. quòd testes in hoc iudicio non sunt publicandi partibus, sed in hoc seruetur cõsuetudo loci iudicij. In Romana Curia testes ad arbitrium partiũ publicantur in quolibet iudicio, siue in prima, siue alia vlteriori instantia, & bene, quia videri non poterit quæ probatio præualeat, tam circa numerum, quàm circa omnia alia præmissa, si testes non publicentur, ideo in hoc semper me remitto arbitrio prudentissimi iudicis, vt dixi s. hoc capite nu. 42.

INDEX CAPITIS XV.

Cap. XV. De Actore, & Reo.

1 QVONIAM in isto iudicio vti posſidetis, maxima controuerſia aliquando eſt inter partes quis actor, quis reus exiſtat, & aliquando vtraque pars eſt actor, & reus, & iſto caſu hoc interdictum duplex nuncupatur, quia quilibet ſubſtinet partes rei, & actoris, l. 2. in princ. ff. de interdictis, & §. tertia inſtitut. d. tit. & ibi Theofilus §. cum dictũ & l. 3. §. hoc igitur ff. vti poſsid.

2 Et competit hæc quæſtio quando agitur petitorio ſuper aliqua re, cum ante quæratur quis poſsideat, & quis ſit actor, vel reus, cum maximum ſit commodum poſsidere, & qui vult agere certus eſſe debet de iure ſuo, cum ſit in poteſtate eius quando velit experiri, & ante debet diligenter rem explorare, & tunc ad agendum procedere, l. qui in alterius in fine ff. de reg. iur. & ideo actoris partes ſubſtinet in præiudicijs qui habet intentionem ſecundum id quod intendit l. generaliter ff. de exception. & l. fin. in fin. ff. ſi liber ingenuus eſſe dicat, vbi quòd actoris partes ſubſtinet, qui ſe patronum vocat, in appellatione actor eſt qui appellat, l. qui appellat ff. de iudicijs, in communi diuidundo, finium regundorum, & familiæ herciſcundæ, ille actor eſt qui ad iudicium prouocat, & ſi ambo prouocent ſorte quis ſit actor dirimitur, l. in tribus iudicijs, & l. ſeq. ff. de iudicijs.

3 Et nota quòd non ſemper eſt actor ille qui vadit ad iudicem, cum poſsit quis ad iudicem ire ſe defendendo, l. libertus à patrono, vbi glo. ff. de in ius vocando, Felyn. in c. intelleximus col. 3. verſic. eo ipſo de iudicijs, maxime ſi quis in iudicio inuitus, vel vocatus ad defenſionẽ eius, cuius intereſt, venerit, & petierit ſe admitti ad illum ſtatum in quo litem inuenerit iuxta c. 2. §. finali, vt lite pendente in vj. etiam quòd hoc petat virtute commiſsionis cum clauſula quam, & quas, quæ non mutat iudicium inceptum, Rota deciſ. 11. de officio deleg. in no. & deciſ. fin. de reſcrip. in no. Mohedan. deciſ. 229. & ideo ſi quis commiſit cauſam contra aliquem, actor eſt à principio, & ſi poſtmodum cedat, eius ceſsionarius pariter actor eſt, & ille qui venit pro ſuo intereſſe contra ceſsionarium reus eſt, quia per hoc ſtatus cauſæ non mutatur c. cũ ſuper de re iud. Fab. deciſ. 15. lib. 1. ex mente dominorũ.

4 Actor cognoſcitur in iudicio ſi agit, Rom. conſil. 217. Afflict. deciſ. 268. Decius conſi. 43. & 487.

5 Reus inſtans pro impoſitione ſilentij ſemper remanet reus, Alex. conſi. 103. vol. 5. Decius conſi. 43.

6 Committens cauſam ſuper legitimitate ſua actor eſt, l. necnon ff. ex quibus cauſ. maior. c. fin. in fine, de ſtatu monach. Egid. deciſ. 48. &

558.Ruyn.consi.114.nu.4.& 5.lib.4.Sarnensis in reg.de infirm.resig. q.34.nu.4.
7 Reus est qui probat se possidere, & petit in commissione à molestationibus absolui,c.forus de verborum sig.Decius consi.43. & 487. Achiles decis.1.de actore.
8 Reus volũtarius est qui se opponit exequutioni pro suo interesse, Innocent.in c.cũ inter,& ibi Felyn. de except. Paulus de Castro in l. si libertus à patrono ff. de in ius vocando, & ibi dicit quòd habetur loco actoris, & obstant ei omnes exceptiones quæ obstarent si esset merus, & verus actor, & debet in iudicio suam personam legitimare, Bald.in Margarita,in verbo reus voluntarius.
9 Et est reus voluntarius qui comparet in iudicio, sub termino citationis decretæ contra interesse putantes, & protestatur postquàm docuit de suo interesse, quòd non procedatur nisi eo citato in omni termino, & per talem comparitionem censetur introducta lis inter ipsum & actorem, Put.decis.241.lib.2.
10 Reus necessarius dicitur ille qui est vocatus ad iudicium, quia iudicium redditur in inuitum, Felyn. in c. cum inter,num.11.& Decius nu. 16. de except. qui non tenetur docere de suo interesse ex quo per citationem actoris sua persona fuit legitimata, Zuchardus in l.fin. nu. 405.Sapia.nu.98.C.de edict.diui Adriani, & ei præiudicat sententia contra eum lata,Paulus de Castro in l.cum filius familias num.3.ff.de verb.oblig.Decius consi.187.nu.2.vers.& considerandum.
11 Et ideo reus necessarius etiam quòd non possideat,si actor non docet de iure suo,absoluitur,Felyn.in c.aduersario tuo,nu.10.de except. Aegid.in c.mandatum nu.30.Anch.nu.6.post compostellanum de rescrip.Rota decis.4.de re iud.in nouis.
12 Qui petit confirmationem possessionis, dicitur reus non actor, Tiraquell.in tract.le mort saisit le viff.parte 6.declarat.7.nu.2.
13 Actor, & reus in hoc iudicio aliquando vterque est, cum vterque dat libellum,& tunc istud interdictum est duplex,Bart.in l. si duo nu. 4.ff.vti possid.& dictum est s.in prin.huius capituli.
14 Et ideo iudex aliquando declarat in hoc iudicio vnum esse actorem, & alterum reum, & huic actori declarato debet iudex inhibere ne accedat ad rem, & ei præcipere ne reum molestet,Ruyn.consi.28. nu.7.versi.& ratione,& vers.ex aduerso lib.4.
15 Et multum damni, & præiudicij afferre potest, si quis declaretur actor,quando probationes sunt æquales, quia pro reo ferenda est sententia absolutoria,sed si non declaratur quis actor, & quis reus,secus dicendum esset, & dictum est supra in c. 10. & Menoch. in remedio

3.de retinenda num.756.& seq.

16 Actor in hoc iudicio tria petit, primò quòd aduersarius à turbatione desistat, secundò quòd soluat interesse respectu præteritæ turbationis, tertiò quòd in futurum non turbet, Ias. in l. naturaliter §. nihil commune, nu. 11.ff.de acq.poss.

17 Et si actor in hoc iudicio nihil probauit, sed reus probauit se possidere, tunc actor condemnari potest, & illi silentium imponi, & inhiberi, ne in posterum reum possessorem turbet, atque molestia afficiat, Bart.in l.1.§.quod ait nu.5.versi. si verò reus ff.vti possid. Bald. in l. 1. C. eodem, Menoch. de retinenda remedio 3. num. 782. vbi ponit quamplures casus.

18 Et debet reus manuteneri quando probauit intentionem suam, & aduersario suo actori inhiberi, ne molestet ipsum durante iudicio super spolio, quia spoliator de recenti non debet in sua possessione tueri donec cōdemnetur ad restitutionem possessionis faciendam spolio agentem, Innocent. in c. veniens, de præscrip. Ant. de But. nu. 16. Abb. nu. 24. Menoch. latè in d. 3. remedio nu. 789.

19 Actor in confessoria debet possidere, l.6.§.sciendum ff.si seruit.vendic. vbi glo.& Doctores.

20 Qui obtinet à principio monitorium, est actor, & si probat possessionem seruitutis, potest petere inhiberi turbanti, ne turbet ipsum actorem possessorem in sua possessione, quem prætor tueri debet in sua possessione, iuxta l.1.ff. vti possid. Plotus in l.si quando nu. 102.& 103.C.vnde vi.

21 Et si inhibeatur possessori, qui continuat suam possessionem, non dicitur contrauenire inhibitioni, nec minus si citatus non compareat in iudicio, Plotus in d.l.si quando nu.104.C.vnde vi.

22 Et Monitorium decretum ne molestet (cum clausula si quis) per comparitionem monitorium resoluitur in vim simplicis citationis, Ias.in l.nec quicquàm §.vbi decretum, nu. 6. ff. de offic. proconsul. & legat. quia tale monitorium tanquàm decretum causa non cognita sperni potest, Decius consi.460.nu.20. Anchara. Regiens.q.25. parte prima. Paris.consi.39.nu.9.& seq.lib.1.& ratio est, quia fuit decretum parte non citata, & in talibus requiritur citatio quando decernitur, Feder. de Senis consi.300. Alex.consil.9.lib.4. Afflict.decis.30. & tunc cum causæ cognitione decernitur quando pars citatur ad videndum decerni monitorium post factas probationes necessarias, Angel. Aret. in §.curare col. fin. instit. de actio. & isto casu non apponitur clausula si quis, & per comparitionem simplicem nō reuocatur, sed stat in esse suo, & durat inhibitio, & contrauenìens punitur, & proceditur ad pœ-

nas

nas sine aliqua reintegratione monitorij, Put.decis.54.de iudic. peregrin.decis.261.lib.2.

23 Et talia monitoria cum causæ cognitione decreta, continentia inhibitionem dicuntur continere protestationem inhibitoriam, Ias. in l.non solum §.morte num.28.ff.de nou.oper.nunciat.Alex.consil.78. num.10.lib.5.

24 In interdicto ne vis fiat missus in possesionē si posside reus est, & obtinet decretum ne vis fiat, si non possidet, & agit ad restitutionem actor est, Bart.in l. de pupillo §.vlti.nu.1.ff.de nou.oper. nunciat. Sozzin.consi. 109. num. 1. lib. 4. Menochius in remedio 1.de retinenda nu.94.& seq.

INDEX CAPITIS XVI.

Cap. XVI. De libello in hoc interdicto vti possidetis.

1 IN LIBELLO qui datur in actis in hoc iudicio duo in narratione sunt necessaria, primò scilicet quòd narret se possedisse, secundo se turbari in sua possesione, Bart. in l.1.§. interdictum ff. vti possidet. in conclusione libelli petere debet quòd turbator desistat à turbatione, & pro præterita turbatione condemnetur ad id quod interest, & quòd in futurum caueat de non molestando, l.1.C.vti possid.Lanfranc.in rub.de causa posses. & propriet.col.8.versi.prima conclusio, Decius in c.licet causam, nu.108.de probation.Rebuff.super constit.regijs tomo 3.in tract. de materia possesso-

sessoria, artic. 1. glos. 2. num. 14. ponit formam libelli lingua Gallica, quem declarat, quò ad eius primam partem, nu. 15. iuxta doctrinam Bartoli, & respectu secundæ partis libelli, nu. 16. quantum ad cautionem, & quò ad alias partes libelli num. 17. & seq. & Menoch. de retinenda remedio 3. q. 57. num. 453. dicit sufficere qualem qualem petitionem, & q. 58. nu. 455. ponit quæ sunt necessariò narranda in hoc iudicio.

2 Et an in hoc libello sint exprimendæ qualitates possessionis, videlicet quòd possidet ciuiliter, vel naturaliter, & non esse necesse, dicit Bart. in l. 1. §. interdictum, nu. 6. ff. vti possid. intellige parte non opponente, sed ea opponente actor debet declarare l. 1. C. de annali excep. Menoch. in d. 3. remedio q. 59. nu. 457. & seq.

3 Potest etiam petere, quòd turbatus timet ab aduersario turbari, & quòd de facili possent euenire scandala, ex quo intendat defendere suam possessionem, etiam manu armata, ideo petit prouideri, vt in decis. Capici 96. nu. 1.

4 Et an locus, & tempus in eo exprimi debeat, & Bald. consi. 489. nu. 2. lib. 3. tenet quòd sic, & Menoch. in d. 3. remedio nu. 459. & 460. distinguit si dolus turbantis arguitur, secus si non arguitur dolus turbantis, Bart. in l. 1. §. interdictum ff. vti possid. nu. 7.

5 Modus verò turbationis an sit exprimendus, & videtur quòd sic, quia si est commissa vis in turbatione debet exprimi vis armorum, vel aliàs, quia ex hoc aggrauatur factum turbationis, l. creditores ff. ad leg. Iul. de vi priuat. & vide s. c. 12. & hoc casu arguitur dolus turbatoris, & vis armorum exprimenda est, Menoch. in d. 3. remedio num. 464. & seq. vbi verò dolus turbatoris non existat, non debet exprimi modus turbationis nisi pars petat, Menoch. in d. 3. remedio nu. 461. & 463.

6 Modum verò quo desistere debet à turbatione is qui turbat, non debet exprimi in libello, Bart. in l. 1. §. interdictum, num. 9. ff. vti possidet. quia hoc spectat ad iudicem, Menoch. in d. 3. remedio num. 506. q. 63.

7 Sed quid operetur in libello clausula omni meliori modo, vide Bald. consi. 489. nu. 3. lib. 3. & importat quòd possit obtinere ex causa probata, etiam quòd deducta non sit, Alex. in l. stipulatus §. Grisogonus ff. de verb. oblig. Sozzin. in l. naturaliter §. nihil commune num. 8. ff. de acquir. poss. & Rota decis. 2. ad finem de alien. iud. mutandi causa fact. in no. & ista clausula posita in aliqua dispositione sine copula, &, operatur tantum circa expressa in libello, vel alia dispositione, sed si dicatur & aliàs omni meliori modo, tunc operatur aliquid etiam vltra expressa, Galliaula in l. 1. §. si quis ita nu. 6. ff. de verb. oblig.

Decius consi. 14. nu. 5. Put. decis. 38. lib. 2. Achilles decis. 1. de clausula, Benuenut. Stracha de mercatura sub tit. mandati nu. 15. & 16. & ista clausula omni meliori modo non tollit vitium contrarietatis, vt dicit Capic. decis. 96. nu. 8.

8 De processu autem formando in hoc iudicio vti possidetis formam ponit Bald. consi. 489. nu. 5. lib. 3. vide etiam Anch. Regien. q. 25. parte 1. & Plotum in l. si quando nu. 102. & seq. C. vnde vi.

9 Et hoc interdictum vti possidetis ex narratione possessionis de presenti, & turbatione, seu inquietatione aduersarij concluditur intentatum esse, Alex. consi. 88. nu. 1. lib. 5. Menoch. remedio vlti. de retinenda num. 29.

10 Libellus non est necessarius quando intentatur iudicis officium. Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 27. & quando offeratur quid narrandum, ibi nu. 29.

INDEX CAPITIS XVII.

Senten-

Sententia fertur per verba praesentis temporis aliquando hoc modo, sicut possidetis ita possideatis. nu. 15
Sententia data eodem tempore pro vno in petitorio, & pro alio in possessorio, exequitur sententia lata in petitorio, quae absorbet possessorium. nu. 16
Restitutio in integrum non datur à sententia lata in hoc possessorio. nu. 17
Restitutio in integrum ex aliquibus causis datur in hoc iudicio. nu. 18
Restitutio in integrum in spolio ex iusta causa datur. nu. 19
Exequutio sententiae latae in hoc iudicio qualiter fiat. nu. 20
Restitutio possessionis in hoc iudicio qualiter fiat. nu. 21
Nullitate sententiae non dicitur in hoc iudicio. nu. 22

Cap. XVII. De sententia, in hoc interdicto vti possidetis.

1 POSTQVAM visum est de libello in hoc interdicto vti possidetis, videndum est de sententia quae debet esse conformis libello l. fundus ff. communi diuidundo, & c. licet heli de simonia, vbi late Felyn.

2 Et ob id primò videndum est, quae sententia sit ista, an interloquutoria, vel diffinitiua, & Menoch. in 3. remedio de retinenda nu. 839. tenet quòd sit diffinitiua, & Berous in c. licet causam de probat. nu. 68. & alij per eum relati, sed contra dici solet quòd quando intentatur petitorium, & pendente iudicio oriuntur turbationes, tunc probata possessione si detur vni parti mandatum de manutenendo per decretum, non dicitur illud mandatum sententia diffinitiua, sed interloquutoria, c. 2. de ordin. cognit. c. cum venissent de institut. Ias. in l. quod iussit col. 5. vers. item intellige de re iud. & Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 46. idem tenet, & ideo vti interloquutoria superuenienti noua & meliori probatione alteri parti, potest dictum decretum per iudicem reuocari, Felyn. in c. qualiter, & quando, col. 4. & 5. de accusat. & in c. suborta col. fin. de re iud. Decius in c. cum cessante, nu. 10. de appellat. Nicellus in tractatu de concordia glossarum, nu. 28. Parif. consi. 108. nu. 20. lib. 1. Petr. Benintendi decis. 79. nu. 6. & ratio est, quia interloquutoria contrario iudicis imperio reuocatur, l. quod iussit ff. de re iud. licet Menoch. in remedio vlt. de retinenda nu. 56. & seq. contrarium teneat quòd non possit reuocari.

3 Et istã sententia interloquutoria durat, non solũ vsque ad sententiã diffinitiuã latam in petitorio, vel in plenario possessorio, sed donec reuocetur, ante tamen sententiã diffinitiuam, & rem iudicatam latam in

petitorio, vel possessorio plenario, & in his terminis loquitur Paul. de Castro consi. 3. col. 2. & Benintendi d decis. 79. nu. 4. dicit q affert præiudicium lite pendente, & donec fuerit aliter ordinatum, & in praxi ita in Romana Curia seruatur, quæ debet attendi, videlicet quòd ex nouis probationibus, vel ex legitima causa mandatum de manutenendo ab eodem iudice reuocetur.

4 Et appellatio ab interloquutoria non suspendit iudicis iurisdictionem c. non solum de appellat. in vj & ideo si appelletur ab ista interloquutoria, non propterea iudex cessat procedere in petitorio, vel possessorio, quia per appellationem ab interloquutoria non deuoluitur negotium principale, quia non affertur præiudicium irreparabile per diffinitiuam, Aret. consi. 20. col. 1. & consi. 106. nu. 2. Ruyn. consi. 157. nu. 21. lib. 5. Aymo con. 181.

5 Nec admittitur appellatio in hoc possessorio summarijssimo suspensiua, nec deuolutiua, Cagnol. in l. in pari nu. 7. ff. de reg. iur. Benintendi decis. 79. nu. 10. Ioseph. Ludouici decis. Perusina 20. nu. 9. Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 48. q. 17. intellige quando proceditur per decretum.

6 Sed si sententia in hoc possessorio lata est in scriptis per verbum condemno, vel absoluo, ex quo per eam diffinitur negotium commissum super possessione, vel alia re, dicitur diffinitiua, l. 3. C. de sententijs & interloq. omnium iudic. Et si sententia data est causa cognita examinatis testibus hinc inde, vel factis probationibus, vt in l. ex stipulatione C. de sententijs & interloq. omnium iud. & Rota decis. 10. de sententia & re iud. in antiquis, dicit quòd sententia lata in tali possessorio est diffinitiua.

7 Et hoc modo cognoscitur quando sententia est interloquutoria, vel diffinitiua, quia interloquutoria non fertur in scriptis, nec per verbum absoluo, vel condemno, Clement. ad compescendas, vbi Io. Andr. de seq. poss. & fructuum, Rota dicta decis. 10. de sententia & re iud. in antiquis, quia interloquutoria sufficit quòd in actis scribatur, Rota Bi signet. decis. 1. in fine de re iud. & decis. 5. de re iud. in antiquis, & Ias. in l. nec quicquam §. vbi decretum col. 11. versi. vltimo quæritur ff. de offic. procons. Speculator in tit. de sententia §. 8. nu. 14.

8 Et propterea in sententia imponitur turbatori perpetuum silentiū à iudice parte petente super molestationibus & impedimentis præstitis super re de qua agitur, Rota decis. 3. de re iud. in no. & videtur eam sequi Boer. consi. 49. nu. 6. Angel. & Iacobinus in l. solemus ff. de iudicijs, Rebuff. super constit. reg. rom. 3. in tractatu de materia possessoria arti. 1. glo. 2. nu. 47. licet Menoch. cum Baldo teneant contrarium in

dicto 3.remedio de retinenda num.836. Et ratio est,quia nihil petenti nihil impartitur, quinimo in impositione perpetui silentij officium iudicis debet implorari,Bald.in l.si pater tuus C. qui bon. cedere possint,Ias.in l.si super rebus nu.5.& seq.C.de transact.
9 Effectus sententiæ in hoc iudicio est, vt aduersarius qui succubuit compellatur cessare ab impedimentis,etiam quòd alleget nouam causam,quia tenetur parere iudicato, l.si quis rem,& l.si à te §. si quis fundum ff.de exceptione rei iud.Io.Faber.in §.retinendæ nu.31.instit.de interdict.licet Menoch.in d.3.remedio nu.819. videatur declarare dictam doctrinam Io.Fabri,quæ declaratio mihi placet.
10 Et vigore talis sententiæ & rei iudicatæ, debet turbator compelli ad cessandum à turbatione,& etiam hæres vniuersalis,illius qui succubuit,l.exceptiones §. rei ff. de excep. cum teneatur parere actione iudicati,Io.Fabri.in §.retinendæ nu.32. instit. de interdict. & ideo opus est hęredem citari ad videndum dictam sententiam,vel mandatum de manutenendo contra aucthorem decretum,exequi,nec potest aliquid opponere, quia hæres eadem persona cum defuncto censetur, text. in authen.de iur.iur.à moriente præst. l.hæredem ff.de reg.iur.l.miles in fine ff.de re iud.Rebuff.in tertio tomo constit.reg. de arestis art. 1. glos.4.num.3.& de successore singulari,vide ibi num.4. Menoch. videtur tenere contrarium de retinenda remedio 3. nu. 828. & seq. sed mihi placet supradicta opinio.
11 Et non solum effectus sententię,& rei iudicatę prodest illi qui eam obtinuit,sed eius hæredi, Io.Fabri.in d.§.retinendæ,nu.32. versic. sed quid,instit.de interd.Capicius decis.1.nu.6.& 8.Franc.de Marchis q. 321.parte 2.Menoch.d.3.remedio nu.823.
12 Sententia qualiter ferenda,quando intentatum est possessorium retinendę, & petitorium, si de vtroque liquet in fauorem vnius partis, potest eodemtempore super vtroque capite pronuntiari, vel in petitorio tantum, quia petitorium habet in ventre possessorium, Alberic. in l. incerti nu.3.C. de interdictis,Menoch.in d.3.remedio nu.809.
13 Secundo casu si de possessione liquet pro reo, pro actore liquet in petitorio,sententia ferenda est pro actore, Alber. in d. l.incerti nu.3. Menoch.in d.3.remedio nu.809.versi. secundus,& ibi quid è contra, quando constat de bono iure actoris in possessorio, & de bono iure rei in petitorio,versi.tertius casus.
14 Si verò liquet solum de possessorio ad fauorem actoris, & pendet lis super proprietate,tunc fertur sententia pro actore in retinenda, Alberic.in d.l.incerti nu.3.Menoch.in d.3.remedio nu.810.versic. quartus casus, & è contra si liquet de possessione ad fauorem rei,pro eo fe-

renda est sententia in retinenda, Menoch. vbi s. versi. quintus casus, & ibi ponit alios casus collectos per Albericum vbi supra.

15 Fertur aliquando sententia per verbum præsentis temporis, videlicet sicut possidetis ita possideatis, & hoc, in casu quando est probata possessio de præsenti, Bald. in l. hæc sententia nu. 7. C. de sententia quæ sine certa quantitate, & idem si dicit vti possidebatis ante litem contestatam ita possideatis, valet hæc sententia, Bald. in d. l. hæc sententia nu. 8. Speculator verò in tit. de sententia. §. 6. nu. 14. versic. si autem in retinenda, dat infrascriptam formam, præcipientes vt dictum B. pacifice possidere seu quasi præfatam vineam in libello petitam sicut possidebat tempore litis contestatæ, vt in c. dilectus, de iure patron. in fine, & c. grauis de restitut. spoliat. & c. licet in fine de probat.

16 Sententia data in possessorio pro vno, & in petitorio pro altero, Menoch. de retinenda remedio 3. nu. 846. & 849. ponit certos casus, & remedio vlt. nu. 48. tenet quòd debeat exequi sententia in possessorio. Sed Put. decis. 74. lib. 1. incipiente in vna Sabinensi, tenet in simili casu ꝙ sententia in possessorio lata nō poterat exequi, ex quo sententia lata in petitorio absorbebat possessoriū, & propterea non erat faciēda exequutio per text. in c. cū dilectus, vbi glos. & Doctores de causa possessio. & propriet. & si vtraque sentētia est exequenda, exequutio sententiæ super possessorio est inanis, & ventosa, quam decisionē sequor.

17 Et ab hac sententia lata in hoc interdicto datur restitutio in integrum minori ex communi opinione Doctorum, vt per Menochium in d. 3. remedio num. 851. & seq. q. 107. per totum. Verum de stylo Rotæ non datur in possessorio restitutio, ne processus vadant in infinitum, & in beneficialibus regulariter in spolio non datur, & in petitorio in beneficialibus gratiose conceditur cum clausula constito de bono iure, & hoc propter peccatum, ne detur beneficium sine institutione canonica c. 1. de reg. iur. in vj. & est ratio quòd non detur in spolio, quia potest ei succurri in petitorio, & ratio peccati non militat in spolio cum possit petitorium intentare, vt per collectarium in c. 1. nu. 2. de restit. in integ. Sozzin. consi. 166. nu. 26. vol. 2. Io. Paulus Tolomeus decis. 90. vltra medium dicit quòd de stylo Rotæ non datur regulariter restitutio in integrum in spolio, Capit. decis. 13. & decis. 55. quòd in hoc remedio extraordinario non detur in integrum restitutio, Benintendi decis. 79. nu. 8.

18 Veruntamen aliquando conceditur, vtputa, si ex aliquibus signis posset videri quòd per possessionem inferretur enormissimum damnum illi cui data est sententia in isto iudicio, Ripa in c. sæpe col. 1. de restitu. spoliat. & Franc. de Cur. in l. admonendi nu. 203. ff. de iure iur.

Achill.decif.5.de rest.in integ.

19 Et quando adest iusta causa, etiam in spolio datur restitutio, vtputa, si procurator mortuus est quæ mors procuratoris est iusta causa, Cassad.decis.6. de appellat. & quod detur vbi adest iusta causa restitutio, probatur in l.1.in fine, & l. sed & si per prætorem ff. ex quibus cauf. maior. Bart.in l.1.§. si quis,ad finem C. de itin. actuque priuat. Hipol. singul.129.Alex.consi.69. col.2.vol.3.Io. Paul. Tolom. decis.90. sed quando conceditur restitutio in spolio, debet constare de bono iure in spolio petentis restitutionem, vt dixi in c. vt minorum constitut. Aegid.glo.8.& Capicius decis.96.num. 14. quòd summatim constare debet ante litem contestatam an habeat bonam causam, sicut debet constare de læsione.

20 Qualiter autem exequatur sententia lata in hoc iudicio, ponit late Menoch.in d.3.remedio nu.863.quem vide.

21 Et restitutio possessionis in hoc iudicio qualiter fiat similiter, vide Menoch.in d.3.remedio nu.865.

22 Nec excipitur de nullitate sententiæ in hoc iudicio,quia desiderat celeritatem,vt per eundem Menoch.remedio vlt.nu. 52. nec admittitur supplicatio,vt nu.53.

INDEX CAPITIS XVIII.

Fructus

Inuitus

Testes quatuor qui vsuram soluerunt, sufficiunt ad probandum quem vsurarium esse.num.219

Testes singulares admittuntur ad probandum vsuram.nu.220

Damna & interesse probantur dicto vnius testis.nu.221

Testari, & codicillari non possunt vsurarij manifesti.nu.222

Protestatio Authoris.nu.223

Cap. XVIII. Quid veniat in hoc interdicto vti possidetis, & an interesse & fructus.

1 VENIVNT in hoc interdicto contra turbantem, damna, & interesse passa per turbatum durante turbatione, Io. Fabr. in §.retinendę nu. 14. versi.expediti sumus, instit. de interdictis l.si duo § fin. ff. vti posśid. Menoch.d. tertio remedio de retinenda nu. 286. & seq. & turbator pro præterita turbatione ad interesse condemnari debet, Bart. in l.si duo in fine, ff. vti posśid. Menoch. in d. 3. remedio nu. 822. Plotus in l.si quādo C. vnde vi. nu. 733. & 734. vbi ponit certas fallentias.

2 Veniunt etiam fructus tām ante quàm post litem cōtestatam quos percepit turbator mala fide, Io. Fabri. in dicto §. retinendæ num. 14. versi. item & fructus, instit. de interdict. quem refert Menoch. d. remedio. 3. nu. 289.

3 Venit etiam aliquando ipsa possessio retenta à turbatore, vt si vterque posśidebat, vnus naturaliter, alter ciuiliter, quando inhibetur habenti naturalem, ne illa vtatur in præiudicium habentis possessionem ciuilem, l. clam §. qui ad nundinas ff. de acquir. posses. Io. Fabri. in d. §. retinendæ, nu. 14. versic. item quandoque, instit. de interd. & similiter quando adiudicatur possessio illi qui habet priora iura, Io. Fabri. in d. nu. 14. versi. item quando.

4 In interdictis exinde ratio, habetur fructuum, ex quo ædita sunt, non retro dicit text. in l. in interdictis ff. de interdict. & l. 1. §. ex die quo ff. de vi, & vi armata, vbi quòd in interdicto de vi, fructus debentur ex die quo quis deiectus est, in alijs interdictis ex quo ædita sunt, non retro computantur.

5 Et aliquando vti posśidetis efficax est, vt tectoria quæ vicinus fecit in parte mea, tollere compellatur, l. 3. §. si vicinus ff. vti posśidetis, & sic venit etiam illud quod factum est in pariete meo, vt tollere compellatur vicinus.

6 Et in interdicto vtrubi ea omnia veniunt quæ in interdicto vti posside-

posſidetis, quia interdictum vtrubi eſt exequatum interdicto vti posſidetis, vt l. 1. §. hoc interdictum, ff. vtrubi, & §. hodie inſtitut. de interdict.

7 Venit etiam in hoc interdicto illud quód intereſt poſſeſsionem retinuiſſe, vt l. 3. §. fin. ff. vti posſidetis, de quo intereſſe vide infra.

8 Fructus percepti per illum qui miſſus eſt in poſſeſsione à iudice pro credito partim vero, & partim falſo, ſunt reſtituendi integre, etiam pro illa parte crediti veri. Afflict. decis. 218. ad finem, Abbas conſi. 84. in fine lib. 2. & hoc in interdicto ne vis fiat. Menoch. de retinenda remedio 1. num. 26.

9 Fructus in actione ad exhibendum ſecundum legem extimari debent, l. Iulianus §. quantum in fine ff. ad exhiben. & melius declaratur in §. ſi ad exhibendum, inſtit. de offic. iud. ibi præterea fructuum medij temporis, ideſt eius quod interceſſerit poſt acceptum iudicium ad exhibendum ante rem iudicatam rationem habere debet iudex, & in vtroque loco, glo. & Doctores, & de partu ancillæ, vide in d. l. Iulianus § qui tamen.

10 In confeſſoria veniunt etiam fructus, vel loco illorum id quod intereſt ſeruitutem prohiberi, & idem in negatoria actione l. 4. §. in confeſſoria ff ſi ſeruit. vendicetur.

11 Et pro intereſſe poſſeſſoris prohibiti ne poſsideat contra decretum prætoris actione in factum, qui prohibet condemnari poteſt, l. 1. §. hæc verba, & l. fin. ff. ne vis fiat, Menoch. in 1. remedio de retinenda num. 81. q. 16.

12 Intereſſe turbati in poſſeſsione contra turbantem declarari poteſt quantum mihi abeſt propter iſtam turbationem, & quantum lucrari potuiſſem, ſi non fuiſſem paſſus hanc turbationem, l. ſi commiſſa, ff. rem ratam haberi, quia in hoc iudicio venit illud ſolum quod intereſt poſſeſsionem non retinuiſſe, quia intereſſe nihil aliud eſt, quàm ipſa iactura l. ſi tutor ff. de auct. tut. & l. fin. C. de eo quod intereſt, verſic. in alijs, dum loquitur de intereſſe in certo, dicit vt hoc quod re vera inducitur, damnum hoc reddatur, & in l. ſi duo §. fin. ff. vti poſsid. dicitur in hoc interdicto condemnationis ſumma, refertur ad rei ipſius extimationem, quanti res eſt ſic accipimus, quanti vniuſcuiuſque intereſt poſſeſsionem retinere, vtputa ſi ego retinuiſſem pacifice poſſeſsionem, recepiſſem tot ſalmas grani, tot ordei, vel vini, & ſimilium rerum valoris, & communis extimationis ſcutorum 100. quia nihil refert ſi referam pretium omnium fructuum ſemel vna ſumma, & non dicam pro qualibet ſalma ſcutorum 3. vel quatuor, l. quod ſæpe, §. fin. ff. de contrahen. empt. & quod tantum recipere debeam, probatur in l. præ-

terea,

terea,ff. de rei vend. & in l.cũ fundum ff si cer.pet. & in l.restituere, & l.fin.§ fin.ff de verb.signifi. quia verbum restituo habet plenam significationem, vt fructus quoque restituantur, l. videamus 2. de vsur.

13 Et ideo interesse hic accipitur, vel comprehendit tantum damnum, vel lucrum occasione culpæ, vel moræ emergens, vel cessans extrinsecus, scilicet præter rem principalem, & eius causam, quia accipimus quanti interest possessionem retinere, vt d.l. si duo §.fin. ff. vti possid. non autem quanti valet prædium, secundum Seruij sententiam, vt dicit ibi Iurisconsultus, & Dinus in c.mora de reg.iur.in vj. mihi col. 3. versic. item interdictum vti possidetis dicit datur interesse & refertur ad extimationem rei, quod non est verum, sed illa verba quanti res est sic accipimus quanti vnius cuiusque interest possessionem retinere, & propterea istud interesse est probandum cum sit incertum, iuxta l. sed addes §. si quis dolia ff. locati, videlicet quantum potuisset lucrari, si turbatus non fuisset, & possessionem pacifice retinuisset, vt in l.furtiuam ff. de furtis, & l. si sterilis §. cum per venditorem ff. de act. empti. & dixi j. & quòd sit interesse incertum apparet, quia non habetur respectus ad valorem rei, sed ad id quod interest, vt d. l. si duo §. fin. ff. vti possid, ibi non autem quanti valet prædium.

14 Qui verò remittit interesse, & damna, non remittit rem principalem, Alex.consi. 163.lib. 2, & c.in nostra, de iniur. nec fructus, secundum Bald.de pace constantię versi.possessiones, licet in fructibus contrarium teneat idem Bald. in l. loci corpus §. in confessoria ff. si seruitus vend. & Decius in rubr. C. de eo quòd interest, & Rebuff. in præfatione repetit. l. 1. C. de eo quòd interest, nu. 71. quia damnum patitur, qui non consequitur fructus rei suæ.

15 Fructus pendentes, non est accessio rei principalis, sed pars rei, l. fructus ff. de rei vẽd. l.fin.ff. quę in fraud.cred. l. quintus ff. de act.empt. & computantur inter immobilia, secundum Cassanæum super consuet.Burgund. in glo. tous moubles, num. 20.car. 135. sed quantum ad alienationem, & separationem non sunt immobiles, Tiraquell. de retract. §. 1. glo. 7. nu. 53. parte 1.

16 Si verò restitutio facienda est post iudicium cœptum, omnis causa restituenda est, idest omne quod habiturus esset actor, si litis contestandæ tempore solutus fuisset, l. cum fundus in princ. ff. si cert. pet. & fundus datus causa dotis non sequuto matrimonio restituendus est cum fructibus perceptis tempore contracti matrimonij, & si postea mora intercesserit l. videamus, la 2. in prin. ff. de vsuris, & in dicta l. videamus, §. in fauiana, dicit text. quòd in alienatione facta in fraudem fructus restituũtur, quia verbum restituo habet plenam significa-

tionem,

tionem, & in his quæ vi, & metus causa fiunt fructus restituuntur, nec mora mea mihi aliquod damnum affert in deposito, & commodato, reuocata naturali possessione fructus, & omnis causa debentur, dicta l. videamus §. si possessionem, fructus etiam diuidēdi sunt, si quis recusat diuidere rem quam colit, d. l. videamus §. item si diuidere, fructus veniunt in bonæ fidei iudicijs, & in dote prælegata, d. l. videamus §. fin. ff. de vsur.

17 Quinimo regula est, vt si domus, vel alia res restituēda sit ab occupatore, iudex eam debet facere restituere, cum pensionibus quas percepit, aut percipere poterat, & omni causa damni dati, l. domū C. de rei vendic. & omnes fructus cum mala fide percepti restituendi sunt, l. si fundum, C. eodem tit. & §. & si rem & §. & si hæreditas, instit. de offic. iud. vbi si res, vel hæreditas petita sit cum fructibus, restitui debet, cum post litis cōtestationem possessor malæ fidei efficitur qui tenetur rem cum fructibus restituere.

18 Si agitur actione personali ad id quod meum non fuit, non veniunt fructus, etiam si mora facta sit ante cœptum iudicium, post cœptum iudicium ex æquitate debentur, vt causa, l. videamus 2. §. si actione ff. de vsur. nec veniunt fructus qui stipulationis tempore fuerunt, l. si filius familias, §. fin. ff. de verb. oblig. sed bene post cœptum iudicium, & post litem contestatam, quia quale quidque est cum petitur, tale dari debet, l. 2. ff. de vsur. sed si antea editus sit partus quam lis mota sit, non debet restitui, l. partum ff. d. tit. de vsur.

19 Qui stipulatus est rem dari, vacuamque possessionem tradi, veniunt fructus rei, & partus ancillæ, quod ex stipulatu consequi non poterit, ex empto consequetur, l. si stipulatus sim, ff. de vsuris, sed vigore stipulationis tradendi vacuam possessionem non veniunt fructus l. 3. §. 1. ff. de act. empt. vide quæ dixi in c. 31. num. 51. & sequent. in tract. de acquir. possess.

20 Fructus petita nuda proprietate veniunt à die amissi vsusfructus, l. videamus ff. de vsur. & l. si nude ff. de rei vend. alias non veniunt, & petito vsufructu, in fructus perceptos fit condemnatio, & si vestimenta aut scyphus petita sint, veniunt fructus, quia locata ea re quod mercedis nomine capi potuerit, fructus nomine veniunt, l. videamus la 1. ff. de vsur.

21 Pensiones, & quod percipitur mercedis nomine ex re locata, veniunt fructuum appellatione, l. prædiorum, ff. de vsur. & l. videamus §. ante matrimonium ff. eodem tit. & l. 5. C. de rei vend.

Si petatur iter vel actus, vix fructus aliqui extimari possunt, l. videamus la 1. §. fin. ff. de vsur.

22 Si pe-

22 Si petitur res quæ perijt, fructus ex ea non debentur, l. si hominem ff. de rei vend. sed antequàm pereat, debentur fructus percepti & qui percipi potuerunt, l. fructus in princ. ff. de rei vendic. & si moram fecerit possessor in restitutione, veniunt in restitutione partus, & fructuum partus, & omnis causa, l. Iulianus, §. idē Iulianus, ff. de rei vend. & fructus non percepti non debentur, l. si eius fundi ff. de rei vendic.

23 Ex re sterili ex qua fructus non possunt percipi, nulli debentur fructus argumento serui valetudinarij, vel impuberis, l. 6. §. 1. ff. de operis seruorum, & l. penult. ff. de rei vend. licet non semper de impubere, cum ex eo aliqui fructus percipi possunt, l. cum de fructibus, ff. de rei vendicat.

24 Fructus debentur quando res aliena per errorem adiudicata est alicui, quia sicut errore fuit adiudicata res aliena, ita & fructus fuerunt adiudicati, l. & ex diuerso §. 1. ff. de rei vend.

25 Bonæ fidei possessor tenetur restituere rem cum fructibus extantibus ante litem contestatam, post litem contestatam vniuersos restituere tenetur, l. certum est C. de rei vendic. & l. 2. C. de fructibus, & lit. expens. vbi dicitur quòd tam ipse, quàm eius hæredes tenentur ad dictos fructus, sed ante litem contestatam non tenetur nisi sit factus locupletior, l. 1. C. de petit. hæred. Aegid. in c. grauis num. 9. de restitut. spoliat.

26 Fructus naturales non facit suos bonæ fidei possessor, quia non percepit eos eius opera, & impensa, & quia non ex eis facto hij fructus nascuntur, l. fructus, ff. de vsur. Aegid. in c. grauis nu. 15. extra de rest. spol. & ad hoc, vt quis faciat naturales fructus suos requiritur titulus, Aegid. ibi nu. 16.

27 Fructus percepti ex artificio serui, quod artificium sumptibus possessoris seruus didicit, nō debentur, l. improbe cum l. seq. ff. de rei vendicat. & operæ seruorum sunt in fructu, l. 3. ff. de operis ser. ibi in hominis vsufructu operæ sunt, & ob operas mercedes.

28 Partus ancillę in fructu non est, quia absurdū videbatur hominē in fructu esse cuius gratia omnia sunt parata, l. in pecudū §. fin. ff. de vsur. licet in restitutione hominis de fructibus hominis habeatur ratio, l. idem Iulianus, §. idem Iulianus ff. de rei vend. & l. 1. C. de rei vend.

29 Fructus accipere dicitur ille qui collegit vuam, oliuam, nondum vinum, vel oleum ab aliquo factum, nam statim quòd vuam collegit, vinum collegisse videtur, l. si eius §. perceptionem ff. de rei vendic.

30 Et cum de fructibus extimandis agitur, vidēdum est an petitor frui potuerit si ei posidere licuisset, l. si nauis §. fin. ff. de rei vend. quia fructus non percepti non debentur, l. si eius fundi ff. de rei vendic.

31 Fructus percepti post rem iudicatam non debentur vigore sententiæ, l. 3. §. in his ff. de vsur. quia ad exequutoris cognitionem fructus percepti pertinent, l. qui restituere, ff. de rei vendic. & malæ fidei possessor de extantibus fructibus conuenitur rei vendicatione, l. 3. C. de condit. ex lege, & consumpti condici possunt l. si pignore §. si prædo. ff. de pignorat. actio.

32 Et in fructuũ restitutione habetur ratio de expensis factis gratia fructuum, Felyn. consi. 11. nu. 4. Aegid. in c. grauis nu. 23. de rest. spol. Didacus in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 3. nu. 3. Duegnas in reg. 387. & propterea quod in fructus redigendos impensum est, non ambigitur ipsos fructus diminuere debere, l. quod in fructus, ff. de vsur. & impensæ deducendæ sunt, quæ fiunt fructuum quærendorum, cogendorum, & conseruandorum causa, tam si sit bonæ fidei possessor, quàm malæ fidei, l. si à domino §. fin. ff. de hæredit. petit. etiam si fructus hominis sint expensæ sunt deducendæ, l. 4. ff. de operis seruorum, & l. 1. C. de fructibus & litium expensis.

33 Olea immatura est in fructu, quia in colligendis fructibus non est spectanda maturitas naturalis, sed illud tempus quod magis colono, dominoue fructuum tollere expedit, l. penultim. ff. de vsufr. leg. vbi Doctores.

34 Pecudum fructus fœtus est, lac, pili, lana, itaque agni, & vituli sunt pleno iure bonæ fidei possessoris, l. in pecudum, ff. de vsur.

35 Syluę, arundines, vel cannetũ est in fructu, l. qui fundum §. cum fundum ff. de contrahenda emp. l. item si fundum §. fin. ff. de vsufruct.

36 Qui vendidit arbores exceptis manu satis, fructus arborum, & vineę venditi videntur, l. cum manu sata ff. de contrahen. empt. manu sata sunt illa quę manibus seminata sunt, sed in stipula nata nõ sunt manu sata, quia ex spicis relictis nata sunt, l. qui fundum §. fundi ff. de cõtrahen. emp. vbi glo. & Doctores.

37 Pignori dare est in fructu, l. fi. ff. de vsur. & l. fructus rei, ff. de reg. iur. & vtroq; loco glossæ, & Decius, & Cagnol. in d. l. fructus ff. de reg. iur.

38 Venatio non videtur esse in fructu l. venationem ff. de vsur.

39 Fructus post perfectam venditionem pertinet ad emptorem, l. fructus C. de act. empt. quæ perfecta intelligitur quando est habita fides de pretio, vel post moram regularem, vel irregularem venditoris, Salyc. & Cagnol. in d. l. curabit nu. 36. C. de act. empt. Didacus in tract. variarum resolutionum lib. 3. c. 4. nu. 6. versi. ex quibus obiter.

40 Et similiter quando emptor soluit partem pretij re nondum tradita, potest petere totã rem cum parte fructuũ ex ea perceptorum pro rata pretij soluti à die solutionis, l. fi. §. fin. ff. de fundo dotali, Alex. cõsi. 121. lib. 4.

lib.4. Didac.in tract. variar. resol.lib.3.c.4.nu.6.vers. decimoquinto.
41 Supra explicare volui quid veniat fructuum appellatione, nunc autem aliquid de interesse dicendum arbitror, quod in facto potius quàm in iure consistit l. quatenus, ff.de reg.iur., ideoque legibus difiniri non potest arbitrio iudicãtis permittitur, idest quantum mihi abest quantumq; lucrari potui, l. si commissa ff.rem ratam haberi, & in l.2. §. fin. ff.de eo quod certo locó, vbi dicitur in hanc arbitrariam, quod interfuit veniet, & lucri & damni ratio habenda est, & in l. vnica C. de eo quod interest dicitur ibi, & hoc non solum in damno, sed etiam in lucro, & l.si fundus circa finem ff.locati, & in l. si tutor ff. de auct. tut. dicitur quòd si tutor noluit præstare auctoritatem, pupillus iudicio tutelæ hanc iacturam consequitur.
42 Quæ autem sint extimanda per iudicem circa interesse certum, quia in venditione loquitur, l. si sterilis §. cum per venditorem, ff. de act. empti. ibi si stetit per venditorem, quo minus rem tradat, omnis vtilitas emptoris in extimationem venit, quæ circa ipsam rem consistit, neque enim si potuit ex vino negotiari, & lucri facere, id extimandum est, & similiter circa triticum, vel granum non traditum, ob quam non traditionem serui mortui sunt, nam non debent extimari serui mortui famæ, sed valor tritici, nec maior fit obligatio, si tardius traditur, quamuis crescat valor vini quod hodie plus valet, & vinum dandum est hodie, quòd olim dari debebat, & hæc lex aurea videtur in hac materia, similis textus est in l. furtiuam, ff. de furt. vbi dicitur quòd si emi furtiuam ancillam bona fide pro duobus aureis, & dum illam posiderem, subripuit illam mihi Actius, cum quo & ego, & dominus furti egimus, quæro quanta extimatio pro vtroque fieri debeat, dicit Iurisconsultus emptori duplo quanti eius interest, extimari debet, domino autem duplo quanti ea mulier fuerit, & emptori datur duplum propter eius possessionem, & domino propter proprietatem, & ob id ne iudex excedat modum in extimando, in cuius arbitrio extimatio posita est, facta est per Imperatorem, l. 1. C. de sententijs quæ pro eo quod interest, in qua vult prolixitates antiquas coangustare: nam in casibus qui habent certam quantitatem, vel naturam, vt in venditionibus, locationibus, & alijs contractibus quod interest non excedit dupli quantitatem in casibus incertis, illud damnum debet extimari quod reuera inducitur, & sic lucrum per quas ll. videtur dari regula quomodo iudicis arbitriũ in taxatione interesse regulari debet.
43 Casus enim interesse de quibus in d.l. 1. C. de eo quod int. ex quo obligatio ad interesse oritur, sunt mora, culpa, contrauentio, euictio, vel alius euentus ex quo obligatio ad interesse oritur, vel committi-

tur, nullam habens certam quantitatem vel naturam, cum de se incertus sit §.fin.inst.de verb.oblig.l.fin.ff.si quis in ius voc. non ierit, & hoc modo pendet à probationibus, & facti circunstantijs, l.fin. de prætor.stipul.l.quatenus ff.de reg.iur.

44 Et in l. 1. ff. de action. empti dicitur quòd si res vendita non tradatur, agitur in id quod interest, hoc est quanti rem habere emptoris interest, & hoc interdum pretium egreditur si pluris intersit quàm res valet, vel empta est, & in l.4. C.de act.empt. dicitur quòd si traditio rei facta non sit iuxta contractum rei venditæ, quanti interesse compleri emptionem fuerit arbitratus Præses Prouinciæ, tantum deducere curabit in condemnationis taxationem, idest de pretio rei tantum deducet, & idem dicitur in l. sicut C. dicto tit. ibi quo non restituto non pretij quantitatem, sed quanti interest emptoris, competit actio; semper enim in iure dicitur quanti interest, & sic interesse consistit in facto, quod factum idest damnum, vel lucrum debet probari, l.pretia rerum ff.ad leg.Falcid.cum notatis in l.2.C.de rescind. vendit. Cagnol.de reg.iur.l.quatenus nu.9.

45 Si verò emptor ignoret vitium rei emptæ, tunc non agitur ad interesse, sed quantò minoris emisset si sciuisset morbum, l. Iulianus, ff. de act.empti in princ.& l. Labeo, ff.de contrahen.empt.cum similibus.

46 Et illud quod interest extimatur circa rem, non ex eo quòd extra rem est, vt dicit tex.in l.si sterilis §.cum per venditorem ff.de act.emp. ibi omnis vtilitas emptoris in extimationem venit, quæ modo circa rem ipsam consistit, & ponit exemplum in tritico non consignato, quia pretium tritici consequi debet, non pretium seruorum famæ mortuorum, propter triticum non datum, qui serui mortui interesse extra rem sunt, ea propter ibi non habetur ratio interesse extra rem, sed circa rem: vel hodie dandũ est triticũ, Decius in c.venerabilis nu. 60.& 61.de except.declarat dictũ §.cum per vẽditorem, vide ĵ.nu.50.

47 Et qñ nõ traditur vinũ in tẽpore, & loco promissum, quãti pluris valet vinũ in loco et in tẽpore, et locus vbi tradi oportet vinũ, et nõ locus iudicij attẽdi debet, l.3.§.si per venditorẽ, ff.de act. emp.& l.4.ff.de cõdit.triticar.& l.vinũ ff.si cert.pet. & circa tẽpus attẽdi debet dies obligationis l.quotiẽs cũ l.seq.ff.de verb.oblig.& l. si calendis ff.de re iud.

48 Et similiter quando venditor promittit rem venditam liberare, & emptor desiderat, vt nũc liberetur, & vẽditor est in mora, & Iurisconsultus in l.cum stipulatus sim, §.fin.ff.de verb.obligat. dicit tanti litem extimari oportet quanti actoris interest, & in l. si fundum eodem tit. de verb.oblig.dicitur si non consignetur fundus ea die, me consequuturum, quanti mea intersit moram factam non esse, scilicet circa ea

quæ consequi potuissem si res mihi tradita fuisset, vel mihi turbatio facta non extitisset, vt in l. 3. §. fin. ff. vti posidet. & dictũ est ŝ.nu.12.

49 Illa verba quanti eam rem apparet esse, non ad id quod interest, sed ad extimationem referuntur, l. hæc verba ff. de verb. sign. & l. inter hæc verba ff. d. tit. de verb. sig. ibi quãti ea res erit, vel quanti eam rem esse apparet nulla est differentia, quia in vtraque clausula continetur quòd debet vera extimatio fieri, & in dictis ll. Rebuff. declarat dicta verba multis exemplis, & auctoritatibus, nobis satis est ostendere, ꝙ Iuriscõsulti veræ quãtitati extimationis rerũ intẽdunt circa interesse.

50 Contractus certi pro intelligentia l. 1. C. de sententijs pro eo quod interest, sunt qui habent certam substantiã, qualitatem, & in quibus continetur certum, l. certum ff. si cert. pet. l. vbi autem non apparet ff. de verb. oblig. ita ꝙ certi cõditione agi posit, Decius in l. certi cõditio nu. 16. ff. si cert. pet. Bart. verò in d. l. 1. C. de eo quod interest dicit casus certos esse, qui certã quantitatẽ, vel naturã respectu sui, vel adiuncti habent, incertos verò qui neutrã naturam, vel quantitatẽ habent respectu sui, nec respectu adiuncti, puta pretij, vel cõpensationis, quẽ sequitur Bald. & Salycet. sed Salycet. col. 8. Curt. nu. 59. & Alciat. in d. l. 1. tenet semper trahendum respectum ad pretium conuentum, si de eo constat, & si de eo non constat, tunc ad communem rei extimationẽ, quod est verum simplum quod solum duplatur, & interesse singulare limitatum per dictam l. 1. ad duplum, in quo illud simplũ inest, quod non potest excedere communem extimationem rei, vel pretium conuentum iuxta l. furtiuam ff. de furtis, vel secundum aliquos dicta lex intelligi debet quòd loquatur de omnibus casibus respiciẽtibus interesse, cum præsuponat deberi interesse, eo quia in principio dicit, cum pro eo: quod interest dubitationes infinitæ sint, volentes eas tollere, sancimus in omnibus casibus tractantibus de interesse, qui casus habent certam quantitatem, consistentem in pondere, numero, & mensura, vel certam naturam, idest secundum naturam illius actus, vel negotij, & ita apud Iurisconsultos accipitur, l. cum amplius, § is ff. de reg. iur. nam natura hoc modo considerata, habet certos fines, velut in venditionibus, vel locationibus, & omnibus contractibus, hoc quod interest, non excedat dupli quantitatem, & ideo ad hoc vt procedat hoc primum responsum dicta l. 1. tria requiruntur, primò quòd sit debitum principale certum. Secundò quòd incidat in casus interesse extrinsecus, quia id quod interest, est diuersum à debito principali. Tertiò quòd interesse respiciat illam rem certam principalem tantum, nec aliud respiciat, vt in l. si sterilis, §. cum per venditorem, ff. de act. empt. in quo textu habetur respectus ad valorem tritici, non

autem

autem ad mortem seruorum, vide supra nu.46.

51 In venditione si non est dictum quantum venditor præstare oporteat pro euictione, nihil venditor præstabit præter simplum euictionis nomine, & hoc venit ex natura actionis ex empto l. si in venditione, ff. de euictio. ideo si domus valoris 1000. vendatur pro 500. si euincatur quingenta tantum præstanda sunt quæ soluit, l. euicta re. & l. si plus in princ. de euict. non autem ad rem agi potest, Tiraquell. de retractu parte 1. §. 31. nu. 3. & facit l. fideiussor ff. de doli mali except. & l. emptori de euict. licet aliud dicāt Doctores in l. si insulam ff de verb. oblig. vbi Ias. nu. 25.

52 Casus verò incerti interesse potest poni in l. sed addes §. si quis dolia ff. locati, & l. tenetur §. si vas ff. de act. empt. vbi dicitur q locans vi ipsa dolia ingnoranter, tenetur si vinum effluxerit, in id quod interest, nec ingnorantia in hoc excusatur, incertitudo interesse oritur ex valore vini conseruando in illo dolio, quod quanti intersit iudex extimabit, & hoc casu non fit condemnatio in duplum, vel in restitutionem mercedis vltra interesse, sed in eo quod interest tantum, vt dicit ibi textus etiam si in decuplo mercedem excedat, & sic isti casus sunt incerti, nō ratione contractus, vel rei principaliter debitæ, vt dicitur in textu dictæ l. 1. versic. in alijs autem casibus qui incerti esse videntur, iudex inquirat damnum quod vere datum est, & ideo hi casus incerti pertinent ad secundum responsum dictæ l. 1. & vlterius in d. §. si quis deciditur, quód si quis locauit saltus, in quo herba mala nascebatur, si pecora mortua sunt, si sciuit locator, quod interest præstare debet: si ignorauit nō petit mercedem, ideo siue sciens, siue ingnorans semper tenetur ad damnum passum locator per conductorem, & cum isti casus nō habeant initium certum in contractu deductum, sed periculum incertum, vtputa versio vini de dolio, & mors pecorū propter malam herbam, numerandi snnt inter casus incertos, & ad hos casus tenetur locator, & non excusat eum ingnorantia, & scientia facit ipsum teneri ad totum interesse, l. Iulianus in princ. ff. de act. empti, & propterea casus incertus nullo modo fit certus semper per adiectionem certi pretij, vel mercedis, vt d. l. tenetur §. sed si vas ff. de act. empt.

53 Valor rei euictæ debet considerari de tempore venditionis, non aliud tempus, l. bonitatis, ff. de euict. quando competit actio ad pretiū, vel vbi agitur de euictione, l. 1. & d. l. bonitatis, ff. de euict. sed quando agitur pro interesse, tunc habetur respectus ad interesse, vel ad augmentum, l. Titius ad finem, ff. de act. empt. l. venditor hominis, l. sed si quid & l. euicta in princ. & l. ex mille §. si totus ff. de euiction.

54 Interesse quando agitur ex empto propter euictionem: & aliud

non exprimitur, scilicet dupla, vel interesse in libello, nunquàm venit dupla, sed intelligitur agi ad pretium, vel partem pretij, l. quod si nulla in fine cum l. seq. ff. de hęred. vel actione vendita, quia interesse non venit, nisi intersit, & nisi probetur, ꝙ pendet ex facto, & probationibus, l. quatenus ff. de reg. iur. quod pretiũ est verum simplum, d. l. si in venditione ff. de euict. etiam quando agitur pro læsione vltra dimidiam iusti pretij in vim, l. 2. C. de rescinden. vend. est etiam verum simplum in permutatione, res quæ permutatur, iuxta valorem, & extimationem quæ erat tempore contractus, l. Titia in fine, ff. de iure dot. nec attenditur mutatio sequens, l. Rutilia. ff. de contrahenda emptio. respectu augmenti, vel diminutionis rei, quia omnia humana sunt in perpetuo motu, §. vt autem, in auth. de non alien. vel permutan.

55 Augmentum, vel diminutio valoris rei in legato sub conditione relicto, non attenditur tempore facti legati, vel mortis testatoris, sed conditionis purificatæ, quo tempore per legatarium peti potest legatum, l. quotiens cum l. seq. ff. de verbor. obligat. quia quanti sit illud ius quæsitum ex legato, antequàm efficaciter peti posit in vltimis voluntatibus attenditur tempus quo legatum peti potest, l. cum quis ff. de act. & obligat. & l. quæ legata ff. de reg. iur. vbi Decius Cagnol. & Mainer. latè.

56 Iactum retis si emero, & piscator noluit iactare rete, incertum eius rei extimandum est, & si quid extraxerit piscium, & reddere mihi noluit, id extimari debet quod extraxit, l. si iactum ff. de act. empti, ista lex in principio ponit casum incertum, quia si piscator noluit iactare rete tenetur in id quod interest, idest ad simplum pretij conuenti, & ob id dicitur in textu incertum extimandum est, & iste casus est incertus, quia à prin. nullam habet certitudinem, etiam quòd aliqui pisces capti sint, vt in secundo casu, & certi sint ex post facto non à principio, propterea casus secundus d. l. si iactus est incertus, & emptio de incerta re fieri potest, l. nec emptio ff. de contrah. emp. vbi dicitur, ꝙ emptio fit sine re cum emitur iactum piscium, vel auium, quia spei emptio est, & nihilominus interesse debet extimari vltra duplum pretij, vt in secundo capite dictæ l. si iactus.

57 Et pariter quando domus quæ fuit vendita pro pretio mille scutorum euincitur pro aliqua parte, & pro illa parte venditor soluit emptori 400. si postea euincatur tota debet haberi consideratio ad illa 400. soluta, & propterea tenetur venditor primò restituere 600. restantia, & pro interesse simplum pretij, idest mille vltra 600. l. exempto §. idem Neratius, & l. cum emptor, § Cassius. ff. de act. empt. l. cum fundus ff. de euictio. computatis in illa dupla expensis fructibus, & simili-

milibus, vt d.l. cum fundus ff. de euictio. & d.l. exempto §. idem Neratius, secus verò si mandato venditoris emptor substinuit litem, quia tenetur ad omnes fructus, l. 3. §. idem scribit de peculio.

Et qui vendidit mille iugera terræ, quæ rradidit venditor emptori, ex quibus flumen 200. abstulit, vel alluuione accesserint, si postea 200. euincãtur duplę stipulatio pro parte quinta, non quarta præstabitur: nam quod perijt fuit damno emptoris, non venditoris, l. ex mille, & §. quod si modo ff. de euict. & in d.l. ex mille, §. quęsitum ponitur aliud exemplum simile.

58 Et si dupla non promittatur in contractu emptionis, & eo nomine agatur etiam ad duplam, condemnari debet venditor, l. 2. & l. emptorem duplam ff. de euict. quia dupla venit ex natura contractus emptionis, etiam quòd non promittatur, l. si in venditione, ff. de euict. & l. 6. C. de euict. dummodo tamen petatur, vt s. nu. 54.

59 In euictione venditor tenetur emptori de omnibus casibus, & obligationibus per ipsum, vel eius causa factis ante venditionem rei, sed de casibus occurrentibus post venditionem, puta propter bellum, vel aliàs ad illos casus pro euictione non tenetur venditor l. Lucius ff. de euict.

60 Qui promisit tradere, & nõ tradidit rem venditam quanti intersit, condemnari debet, & qui promisit satisdare, & non satisdedit quanti plurimum auctorem periclitari oportet, idest vt sequentibus actionibus deducto eo quod pręstitum est, lis extimetur, l. ex empto §. venditorem ff. de act. empt. versi. satis autem non dantem quanti plurimi auctorem periclitari oportet, quæ verba important reum damnandum esse in verum, & plurimum, siue summum interesse actoris, vt ibi declarat Duarenus in additione ad Pandectas ex mẽte Budei, & non agitur ibi de dupla, quia dupla ex actione exempto debetur, l. 2. ff. de euict & dictum est s. sed de satisdatione promissa, & non præstita, & ob id reus condemnari debet in eo quod interest, & intererit actoris, quia satisdatio non est momentanea, sed successiua, licet Bart. & Paulus de Castro dicant, quòd si non satisdedit per dolum, quòd fiat condemnatio duplæ in continenti.

61 Vsurę per illustres personas stipulari possunt vsq; ad tertiã partem vsurarum centesimæ in quocunque contractu vili, vel maximo, l. eos §. ideoque C. de vsuris, idest ad rationem quatuor pro centinario.

62 Et qui gerunt aliquam licitam negotiationem, stipulari possunt vsuras vsque ad bessem cẽtesimę, d.l. eos §. illos. C. de vsur. idest vsque ad sex pro centinario suam stipulationem moderari possunt vsurarum nomine.

63 In traiectitijs contractibus, vel specierum dationibus fœnori vsque ad centesimam tantummodo vsuræ stipulari possunt, nec eam summam excedere, dicta l. eos §. in traiectitijs, C. de vsuris, idest vsque ad duodecim pro centinario.

64 Reliqui homines solum possunt stipulari vsuras vsque ad bessem centesimæ, & in quocunq; casu, nec per iudices vltra taxari possunt, d. l. eos. §. cæteros, idest vsque ad sex pro centinario, C. de vsur.

65 Simon Romæ dedit mille scuta ad cambium cuidam Hispano, ad rationem 16. pro centinario, & Hispanus obligauit se ad restituendū mille infra quatuor menses tunc futuros, aliàs promisit damna, & interesse patienda per dictum Simonem, Simon bancharius cū non fuissent restitutæ pecuniæ in tempore, fecit cambiū de dictis scutis mille nō restitutis per dictum Hispanum pro nundinis Lugdunēsibus, & cū in tēpore nundinarum nō restituisset Hispanus dicta mille, fecit dictus bancharius aliud simile cambium, eā propter Simon petebat ab Hispano dicta damna passa ob cambia præfata; Hispanus dicebat quòd ista non erant damna sed vsuræ, & vsuræ vsurarum, cum vltimum cambium factum sit pro sorte, & interesse passis; & cum in Rota super hoc disputaretur, domini dixerunt quòd damna, & interesse expresse promissa debentur, & idem etiam si non essent expresse promissa, & legitimè probaretur quòd passus esset dicta damna, capiendo dicta mille ad cambium ob non solutam mille à suis debitoribus in tempore, Innocent. & Doctores in c. 1. de vsur. Mohed. decis. 102. & quia de iure mercator, vel bancharius potest petere damna & interesse lucri cessantis, & damni emergentis, Bart. & Doct. in l. 3. §. fin. ff. de eo quod certo loco, Alex. consi. 190. lib. 2. & talia cambia dicuntur interesse, Roman. consil. 94. col. 1. & consil. 238. & consil. 101. Alex. consil. 61. vol. 2. & non dicuntur hæc cambia vsura vsuræ, sed sortis principalis interesse, Bart. in d. l. 1. C. de sentē. quæ pro eo quod interest. col. 10. versi. ego autem, & ita videtur dicere textus in c. peruenit, & in c. constitutus de fideiuss. nec ad cambia erat necessaria interpellatio, vt dicit Ias. in l. si ex legati causa col. 4. ff. de verb. oblig.

66 Debitor nummorum ex quacunque causa, vtputa dotis, emptionis, locationis, & similium vbi fuit in dolo malo seu in mora non soluendi ipsos nummos, tenetur omni iure ad interesse creditoris, non solum interesse intrinseci, & extrinseci respectu damni emergētis, sed etiam lucri cessantis, vbi creditor erat mercator solitus negotiari, Plotus in l. si quando C. vnde vi, nu. 427. & multis seq.

67 Sed damna, & interesse in casu præcedentis quæstionis probanda sunt, & difficultas stat in modo probādi, nam Simon articulauit quòd

pro manutentione banchi, & pro suis negotijs Martino non soluente in tempore coactus accepit pecunias ad cambium ad rationem 15. pro centinario, & hoc probauit, dubitabatur an esset sufficiens probatio, fuit resolutum quòd non erat sufficiens probatio, ex eo solo quòd probauit accepisse pecunias ad cambium postquàm venerat dies solutionis, nam oportet, & est necessarium, quòd in indiuiduo probet non solum debitum ab Hispano, sed quòd ipse accepit pecunias ad cambium, quia Hispanus non soluit sibi pecunias in tempore, quæ si habuisset ab Hispano non cepisset pecunias ad cambium, & consequenter passus est damnum, nam non sequitur accepit pecunias, & sic passus est damnum propter non solutionem Hispani, quia forte passus est damnum propter aliàs causas, & probatio debet de necessitate concludere, c. in præsentia de probat. l. non hoc, C. vnde leg. nam accipiendo pecunias pro manutentione banchi potuit illas vtiliter accipere in lucro, & non in damno, glo. in §. de illa instit. de societ. & Doctores in l. 1. ff. de vsuris dicunt quòd est necesse probare tantam quantitatem sub vsuris accepisse, quantam ipsi debitores soluere tenebantur, vt ipsi debitores ad damna teneantur, & in præsenti casu Simon acceperat in maiori quantitate, pro manutentione banchi, & forsan ad lucrum banchi, ideo probatio necessariò non concludebat, Mohed. decis. 103.

68 Sed debet probare, quòd euenerit casus mercantiæ, vel cambij, & aderant mercatores, qui volebant vendere tales merces, ex quibus fuisset lucratus Simon ad rationem 15. pro centinario, vel si habuisset pecunias illas dedisset ad cambium ad dictam rationem, sed quia non habuit dictam pecuniam debitam à dicto Hispano, qui non soluit in tempore, non potuit merces emere, vel dare pecunias ad cambium, facit l. quemadmodum §. item Labeo ad leg. Aquil. & l. naturalem §. 2. ff. de acquir. rerum dominio, Paulus de Castro in l. 3. §. fin. ff. de eo quòd certo loco, & ibi Ias. Abbas in c. conquestus de vsuris col. 2. Afflict. decis. 26. Decius in c. cum venerabilis, col. 6. nu. 59. de exception. & consil. 322. col. fin. nam tria probanda sunt, primò quòd Mercator sit solitus negotiari, secundò quòd debitor pecuniæ sit in mora, tertiò quòd Mercator habuerit prę manibus merces, & quia non habuit pecunias sibi debitas, & numeratas in manibus non potuit merces emere, vel dare ad cambium, Mohedan. decis. 208. vbi asserit ita pluries decisum in Rota, & opinionem Pauli de Castro esse communem, & æquam, & rationabilem, dignam tribunali Rotæ. Addit Augustin. decis. 289. & 592. lib. 3. quòd debet articulari illas merces & cambia lucrosa fuisse, vide etiam Puteum decis. 230. incipiente die 13. Ianuarij 1542. lib.

1.& Didacus in tract. var. resol. lib. 3. c. 1. versi. sexto, ponit exemplum in eis qui volunt emere annuos redditus, quos in Hispania semper parati inueniuntur qui volunt emere & vendere, Plotus in l. si quando C. vnde vi, nu. 468. dicit quod sunt quinq; probāda, ad hoc, vt possit deferri iuramentum cōtra morosum debitorē pro illis damnis, & interesse, quamplura ponit Io. Baptista Lupus in tractatu de vsuris nu. 114. vsq; ad nu. 118. ex quibus habetur verus modus probandi lucrum cessans & damnum emergens, & quomodo, & quando fiat dicti interesse liquidatio, idem Io. Bapt. nu. 127. & tribus sequentibus, commentario primo, & glo. in §. de illa instit. de societ. & Doctores in l. 1. de vsuris dicunt quòd est necesse probare quòd tantum sub vsuris creditores receperunt quantum à debitoribus debebatur, vt debitores teneantur ad damna, & cambia, & recambia.

69 Si quis cōduxit certum prædium, vel illius fructus ab .N. pro tribus annis pro 1500. scutis quolibet anno soluendis, sed quia ab .N. fuit impeditus conductor in perceptione fructuum, egit conductor contra N. locatorem pro interesse, ex eo quia conductor accepit propter hoc impedimentum plures quantitates pecuniarum ad cambium, & cum super hoc disputaretur in Rota, domini resoluerunt deberi conductori aliquid ratione interesse, videlicet ad rationem quinque pro quolibet centinario, quia hoc est interesse damni emergentis quod est licitum, Doctores in c. conquestus de vsuris, & c. cum dilecti de foro competenti, Mohedan. decis. 322. & propterea moderate concedi, & dari solet à Rota istud interesse lucri cessantis.

70 Interesse damni emergentis ante moram debitoris mutuanti à mutuatario exigere licet vltra sortem, si concurrant infrascripta, videlicet quòd ex mutuatione emergebat damnum mutuanti vere, non ex simulatione; secundò quòd ex mutuo perdidit florenum vnum, & propterea plus exigere non debet, & quia damnū emergens est, quando quis perdit bonum temperale, quod vere haberet si non mutuaret pecuniam, & si mutuat pecuniam, patitur illud damnum emergens propter mutuationem, igitur licitum est pacisci, vel exigere illud interesse, quod mutuans pati potest, tunc, vel postea quando actu sibi emergit damnum, & tunc mutuatarius tenetur mutuantem de damno releuare quod ex dicta mutuatione incurrit, ita Conrad. de contracti. q. 30. col. 3. versi. prima conclusio, & facit c. peruenit de solutio. Turre Cremata in summa 14. q. 3. dicit quòd sine mora & pactione tenetur in foro conscientiæ debitor restituere creditori damnum passum ratione mutui, Rebuff. in l. 1. in princ. nu. 24. C. de eo quod interest, & hęc est communis sententia Theologorum, & Doctorum, vt re-

fert Couarruuias in tract. var. resolutionũ, lib. 3. c. 4. nu. 5. ver. sexto post principium, & dum ibi discedit ab opinione Rebuffi, qui allegat Conradum de contract. q. 30. suppositione 4. in qua optime probatur eius intentio, quæ erat demonstrare quòd debitor tenebatur ad interesse creditoris qui ante moram debitoris fuit coactus vendere bona propria viliori pretio propter carentiam pecuniæ mutuatæ, & isto casu, non est obligatio debitoris ad antidora, sed pro conseruatione damni passi per creditorem qui fecit mutuum gratuitum, vt per Corradum in d. 4. suppositione dum repetit exemplum tertiæ suppositionis, vers. de prima, & conclus. 1. per totũ, vbi Conradus dicit illud idem quod Rebuff. ibi nu. 24. & hoc modo saluari potest Rebuff. à morsibus compilatorum de vsuris nu. 33. & à Didaco Couarruuias lib. 3. variarum resolutionum c. 4. nu. 5. licet Io. Baptista Lupus de vsuris nu. 112. in primo commentario velit saluare Turrecrematam quando in mutuatione fuit præuisum damnum, & tunc in pactum deductum, sed Conradus simpliciter loquitur, prout faciunt Turrecremata, & Rebuff. & eorum dicta sunt fundata optima ratione, quos sequitur Caietanus in summa in vers. vsura exterior. & Nauarrus de vsuris nu. 47. & seq. ea propter opinio Rebuffi mihi placet, & illam sequor, non obstant adducta per compilatores in tractatu de vsuris nu. 33. quia non petitur interesse damni emergentis propter obligationem antidoralem, sed propter damnum passum propter mutuum factum ipsi debitori, quam rationem non adnimaduerterunt dicti Compilatores, & ideo ab eis male repræhenditur Rebuff. & alij per eum citati, sed hæc conclusio non procedit quotiens petitur interesse damni emergentis ante moram ex partium conuentione, vt per Ant. Gabriell. in tract. com. conclus. lib. 3. in tit. de solutionibus conclus. 10. num. 4. versi. primo limita.

71 Damnum emergens ex mora mutuatarij qui promisit restituere in certo tempore creditori rem mutuatam, quam non restituit, & propter non restitutionem creditor patitur damnum, vere illud damnum passum restituere tenetur, Conradus de contractibus q. 30. conclus. 2. Doctores in l. si insulam ff. de verb. oblig. Aymo consi. 87. num. 5. Ant. Gabriell. lib. 3. in tit. de solut. conclus. 10. num. 1. Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris nu. 109. & seq.

72 Et istud interesse incertum extimari potest arbitrio boni viri, Alex. consi. 200. lib. 6. idem Io. Baptista Lupus in d. tract. de vsuris nu. 126. commentario primo.

73 Interesse lucri cessantis post moram debitoris creditor solitus lucrum facere petere potest ab ipso debitore moroso, Bart. in l. 1. C. de

eo quod intereſt nu.15. Anton. Gabriell. in d. 10. concluſ. de ſolut. nu. 1. Io. Baptiſta Lupus in tract. de vſur. commentario primo, nu. 109. & ſeq. & nu. 13. dicit quòd intereſſe lucri ceſſantis non debetur niſi poſt moram, Puteus deciſ. 230. lib. 1. dat modum probandi intereſſe ſecundum doctrinam Pauli de Caſtro in l. 3. §. fin. ff. de eo quod certo loco vbi etiam Iaſ. col. fin. & Decius conſil. 322. col. fin. Io. Ant. Alexand. conſil. 20. Afflict. deciſ. 20. Aymo conſi. 89. col. 2. verſi. intereſſe autem. vide etiam ſupra nu. 68.

74 Intereſſe in ſolito negotiari peti poteſt vltra primum annum, dummodo non excedat ſortem, iuxta l. 1. C. de eo quod intereſt, & poſtquàm ſortē æquauit, intereſſe non amplius currere debet, Ruyn. conſil. 55. col. pen. lib. 2. Iaſ. in l. 3. §. fin. ad finem ff. de eo quod certo loco, Io. Baptiſta Lupus recitatis opinionibus ita tenet in d. tract. de vſuris, à nu. 119. vſque ad nu. 121. commentario primo.

75 In pecunia ſtricte ſumpta regulariter nō admittitur quod extrinſecus intereſt, ſed vſuram legitimam duntaxat, l. fin. ff. de periculo, & commodo rei vend. et à iure ciuili vſura iuxta taxatur ad beſſem, l. eos C. de vſur. & ſic venditor propter pretium non ſolutum in tempore conuento & poſt moram conſequitur tantum vſuras, & non illud quod fuiſſet conſequuturus ex mercibus quas emiſſet ſoluto pretio, l. oleo, & l. frumenti C. de vſuris in quibus deciditur quòd mutuatis oleo, ordeo, vel frumento, acceſsio etiam ex nudo pacto præſtanda eſt ſi mora facta ſit in reſtitutione, & iſta acceſsio eſt iuſta taxatio intereſſe extrinſeci, de qua acceſsione conueniri poteſt, etiam nudo pacto vt d. l. frumenti, ſed hæc taxatio remittitur in arbitrio iudicis, quia pretia rerum varia ſunt per ſingulas Ciuitates, regioneſque, maxime vini, olei, frumenti, pecuniarum quoque, quia vno loco facilius, & leuioribus vſuris inueniuntur in alijs difficilibus, & grauibus vſuris, vt l. 3. ff. de eo quod certo loco facit Angel. conſi. 219. in fine, & ideo ſi cētum Capuæ dari promiſſa ſunt, & alibi petantur, arbitrio iudicis erit, vt lis tanti extimetur quanti eius, vel actoris interfuit eam ſummam Capuę potius quàm alibi ſolui, l. centum Capuæ, ff. de eo quod certo loco, quia propter moram non ſoluti pretij emptor vſuras præſtabit, & nō quod potuit venditor lucrari ſoluto pretio ex mercibus emptis, ex quibus plus lucratus fuiſſet quàm ex vſuris, vt l. finali. ff. de peric. & commodo rei vend. & iſtud intereſſe debetur in tantum quantum probabitur quòd interſit venditoris, & non vltra, Alber. in l. 1. C. de ſumma Trinit. vide circa præmiſſa per Plotum in l. ſi quando. nu. 416. & ſeq. C. vnde vi.

76 Intereſſe poſt moram taxatio prohibita eſt, ſecundum Aymon. conſi.

consi. 189. num. 5. & seq. & ideo in societatibus officiorum post disdictam hodie non soluuntur fructus ratione damnorum, expensarum, & interesse prout fieri solebat, & ita ordinatum de anno 1558. die 15. Octobris tempore Pauli Papę IIII. & per Pium IIII. in sua constitutione ordinatur, quòd fiant societates cum pactis licitis, & honestis, vt prius, & faciens societatem teneatur exprimere quot pecuniæ, & societates factæ sunt super eius officio, sub pœna, &c.

77 Venditori paciscenti de vsuris si tardius pretiũ rei venditæ soluerit emptor, vsuræ ei debētur, & si nō fecit pactũ de vsuris, sed cepit agere pro pretio, debētur ex mora solutionis pretij vsuræ, l. initio. C. de pact. inter empt. & vend. quod tamē intellige si rei venditę possessio tradita sit, cum non sit æquum, vt emptor percipiat fructus rei emptę, & non soluat vsuras pretij, l. Iulianus §. ex vendito, ff. de act. empt. & l. 2. C. de vsuris, vbi Bald. & l. curabit C. de act. empt. sed si res tradita non sit pro pretio non soluto, venditor vsuras soluere non tenetur, l. liberalitatis §. cum vsuræ, ff. de vsur. & pro intellectũ dictæ l. curabit Didacus in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 4. in prin. & nu. 2. dicit quòd emptor tenetur ad vsuras pretij vsque ad quantitatem fructuum rei emptę, & quos venditor ipse percepisset, & vide nu. 5. versi. septimo.

78 Et sufficit quòd venditor tradiderit emptori præcariam possessionem ex qua emptor habet facultatem percipiendi fructus, l. Iulianus, §. ex vendito, versi. possessio ff. de act. empt. & debet recipere vsuras, etiam ab hærede incerto post obitum emptoris, l. euictis §. fin. ff. de vsur. Didac. in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 4. nu. 4.

79 Et potest venditor facta traditione rei pacisci cum emptore donec emptor pretium soluat, vel reddat venditori certam quãtitatem quæ non excedat veras vsuras, & interesse pretij non soluti, vel censum cũ pacto redimendi, vel soluat pensionē tit. locationis, Sozzin. consi. 176. col. vlt. Paris. consi. 60. lib. 1. Didac. in tract. variarũ resol. lib. 3. c. 4. nu. 6.

80 Vsuræ non debent solui per emptorem si soluit pretij sortem post moram, quando vsuræ non sunt promissæ, sed iudicis officio præstantur, l. qui per collusionem, §. fin. ff. de act. empt. & l. 4. C. depositi.

Et similiter si habita sit fides de pretio, vel data dilatio ad soluendum pretium, non potest aliquid venditor pro vsuris exigere durante dilatione, Sozzin. consi. 177. lib. 2. Didac. in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 4. nu. 5. Decius in c. cum venerabilis, nu. 62. de exception.

81 Nec debentur vsuræ pretij, vel quod interest, si nummi depositi sint per emptorem, l. nummis ff. de in litem iur. & ex hac l. probatur, non venire in nummis extimatio quanti plurimi, secundum Bart. & alios in d. l. in nummis, licet contrarium videamus, quia aliquando Ro

mæ

mæ, & alibi aurum vendatur maiori, & minori pretio, prout penuria, vel abundantia pecuniarũ in die veneris, vel in die cambiorũ currit, & ideo cadit in pecunijs extimatio quanti plurimi, prout cadere solet in grano, vino, oleo, & alijs rebus fungibilibus cõsistentibus in pondere, numero, & mensura, qui solent in quolibet mercato minori, & maiori pretio vendi.

82 Nec minus debentur vsurę pretij rei venditæ si emptor nullos percepit fructus, nec venditor percepisset si non vendidisset contra Bald. & alios, vt per Sozzin. consi. 109. lib. 1. Corn. consi. 59. lib. 3. Didac. in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 4. nu. 3. versi. quibus.

83 Nec debentur vsuræ pro dote durante termino dato ad soluendum dotem ex quo non est in mora, nisi conuentum sit quòd interim aliquid soluatur, Decius in c. cum venerabilis de except. nu. 63.

84 Venditor grani, olei, vini, & similiũ, vel alius debitor tenetur omnino darę granum, quando plurimi valebat, vt innuit textus in l. si sterilis §. cum per venditorem, ff. de act. empt. in fine, quoniam saltem hodie dandum est quod iam olim dare oportet, Bart. in l. 1. C. de eo quod interest nu. 25. cum verum pretium rei dandum sit, etiam quòd res non reperiatur amplius inesse, quia attenditur tempus iudicij, si res non est facta deterior de illo tempore, & si tunc non valet quanti valebat tempore furti, tempus furti accipiendum est, vel tempus quo pretiosior facta est attendi debet, l. in furti ff. de furt. in princ. & est pretium, vel extimatio facienda vsque ad duplum, l. inficiando §. infans. ff. de furt. & hoc tenet glo. in l. 1. C. de eo quod interest, in verbo dupli, & nota quòd extimatio quanti plurimi in his contractibus fit à die moræ, vt in d. §. cum per venditorem, & ideo primò requiritur quòd debitor sit in mora, secundò quòd stet per debitorem, non per creditorem quòd res non tradatur, tertiò quòd sit vtilitas circa rem, quartò quòd non sit rei extimatio, quia illa si augetur attenditur, Sozin. consi. 156. col. 3. vol. 2. quintò quòd illud quod petit, habuisset creditor si ei res ad diẽ fuisset tradita, vt dicit Rebuff. in l. 1. C. de eo quod interest, glo. 1. nu. 148. vide etiam aliquid per Plotum in l. si quando C. vnde vi, nu. 424.

85 Et extimatio quanti plurimi est pars accidentalis extimationis rei, & dicitur interesse circa rem non extra rem, vt dicit Rebuff contra omnes in l. 1. C. de eo quod interest, glossa. 1. num. 147. ita interpretans §. cum per venditorem, & habet locum quando quis propter moram cessauit rem restituere, & consistit in damno resarciendo in obligationibus stricti iuris.

86 Valor verò rei mobilis probatur si dicatur in articulis quòd hoc die

1. Octo-

1. Octobris Romæ in Campo Floræ, & ante, & post per plures dies granum valuit scuta quinque pro qualibet salma, & ita cõiter emere & vẽdere volentes, vendebãt & emebant, & sic venditum & emptũ fuit, c. pen. de purga. Can. Doctores in l. pretia rerum, ff. ad leg. Falcid. Angel. in §. non solum col. 2. instit. de verb. oblig. Afflict. decis. 316. per totum, Rebuff. in l. 1. C. de eo quod interest glossa subtilitatem, nu. 44. & 52. & quia adsunt in Campo Floræ ministri publici qui in dies scribunt pretia rerum, ad eorũ libros recurrendum est, prout fit etiam Parisijs, vt attestatur Rebuff. d. nu. 52. & in alijs Ciuitatibus insignibus.

87 Stipulatio duplæ est à legibus approbata in contractu emptionis vel alio, quia commodius est certam summam compræhendere quoniam plerunque difficilis probatio est, quanti cuiusque intersit, & ad exiguam summam deducitur, l. fin. ff. de prætorijs stipulat. §. fin. instit. de verb. oblig. & de qua loquitur textus in l. 1. ff. de euictio. dum ponit exempla quanta sit dupla euicta parte rei venditæ, ea propter melius est in contractu venditionis apponere duplam in casu eueniẽtis euictionis.

88 Et qui stipulatus est pro euictione simplum, non duplum, non potest consequi nisi simplum, nisi per errorem stipulatus sit, l. emptori duplam §. simplum ff. de euict.

89 Et si vltra promissa sint damna & interesse, vel dictum sit per emptorem citra præiudicium maiorum damnorum & interesse, an veniant reseruata, & promissa vltra duplam, l. prædia ff. de act. empt. vbi quod consequuta, dupla non potest agere ad interesse, l. Titius in fine ff. de actio. empti & l. quod si ex stipulatu ff. pro socio, licet contra facere videatur, l. 1. ff. de arb. furtim. cæs. & l. 1. ff. bonorũ vi rapt. vbi qui patitur furtum, consequitur pœnam promissam, & ex promissione legis quod venit in furti actione, sed non mirum, quia in delictis maior pœna imponitur à lege quàm in promissionibus, & alijs actibus hominum in quibus venit tantum interesse quod duplam excedere non debet ex l. 1. C. de eo quod interest, & ex alijs legibus supra allegatis.

90 Euictio in diuisione bonorum an locum habeat, & Doctores in l. qui Romæ §. duo fratres in vltima quæstione Bart. ff. de verb. oblig. faciunt plures conclusiones, vt per Ripam ibi nu. 95. prima conclusio est an in diuisione facta in testamento ab ipso testatore inter filios habeat locũ euictio, & est textus in l. cũ pater §. euictis ff. de legat. 2. vbi quod euictis prædijs relictis filio à patre, alij fratres nõ tenentur fratri de euictione iure actionis, sed ope exceptionis, vt notat ibi Bart. nu. 3. et hoc quia diuisio facta à testatore habet vim prælegati, glo. Bart. & alij in l. si familiæ C. famil. hercis. Ripa in d. §. duo fratres nu. 95. ff. de verb. oblig.

91 Cohæres non tenetur in diuisione facta inter cohæredes de euictione ipsi cohęredi, ex cuius facto, vel sui auctoris res euicta fuit, l. licet ff. de dote prælegata, Ripa in d. l. qui Romæ §. duo fratres nu. 42. & num. 96. ff. de verb. oblig. & l. si fratres C. commun. vtriusque iudic.

92 Sed si in diuisione facta inter cohæredes de bonis hęreditarijs, & in portione vnius est facta euictio, cohæres qui passus est euictionem potest agere contra alium cohæredem, vt consequatur quanti sua intersit rem inter eos diuisam nō fuisse euictam pro rata & portione ipsius cohæredis, l. si cum venditor §. diuisione ff. de euict. & l. si familiæ C. famil. herc. quia diuisio quæ fit à partibus habet vim permutationis, l. communi diuidundo §. si debitor ff. commun. diuidun. Ripa in d. l. qui Romæ §. duo fratres de verb. oblig. nu. 97. Sed posset dici quòd cohæres non tenetur ad interesse, quia si vni data fuit res aliena, non processit ex sua culpa, nam cohęres diuisionis tempore ingnorabat illam esse alienam, & propterea euictio euenit culpa communi ipsorum cohæredum cum processerit euictio ex facto defuncti, cuius factum censetur factum hæredum, l. si tertius §. fin. ff. de aqua pluu. arc. & propterea inter eos nulla obligatio esse deberet in eo quod interest, nihilominus tenetur ad interesse, quia vnius cohæredis damnum propter diuisionem occasione euictionis sequutæ debet esse commune, cum nec etiam alter sit in culpa, vt dicitur in summario dicti §. diuisione in l. cum venditor de euict. sed difficultas est in consequutione interesse cohæredis qui nolebat vendere nec cogebatur, licet passus sit euictionem, vt in l. nec emere C. de iur. delib. & in l. 1. C. de permut. an ob id posit dicere alteri cohæredi, vt fiat noua diuisio rerum hæreditariarum quæ peruenerunt ad ipsos cohæredes, & credo quòd non, quia pro re diuisa non datur regressus nisi pro bonitate, idest pro extimatione loci, pro re indiuisa fit extimatio quotæ, vt l. 1. ff. de euict. & ibi glossæ, sed aliqui dicunt quòd in d. §. diuisione dicitur quòd cohæres tenetur ad interesse, in casu in quo cohæres tenetur de iure, vtputa quia ipse obligauit ante diuisionem rem diuisam, vt in l. si fratres C. communia vtriusque iudicij, sed hæc est mera diuinatio ad illum textum, & propterea non placent congesta per Modernos in l. 1. C. de eo quod interest nu. 143. vsque ad num. 147. & Doctores communiter tenent, quòd in diuisione inter cohęredes habeat locum euictio, vt per Rip. in d. §. duo fratres num. 97. & dicti Moderni in tractatu euictionum §. 4. num. 51. versic. quid in diuisionibus, & versic. cohæres idem tenent, quos sequor, non autem in l. 1. C. de eo quod interest.

93 Prædicta Doctorum conclusio quòd inter cohæredes habet locum

euictio quando euincitur solum in portione vnius cohæredis, sed si euincatur solum in portione alterius, non potest cohæres agere contra cohæredem ratione euictionis, quia fit inter eos mutua compensatio, Bald. & Paulus de Castro in l. si familiæ C. famil. hercis. Ripa in dicta l. qui Romæ §. duo fratres. nu. 98. & dicti Moderni in tract. de euict. §. 4. num. 51. versi. cohæres, qui referunt limitationes Ripæ in dicto §. duo fratres, videlicet quando cohæredes scienter diuidebant rem alienam, & quando fuit conuentum inter eos quòd nullus teneretur de euictione, vt nu. 98. & 99.

94 Limitatur etiam vltra præmissa in transactione, quia si fundus traditus occasione transactionis euincatur, non rumpitur transactio si adest stipulatio, vt seruentur promissa, vt in l. si pro fundo C. de transact. & l. cum solus ff. de vsucap. vbi diuisio facta per verum hæredem cum eo qui non erat verus hæres, non præiudicat vero hæredi, nisi sit transactum, ergo si est transactum præiudicat.

95 Limitatur etiam in eo qui emit totam hæreditatem, si euincantur singula corpora hæreditaria, non præstatur euictio nisi aliud conuentum sit, l. 1. C. de euict.

96 Interesse banniti iniuste dolo iudicis, probatur iuramento banniti, & debet ei per iudicem præstari iuramentum, Innoc. in c. fin. quòd met. causa, Archid. in c. olim de iniur. & damno dato, Bald. in l. fin. C. de pœna iudicis qui male iudicauit, prout probatur iuramento interesse irrogatum per sententiam nullam, vel iniustam, Archid. in d. c. olim de iniurijs & damno dato.

97 Interesse potest excedere quadruplum, l. si dictũ in prin. ff. de euict. vbi dicitur, quòd pœna conuentionalis potest ascendere ad triplum, & quadruplum si partibus libuerit, l. stipulatio ista habere licere §. alteri ff. de verb. oblig. & §. alteri instit. de inutil. stipul. vbi dicitur in pœna non quod interest inspici, sed quæ sit quantitas stipulationis, quod tamen non procedit fauore libertatis matrimonij, vt l. mulier in fine, C. de sponsal. & ideo interesse nõ est interesse, sed quantitas promissa nomine pœnę, vt dicit Sozzin. in rub. C. de eo quod interest, Alex. cõsil. 27. lib. 4. & ideo petitur tanquàm summa promissa, nõ tanquàm interesse, Rebuff. in d. l. 1. C. dę eo quod interest, glo. 1. nu. 14. & maxime si facta sit promissio cum iuramento, & in forma Cameræ quæ seruanda est, præsertim si renunciatur omni legum auxilio.

98 Si vigore statuti debetur interesse in casibus in quibus de iure canonico debetur, creditor potest iurare super interesse vsque ad summam debitam vigore statuti: sed est opus quòd in primis probetur quòd de iure canonico debeatur interesse, l. 2. §. docere ff. vi bon. rapt.

Plotus

Plotus in l.si quand, nu.361.C.vnde vi, & ibi demonstratur qualiter de iure canonico debeatur interesse.

99 Verba quanti res est referuntur ad quantitatem in iudicio deductã, si quantitas petatur,l.2.§.fin.in princ.& l.siue in duplum,ff. qui satisd. cogantur, & si pœna taxatur refertur ad illam summam, l.1. in fine ff. si quis ius dice. non obtemp. & si non est expressa certa quantitas referuntur dicta verba ad veram & communem extimationem rei petitæ,l.inter hæc verba,ff.de verb.signifi.& ibi Rebuff car.818.& l.prætor ait 2.§ hæc autem actio,ff.vi bonorum rap.& l.hæc verba etiam de verb.sig. & l. 1. ff. de in litem iurando, quoniam ista verba referuntur ad veram rei extimationem.

100 Et verba, & quanti ea res ab actore extimata fuerit,vel quanti in litem iurauerit, ista verba non referuntur ad veritatem seu veram rei extimationem,sed ad extimationem actoris,l.qui restituere, ff. de rei vend.l.si per aliam §.1.ff. ne quis eum qui in ius vocauc. & Rebuff. in d.l.inter hæc verb.idem si dicatur,cart.818. vbi ponit alias phrases dictorum verborum.

101 Ad interesse aliquem teneri dupliciter contigere potest,aut ex mora regulari quæ inducitur ex interpellationibus in iudicio factis, aut ex implemento alterius ex contrahentibus ex quo contrahitur mora irregularis respectu non implentis,Sozzin. in l. de diuisione ff. soluto matr.Bart.in l.curabit C.de act.empti, & Bart. & alij in l.lecta ff.si cert. pet. Decius in c.cum venerabilis num. 56. de except. ideo ille qui est obligatus alicui aliquid facere, non potest petere damna si ipse pro parte sua non impleuit, quia eius aduersarius non est constitutus in mora irregulari etiam quòd sit interpellatus in iudicio, Alex.consi. 78. nu.21.& seq.vol.5.quia volens aliquem in mora constituere,debet docere adimpleuisse pro parte sua,l. Iulianus § offerri. ff.de act. empti, & qui non impleuit pro parte sua non constituit alium in mora, Sozzin.consil. 180. col. penul. lib. 2. Hostiens. in summa de pœnitent.& remiss.col.3.& sequen.Didac.in tract.variarum resolutionum lib.3. c. 4.num.2.

102 Stabularius, vel hospes in itinere tenetur de omni damno hospitis etiam sine vlla culpa, quia publice profitetur custodiam rerum hospitum quas susceperit, licet mercedem non accipiat pro custodia, tamen sese obligat ad pręstandum damnum, & culpam, quorum ad hoc opera vtitur,siue ipse hospes in culpa sit, siue non, & hoc publicę vtilitatis causa statutum est, ad hoc vt remoueatur causa colludendi cum furibus,vt dicit textus in l. 1.in princ.ff. nautæ caup. stabul.& ex edicto de nautis,cauponibus, & stabularijs duplex actio nascitur, prima

propter receptas merces in naue, vel ſtabulo, ſi deteriores factæ ſint, aut perierint, teneatur ob receptionẽ quaſi ex contractu, & agitur ad reſtituendas res, vel ſi non reſtituantur ad extimationem: altera actio naſcitur ex delicto aut furto commiſſo, vel damno dato ab ijs qui ſunt in naui, vel ſtabulo, & competit in duplum, l. penult. & vltima, ff. de furt. aduerſus nautas, caupones, & ſtabul. & hęc diſtinctio eſt neceſſaria pro intelligentia legum dicti tituli, vt inquit Duarenus in dicta l. 1.

103 Mora etiam non inducitur quando eſt facienda liquidatio alicuius facti, ante factã liquidationem, Bald. in l. acceptã in 6. oppoſ. C. de vſur. Affl. ď. deciſ. 205. quia in non liquidis nunquam incurritur mora, l. quod te, vbi Iaſ. nu. 9. ff. ſi cert. pet.

104 Prout impeditur mora, quando quis contra actorem habet exceptionem compenſationis, Iaſ. in l. 2. nu. 19. C. de iure emphit. maximè ſi habens exceptionem interpellat actorem in iudicio, vt faciat computa, & compenſationem, Bart. & Alex. in l. ſi rem alienam §. fin. ff. de pigno. actio. Corn. conſi. 291. col. 1. vol. 3. Alex. in l. 1. §. ſi ſtipulanti ff. de verbor. oblig.

105 Cum fundum ſtipulatus ſum, non veniunt fructus qui ſtipulationis tempore fuerint, vt in l. ſi filius familias § fin. ff. de verb. oblig. & in l. videamus la 2. §. ſi actionem ff. de vſuris, dicitur ſi actionem habeam ad conſequendum quod meum non fuit veluti ex ſtipulatu fructus non conſequar, etiam ſi mora facta ſit, quòd ſi acceptum eſt iudicium fructus veniunt ex æquitate, vt cauſa reſtituatur, & ſic dictæ leges concordes ſunt quòd ex ſtipulatione rem tradi, non veniunt fructus, niſi ſit lis conteſtata, vt dicitur in dicto §. ſi actionem, quaſi dicat quòd non veniant fructus in iudicijs ſtricti iuris ante litem conteſtatam, etiam ſi tempore ſtipulationis pendebant, & erant pars rei, nec eſt contra, l. ſi fundum certo die ff. de verb. oblig. 114. dicto §. fin. in l. ſi filius familias eodem tit. quia in d. l. ſi fundum dicitur quòd ſi ſtipuler præſtari fundum certa die, & per promiſſorem ſteterit, quo minus ea die præſtetur, conſequuturum me quanti mea interſit moram factam non eſſe, & ſic loquitur in intereſſe debito propter moram, non de fructibus de quibus loquitur dictus §. fin. & de intellectu dictorum iurium vide quamplura congeſta per Modernos in l. 1. C. de eo quod intereſt. num. 209. & duobus ſequentibus, & num. 213. vbi declarant dictum §. ſi actionem.

106 Cautio quæ legatorum, vel fideicommiſſorum ſeruandorum cauſa præſtatur, an ſtipulatio quæ præſtatur recipiat incrementum fructuũ, vel vſurarum, & in l. 2. §. belliſsime ff. vt legat. vel fideic. ſeruan. cauſa

caueatur, deciditur quòd ex mora recipit incrementum in id quod interest, & sic ea stipulatio recipit incrementum fructuum, & vsurarum sicut actio ex testamento, de qua actione ex testamento mentio facta est in stipulatione & obligatione, & propterea videtur deducta in stipulatione actio ex testamento, & sic ad omne incrementum, & vsuras ex mora regulari, vel irregulari, l. Titia Seio §. vsuras ff. de leg. 2. dum agitur contra hæredem, seu principaliter obligatū, non contra fideiussorem, cuius obligatio ex mora principalis non augetur, l. cētum Capuæ, & l. fin. ff. de eo quod certo loco, nisi expresse in omnem causam fideiusserint, l. quæro in princ. locati, quia simpliciter fideiubens non videtur in omnem causam fideiubere, l. si quis pro eo §. si nummos, ff de fideiuss. l. si quis ff. de act. & oblig. vide congesta per Modernos in l. 1. C. de eo quod interest nu. 267. Purpur. in l. vinum ff si cert. pet. licet contrarium teneat Paul. de Castro consil. 23. lib. 1. & Alex. consi. 34. lib. 2. & Aymo consi. 45. nu. 6.

107 Et si in testamento legauerit aliquid tradi quolibet anno alicui testator, quoad soluatur certa quantitas per hæredem, valet legatū dummodo illud quod legatur non excedat modum vsurarum legitimum, Didacus in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 1. nu. 9.

107 Interesse quod venit ex mora facta in rei traditione, officio iudicis debetur, prout in alijs actionibus arbitrarijs, l. 3. §. nunc de officio, & l. centum Capuæ ff. de eo quod certo loco; & idem in actionibus bonæ fidei veniunt fructus & aliæ accessiones officio iudicis, quia non sunt in obligatione principali, sed ei accedunt ex iusta causa, quod iudex extimare, & arbitrare debet, an, & quantum accedere debeat pro interesse, l. qui per collationem in fine de act. empti, vide congesta per Modernos in l. 1. C. de eo quod interest num. 218. Et hæc pro nunc de interesse.

108 Nunc aliqua de vsuris secundum dispositionem iuris ciuilis dicendum est, nam de iure ciuili si vsuræ in stipulatione, vel promissione deductæ sint debentur, secus si non sint deductæ, l. pignoribus C. de vsuris, & l. cum quidam §. ex locato ff. de vsur. vel si conueniatur, vt pro pecunijs non redditis debito tempore vsuræ debeātur, tunc non debentur nisi post moram, quo casu debentur etiam de iure canonico, Innoc. qui loquitur de interesse promisso, in c. 1. de vsur. vbi etiam alij Doctores, quia iuste quis stipulari potest se indemnem seruari tam in lucro quàm in damno, Abbas in c. salubriter nu. 3. de vsur. Roman. consi. 517. col. 8. Sanctus Thomas 2. 2. q. 78. artic. 2. ad primum, Didac. in tractatu variarum resolut. lib. 3. c. 4. nu. 5. versi. iuste, qui asserit hanc esse communem opinionem, & Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. commen-

mentario 3.nu.10.contra Aymonem consi.189.col.3.

109 Et si non sunt deductæ in stipulatione, non debentur vsuræ, l. pen. §. Titius consulebat, versi. respondit ff. de præscrip. verb. prout de iure ciuili, traiectitiæ vsuræ deductæ in stipulatione debentur, nam si dedero decem traiectitia, vt salua naue sortem cum certis vsuris recipiã, posse me sortem cum vsuris recipere, l. 5. & 7. ff. de naut. fœnore, quia in nautico fœnore propter periculum licitè exiguntur vsuræ, l. eos versi. in traiectitijs C. de vsur. Bald. in l. 1. col. 3. ad finem C. de summa Trinit. Conrad. de contractibus q. 39. conclus. prima, Io. Baptista Lupus de vsur. commentario 3. nu. 10. & 11. & vide Benuenutum Stracha de assecurationibus, vide etiam pro declaratione 3. nu. 138.

110 Quinimo vsuræ deductæ in stipulatione, vel in pacto, si sunt solutæ, vt indebitæ non repetuntur, nec in sortem computantur, l. 3. C. de vsur. intellige de iure ciuili.

111 Pacto etiam de iure ciuili sine stipulatione pignoribus interuenientibus vsuræ retineri possunt, non autem peti, l. pignoribus, & l. 4. C. de vsur. & l. cum debitor ff. ex quibus caus. pig. tac. contr. & l. 2. C. de fiscal. vsur.

112 Ex pacto nudo in frumento, vel ordeo mutuo dato accessio præstanda est de iure ciuili, l. frumenti C. de vsur. & si factũ sit instrumentum, & nihil dicatur de promissione vsurarum, si tamen probetur per testes promissio extra instrumentum, debentur vsuræ, l. 1. C. de vsuris.

113 Et pro auro, & argento, & veste, facto chirographo licitas vsuras solui, vel promitti mandauit Imperator in l. pro auro C. de vsur.

114 Si mora in soluenda sorte facta est, vsuræ ex mora debentur, quia non propter lucrum petentium debentur, sed propter moram non soluentium infliguntur, l. cum quidam §. si pupillo in fine ff. de vsur. & similiter in locato, qui non soluit in tempore propter moram, vsuras soluere debet, d. l. cum quidam §. ex locato, Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. commentario 1. nu. 109. & nu. 113. Ant. Gabriell. in tit. de sol. lib. 3. communium conclus. conclus. 10.

115 Et in contractibus bonæ fidei vsuræ debentur ex mora, l. mora §. in bonæ fidei ff. de vsur. & l. quæro in prin. ff. locati ibi, vsuræ enim in bonæ fidei iudicijs, & si non proficiscantur ex obligatione, officio iudicis applicentur, & l. si pupilli §. fi. cum l. seq. ff. de neg. gest. & in istis iudicijs bonæ fidei tantum potest iudicium arbitri, quantum stipulatio, l. Lucius Titius ff. depositi, & l. 2. C. depositi ibi quod in depositi actione sicut in bonæ fidei iudicijs ex mora vsuræ venire solent.

116 Mora fieri dicitur non ex re, sed ex persona, id est si interpellatus oppor-

opportuno loco & tempore non soluerit, quòd apud iudicem examinabitur, & est quæstio magis facti quàm iuris, vt declarat textus in l. mora ff. de vsur. licet aliquando & iure mora discerni solet, si forte non extat qui conueniatur, l. sed & si reipublicæ in fine ff. de vsur. & facit l. 2. ff. de nautico fœnore.

117 Et ideo vt mora incurratur per debitorem, requiritur interpellatio, vt in d. l. mora in prin. & scientia illius qui in mora constituendus est requiritur, Ias. in l. si ex legati causa nu. 12. ff. de verb. oblig. immo debet dari copia authentica instrumenti in quo fiat fides, quòd interpellans est creditoris hæres, si est hæres qui vult constituere debitorem in mora, & tunc debitor in mora constituitur, Ripa in l. quod te, num. 58. & seq. ff. si cert. pet. & si hæres debitoris constituendus est in mora, debet ei fides fieri de debito, quia est apud eum iusta ingnorãtia debiti, Ripa in dicta l. quod te, num. 59. & Tiraquell. in tract. le mort saisit le vif, parte 7. declarat. 2. num. 1. Menoch. de arbitr. iud. lib. 2. centuria 3. casu 220. nu. 51. & seq. & hoc procedit quando obligatio est à principio pura, quia tunc debitor non constituitur in mora nisi per interpellationem, l. si ex legati causa ff. de verb. oblig. & d. l. mora ff. de vsur. Cassan. super consuet. Burgun. cart. 194. nu. 11.

Mora etiam incurritur per interpellationem extraiudicialem, & in cõtractibus stricti iuris, glo. in l. vinum, vbi Ias. & Purpur. ff. si cert. pet. qui dicunt hanc communem opinionem, & Theologi dicunt, quòd in foro conscientiæ ex signis mora committitur, vt refert Io Baptista Lupus de vsur. commentario primo nu. 116. allegat Diuum Thomam 2. 2. q. 33. art. 1.

118 Et in minore ex non solutione facta in tempore, incurritur mora in contractibus bonæ fidei, & in fideicommissis, & legatis, l. 3. C. in quibus caus. restit. non est necess. vide glossam Magistram, in l. mora ff. de vsur.

119 Dies certus appositus in obligatione de soluendo, vel faciendo, interpellat pro homine, & constituit obligatum in mora, l. magnam, C. de contrah. & commit. stipul. & l. traiectitiæ ff. de act. & oblig. Ant. Gabriell. lib. 3. in tit. de solut. & liberat. conclus. 9. per totum, vbi ponit regulam, ampliationes, & fallentias.

120 Et si constet post moram debitoris vere creditorem tantum damni passum esse, vel certum lucrum amisisse, absque dubio in animæ interioris iudicio tenetur debitor id ei resarcire, Innoc. in c. 1. de vsur. Anchar. consi. 376. in secundo dubio, Didacus in tract. variarum resol. lib. 3. c. 4. nu. 5. versi. quòd si vere constat.

121 Fisco verò sine interpellatione vsuræ debentur, & sine stipulatione, l.

ne, l. cum quidam §. Fiscus ff. de vsur. vbi glossa, videlicet à fornicarijs, & vectigalibus.

122 Argentarijs ex stipulatione, & sine scripto debentur vsuræ, cum vsque ad bessem centesimæ exigere possunt, cum indigētibus opem ferre parati sint, vt in auth. de argentariorum contractibus nouella 136. §. quia verò & §. in ratiocinijs, & de istis argentarijs vide modernos compilatores de vsuris nu. 59. versi. non obstat.

123 Lite verò contestata in iudicio vsuræ currunt, l. lite contestata ff. de vsuris rei iudicatæ, & l. 1. & 2. C. de vsur. rei iud.

Tutor ipso iure vsuras soluere debet donec rationē tutelæ reddat, & reliqua restituat, l. 1. §. circa tutelæ ff. de vsur. & l. tutor qui §. fin. ff. de adm. tut. & quando hæc conclusio non procedat, vide quæ dixi in tractatu de tutore, c. 28. nu. 21.

124 Socius qui pecuniam communem inuasit, vel in suos vsus conuertit, etiam mora non interueniēte, tenetur ad vsuras, l. 1. §. 1. ff. de vsur. (intellige tu) loco pœnæ, nam negotiorum gestor ad maximas vsuras tenetur, cum gratuitam & abstinentem fidem præstare debeat, licentia qua abutitur, ad maximas vsuras vice cuiusdā pęnæ subijcitur, l. qui sine, §. sed quas vsuras ff. de negot. gestis, vel saltem, socius debet præstare ob pecunias quas recepit de societate, & in vsus proprios cōuertit non quasi vsuras, sed quòd socij intersit moram habuisse non restituendo quod accepit, l. socium in prin. ff. pro socio, & sic vult quòd loco vsurarum soluat interesse, & hoc modo videtur mihi conciliari posse dictas leges quæ non sunt inter se contrariæ, vt dicit glo. in d. l. 1. §. 1. ff. de vsur. & in d. l. socium, quoniā iste vsurę debentur per socium, vel negotiorum gestorem loco pœnę, vel interesse, & sic dicitur in deposito, vt ī. nu. 159.

125 Emptor post rem traditam ad vsuras pretij tenetur æquitatis ratione, quamuis habeat pecunias loco depositi, l. 2. C. de vsuris, & vide modernos compilatores de vsur. quæst. 78. & seq. nu. 604. & Io. Baptistam Lupum in tract. de vsur. commentario 1. nu. 140. & seq.

126 Quantum verò debeatur nomine vsurarum, vide in l. eos C. de vsur. sed aliquando ex more Prouinciarum arbitrio iudicis summa vsurarum constituitur, l. 1. in prin. ff. de vsur.

127 Centesima vsura est quando soluitur quolibet mense pro scutis centum scutum vnum, cum centesima pars sortis singulo mense soluitur, & hæc erat maior vsura ad rationem duodecim pro centinario, Ant. August. in emendat. Pandectarum lib. 2. c. 10. per totum.

128 Vsura dimidia centesimæ, est dimidium scuti auri soluendum quolibet mense de scutis centum auri, & sic ad rationem sex scutorum

rum pro quolibet centinario.

129 Vsura tertia centesimæ, est tertia pars vnius scuti soluenda quolibet mense de scutis centum auri, quæ vsura illustribus soluenda est, quia indecorum est nobili fœnus graue excercere, l. 2. C. de consul. lib. 12. l. eos C. de vsur. Tiraquell. de nobilitate c. 37. nu. 38.

130 Præterea vsuræ non debent sortem excedere, ne vltra duplum procedant, l. de vsuris §. cursum C. de vsuris, & supra sortem vsuræ non possunt exigi, & exactæ repetuntur, l. si non sortem §. 1. ff. de condit. indebiti.

131 Nec vsuræ vsurarum debentur, l. fin. C. de vsur. d. l. si non sortem §. 1. ff. de condit. indebiti.

132 Nec minus vsuræ fructuum debentur, si decursi sint ante litem contestatam, neque ff. de vsur. & vide in l. hæres furiosi §. fin. ff. de petit. hæreditatis.

133 Nec vsuræ sunt in fructu, quia ex alia causa debentur, l. vsura 121. ff. de verb. signif. vbi Rebuff. licèt fructuum vicem obtineant, l. vsuræ ff. de vsur.

134 Supradicta collegi ex dispositione iuris ciuilis, nunc videamus aliqua colligere ex dispositione iuris canonici, secundum quod vsuræ regulariter non præstantur in mutuo, quod mutuum in his rebus, quæ pondere, numero, & mensura consistit, l. 2. ff. si cert. pet. & instit. quibus modis contrahitur obligatio in principio, & si pro mutuo aliquid promittitur, vsura est, c. plerique, & c. vsura 14. q. 3. Host. in summa in titulo de vsur. in prin. & Diuus Thomas 2. 2. q. 78. artic. 1. dicit quòd in mutuo transfertur dominium, & eo translato, non potest quis recipere vsum rei, cuius dominium in alium transtulit, præterea committit iniustitiam, quia vult habere actionem ad restitutionem rei, & vlterius ad vsum rei, quod est iniustum: & petere vsum rei nihil aliud est quàm vsura, summa Angelica in verbo vsura in principio; vbi declarat diffinitionem vsuræ factæ per Hostiensem. Et Caietan. in summa in verbo vsura in princip. dicit quòd vsura est lucrum ex mutuo, & quòd est res iniqua, quia aut bis venditur idem, aut venditur quod non est, videlicet semel pro sorte, & iterum pro lucro. Summa Syluest. in verbo vsura in princ. & Didac. lib. 3. variarum resol. c. 1. nu. 1.

135 Viso quomodo vsura diffiniatur, & qualiter in mutuo principaliter consistit, videamus aliquos particulares casus, in quibus committitur vsura, etiam quòd mutuum non sit, nam si quis accipit alicuius possessionem data pecunia sub hac conditione quòd in pignus eam accepit, si de fructibus illius, deductis expensis, quæ fiunt in recollectione fructuum, sortem, vel integram pecuniam datam pro pignore

receperit, tenetur absolute possessionem restituere domino qui pignorauit, quia fructus in isto casu computatur in sortem, c. 1. de vsur. extra, in quo textu dicitur quòd expensæ quæ fiunt in recollectione fructuum, sunt deducendę, & hoc etiam notant ibi glossa & Doctores, & simili modo si quis dedit super arboribus pecunias, quas arbores in pignus recepit, si ex fructibus arborum sortem deductis expensis receperit, arbores domino qui pignorauit restituere debet, c. 2 & c. conquestus de vsur. Didacus in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 1. nu. 4.

136 Qui vendit cariori pretio rem propter dilationem factam solutioni pretij, nisi dubium sit quòd tempore solutionis maior vel minor valor rei fuisset, peccat, si non erat venditurus tempore quo vendit, c. in Ciuitate de vsur. & ibi glossa, & Doctores, & c. consuluit in fine, & c. fin. § fin. eodē tit. & Sotus de iustitia & iure lib. 6. c. 4. arti. 2. cart. 425.

137 Mutuans ea intentione, vt aliquid recipiat vltra sortem, tenetur restituere quod recepit in foro conscientiæ, & idem in dante parabolam iuramenti, vt aliquid recipiat, c. consuluit in princ. & §. 1. de vsur. vbi Doctores: & similiter si recipiat esculentum, & poculentum, Alex. consil. 101. lib. 4. & c. 1. 2. 3. & 4. quartadecima q. 3. vide infra num. 157. de vsura mentali.

138 Nauiganti, vel eunti ad nundinas certam pecuniam mutuans, eo quia recipiens suscepit in se periculum, & aliquid vltra sortem, vsurarius est, c. nauiganti de vsur. & ibi Doctores. Ratio quare prohibetur nauticum fœnus est, quia conuentio de subeundo periculum, & de recipiendo mercedem, vel aliquid vltra sortem deducitur in pactum, & ob id vsuraria est datio mutui, alioquin datio mutui sine pacto licita est, Didac. in tract. variarum resol. lib. 3. c. 2. nu. 5. versi. secūdo, & ibi quid in fideiussore, vide etiam s. nu. 109.

139 Et ille qui dat decem solidos, vt alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur, quæ licet plus valeant, tamen dubium est si solutionis tempore fuerint plus valituræ, non committitur vsura, c. nauigāti §. 1. de vsur. & Sotus de iust. & iur. lib. 6. c. 4. art. 1. col. 2. Didac. in tract. variarum resol. lib. 2. c. 3.

140 Clerici, & aliæ personæ Ecclesiasticæ facere contractus vsurarios prohibiti sunt, c. 1. de vsur. & propterea priuantur officio, & beneficio; Laici verò excommunicantur, c. præterea eodem tit. & c. 1. de vsuris in vj. vbi innouatur dictum c. 1. Didac. in tract. variarum resol. lib. 3. c. 3. num. 3.

141 Vsurarij manifesti non sunt recipiendi ad communionem Altaris, nec Christianam sepulturā, si decesserint in hoc peccato, c. 3. de vsur. & hoc donec reddant male acceptum pro vsura, c. cum tu, eod. tit. &

c. 1. §.

c.1.§.fin.de vsur.in vj.

142 Nec pro vsura dispensationem quis accipere potest, cū sit in vtroque testamento prohibita, c.super eo de vsur.& Didac.in tract. variarum resolut.lib.3.c.3.nu.6.& 8.

143 Vsurarum peccatum non remittitur nisi restituatur ablatum per habentem facultatem restituendi, siue in bonis stabilibus, siue mobilibus, secús si pauper sit & non habeat modum restituendi vsuras. c.cum tu,§.1. de vsur.& hæredes etiam extranei vsurariorū pariter vsuras restituere tenentur. c.tua nos, d.tit.& tenetur vsurarius restituere vsuras, etiam quòd debitor iurauerit non repetere, c.tuas, eodem tit.& c.2.de vsur.in vj.& Didac.in tract.variarum resolut.lib.3.c.3.nu.7.& hæredes tenentur vsuras restituere non confecto inuentario vltra vires hæreditarias, Did.ibi nu.8.

144 Manifestus vsurarius non appellat, c. quanquàm de vsur. nec auditur super sortis restitutione, si nō restituat vsuras antea exactas, c.quia frustra, & c.Michael eodem tit.& potest sine accusatore vsurarius manifestus condemnari, c.cum tu, eodem tit.

145 Iudæi sunt cogendi vsuras restituere, etiam à Principibus laicis, etiā vinculo excommunicationis, c.post miserabilem, & c. quāto de vsur. Didac.in c.1.lib.3.variarum resol.nu.7.

146 Præterea vsurarius, rem in qua vsum habet aliquo titulo, in alium transferre non potest, quia non habet dominium eius rei, & quod meum non est in alium transferre non possum, glossa in c. ad conditorem §.quis enim in verbo pertinere in extrauagant. Io.22.

147 Nec potest facere testamentum, & si fecerit nullum est, nisi fiat seruatà forma, c.quanquàm de vsur.in vj. Didacus in tract. vari. resol.lib. 3.c.3.nu.9.& vide j.n.215.

148 Communitates vel alij domini facientes statuta inducentia quòd licitum sit facere contractus vsurarios, & vsuras exigere, & exacta repeti non posse, declarantur interdictæ, clem.1.de vsur.Decius in c.ex epistolæ, nu.105.de probation.& Doctores in d.clem.1.

149 Ille verò qui se vsuras extorsisse fatetur, non debet subaudiri, quòd extorsit publicè, quia confitens vsuras extorsisse, non sequitur probari quòd publicè extórsit necessarió, ad hoc, vt testamentum per eum factum vitietur, Decius in c.in præsentia nu.63.& seq.de probat.

150 Gener qui recepit fundum in pignus pro dote à socero, non tenetur computare fructus in sortem, quia sæpe onera matrimonij superant fructus dotis, c.salubriter de vsur. & hæc decisio seruanda est etiā si data sit dilatio ad soluendum dotem socero, Didac.in tract. variarum resol.lib.3.c.1.nu.3.& c.4.nu.5.

151 Vsurarius, cum de vsuris agitur, tenetur codices, & libros suarum rationum exhibere censura Ecclesiastica, clem. 1. §. cæterum de vsur. Decius in c. excepistolæ num. 104. & seq. de probat. vbi declarat, quòd tunc teneatur edere cum agitur de vsuris, & non quando agitur propter aliam caussam, sed antequàm cogatur exhibere, debet primò constare illum esse vsurarium, Decius ibi num. 123. & hæc conclusio procedit contra nautas, caupones, & stabularios, quia sunt similes vsurarijs, Decius ibi nu. 103. licet aliud dicatur ibi in additione.

152 Et qui pertinaciter affirmat, quòd ille qui exercet vsuras lucratiuas, non committit peccatum, in Concilio Viennensi decernitur eum sicut hæreticum puniendum, & inquisitores contra eos sic diffamatos procedere possunt, tanquàm contra suspectos de hæresi, clem. 1. §. fin. de vsuris, vbi glo. & Doctores, Decius in c. quia quæsitum num. 80. de offic. & potest. iudic. delegati, & Cardin. in dicta clemen. 1. §. sane, & hoc dictum debet intelligi in his qui pertinaciter hoc asseuerant, non in eis qui iocose, & lapsu linguæ hæc dixerunt, & est ratio, quia faciens vsuram committit peccatum, propter quod perditur anima, & si non restituat eas, est excommunicatus, vt in dicto c. cum tu, de vsuris, & in dicta clemen. 1. per totum, & in c. 1. & 2. de vsuris in vj. ea propter non est necessaria generi humano vsura, sed perniciosa, & omnino eijcienda apud Catholicos, & Christianos viros, qui quærunt salutem animarum potius quàm mundi diuitias, nam quid prodest homini si totum mundum lucretur, & animæ suæ detrimentum patiatur, vt dicitur in Euangelio?

153 Immo mutuatio vsuraria est contra legem diuinam, nam Ezechiel in c. 18. dicit quòd ad hoc vt homo viuat vita gratiæ, non mutuet ad vsuram, & Dauid in Psalmo 14. dicit quòd in tabernaculo Dei nõ habitabit qui dedit pecuniam suam ad vsuram, & in Leuitico c. 25. dicitur, nec accipias à fratre tuo vsuras, nec amplius quàm dedisti, & paulo inferius, pecuniam tuã non dabis ei ad vsuram, & frugum superabundantiam non exigas, & Lucas c. 6. dicit mutuum dantes nihil inde sperantes, & propterea in c. quia in omnibus de vsuris, quod est canon concilij Lateranensis, dicitur, quòd vsurarij condemnantur pagina vtriusq; testamẽti, & per consequens condemnãtur vsurarij lege Euangelica, & in cõcilijs generalibus pariter condemnãtur, vt 14. q. 4. c. 1. 2. 4. & 7. & c. nec hoc distinct. 46. clericos, & laicos puniri iubet cõuictos de mutuatione vsuraria, & Conrad. de contractibus q. 22. cõclus. 3. & 4. Vsura prohibetur etiam ratione naturali, vt per Diuum Thomam 2. 2. c. 78. & per Conradum de contract. dicta q. 22. cõclus. 2. vbi allegat

Aristo-

Aristotelem primo Politicorum, qui dicit quòd mutuatio vsuraria est vituperabilis, odiosa, & præter naturam, quas etiam rationes comprobat Io. Baptista Lupus in tractatu de vsuris commentario 1. §. 5. num. 92. & seq. & Couarruuias in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 4. nu. 2. dicit quòd vsuræ lucratoriæ omni iure prohibitæ sunt; Decius consi. 39. col. 2. versi. quarto; vnde quidā compilatores vsurarū nu. 530. dum conantur respondere rationibus Diui Thomæ, Scoti, de Palude, & Canonistarū; sine authoritate audēt firmare in mutuo permitti debere fœnus moderatum, & modicum, quæ opinio videtur cōtra textum Euangelicum Lucæ, contra canones, & auctoritatem Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, & tot concilia, & auctoritates Patrum, ideo dicta opinio fugienda est, vt dicit idē Io. Baptista Lupus de vsuris, ibi nu. 110. quòd impiè loquuti fuere dicti moderni in hoc, de quibus etiam Rebuff. in præfatione, l. 1. C. de eo quod interest.

154 Canonistæ verò tenent quòd ratione interesse vsuræ debeantur, vt dicit Decius in c. cùm venerabilis num. 57. de except. & Plotus in l. si quando num. 468. & seq. C. vnde vi, & Didac. in tract. variarum resolutionum lib. 3. c. 4. in princ. & vlterius omni iure permittantur, quia vsuræ huiusmodi sunt damni passi recōpensatoriæ, & iure pontificio permissę c. 2. de fideius. Ant. Gabriell. lib. 3. cōmu. cōclus. in 10. cōclus. tituli de sol. Io. Bap. Lup. in tract. de vsur. cōmentario 1. nu. 101. & seq.

155 Eleemosyna de vsura, est abhominatio Deo, sicut est de simonia, & de rapina facta, c. non est putanda 1. q. 1. c. scriptum est 14. q. 5. nam quæ fit de rapinis, eleemosyna non est, cap. non est, 1. q. 1. glos. in clem. 1. de censibus, quia de bonis alienis fieri non potest, c. ex transmissa de decimis, & quòd de fœnore, vel rapina, aut re iniustè acquisita non sit facienda eleemosyna, dicitur 14. q. 5. per totum.

156 Vsura etiā dicitur prauitas, clem. 1. & ibi Cardinal. in prin. de vsur. & est odiosa, Bart. in l. cum quidam §. si pupillus ff. de vsur. & vsurarum petitio est improba, Bald. in l. cum oportet col. 3. de bonis quæ liber. & Aristot. lib. 4. ethicorum c. 1. ad finem dicit fœneratores, & lenones, artes illiberales, & turpia lucra exercere, & Appianus Alex. lib. 1. bellorum ciuilium dicit fœnoris consuetudinem non solum Romanos, sed Græcos, & Persas plurimum abhorruisse, nec secus ac cauponandi quæstum quendam extimauisse grauem, intollerabilemque pauperibus, & inimicitias vltrò procreantem.

157 Vsura mentalis restituenda est iure poli, non fori secundū Card. in clem. 1. q. 24. de vsur. & in § fin. ibi q. 15. & declarat quòd ista vsura mētalis remittitur pœnitentia sola corruptæ mentis argum. c. fin. de simonia. Sed si mutuauit sine aliqua pactione expressa facta cum mutuatario,

verum mutuantis erat sola intentio, & affectio consequendi aliquid ex mutuo, cum aliàs non fuisset mutuaturus nisi illam spem habuisset consequendi aliquam vtilitatem, quam consequutus est, & illud quod est consequutus restituere tenetur, Anchar. & Abbas. in c. fin. de simonia, & glossa, & Anchar. in c. consuluit de vsur. versi. quæro ergo, & idem est in simonia mentali quando est exequuta, quæ exequutio attenditur, cum tunc mentalis efficiatur realis, Paris. consi. 15. nu. 14. & seq. lib. 4. quia pactum in esse deductum inducit simoniam, Felyn. in c. ad audientiam il 2. num. 10. de rescript. & hanc opinionem tenet Decius in c. ex parte num. 21. & 22. il 1. de offi. delegat. vbi dicit quòd de vsura, & simonia mentali quis non potest molestari in foro iudiciali contentioso, quia de occultis non iudicat Ecclesia, c. tua nos, & c. fin. de simon.

158 Sed in foro conscientiæ, sicut pro vsura mentali quis cogitur restituere quod accepit, & retinere non potest, dicto c. consuluit de vsur. ita videtur in simonia mentali, quia vt dicitur in c. fin. tenetur satisfacere suo creatori, & illud quod accepit propter simoniam tenetur in pios vsus conuertere, quia peccatum non remittitur, nisi restituatur ablatum, vt in reg. peccatum de reg. iur. in vj. & dicit cogitandum, quia Doctores aliter dicūt, mihi placet opinio Decij tam in simonia quàm in vsura quicquid dicant moderni compilatores de vsuris nu. 7. dum dicunt quòd vsura mentalis nihil habet commune cum donatione sequenti, quasi illa donatio sequens non sit data, & recepta propter illam prauam intentionem aliquid percipiendi propter mutuum, vide s̄ nu. 137. vbi probatur quòd dans & recipiens peccat mortaliter.

159 In deposito Iurisconsulti ex nuda conuentione, & promissione depositarij etiam absque mora exigi posse vsuram dixerunt, l. Lucius & l. publia §. 1. & l. quintus ff. depositi, & intellige quando depositarius conuertit pecunias depositatas in sui vtilitatem, nam tunc ex quo contrectat pecunias depositatas in alium vsum, officio iudicis tenetur ad vsuras, l. 3. C. depositi, & l. qui furtum ff. de condit. furt. De istis vsuris depositi multa dicunt moderni compilatores de vsuris nu. 626. & multis seq. & Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris commentario 1. nu. 61. & seq. vide s̄ nu. 118.

160 Montis pietatis mutuatio non est vsuraria, vt fuit declaratum in concilio Lateranensi sub Leone X. in 10. sessione, & in concilio Tridentino sessione 22. capite 8. de reformatione, vbi datur authoritas Episcopis visitandi eleemosynas montis pietatis, siue caritatis, & sic in duobus concilijs permittuntur istæ mutuationes montis pietatis, quæ eleemosynæ fiunt à Ciuibus dicto monti, ad hoc, vt officialis deputa-

tus

tus dicto Monti possit pauperibus mutuare, recipiendo quid minimum pro sustentatione officialis, & pecuniarum Montis, non pro lucro, cum intentio Communitatis non sit lucrari in dicta mutuatione, sed pauperibus subuenire, qui Montes sunt confirmati à diuersis Pontificibus, videlicet à Paulo II. Sixto IIII. Innocentio VIII. & Iulio II. & vlterius auctoritatibus doctorum recitatis à Nauarro in c. si fœnerauerís nu. 67. 14. q. 3. Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris commentario 3. nu. 80. & seq.

161 Quinimo quando quis cogitur mutuare Communitati aliquam summam pecuniarum, potest mutuans recipere aliquam commoditatem remissionis onerum à Communitate, vt late probat Cacherari. in decis. Pedemontana 95. per totum, Dominic. Soto de iustit. & iur. lib. 6. q. 1. art. 3. col. 2. Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. commentario 1. nu. 111. & seq.

162 Et quoniam vltra canones, adsunt aliquæ constitutiones Pontificum, scilicet Pij Papæ IIII. & Pij Papæ V. super cambijs siccis, & cambijs realibus, ideo de illis aliquid dicere decreui.

163 Constitutio Pij IIII. improbat, & damnat cambia sicca sub datũ anni 1564. tanquàm vsuraria, & illicita, sub pœnis cõtentis in cõstitutionibus Marchiæ cõtra vsurarios, videlicet c. 11. lib. 3. in quo interdicitur ne Clerici per se, vel alios publicè, vel occultè ad vsuras, seu caput saluum pecuniam mutuent, nec aliquid aliud faciant, vel concedant, ex quo possit vltra sortem percipi, vel lucrum fœneratitium peruenire, sub pœna in sacris canonibus constituta, & in c. 12. d. lib. 3. disponitur ad compescendas vsurariorum voraginem, quæ in hac prouincia multum inoleuit, vltra pœnas alias spirituales sacris canonibus constitutas, volumus vnunquenque Christianum de vsuraria prauitate conuictum pœnam 100. ducatorum incurrere ipso facto, Cameræ Apostolicæ applicandorum, & c. 13. dicto lib. 3. quòd iudex spiritualis possit punire in 25. ducatorum pœna pro quolibet, & qualibet vice, & si fuerit manifestus, vltra prædictam pœnam puniatur alijs pœnis in constitutione contentis, & c. 12. & c. 14. dicto lib. 3. disponitur quòd publicus vsurarius etiam in mortis articulo nõ absoluatur, nec gaudeat Ecclesiastica sepultura, nisi prius manifestet eos cũ iuramento, à quibus vsuras extorserit, & det cautionẽ de restituendo vsuras, iuxta c. quanquam de vsur. lib. 6. pro qua facit c. 1. & c. cum tu, de vsuris extra, & alijs supra proxime congestis, & c. ministri 14. q. 4. & c. si quis oblitus eadem q. 4. si clericus facit vsuram, de gradu suo eijcitur, & qua pœna puniatur clericus, vide Didac. in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 3. nu. 3.

164 Sed Pius V. pinguius super cambijs prouidere voluit sua decretali

ædita

ædita anno 1571. Kalen. Februarij. Primò damnauit omnia cambia quæ ſicca nominantur, & ita confinguntur, dum contrahentes ſimulant ad certas nundinas, ſeu loca cambia celebrare, ad quæ loca ij qui pecuniam recipiunt, literas ſuas cambij tradunt, ſed non mittuntur, vel ita mittuntur, vt tranſacto tempore vnde proceſſerant, inanes referantur, aut etiam nullis huiuſmodi literis traditis pecunias ibi deniq; cum intereſſe repoſcitur, vbi contractus fuerat celebratus, nam inter dantes, & accipientes vſque à principio, ita conuenerant, vel certe talis intentio erat, neque quiſquam eſt, qui in nundinis, aut locis ſupradictis huiuſmodi literis receptis ſolutionem faciat.

165 Iſta cambia ſicca ideo improbantur, quia non habent propriam naturam cambij, ſed mutui, & vſuræ, Syluester in ſumma in verbo vſura 4.q.6.§.3.& Gaietanus in ſumma in verbo cambium, verſic. quædam verò ſunt non vera, ſed palliata, quibus indigens Romæ pecunia, accipit pecuniam reſtituendã, non Lugduni, ſed Romæ iuxta valorem cambiorum Lugduni in ſequenti feria, & hæc ſunt cambia ficta, cum verè ſint contractus mutui, cum tali intereſſe, & ſumma Armilla in verbo campſor nu.7. verſi. tertium cambium, dicit cambia ſicca multis modis variantur, vt do tibi cẽtum ducatos Ianuæ, vt hinc ad tres menſes reſtituas mihi tot libras quæ valent centum ducatos Venetijs, vbi veriſimiliter plus valebit, & vt in pluribus ſemper plus valet.

166 Aliud cambium ſiccum eſt, vt campſor lucrari intendens P. egenti, dat Romæ certam ſummam pecuniæ ſub nomine cambij de Venetijs, & tamen ibi Romæ fienda eſt reſtitutio, vtrinque ſcienter, ſiue fiant literæ, & non præſentẽtur, ſiue non fiant, & hoc non eſt cambiũ, ſed mutuum palliatum ſub nomine cambij, & ſic eſt vſura, Armilla in ſumma in verbo campſor nu.8. Syluester in verbo vſura 4. q. 9.§.6.

167 Aliud eſt, quòd cum Petrus egens pecunia recepit à campſore Mediolani centũ ducatos, hinc ad menſem reſtituendos ibidem, ſecundũ quòd tunc valebunt Venetijs ſecundum curſum cambiorum, decem libræ groſſorum, quæ regulariter æquiualent centum ducatis, ſed in curſu cambiorum quandoque excedunt, quãdoque exceduntur, hic ſecundum veritatem eſt contractus mutui nomine cambij, & quia fit ſub ſpe lucri vſurarius eſt, quia communiter plus valent Venetijs, Armilla in dicto verbo campſor, num.9. Syluester in ſumma in verbo vſura 4.q.9.§.4.

168 Cambium ſiccum fit tantum ratione temporis, cum propter temporis dilationem ſoluatur intereſſe, vel vſura, & eſt ac ſi fuiſſet factum mutuum ſoluendum infra tres menſes in loco vbi factum eſt, cum tali augmento, vt declarat Dominic. Soto lib.6. de iuſtit. & iure quæſt. 10.

art.2.

art.2. De istis cambijs siccis multa dicit Conrad. de contract. q. 99. corollario 6. vbi reprehendit decisionē Laurentij de Rodulphis, & in corollario 7. & 9. & Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris commentario 3. §.2. nu. 68. & sequent. vbi ponit multos casus cambiorum siccorum.

169 Postea sequitur in dicta decretali, cui maxime simile etiam illud est, cum pecuniæ, siue depositi, siue alio nomine ficti cambij traduntur, vt postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur. Isti contractus depositi sub ficto nomine cambij ad rationem quatuor cum dimidio pro quolibet centinario vsurarij sunt, quia à principio est conuentum de certo lucro, pro vsu pecuniæ fictæ traditæ nomine depositi, sed tamē pro illo lucro depositatæ, quia ex pecunia depositata lucrum recipitur, & ideo non est propriè depositum, sed mutuum facit, Syluester in summa in verbo vsura 4. §. 3. Caietan. in summa in verbo cambium, versic. quædam verò sunt, & compilatores de vsuris nu. 307. & seq. Pius in dicta sua decretali, versi. porrò, ex quo patescitur vsque à principio pro lucro certa summa, ideo vsurarij sunt isti contractus depositi.

170 Vsuræ enim iure naturali, ciuili, & canonico improbatæ sunt, & in vtroque testamento, c. quia c. quoniam, & c. super eo de vsuris, Cassan. super consuet. Burg. rub. 4. §. 23. glossa 1. num. 20. cart. 193. vbi ponit regulam, & multas fallentias, quas vide, & quia in vsuris versatur delictum, propter quod vsuræ prohibentur, dicto c. quia in omnibus de vsuris, Decius c. ex epistolæ de probati. num. 194. Didac. in tractatu variarum resol. lib. 3. c. 1. nu. 5. fol. 699. & seq.

171 Sequitur in dicta decretali, sed & in ipsis cambijs, quæ realia appellantur interdum, vt ad nos perfertur, campsores, præstitutum solutionis terminum lucro ex tacita, vel expressa cōuentione recepto, seu tantummodo differūt, quæ omnia nos vsuraria esse declaramus, & ne fiant districtius inhibentes.

172 Ista cambia realia fiunt vsuraria, si campsor ex tacita, vel expressa conuentione lucrum accepit, & differt solutionis terminum, vt declarat Pius V. summa Armilla in verbo campsor, nu. 7. versic. & cum expectatur, & Syluester in summa in verbo vsura 4. q. 9. §. 2. versi. si verò pars nimis grauetur, vel distantia temporis lucrum affert, semper est ibi peccatum, i. iniustitia, vel vsura.

173 Cambium reale duplex est, primum quando aurum cambiatur cū argento cum aliquo honesto lucro per campsorem qui tenet mensam apertam, Syluester in summa in verbo vsura 4. q. 6. num. 1. & q. 7. §. 1. quia est contractus verus permutationis, quia datur aurum pro argento, Armilla in summa in verbo campsor, num. 4. Gaietan. in summa

in verbo cambium in princ. Conrad. de contract. q. 99. corollario 1.

74 Secundum est cambium reale per literas, in quo in vno loco & tempore Mercator recipit monetam, & alio loco, & tempore redditur, prout valet aurum in loco redditionis, tempore restitutionis, & in hoc nullum est peccatum cessante dolo, & fraude, Caiet. in summa in verbo cambium, Syluester in summa in verbo vsura 4. q. 6. §. 2. vbi dicit quòd in isto cambio campsor prius accipit quàm det, & potest in hoc aliquid recipere pro suo labore, & q. 9. §. 2. dicit quòd quotiens arbitrio bonorum, & peritorum in arte campsoria pars capiens cambium non grauatur, vel distantia temporis, nihil lucri affert, nunquam est ibi peccatum, & Summa Armilla in verbo campsor, nu. 3. & 5. & nu. 7. circa finem dicit quòd lucrum est licitum quando attenditur propter expensas, vel interesse.

75 Vel quia dubium est, quòd minus valeat, ex eo quòd se periculo exponit, vel quando principaliter, vt amico seruiat, & non cum proprio damno, tunc videtur licere, & hæc Armilla. In cambio reali primò recipit campsor quàm det, vt dicit Syluester in verbo vsura 4. q. 8. §. 1.

76 Postea sequitur, porrò ad tollendas quoque in cambijs quantum cum Deo possumus, occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat, siue à principio, siue aliàs certum, & determinatum interesse, etiam in casum non solutionis pacisci.

77 Et propterea hic prohibetur aliquid certum pacisci, quia propter dubium, quòd quis minus recipiat, vel pecunia minus valere possit, toleratur, quia periculo se exponit campsor in faciendo cambio, vt dicit Summa Armilla in verbo campsor. num. 7. in fine c. in Ciuitate, & c. fin. de vsur. sed vbi paciscitur de certo lucro, nec est incertum, nec sub periculo, vsura est, contra dispositionem huius constitutionis.

78 Postea sequitur nec realia cambia aliter quàm pro primis nundinis vbi illæ celebrantur, vbi verò non celebrantur, pro primis terminis iuxta receptum locorum vsum exercere, ab vsu illo prorsus reiecto cambia pro secundis, & deinceps, nundinis, siue terminis exercenda.

79 Ratio istius prohibitionis est, quia propter dilatione temporis committitur vsura, sicut mutuans granum, quod alio tempore quo verisimiliter plus valebit est recepturus, & tamen non erat illud vsque ad illud tempus seruaturus, c. in Ciuitate, & c. fin. de vsur. & ideo non est licitum, vt dicit Summa Armilla in verbo campsor, nu. 7. versi. & cum expectatur cum intendatur principaliter lucrum in tali cambio, & Syluester in verbo vsura 4. q. 9. §. 2. dicit si pars grauetur & distantia temporis lucrum affert, semper est ibi peccatum. i. iniustitia vel vsura.

180 Et ſequitur, curandum autem erit in terminis, & vicinitatis, & longinquitatis locorum, in quibus ſolutio deſtinatur, ne dum longiores præfigantur quàm loca deſtinatæ ſolutionis deſiderant, fœnerandi detur occaſio.

Ratio eſt, quia ſi lucrum venit, partim ex tempore, partim diſtantia locali eſt iniuſtum, & reſtitutioni obnoxium ſolum ex ea parte quæ prouenit ex tempore, quia eſſet iniuſta venditio, Syluester in ſumma in verbo vſura.4.q.9.§.2.verſi.ſi autem, & q.11.§.4.

181 Quicunque contra hanc conſtitutionem commiſerit, pœnis à ſacris canonibus contra vſurarios inflictis ſe nouerit ſubiacere.

182 Pœnæ contra vſurarios connumerantur in c. cum tu, de vſur. & in c.1. de vſur. in vj. & dictum eſt ſupra pluries, & vide Didac. in tract. variarum reſol. lib.3.c.3. per totum.

183 Et ſequitur, nos verò, qui conſpirationes fecerint, vel congeſtam vndique pecuniam ita ad ſe redegerint, vt quaſi monopolium pecuniæ facere videantur, pœnis quæ à iure contra exercentes monopolia conſtitutæ ſunt, teneri ſancimus: pœna ſancita contra exercentes monopolia, eſt quòd bonis omnibus expolietur, & perpetuò exilio damnetur, l.1. C. de monopolijs. §. ſi quis autem, & monopolia committũt Mercatores, quando conueniunt, quòd merces non vendantur minori quàm inter ſe conuento pretio, d. l.1. in princ. verſic. neue quis, & Gaietanus in ſumma in verbo venditio verſi. eſt enim monopolium, nõ ſolum priuatorum damnum, ſed communis libertatis offenſiuum, & ideo non eſt tollerandum.

184 Et artifices qui paciſcuntur inter ſe, ne quis quod alteri cõmiſſum ſit opus impleat, aut iniunctam alteri ſollicitudinem, alter intercipiat, vt d. l.1. § ædificiorum quoque artifices, C. de monopolijs.

185 Et quotiens prohibetur, quòd quis non poſsit admitti ad collegiũ, niſi ſit natus in Ciuitate, vel territorio, ſapit monopolium, Bald. conſi. 183. lib.2. & Felyn. in c. Rodulfus de reſcript. Boſsius in tract. crim. in tit. de vnionibus, & collig. nu.7.

186 Et profeſsionum primates ſi ſuper taxandis rerum pretijs, aut ſuper quibuſdam illicitis placitis, auſi fuerint conuenientes huiuſmodi ſeſe pactis conſtringere, 40. librarum auri tenentur, vt dicta l.1.§. cæterum C. de mon.

Monopolium iuratum an valeat, Boſsius in tract. crimin. in tit. de vnionibus, & colligat. nu.8.

187 Et Præſes mulctatur 50. libris auri, ſi venalitate, vel diſsimulatione condemnationes in prohibitis monopolijs exequutus non fuerit, dicta l.1.§. fin. C. de monopolijs, & Bart. in l.1. ff. de collog. illic. & in his

quis ad declinandam C. de Epis. & cler.

188 Præterea in Vrbe adsunt bannimenta, & proclamata Reuerendissimi D. Gubernatoris Vrbis, de mandato S. D. N. Papæ facta, & publicata tam tempore felic. recor. Pauli Papæ Quarti, q Pij, etiam Papæ IIII. in quibus cauetur circa contractus, quòd nullus Mercator, vel quælibet alia persona cuiusuis conditionis existat, non debeat nec possit, cum eorum mercibus, aut alijs bonis mobilibus, aut se mouentibus facere, vt vulgò dicitur, Stochi, Ciuanze, & Rompicolli, & alios similes contractus illicitos, sub pœna perditionis bonorum, & quantitatis pecuniarum in contractu contentorum, & aliarum pœnarum in sacris canonibus contentarum: & in authentico nouella 121 cauetur quòd omnis artifex, aut mercennarius, aut mercator secundum auctionis formulam operas locato, mercesque vendito, nam si aliquid amplius acceperit, pœnæ tripli subiacet.

189 Sed quia in banno dicitur Stochi, Ciuanzæ, & Rompicolli, videamus quid sint Stochi, Ciuanzæ, & Rompicolli, & summa Syluestrina in verbo vsura 2. q. quarta, dicit de stoccolis, & barrocollis, quòd sunt contractus qui fiunt ab indigenti pecunia cui venditur res cariori pretio, & statim ab eo minori pretio reemitur, & isti contractus sunt vsurarij, quia perinde est, ac si pecunia mutuaretur, & quod pessimum est, pauperem duplici gladio iugulari, vno dum emit plus iusto, alio dum vendit minus iusto pretio, quia qui emit vilius iusto pretio, eo quòd pecuniam ante soluit, committit peccatum vsuræ, Sanctus Thomas 2.2. q. 78. art. 2. ad septimum, & summa Armilla in verbo emptio nu. 3. dicit quòd emere rem minus iusto pretio ex intentione emendi, vel soluendi minus iusto pretio; mortale est, quia læditur proximus, & num. 8. dicit quòd emptio minus iusto pretio est illicita ex fraude propter anticipatam solutionem, vt quia viliori pretio emit, quia prius soluit habendo respectum ad anticipationem solutionis, non ad extimationem valoris rei tempore assignationis, & num. 25. dicit quòd non licet rem emere, vt statim vendatur cum lucro, non facta mutatione rei, temporis, vel loci, Io. Medina de contractibus q. 38. causa 6. Didacus in c. 5. lib. 2. num. 6. in tractatu variarum resolutionum de istis contractibus stochi nuncupatis, vide Vitalem in tract. clausularum in c. de fraude, nu. 11. cart. 412. & compilatores de vsur. núm. 505. in fine, dicunt quòd sunt penitus prohibiti, & reducendi ad besses vsuras.

190 Ciuantiæ sunt contractus, in quibus venditur aliqua merces, vel granum, vinum, vel equum, aut aliud animal plus iusto pretio, & computato illo pretio excessiuo, cum aliqua quantitate pecuniarum

rum quæ dantur pauperi indigenti, fit contractus partim venditionis, & partim mutui, ad soluendam infra sex menses, vel infra annum, vel aliud tempus conuentum quantitatem pretij, & pecuniarum mutuatarũ, & isti contractus sunt vsurarij, quia res carius venditur iusto pretio, vt de pecunia soluenda emptorem expectet, quia huiusmodi expectatio pretij soluendi habet rationem mutui, vnde quicquid vltra iustum pretium pro huiusmodi expectatione exigitur, est quasi pretium mutui quod pertinet ad rationem vsuræ, Sanctus Thomas 2.2.q.78. art. 2. ad septimum c. quicunque, & ibi glossa 14.q.4. & hij qui vendunt res consistentes numero, pondere, & mensura, carius iusto pretio ob dilatam pretij solutionem, vsuram committunt, c. in Ciuitate, & c. nauiganti de vsur. & Didac. in tract. variarum resolut. lib. 2. c. 3. num. 7. vbi dicit quòd creditor qui vendidit plus iusto pretio, non potest exigere nisi iustum pretium rei venditæ sublato illo excesso, vt dicunt Abbas num. 2. & Anani. nu. 1. in dicto c. in Ciuitate, Salyc. in auth. ad hæc, q. 9. C. de vsur. in alijs verò rebus non consistentibus numero, mensura, & pondere, si fiat venditio carius dilata solutione pretij ad tempus, non committitur vsura, Didacus ibi num. 7. in fine.

191 Præterea non licet aliquid emere vili pretio, vt carius vendatur, quando lucrũ est vltimus finis negotiationis, S. Thom. 2.2.q.77. art. 4. Summa Armilla in verbo emptio §. 26. & Summa Angelica, in verbo negotiatio nu. 3. & c. canonum 14.q.4. quòd clerici non possunt vilius emere, vt carius vendant, & clericus qui recipit aliquod incrementum, de gradu suo eijcitur, c. si quis d.q.4.

192 Nisi quando quis emit pretio mediocri in pecunia, & vendit ad tẽpus pretio maiori, quia hoc licet secundum Deciũ consi. 11. Cæpolla consi. 10. ciuili, Didacus lib. 2. variarum resol. cap. 3. num. 2. in fine, & quando quis expectat, vt vendatur viliori pretio, & emit iusto pretio, tunc licet, Did. in d. c. 3. nu. 5.

193 Et si quis dat pecuniam, triticũ, vinum, oleũ, siue quicquid aliud, si propter temporis dilationem intendit lucrari ex hoc plusquàm dedit, fœnerator est, c. si fœneraueris 14.q.3. vbi gloss. Archid. & Turrechremata, & c. putant eadem q. 3. & in c. plerunque, & c. fin. d. q. 3. dicit quòd esca vestis, & quicquid accedit sorti, vsura est.

194 Et qui emit tempore recollectionis, vinum, granum, & similia viliori pretio, vt carius alio tempore vendat, hoc est turpe lucrum; dicit textus in c. quicunque tempore, 14.q.4. Summa Angelica in verbo negotium §. 3. in fine declarat dictum c. quicunque, & c. eijciens 14.q.4. & Abbas in c. 1. ne clerici vel monaci.

195 Eleemosynæ de vsuris faciendæ non sunt, c. nolite, & per totum 14. q. 5. nec remittitur pœnitentia peccatum vsurarum, nisi restituantur vsuræ, c. si res aliena, & per totum 14. q. 6.

196 Tempore penuriæ diuites facere eleemosynam pauperi cogi possunt iudicijs officio, Didacus in tract. variarum resolutionum lib. 3. c. 14. num. 5.

197 Iustum pretium in emptione, & venditione, secundum Sanctum Thomam 2. 2. q. 77. debet esse æquale rei quæ venditur, & è contra, quia emptio, & venditio pertinent ad iustam commutationem, & Innocent. in c. dilecti, dicit quòd iustum pretium est, quod communiter currit in loco in quo celebratur contractus emptionis, & venditionis, & glo. magna in vlt. q. in l. 2. C. de rescind. vend. Bart. in l. pretia rerum ff. ad leg. Falcid. §. 1. & in l. septem C. de erogat. mil. lib. 12. Syluester in summa in verbo emptio §. 6. Didacus in tract. variarum resolut. lib. 2. c. 3. num. 4. dicit cuiusque rei pretium non ex affectione, aut sumptu, sed ex communi extimatione hominum perpenditur, quia res tanti valet quanti sine fraude vendi potest communiter.

198 Sed si quis vult retrahere rem venditam vigore statuti, iustum pretium est illud quod ab alio offertur, vel reperitur, etiam si iustum excedat, Bald. in l. 2. in fine C. de rescin. vend. Tiraquell. de retract. parte 1. §. 1. glossa 18. nu. 4. vsque ad nu. 10. & vide Arium Pinellum in repet. l. 2. C. de rescind. vend. in vlt. parte nu. 18. quòd ad rescindendum venditionem, non debet attendi oblatio vnius, sed communis valor, & ibi reprobat modernos super consuet. Paris. §. 13. glo. 5. nu. 56. secus est in retractu, vt dicit Tiraquell. vbi s. Didacus in tract. variarum resol. lib. 2. c. 3. nu. 8. differit de iusto pretio in casu l. 2. C. de rescin. vend. in qua quæstione vide Cassad. decis. 1. de empt. & vend.

199 Præterea iustum pretium rei censeri debet illud, quod à Principe, vel à republica statuitur, Cagnol. in l. 2. C. de rescind. vend. num. 269. Couarruuias lib. 2. variarum resolut. c. 3. nu. 5. Arius Pin. in d. l. 2. C. de rescin. vend. part. vlt. nu. 35. intellige in necessarijs ad vitam hominis, quia interest superioris prouidere vtilitati subiectorũ, & rei publicæ, Syluester in verbo emptio §. 4.

200 Et iustum pretium est illud, quod cõsistit in mediocritate, quæ latitudinem habet per gradus, videlicet salma grani venditur ad rationẽ 10. 11. & 12. solidorum, nam minimus gradus est 10. excessiuus est 12. mediocris est 11. vt dicit S. Thomas 2. 2. q. 77. art. 1. Summa Armilla in verbo emptio nu. 2. Didacus Couarruuias in tract. variarum resolut. c. 3. lib. 2. nu. 1.

201 Iustum pretium est quanti res vendi potest absque fraude, & iniuria

ria alterius hominis scientis eius rei conditionem, c. 1. de emptione & vend. l. seruum meum ff. ad leg. Aquil. & glossa in l. mortis causa capimus ff. de don. causa mort. Didacus in tract. variarum resolutionum lib. 2. c. 3. num. 4.

202 Deiure nullus potest compelli inuitus rem suam vendere, l. dudum & l. inuitum C. de cōtrahen. empt. l. nemo exterus C. de Iudęis, ibi, iustum est enim sua cuique committere, l. inuitos C. locati, Didacus in tract. variarum resolutionum lib. 3. c. 14. in prin. vbi firmat hanc regulam, ponit tamen plures casus in quibus quis cogitur res proprias iusto pretio vendere, Tiraquell. de retractu lib. 1. in præfatione num. 15. & §. 3. glo. 3. num. 1. post glossam in l. Iulianus §. Celsus ff. de act. empt.

203 Et ratio est, quia rei suæ quisquis est moderator & arbiter, & ideo alienæ rei nemo potest pretium imponere, l. in re mandata, C. mādati, nam si quis habet granum & portat in mercatum, & subest necessitas in loco, possunt portantes frumentum cogi ad vendendum in mercato iusto pretio pro hominum subuentione, quia omnia venalia tunc debent esse communia, c. sicut hi 47. distinct. & ibi glossa, Siluester in summa in verbo emptio § quinto, & §. 9. dicit quòd concurrentibus his fieri potest, primò quòd cesset fraus, secundò quòd cesset vis, seu coactio vendentium, tertiò quòd cesset ignorantia contrahentium, & Summa Angelica in verbo emptio nu. 7. Didacus in tract. variarum resolutionum lib. 2. c. 3. num. 5. vbi dicit quòd iusto pretio quis tempore necessitatis vendere cogitur, non autem viliori, idem Didac. ibi lib. 3. c. 14. num. 1. Qui verò cogunt vendentes, vt viliori pretio vendant, & ipsi emunt viliori pretio, vt vendant incontinenti cariori pretio etiam in eodem loco, committunt vsuram secundum Diuum Thomā 2. 2. q. 77. & dictum est §.

204 Granum, vinum, & similia vendi debent mediocri pretio, attentis sumptibus, & expensis, & laboribus venditorum, quæ faciunt in ferendo, custodiēdo, & colligendo, & pro illis dari debet boni viri arbitrio aliqua quātitas vltra expensas, quæ ipsis vēditoribus lucro cedat, tribus tamen concurrentibus secundum Syluestrum in summa in verbo emptio §. 9. & summa Angelica eodem verbo, nu. 7. & est ratio quia vbi grauatur respublica inopia, nè fame pereat, cogitur quis vendere granum reipublicæ necessarium, l. 1. vbi Bart. C. de Episcop. audi. Abbas, & alij in c. 1. de empt. & vendit iusto tamen pretio, vt in l. 1. §. cura carnis ff. de offic. præfecti vrb. ibi cura carnis omnis, vt iusto pretio præbeatur, ad curam præfecti pertinet, & l. si quis in prin. ff. de relig. & sumpt. fun. ibi præses etiam compellere debet iusto pretio iter ei præstare, etiam quando fauore publico venditio fieri debet, l. vendi-

tor §.

tor §. si constat ff. commun. prædiorum, Didacus in tract. variarum resolut. lib. 2. c. 3. num. 5. vbi dicit quòd quis cogitur vendere pretiò statutò ab administratore rei publicæ, quamuis illud pretium sit minus quàm pretium commune, & illud est iustum pretium, & reprobat opinionem Bart. & aliorum in dicto §. cura carnis, & si quis tempore annonæ post statutum pretium à magistratu plus vendiderit, cogendus est illud plus restituere, & plectēdus tanquàm transgressor ordinum, & statutorum magistratus, idem Didac. in eodem tractatu lib. 3. c. 14. nu. 3. & 4. & nu. 6. vbi dicit quòd tempore penuriæ potest habens granum ab incolis cogi pro iusto pretio, potius eis vendere quàm exteris.

205 Præterea diuites etiam ratione publicæ vtilitatis iusto pretio cogi debent vendere merces, & res necessarias victui peregrinis, & hospitibus exteris, quo publicè incolis vendi solent, & hæc cura Episcopis, & personis Ecclesiasticis committitur, c. 1. de empt. & vend. vbi Card. & alij l. 1. C. de Epis. aud. Didac. in d. tract. variarum resol. lib. 3. c. 14. nu. 5. versi. huius tandem publicæ pietatis.

206 Vtile est etiam Reipublicæ, vt pecunia parata pro emptione frumenti pro annona Ciuitatis perpetuò conseruetur, nec ad alios vsus exponatur, prout de iure cauetur, cum talis pecunia parata pro frumentaria causa ad alios vsus conuerti non potest, l. 2. C. de frumento vrbis Constantinop. lib. 11. & l. 2. §. quod de frumentaria, & §. si autem ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin. vbi diuertentes pecunias ad alios vsus quàm pro emptione frumenti, ad duplum condemnantur, & quicquid accreuerit ad cumulum eiusdem quantitatis paratæ, pro re frumentaria firmiter redundare mandauit Imperator in d. l. 2. C. de frum. vrb. Constant. lib. 11.

207 Præterea Decuriones à Ciuibus suis frumentum vilius emere non debent, quàm annona exigit, & ideo ordini cuiusque Ciuitatis, vel loci, non licet statuere pretium grani, quòd ibi inuehitur, l. 3. in prin. ff. ad leg. Iul. de annona, quod non obseruant quædam loca, & castra, quia sub prætextu annonæ, in portantibus granum in abundantia in eorum præiudicium, vt Ciuibus solum vtilitatem faciant, pretium vile pro annona imponunt super grano forensium, & proprium granum vendunt carius exteris, quod facere nō possunt, sed ad Præsidem iustum, & commune pretium frumentorum statuere spectat, vt in l. 1. C. de frumento, Alex. lib. 11. & quòd quis vilius vendere non teneatur frumentum, probatur in l. non debere ff. ad municipales, & l. 6. in prin. ff. de admin. rerum ad Ciuit. perti.

208 Et si granum alicui ablatum per iniuriam à Ciuitate, vel ab alio post emptionem fuerit, curator Reipublicæ curabit, vt ei pretium restitua-

stituatur, l. 2. vbi glossa, & Bart. ff. de admin. rerum ad Ciuit. perti.
209 Et quemadmodum lex prouidet priuato, ne vilius granum vendere cogatur, ita prouidet publico, contra illos qui faciunt contra annonam societatem; ad hoc, vt granum carius vendatur: nam tales poena legis Iuliæ de annona puniuntur, vt in l. 2. §. fin. ff. ad leg. Iul. de anno. & alijs pœnis extraordinarijs, vt l. 6. ff. de extraord. criminibus.
210 Qui verò stateris, seu mensuris adulterinis, dum annonæ præsunt, exercent, pœna legis Corneliæ plectuntur: & qui tenent falsas mensuras, in Insula relegantur, l. annonam §. onerant ff. de extraordin. crimin. vbi glossa.
211 Et possunt in hac actione frumentaria mulieres accusare, l. 3. §. fin. ff. ad leg. Iul. de annon. & serui pariter accusare possunt dominũ fraudantem annonam publicam, l. 1. ff. eod. tit.
212 Præterea pecunia frumentaria sine mora soluenda est, & debitores soluere cogendi sunt per Præsidem Prouinciæ, l. 2. §. frumentariæ ff. de admin. rerum ad Ciuit. pertin. quinimo cum vsuris, vt in d. l. 2. §. si indemnitas, & pecunia huiusmodi debet restitui, nec potest compensari cum alia pecunia, d. l. 2. §. frumenti.
213 Quoniam in constitutione Aegidiana, c. 13. lib. 3. cauetur, quòd iudex deputatus in spiritualibus possit procedere contra vsurarios per inquisitionem, & repertos culpabiles punire in vigintiquinque ducatorum auri pœna Cameræ applicanda, pro quolibet, & qualibet vice.
214 † & sic iudex Ecclesiasticus, non autem laicus, potest contra vsurarios procedere, quia in causis vsurarũ tractatur de peccato: & causæ peccati debent cognosci corã iudice Ecclesiastico, vt in dicta constitutione, Sozzin. con. 290. lib. 2. Decius cõsi. 170. & in c. ex parte 2. de offic. deleg. nu. 38. Grat. cõsi. 39. col. 1. vol. 2. Io. Ant. Alex. consi. 65. in fine, & hæc est communis opinio, licet quidam compilatores de vsur. num. 155. contrarium teneant, & male, & Didacus lib. 3. variarum resol. c. 3. in princ.
215 Et potest procedi contra vsurarios criminaliter secundum magis communem opin. de qua per Corn. consi. 19. & 159. lib. 3. Io. Anton. Alex. consi. 65. in fine, Ant. Gabriell. in tract. commun. conclus. lib. 7. de criminalibus conclus. 20. nu. 2.
216 Et pœnas quibus vsurarij puniũtur, ponit Ant. de Vignate in tract. de vsur. num. 224. & seq. & clerici quomodo puniantur iure canonico, vltra quòd sint infames, vt laici, Abbas in c. inter dilectos, de vsur. Didac. in tract. variarum resolut. lib. 3. cap. 3. nu. 2. & 3.
217 Et sequitur in d. c. 13. & si fuerit publicus, & manifestus, puniatur alijs pœnis in constitutione contentis, idest in c. 12. d. lib. 3. quòd con-

uictus de vsuraria prauitate, vltrà pœnas inflictas à sacris canonibus de quibus in c.cum tu, de vsur. & alijs collectis §. condemnetur pœna centum ducatorum Cameræ ipso facto applicandorum.

18 Et dicto c.13. dicitur quòd publicus, & manifestus vsurarius intelligatur, qui retinet mensam paratam pro vsuris exercendis, vel qui vltra secundam vicem vsuras exercuisse conuictus, & declaratus fuerit, & sic duo requiruntur, primò quòd sit conuictus testibus, secundò quòd sit declaratus à iudice, & hæc constitutio fundata est in communi opinione Doctorum in c.1. de vsur. videlicet Abbatis, Card. & aliorum, & Ant. Gabriell. in tract. communium conclus. lib.7. de criminalibus, conclus.20. nu.9. Præterea vsurarius præsumitur, qui binos contractus vsurarios fecerit, Francis. Squllaceñ. in tract. de fide catholica c.5. num.2.

19 Et additur in dicto c.13. constitutionum, quòd ad probandum contra dictos vsurarios sufficiant quatuor testes, qui vsuras soluerint, si tamen renuntiauerint illarum repetitioni ante depositionem suam, vel tempore depositionis, & paucioribus testibus credatur si concurrant adminicula, & de iure vsurarius manifestus probatur si tenet mensam paratam, Ambr. de Vignate in tract. de vsur. num.226. & Ant. de Butr. in tract. de notorio nu.23. Laurentius de Rodulfis in tract. de vsuris nu.11. & 12. q.8. Bald. consi.473. lib.3. & vide in c.3. lib.5. dictarum constitutionum, vbi denegatur vsurario manifesto exequutio instrumentorum, & maxime, quia iure ciuili vsurarius pœna infamiæ punitur, l. improbum fœnus, C. ex quibus causis infamia irrogetur, & Didacus in tract. variarum resol. lib.3. c.3. nu.2. & nu.4. declarat quis sit vsurarius manifestus, & nu.5. versi. at si tractetur.

20 Secundò colligitur ex dicta constitutione, dum vult quòd admittantur ad probandum vsuram illi qui passi sunt vsuras, dummodo renuntient suo interesse, & testes singulares, qui de iure admittuntur ad probandum, quem esse vsurarium, Nellus de S. Geminiano in tract. de testibus nu.187. Franc. Cur. in eodem tract. nu.79. quod reprobat Didac. in tract. variarum resolut. lib.3. cap.3. num.5. & dicit quòd constitutio Episcopi aliter statuens est nulla, sed non est nulla nostra constitutio quæ est confirmata in Concilio Lateranensi, vt alibi dixi, & à Paulo Papa III. & constitutiones vsurarum, à Pio Papa IIII. ideo seruanda est constitutio, & non contraria opinio, à qua recedit idem Didacus ibi versic. verum quotiens, quando ageretur solum contra vsurarium respectu publicæ infamiæ, vel quando declararetur eum esse manifestum vsurarium, aut publicum, Abbas consi.81. lib.2. Alex. consi. 141. lib.1. & consi.92. lib.5. Aymo consi.78. nu.6.

121 Damna, & interesse probantur dicto vnius testis, si ita sit conuentum, Decius in c. veniens nu. 46. de testibus ex magis communi opinione, & Decius ibi num. 47. tenet quòd valet conuentio quòd stetur priuatæ scripturæ alicuius, tamen hæc opinio reprobatur ibi in additione litera c.

122 Nec vsurarij manifesti de iure canonico testari possunt, c. quanquàm ad finem lib. 6. nec minus codicillari, Io. An. & Dominic. in d. c. quanquàm de vsur. in vj. & Franc. in rub. eodem tit. nu. 34. Didacus in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 3. num. 9. vbi declarat dictum c. quanquàm, & multas alias quæstiones incidentes, quem vide, quia optime loquitur, & Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris commentario quarto in præfatione, vsque ad §. primum multa dicit de pœnis vsurariorum, & quomodo probentur vsuræ, & similia concernentia intelligentiam, c. quanquàm de vsuris in vj. & in §. 1. ibi differit an vsurarius manifestus posit testari, & codicillari, donare causa mortis, & similes quæstiones ponit nu. 34. & sequentibus.

123 Et si quid dictum existat in hoc discursu vsurarum, semper cum protestatione dictum intelligatur, quòd non intendo aliquid dicere, vel asserere, quod sit contra legem diuinam, & canonicas sanctiones, vel ordinationes S. Matris Ecclesiæ, à quibus nunquàm recedere intendo, sed illis semper inhærere, & quascunque contrarias opiniones in hoc opere insertas reijcio, & à me tanquàm per errorem scriptas deleri, & aboleri iubeo, atque mando, & aliàs omni meliori modo, remittens me semper in omnibus determinationi S. Matris Ecclesiæ Romanæ Catholicæ, & Apostolicæ.

Index Capitis XVIII. In Quæst. de Censibus.

Nega-

ADSIT SANCTISSIMA TRINITAS.

Cap. XVIII. Quæstio de censibus.

VPRA de vsuris, interesse, & cambijs aliquid diximus, ob id non est inconueniens pro declaratione extrauagantiũ Martini, Calisti, & fel. rec. Pij Papæ V. de censibus emptis pecunia, cum materia sit satis similis, hanc quæstionẽ annectere. 1 † Titius vendidit annuum censum decem scutorum auri Mæuio super fructibus cuiusdam domus sitæ in Vrbe pretio centũ quatuordecim scutorũ auri, cum pacto redimendi infra terminũ quinq; annorum, & illis quinq; annis elapsis census esset perpetuus, elapsi sunt quinque anni dati ad redimendum, iam sunt anni 20. ab hodie, & sic ante bullam Pij Papæ V. per plures annos, & census per venditorem nunquàm fuit redemptus, vnde prætendit quòd sit effectus ex pacto perpetuus, & inuitus amplius retrouendere non teneatur. Replicat venditor quòd in constitutionibus Martini, & Calisti, ad hoc vt constitutio census sit valida, debet gratia concedi venditori redimendi censum perpetuò: ad hoc, vt quis à cursu vsurarum se liberare possit,

cum

cum hic redditus est similis cõtractibus vsurarum, l. alumna ff. de adimend. legat. ibi interim tamen redditus eius, idest vsuras semisses ei præstes, & l. Titius ff. de præscript. verb. ibi, vt ex reddditu eius pecuniæ tributum, quod Titius impendere debet Sempronius præstet, computatis vsuris semissibus, & l. fin. in fine, C. de iur. dot. & melius in auth. de vsuris nouella 160. & ad hoc, vt census huiusmodi valeant, facti esse debent iuxta dispositionem præfatarum constitutionum Martini, & Calisti, ante constitutionem Pij V. & si facti non sint iuxta dictas constitutiones, illiciti, improbi, & vsurarij iudicari debent, vt per Nauarrum in manuali confessorum cap. 17. nu. 232. & Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. commentario 2. §. 2. nu. 62. vbi repræhendit Analiticos Parisienses qui formarunt plures quæstiones reddituum ex sensu suo sine auctoritate aliquarum legum, vel constitutionum præfatarum, ea propter pro venditore supradicta quæstio est resoluenda.

2 † Nam si venditor à solutione vsurarum, vel reddituum præfatorum liberari vult, debet esse in sua facultate se liberare, quia dicitur in dicta constitutione Martini, ibi, semper in ipsis contractibus exprefsè ipsis vẽditoribus data fuit facultas atque gratia, quòd ipsum annuum censum in toto, vel iñ parte, pro eadem summa denariorum quàm ab ipsis emptoribus receperint, quãdocunque vellent liberè absque alicuius contradictione, vel assensu extinguere, & redimere possent, ac se ab ipsius census solutione, ex tunc pœnitus liberare, & hanc consuetndinem Calistus, cum ista facultate, & gratia redimẽdi approbat, confirmat, & innouat, & declarat cõtractus huiusmodi licitos cum ea-

3 dem facultate redimendi, † & hæc erat consuetudo ante dictas extrauagantes, quæ forsan fundata erat in dicta constitutione 160. in auth. de vsuris, ibi, hoc magis annuo redditui, quàm vsurarum prçstationi simile videtur, & ibi, quandiu aurum resideret apud ipsum, tandiu suscepisset, ergo quandiu aurum non residebat penes debitorem aliquid annuum soluere non tenebatur, & propterea erat in facultate debitoris aurum acceptum restituere, vt se liberaret à solutione annui census, de qua consuetudine faciunt mentionem Innocent. & alij canonistæ, in c. in Ciuitate de vsuris, & Didacus Couarruuias in tract. variarum resolut. lib. 3. c. 7. nu. 2. versi. sexto, & Tiraquell. de retractu par

4 te 1. §. 1. glo. 6. nu. 15. † & dictas constitutiones fel. rec. Pius Papa V. in sua cõstitutione de censibus cum simili facultate redimendi perpetuo venditoribus censuum confirmauit, adeo quòd hodie habemus legem certam quam quisque catholicus seruare tenetur.

5 Sed an essent liciti ante dictas extrauagãtes Martini, & Calisti in foro conscientiæ hi censuum contractus valde dubito, quia Innocent. in

in c. in Ciuitate, de vsuris, & Tiraquell. de retractu parte 1. §. 1. glo. 6. nu. 16. dubitant de horum censuum validitate, cum Bertrando consil. 170. lib. 3. primæ impressionis, Didac. in tract. variarum resol. c. 7. nu. 2. in prin. & c. 8. ante nu. 7. & Io. Baptista Lupus in tract. de vsur. comment. secundo §. 2. nu. 62. Sed post illas constitutiones seruata illarum forma mihi dubium esse non videtur, quia quidquid fit auctoritate sedis Apostolicæ, quæ nunquàm errauit, videtur licitè fieri, sed dubium facit an forma dictarum constitutionum seruata sit.

6 Et in præsenti quæstione faciebat difficultatem pactum redimendi appositum ad quinquennium tantum, & illo elapso census esset perpetuus, & iam erat elapsum quinquennium, propterea venditori obstabat lapsus temporis, & pactum quòd elapso tempore census esset perpetuus, & videbatur dicendũ, quòd nõ poterat amplius redimere, quia pacta inter partes seruari debent: ait enim prætor pacta quæ neque dolo malo, neque aduersus leges seruabo, l. iurisgentium. §. prætor ait ff. de pact. Angel. consi. 199. Tiraquell. de retract. conuentionali §. 1. nu. 41. & seq. & num. 49. dicit quòd videtur post illud tempus quinque annorum venditor dictæ facultati redimendi renuntiasse, allegat Odofredum, Bald. & alios in l. 2. in 8. q. C. de rescind. vend. Cagnol. in l. 2. nu. 63. C. de pact. inter empt. & vend.

7 Et hoc videbatur maxime, quia extrauagantes Martini, & Calisti non reprobant venditionem annui census, sine dicta facultate redimendi, licet cum dicta facultate approbauerint, & Doctores in dicto c. in Ciuitate videntur probare dictos contractus perpetuos sine pacto redimendi, ideo non debet subintelligi pactum redimendi in istis contractibus.

8 Sed supradictis obiectionibus responderi potest, quòd huiusmodi contractus censuum recipiunt robur, & vim à dictis extrauagantibus Martini, & Calisti, nam prius licet fierent, erant tamen suspecti apud viros timoratos Dei, quia sunt multum proximi cõtractibus vsurarijs, vt dictum est supra nu. 1. & Nauarrus in c. 1. 14. q. 3. num. 77. & seq. ea propter ex dictis constitutionibus dicti contractus liciti facti fuere, cũ in eisdem constitutionibus datur dictis cõtractibus aliqua forma, quæ forma à fel. rec. Pio Papa V. approbata videtur in sua constitutione de censibus, vt infra dicetur, adeo quòd si non sit seruata dicta forma tradita in dictis extrauagantibus, contractus huiusmodi vsurij, & illiciti declarantur, & inter alia requisita pro forma dictorum contractuum erat, quòd pactum, facultas, & gratia redimendi dictum annuum censum, vel redditum ad fauorem venditoris semper adesset, vt in extrauaganti Martini, ibi semper, &c.

9 Nam

9 Nam venditori ſemper debet licere ſortem, vel pretium cenſus em ptori reſtituere, & ſe liberare à ſolutione cenſus, qui loco vſurarum ſubrogatus eſt, nam dictio ſemper ſignificat omni tempore, & omni caſu, l. ſemper ff. de iure immunit. & eſt vniuerſalis affirmatiua, Tiraquell. de retractu parte 1. §. 1. gloſ. 9. nu. 221. & d. §. 1. glo. 10. nu. 34. capitur etiam multoties pro frequenter, pro omni tempore, pro quotidie, vel aſsidue, vt declarat Rebuff. in l. non eſt ſine liberis 148. cart. 736. de verborum ſignificationibus, ponitur etiam pro quotidie ſecundum ſubiectam materiam, vt dicit idem Rebuff. ibi verſic. & ſic iſtæ dictiones.

10 Et ſequitur in dicta extrauaganti Martini, expreſsè ipſis venditoribus facultas redimendi, quæ dictio expreſsè denotat quòd verbis expreſsis fiat iſtud pactum redimendi, non autem verbis obſcuris, clem. quandiu, vbi gloſſ. de appellat. expreſſa enim nocent, l. expreſſa ff. de reg. iur. & ſic ſi in contractu cenſus pactum redimendi non exprimitur, annullatur contractus cenſus, vt declarat Decius in dicta l. expreſſa, & Rebuff in l. hæredis appellatione 171. de verborum ſig. in fine cart. 799.

11 Et ſequitur in dicta extrauaganti, quandocũque vellet liberè, & dictio quandocunque eſt aduerbium diſtributiuum temporis, & multiplicatiuum, Bald. in l. precibus 16. col. verſic. in contrarium oſtendo, C. de impub. & alijs ſubſt. & denotat infinitatem, Alex. in l. 3. ff. qui ſatiſ. cogantur, & importat conditionem ſecundum Alberic. in dictionario in verbo quando, & intelligitur ſecundum ſubiectam materiã, Tiraquell. de retract. parte 1. §. 1. gloſſa 10. num. 34. Bart. in l. 1. num. 2. ff. quibus mod. vſusfr. amitt. dicit quòd hæc dictio operatur quòd licet legata plura ſint ſublata præſcriptione, tamen ea quæ de nouo debentur non ſunt ſublata, & multa ad hoc adducit Gigas de penſio. q. 83. ita dici poſſet in caſu noſtro quòd licet dictum pactum auferat facultatem redimendi poſt quinquenniũ, tamen ex quo ex legis diſpoſitione ſemper competit dicta facultas redimendi quòd non obſtante lapſu dicti temporis quinq; annorum, nihilominus ex legis diſpoſitione cenſum præfatum redimi poſsit.

12 Sequitur etiam in dicta conſtitutione Martini, liberè, quæ dictio ſignificat quòd redimi poſsit cenſus huiuſmodi ſine contradictione alicuius, & ſine requiſitione, non vocato aduerſario, c. irrefragabili de offic. ord. & importat liberam voluntatem, ideſt prout liberè voluerit redimere, Bart. in extrauaganti ad reprimendum in verbo videbitur, Matheſilan. notabili 15. Barbat. conſi. 59. col. 12. in 2. vol. vide etiã Iaſ. in l. ſi ſic ff. de leg. 1. & in §. in bonæ fidei, inſtit. de actio.

13 Sequitur etiam in textu dictæ extrauagantis absque alicuius requisitione, contradictione, vel assensu, ac se ab huiusmodi solutione ex tunc penitus liberare; & dictio penitus importat ipso iure, & est latæ sententiæ, glossa in l. si qui aduocatorum in verbo arceantur, vbi Angel. & alij C. de postulan. Tiraquell. in l. si vnquam in verbo reuertatur, nu. 105. & seq. C. de reuocan. donat. & c. Romana §. in vniuersitatem, & ibi glo. in verbo penitus de sententia excom. in vj. vbi Domin. col. 4. versic. ex glossa habes, & est canon latæ sententiæ, glossa in l. si qui aduocatorum in verbo penitus C. de postulando, Abbas in c. quibusdam de pœnis.

14 Ex quibus Didacus, Couarruuias, in tractatu variarum resolut. lib. 3. c. 8. nu. 7. dicit quòd ex constitutionibus Martini, & Calisti sunt concessi huiusmodi contractus, modo libera maneat venditori redimendi facultas, cui nec per pactũ, nec per tempus potest huic iuri renuntiari, quia est de forma substantiali dicti contractus, & his quę sunt de forma substantiali, renuntiari non potest, Guighelmus Benedicti in c. Raynutius de testamẽt. versi. eodem testamento nu. 24. dixi in c. vt minorum, glossa 8. nu. 308. & probatur ex dicta constitutione, quòd dictum pactum redimendi sit de forma contractus census, cum sine eo celebrari, & fieri non possit, aliàs dicta verba geminata, & prægnantia posita essent in dictis constitutionibus sine effectu operandi, quod dici non debet, immò dictum pactum redimendi est necessarium in contractu census, Syluester in summa in verbo vsura q. 15. versi. esset illicitum, præsertim si pretium non esset iustum, & tempus lapsum sit, & si facultas redimendi est collata in voluntatem emptoris non valet contractus, Dom. Soto. de iustitia, & iure q. 5. art. 3. col. 2. Didac. lib. 3. variarum resolut. c. 9. nu. 4.

15 Morderni compilat. de vsuris q. 55. & 58. sed melius hoc declarant dicti moderni q. 5. nu. 125. & q. 50. nu. 351. vbi ponit tria esse substantialia contractus census, primò quòd sit ad rationem octo pro centinario, secundò quòd sors perpetuò alienetur, & non possit repeti per emptorem, tertiò quòd adsit semper pactum redimendi, ad hoc, vt se quilibet ab vsuris liberari possit, Conradus de contractibus q. 74. quinimo sublata hac pactione contractus videtur esse vsurarius, Guido Papę quæst. 516. & in tract. de contractibus illicitis nu. 26. Syluester in summa de vsur. 2. q. 15. quæ opinio fuit amplexa à fel. rec. Pio Papa V. in sua constit. de censibus; & propterea hæc opinio sequenda est, quòd census sine pacto redimendi perpetuò non valeat.

16 Quibus non obstant contraria ex eo, quia huic pacto redimendi perpetuò renuntiari non potest per venditorem, nam renuntiaret iuri publico,

publico, cum in hoc versetur auctoritas, & imperium Papæ, qui prohibuit fieri contractus censuum sine dicto pacto, vt dictum est, & de iure, iuri publico renuntiari non potest, l. iurisgentium §. si paciscar ff. de pactis, quinimo si sola libertas redimendi ablata sit venditori, contractus census vitiatur, Bald. consi. 487. lib. 1. & consi. 114. lib. 3. Alex. consi. 54. lib. 6. & vlterius contraria loquuntur in venditione fundi cum pacto redimendi ad tempus, vt declarant moderni compilatores de vsuris, num. 352. ad finem, & Didacus in tract. variarum resolu. lib. 3. c. 8. nu. 7. dicit in Granatensi cōcilio sępe hanc pactionem reiectam fuisse, & quia tradit formam substantialem contractui census, cui formæ renuntiari non potest, vt dictum est supra.

17 Vel secundò dici potest, quòd licet lex, seu constitutio Martini non resistat contractui alio modo facto, resistit tamen actioni seu petitioni, quia dat facultatē venditori redimēdi sine alicuius contradictione, & assensu emptoris cui est sublata contradictio, & sic denegata est ei audientia, vel contradictio, aut oppositio dicti pacti, iuxta doctrinā Bart. in l. cum lex nu. 9. ff. de fideius. vbi etiam Paulus de Castro col. 1. vnde si venditor vult redimere, non potest dicere emptor nolo retrovendere stante pacto, sed iudicis officio retrouenditio fieri debet, ad hoc vt venditor possit se liberare à solutione vsurarum: quæ cum sit fauorabilis, quicunque cōcedenda est, & faciunt dicta per Tiraquell. de retractu parte 2. §. 1. glos. 2. nu. 29. vbi quòd si est venditus annuus census pro centum cum pacto redimēdi, & elapsi sunt 30. anni quòd venditor iure actionis audiri non possit, sed bene iure exceptionis dicendo quòd non vult amplius soluere census, sed velle pecunias restituere, vt redimat dictum censum, & liberet se ab illius solutione, quia lex hoc venditori quæritur ius excipiendi, vt vlterius cogi non possit ad soluendum censum cum natura exceptionis perpetua sit, l. pure §. vlt. ff. de dol. except. & ibi etiam quàmplura allegat pro comprobatione præmissorum, quem vide.

18 Facit etiam pro præmissis, quia Calistus requisitus, vt confirmaret similem consuetudinem, ipse non recusauit illam confirmare, sed adiecit pactum de redimendo, vt in dicta extrauaganti Calisti versi. hoc adiecto quòd ipsi venditores pro rata, qua huiusmodi per eos receptā dictis ementibus restituerent in toto, vel in parte pecuniam à solutione redditiuum, seu censuum huiusmodi restitutā pecuniam contingentiū liberi forent penitus, & immunes; quæ additio Calisti demonstrat, ꝙ dicta consuetudo nō erat perfecta, & sic dicta constitutio Calisti circa pactum redimendi declarat constitutionē Martini, l. ideo vbi Bart. ff. de legibus dicit, quòd vbi aliquid suppletur per legem nouā, illud

videtur inesse in antiqua, cum quo communiter transeunt Doctores, Ias. in l. transigere num. 15. C. de transact. & glossa in l. quod verò contra ff. de legibus.

19 Et pro maiori declaratione dictarum constitutionum, facit solennis constitutio fel. rec. Pij Papæ V. ædita super huiusmodi contractibus censuum, in cuius prohœmio dicitur, cognouimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari censuum contractus, qui nedum non continetur intra limites à nostris antecessoribus statutos, verũ quòd deterius est, contrarijs pactionibus, propter ardentem stimulũ auaritiæ, legum etiam diuinarum manifestum contemptum præse ferunt, ex quo prohœmio colligitur causa finalis dictę cõstitutionis Pij Papæ V. quę fuit dare formam magis expressam contractibus celebratis, extra limites positos in constitutionibus Martini, & Calisti suorum prædecessorum, quos limites, & terminos ipse postea repetit in sua constitutione, vt inferius apparebit: quòd autem ex prohœmio colligatur causa finalis legis, vel constitutionis, probat Bart. in l. fin. ff. de hæred. instituend. & dixi in glossa 1. c. vt minorum constitut. Aegidianarum per totam.

20 Sed hic libet recensere quæ cõtinebantur in constitutionibus Martini, & Calisti, & quæ continenantur in constitutione Pij Papæ V. ad hoc, vt videamus quæ fuerunt necessaria in contractibus antea, & quę hodie sint pariter necessaria ex constitutione Pij Papę V. Primò in constitutionibus Martini, & Calisti, disponebatur quòd venditores assignarent certas possessiones, & bona stabilia, super quibus census imponi potuisset? Pius V. in sua constitutione statuit, non posse constitui nisi in re immobili, vel quæ pro immobili habeatur de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit, & hæc est prima conuenientia bullę Pij V. cum constitutionibus Martini, & Calisti, & in summa conciliorum Bartholomæi Caranza cart. 387. in prima conditione, vbi dicit quòd rerum designatarum debet fieri venditio, & emptio, & ea sola debent obligata manere ad solutionem census, & non alia bona vendentis; & si fiat obligatio aliorum bonorum, & personæ, erit pignoratio, & contractus illicitus.

21 Secundò ex constitutionibus Martini, & Calisti cauebatur quòd pretium competens exbursari debebat tempore celebrati contractus census, & in totum, Pius Papa V. in sua constitutione vult, quòd verè in pecunia numerata præsentibus testibus, & notario in actu celebrationis instrumenti, non autem prius recepto integro, iustoque pretio, & in hoc magis declarat dictas extrauagantes Martini, & Calisti, & sic pretium debet esse in pecunia numerata, & receptũ ab ipso vẽditore,

& non

& non sufficit confessio de recepto, vt dictum est s.nu. 56, & 57.

22 Addit Pius V, in sua bulla censuum, quòd non fiant solutiones anticipatæ, nec possint etiam pacto deduci, & hæc additio fuit facta cum maxima consideratione, quia venditor soluendo anticipatè censum, non recipiebat integrum pretium: ex eo quia emptor retinebat census futuros pro sex mensibus, & sic exigebat censum ante recollectionem fructuum, & nondum maturatum, nec debitum, & illam pecuniã retentam pro censu anticipato, computabat in pretio census, & sic venditor non recipiebat integrum pretium, & nihilominus soluebatur census, ac si venditor integrum recepisset pretium ab ipso emptore, & ideo fuit salutaris, & optima additio, pro qua facit l. qui Romæ in princ. ff. de verb. oblig. l. si tibi decem in prin. ff. de pact. & l. cũ vltra C. de nõ numerata pec. & l. eos §. sed & si. C. de vsuris, ibi interdicta licentia creditoribus ex pecunijs fœnori dandis aliquid detrahere, vel retinere quouis prętextu, & si quid detrahitur, minuitur sors, & vsurę pro illa parte exigi non possunt.

23 Tertiò in dictis extrauagantibus dicitur, ꝙ in eodem contractu expresse venditori detur facultas, quòd ipsum annuũ censum in toto, vel in parte pro eadẽ summa denariorũ quam ab emptore recepit, quãdocunq; velit, libere absq; alicuius requisitione aut cõtradictione possit extinguere, vel redimere, & se ab illius cẽsus solutione ex tũc penitus liberare, in bulla Pij Papę V. dicitur, sed etiã posse pro eodẽ pretio extingui nõ obstante tempore immemorabili 100. annorum, & non obstantibus pactis directè, aut indirectè, talem facultatem auferentibus, quibuscunq; verbis aut clausulis concepta sint, per istam clausulam Pius V. declarat dictas extrauagantes Calisti, & Martini circa pactum redimendi, videlicet quòd talis facultas redimendi non circumscribatur tempore, nec minus possit pacto tolli, aut illi renuntiari.

24 Præterea voluit Pius V. quòd pretium semel constitutum amplius augeri non possit ob temporum aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quo ad vltimò contrahentes minui, vel augeri hæc additio videtur valde necessaria, quia sunt quidam qui dicunt census factos fuisse perpetuos, & propterea hodie esse maioris pretij, volẽtes censum retrouendere ad rationẽ quatuor, vel quinq; pro centinario; & sic vbi ipsi exposuerunt centũ pro decẽ scutis census, volũt recipere ducẽtũ, & vltra, quod est iniquũ, & iniustũ, & propterea Sãctis. Pontifex voluit huic iniquitati, & iniustitiæ per hãc sanctis. additionẽ prouidere, ꝙ pretiũ census non possit augeri nec minui ex quacũq; causa.

25 Quarta cõditio erat, vt caueretur in dictis extrauagãtibus, ꝙ si cõtingat aliqn bona ipsa obligata ꝓ solutione cẽsus, et super qbus emptio cẽsus

facta

facta est, aliquo tempore destrui si erat domus, prædiũ, vel alia res casmate, vel alió modo penitus perire cõtingat, emẽtes pecunias, seu pretium dictorũ bonorũ quod exbursarunt, amplius repetere nõ possunt, quoniã res empta periculo ementis perire debet, aliàs non fuisset vera emptio, sed contractus mutui si pretiũ repeti posset. Pius V. statuit q census omnes in futurũ creandos, nõ solum re in totum, vel pro parte perempta, vel reddita infructuosa, in totũ, vel pro parte ad ratã emptoris infructuosa effici voluit, & sic res, & fructus rei, super qua est impositus census, pro censu soluendo sunt obligati, non aliorũ bonorũ fructus, nec persona venditoris remanet obligata re perempta, vel reddita infructuosa, & sic res sola remanet obligata, cõtra auctoritates multorũ, quos repræhendit Nauar. in repet. c. 1. 14. q. 3. nu. 90. & res præfata remanet ita obligata pro censu, q quilibet tertius possessor etiã nulla facta excussione, teneatur ad solutionẽ census desuper impositi, cũ semper transeat ad quoscunq; cum isto onere, Guido Papæ decis. del fin. 42. & decis. 576. Cassan. super consuet. Burg. rub. 11. §. 6. in princ. nu. 6. Didacus in tractatu variarum resolut. lib. 3. c. 7. nu. 6. & Io. Lupus
26 in tract. de vsuris commentario secundo nu. 67. & seq. † quærit, quando census est constitutus super duabus, vel tribus possessionibus quæ peruenerunt ad diuersas manus, & possessores, an quilibet possessor in solidum pro censu conueniri possit, vel pro rata, ibi vide, cum quæstio sit valde controuersa: bene credo quòd hodie non possit imponi census super pluribus fundis separatis, sed super vno tantum propter bullam Pij V. quæ dicit quòd census imponatur super re immobili, & quæ certis finibus designata sit, nam dicit super re, non super rebus in plurali numero, & certis finibus designata, & non certis finibus designatæ, & propterea res debet esse certa, non incerta, quia tunc contractus census non esset licitus, vt dicit Innoc. in c. in Ciuitate, de vsur. & ibi Io. de Lignano, & alij, Aret. consi. 151. col. 3. Cassan. in catalogo gloriæ mundi parte 12. considerat. 99. in 25. Limitatione versic. aduerte tamen ad vnum, vbi dicit quòd hypotheca generalis non procedit in emptione annui redditus propter extrauagantes Martini, & Calisti, in quibus dicitur bonis in ipso contractu, tunc expresis pro ipsius annui census ex solutione in perpetuum obligatis, & Calistus dicit super domibus, terris, agris, prædijs, &c. & cum iste casus tangat animam & non sit eadem ratio in generalitate sicut in specialitate, quia in generalitate obligationis, & hypothecæ partes habent solum respectum ad lucrum pecuniarum, cum generalis hypotheca fiat tantum pro securitate debiti, Summa Angelica in verbo vsura, versic. 78. dicit quòd ad hoc, vt talis contractus non sapiat vsuram, debet fieri super bonis,

& non debet obligari persona, & idem dicit Cassan. vbi supra, & Io. Bapt. Lup. in tract. de vsuris, commentario 2. §. 2. nu. 63. vbi repræhendit modernos compilatores vsurarum nu. 22. qui tenent super incertis rebus posse constitui, & creari annuus census, & venditor obligari personaliter vnà cum omnibus bonis, quod est contra dispositionem dictarũ constitutionũ, & præsertim Pij Papæ V. qui voluit quòd super re tantum designata certis finibus, non super pluribus rebus, & hoc modo sunt intelligendæ extrauagantes Martini, & Calisti ad fugiendas vsuras, & illarum suspitionem quare contrahentes debent multũ animaduertere, quando emũt censum, si res super qua emitur census, certis finibus designata, est fructuosa, & talis quòd sit sufficiens omni tempore pro solutione census super dicta re impositi, etiam pro cautione pretij exbursati pro emptione dicti census, vt considerat Syluester in verbo vsura 11. §. 12. dum dicit illicitum esse contractum, si fundus non sit tanti redditus qui sufficiant pro solutione census, & faciũt alij allegati per Didacum lib. 3. variarum resolut. c. 7. num. 5. in princ. cart. 8 14. & seq. licet ipse contrarium tenere conetur contra communem opinionem, & male, nam pro communi facit bulla Pij V. quæ superat omnes alias auctoritates Doctorum, ideo illa seruanda est in toto orbe Christianorum remota quauis opinione contraria Doctorum, cum in ista materia vsurarum, & peccati attendenda sit decisio, ordinatio, & cõstitutio Romani, & vniuersalis Ecclesiæ Pontificis, ex cuius auctoritate permittuntur tales contractus, census, non ex auctoritate Doctorum qui non habent auctoritatem legis condendæ in materia peccati, & vsurarum, vt dicit etiam Cassan. consi. 63. nu. 9. & multis sequentibus.

27 Quinta conditio est, vt dicitur in dictis extrauagantibus, quòd ad redimendum annuum censum venditor inuitus nullo modo obligari possit, sed liberum sit illi, vel soluere censum, vel redimere in toto, vel in parte eadem numerata pecunia. Pius verò Papa V. omninò prohibuit pacta continentia pretium census ab inuito, aut ob pęnam aut ob aliã causam repeti posse, & factum fuit à Sanctiss. Pontifice ex iusta causa, quia si posset pretium repeti ex parte emptoris, à venditore census, esset mutuum, sed ex quo sors perpetuò alienatur, loco dictæ sortis perpetuò alienatæ soluitur ius annui redditus, ideo hic non potest cadere vera vsura, quia vsura est illud quod accedit sorti, hic non debetur sors, quę ab inuito venditore peti non potest, merito hoc casu in contractu census non cadit vsura, & ideo ista quinta conditio est vnum de substantialibus contractus census, emptor enim cogitur facere nummos venditoris, l. ex empto §. 1. ff. de act. empt. & l. 1. in princ.

prin. ff. de rerum permut. ibi nisi emptor fecerit nummos accipientis tenetur ex vendito; si ergo emptor tenetur facere pretium accipientis, non potest repetere, & quando paciscitur, quòd possit pretium emptor repetere, tunc non est facta emptio, sed mutuum, ex quo contra naturam contractus pretium potest repetere, vt in mutuo moderni compilatores de vsuris nu. 19. & nu. 351.

28 Sexta conditio erat in dictis extrauagantibus, q̃ possessio super qua imponebatur census, fructaret tantũ quantũ erat quantitas census ad minus, quia si minus fructaret res super qua imponitur census q̃ esset annuus redditus, emptio annui redditus super dicta re nihil valeret, vt dicitur in Summa conciliorũ Bartholomęi Caraza. Pius verò V. in sua constitutione statuit annuũ redditum creari, constituiuè nullo modo posse, nisi in re immobili fructuosa de sui natura, quia si non est fructuosa de sui natura, nõ est satisfactum emptori, vt censum percipere possit de re infructuosa, & propterea pro cẽsu esset obligata persona venditoris, vel alia bona, & fructus aliorũ bonorum, quod fieri nõ potest, vt dictũ est s. nu. 25. & ibi dicta deseruiũt pro declaratione dictæ

29 constitutionis Pij Papæ V. † quę cõcepta est per verba negatiua, vnde si quis contrahit non seruata forma dictę constitutionis Pij V. contractus est nullus tanquàm factus contra legis prohibitionem, l. non dubium C. de legibus, & quod ibi glo. Bart. Bald. & alij.

30 Ex quibus apparet, quòd conditiones appositæ per Martinum, & Calistum sunt approbatæ à Pio Papa V. licet cum maiori declaratione, & propterea procedit dispositio textus in l. non est nouum, cum duabus ll. seq. ff. de legib. vbi quod dispositum in lege antiqua, censetur dispositum in l. noua; & è contra, dispositum in lege noua, censetur dispositum in l. antiqua, vt declarant Bart. Bald. Angel. Paulus de

31 Castro, & cæteri omnes in dicta l. nõ est nouum, † & ideo pro conseruatione censuum constitutorum in vim extrauagantium Martini, & Calisti, ante constitutionem Pij Papæ V. sunt reducendi ad formam dictæ constitutionis Pij Papæ V. & non solum contractus huiusmodi conseruantur, sed contrahentes si viuunt liberantur ab omni suspicione, & forsan peccato, & si non viuunt illorum hæredes.

32 Ea propter Pius V. licet suam constitutionem ad contractus iam celebratos non extendat, tamen omnes contractus antea celebratos sub alia forma submittit censuræ bonorum religiosorum, vt animarum saluti consulant, & hæc particula dictæ constitutionis nihil aliud significare intendit, nisi quòd examinentur contractus antea facti per religiosos, idest Theologos, & Canonistas, & si repererint esse factos iuxta formam dictarum extrauagantium, videlicet si habeant conditiones

tiones supra positas; quæ sunt de substantia contractus census, & necessaria, vt tenet Nauarrus dicto cap. 14. quæst. 3. num. 87. & Didacus in dictis cap. 7. & 8. lib. 3. variarum resolutionum, & alij quàmplures, tunc possunt dicti religiosi, & Canonistæ dictos contractus confirmare, sin autem eos reducere ad supradictam formam, & iuxta supradicta requisita necessaria, & substantialia, & tollere pacta ex quibus sit sublata facultas redimendi perpetuò, & omnia alia pacta illicita, quæ connumerantur in dicta bulla Pij Quinti, vt latius dicetur infra per discursum, & quoniam dicta hortatio Pontificis importat mandatum, est ei necessariò parendum, glossa in clemen. prima de testibus, Belenzin. de caritatiuo subsidio quæstio. 57. numero 4. 5. in quintodecimo volumine tractatuum, cart. 298.

33 Qui religiosi, & canonistæ poterunt ex dictis contractibus remouere conuentiones obligantes venditorem ad casus fortuitos, quas conuentiones improbauit Pius Quintus in dicta constitutione, & pactum auferens potestatem alienandi rem censui suppositam, ex quo in dicta constitutione voluit quòd possit liberè alienari sine solutione laudimij solui soliti in alienatione rerum Ecclesiasticarum, vt in l. fin. C. de iure emphit.

34 Statuit etiam Pius Quintus, quòd venditio rei, super qua est impositus census, debet intimari emptori census, & si ipse vult emere dictam rem præfertur omnibus, cum eisdem tamen pactis, conditionibus, & conuentionibus verè cum alijs factis, & vlterius debet per mensem expectari; & non potest emptor inuitus cogi, vt capiat rem super qua est impositus census, etiam in solutum, Paulus de Castro consil. 47. col. fin. lib. 2. Tiraquell. de retract. parte 1. §. 1. glossa 6. num. 21.

35 Statuit etiam Pius Quintus, quòd pacta apposita in contractu census disponentia, quòd venditor morosus in solutione census teneatur ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria etiam medio iuramento creditoris, vel emptoris liquidanda, aut rem censui subiectam amittere, aut aliud ius quomodolibet quæsitum perdere, aut in aliquam pœnam incidere, sint illicita, & propterea dicti religiosi, vel canonistæ dicta pacta tanquàm illicita à Pio Quinto declarata de contractibus antea factis cassare, & delere, & illos purgare, quia in hoc consulitur saluti animarum, vt dicitur in fine dictæ constitutionis.

36 Statuit etiam prohibendo, quòd nouos contractus censuum ex cen-

ſibus decurſis, & non ſolutis fieri ſuper eadem re, vel alia in fauorem emptoris, vel alterius perſonæ ſuppoſitæ nullo modo poſsint, & optima ratione, quia vſuræ non debent facere vſuram, l. fin. C. de vſuris, l. ſi non ſortem §. 1. ff. de condit. indebiti.

37 Statuit etiam, quando cenſus extingendus erit traditione pretij, ꝙ per bimeſtre ante, id denuntiari debeat ei, cui pretiū dandum erit, & poſt denuntiam intra annum tamen, etiam ab inuito pretium repeti poſſe, & vbi pretium, nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur, voluit nihilominus quandocunque redditum extingui, præuia tamen ſemper denuntia de qua ſupra, & non obſtantibus his de quibus ſupra, idque obſeruari mandauit etiam quòd pluries, ac pluries denuntiatum fuiſſet, nec vnquàm effectus ſequutus fuiſſet: in iſta particula Pius ſanctæ memoriæ conſulere voluit emptori, & venditori cenſus, emptori dum voluit quòd ei ante bimeſtre denuntietur ſolutio pretij facienda per venditorem emptori, & hoc fecit, vt emptor poſſet reperire aliam rem ſuper qua collocare poſſet dictas pecunias, vel ob aliam cauſam ipſi emptori magis proficuam.

38 Secundò prouidit emptori quòd infra annum à die denuntiæ poſſet cogere venditorem ad pretium cenſus reſtituendum ipſi emptori, & ſic noto quòd in ſolo iſto caſu licet emptori infra annum poſt denuntiam ei factam à venditore cogere poſſe dictum venditorem etiā inuitum ad reſtituendum pretium dicti cenſus, & hoc fuit factum optima ratione, ne eſſet in poteſtate venditoris emptorem paratum recipere pretium deludere, non ſoluendo pretium, ſed hoc non ſemper facere poteſt emptor, ſed ſolum infra annum, poſtea ei non licet, quia conceſſa ad tempus poſt tempus prohibita cenſentur, cum iuri ſuo renuntiare cenſeatur, l. ſi ea C. qui accuſare poſſ. Ceſal. conſi. 266. nu. 3.

39 Venditori pluribus modis Sanctiſsimus Pontifex prouidit, primò, quòd facta denuntia, poſsit redditum redimere, ſecundò quòd ſi poſt denuntiam infra bimeſtre non redemit cenſum, poteſt quandocunq; redimere ſemper præuia denuntia, etiam quòd pluries, & pluries denuntiauerit, & non redemerit, & hoc fecit Sanctitas ſua, vt venditor quantum vis moroſus, quādo haberet commoditatem, poſſet cenſum redimere, & ſe ab vſuris liberare, quod eſt fauorabile ipſi venditori.

40 Et quoniā iſta conſtitutio Pij Papæ V. loquitur ſemper prohibitiuè, dicens quòd cenſus nullo modo creari poſsit niſi in re immobili, & niſi verè in pecunia numerata, prohibens fieri per anticipatas ſolutiones, pacta illicita apponi in contractu prohibet, & annullat, & contractus ſub alia forma poſthac celebrandos iudicat eſſe fœneraticios, & propterea videtur habere in ea decretum irritans, quia licet inhibeat

ſim-

simpliciter dicta constitutio, tamen illi cui fit inhibitio recipit potestatem ab ipsa constitutione, quoniã census alio modo fieri non possunt nisi seruata forma tradita ab ea, & tunc non seruata dicta constitutione non valet actus, l. non dubium, C. de leg. & est ratio, quia lex prohibitiua semper loquitur, & intelligitur habere clausulam derogatoriã, & annullatiuam actus, vnde non est necesse quod lex vltra annullet, Imol. in l. cum lex col. pen. versi. vndecimo casu ff. de fideiuss. & ibi Ias. nu. 17. Decius consi. 17. nu. 3. & Alex. consi. 24. nu. 5. lib. 1. & dixi in c. vt minorum glo. 6. nu. 110.

Praeterea Pius V. tollere voluit in sua constitutione quasuis contrarias constitutiones suae cõstitutioni, & ideo in eius cõstitutione dixit,
41 Non obstantibus quibusuis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, statutis, & consuetudinibus, necnon priuilegijs, & literis, etiam per quoscunque Romanos Pontifices praedecessores nostros, ac etiam nos, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis etiam derogatoriarum derogatorijs, necnon irritantibus decretis, ex quauis causa, etiam per modum legis vniuersalis, aut aliàs quomodolibet aeditis, siue in fauorem vniuersitatum, communitatum, collegiorum, cõgregationum, ciuitatum, & locorum, concessis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus, & singulis illorum tenores praesentibus pro expressis habentes, quatenus directè, vel indirectè praesenti nostrae constitutioni, in toto, vel in parte contrarietur specialiter & expresse derogamus, caeterisque contrarijs quibuscunque.

42 Haec clausula non obstantiarum, licet generalis sit, tamen restringitur à Summo Pontifice ad constitutiones, statuta, consuetudines, & similia contraria suae constitutioni de censibus directè, vel indirectè, in toto, vel in parte, quibus specialiter, & expressè derogare voluit, Rota decis. 1. de praeben. in no. c. 1. de constitut. lib. 6. vbi Pontifex dicit quòd condendo posteriorem constitutionem priorem reuocare censeatur, statuta verò quae facti sunt, nisi expressè in dicta constitutione reuocentur, non sunt reuocata, & ideo in hac constitutione expressè derogauit statutis, cõsuetudinibus cõtrarijs huic suae cõstitutioni, cũ clausula quorũ tenores, quae operatur, vt totus tenor statutorũ, & consuetudinum, constitutionũ, & aliorum contrariorum possit inseri, registrari, & scribi in dicta cõstitutione Pij V. ad hoc, vt videatur quòd ex certa scientia tollere voluit quaecunque contraria obstantia huic suae constitutioni, vt per Ant. de Butrio consi. 2. Cassad. super reg. decis. 10. & decis. 38. Sarneñ. in prohoemio regularum quaest. 6. Felyn. in c. super literis col. 6. ver. quarta regula de rescript. Paris. consi. 1. num. 84. lib. 4. Rebuff. super concordatis de forma mandati in glossa pro ex-

 pressis

presis cart. 310. & in glos. non obstantibus cart. 338. & seq. vbi dicit quòd ista clausula non obstantibus non est necessaria in lege, glo. in c. veniens de præscript.
43 Quare ex dicta constitutione sublata est bulla Nicolai V. & pragmatica Regis Alfonsi, quia dicta constitutio est contraria in multis constitutioni Pij V. vt ex lectura illius manifestè apparet, quã Io. Baptista Lupus in tractatu de vsuris dicit esse valde periculosam commentario secundo §. 2. nu. 84. & nu. 88. vbi dicit in quibus sit contraria bullæ Pij V. & in quibus sit periculosa saluti animarum, quem vide, & Papa potest priuilegium canonis ex causa, & sine, & ius positiuum tollere, c. proposuit de concessio. præbend. Rebuff. super concord. in rubr. de protectione concord. in gloss. 1. versic. ex quo infertur. cart. 428.
44 Constitutiones verò Martini, & Calisti, in quibus sunt conformes cum constitutione Pij Papæ V. non reuocantur, sed vbi cõtrariæ sunt dictæ constitutioni expressè reuocantur, quia reuocat constitutiones directè, vel indirectè dictæ constitutioni contrarias, quibus constitutionibus inferior à Principe derogare non potest, clem. ne Romani de elect. Rebuff. super concordat. in tit. de forma mandati Apostolici, cart. 339.
45 Consuetudines contrariæ, & quæuis opiniones Doctorum inducentes forsan consuetudinem etiam in dicta constitutione Pij Quinti expressè reuocantur, adeo quòd hodie solum tenor dictæ constitutionis est attendendus in vniuerso orbe Christianorum, quia concernit salutem animarum in materia vsurarum, super quibus Papa tanquàm vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ Episcopus solus disponere potest, & debet, & sic omnes sanctiones Apostolicæ sedis accipiẽdæ sunt, tanquàm ipsius diuina voce Petri firmatę, quia Papa sanctitatem recipit à cathedra, vt in c. sic omnes 19. distinct. & ibi glossa & in concilio Tridentino sessione 14. cap. 7. pro suprema potestate sibi in Ecclesia vniuersa tradita, de qua etiam vide Rebuff. in prohœmio concordatorum in glossa reuerentiæ, & in glossa sanctissimo cart. 20. & seq. & in titulo de forma mandati in verbo consuetudinibus contrarijs cart. 341. vbi multa de derogationibus consuetudinibus contrarijs.
46 Volumus autem quòd præsentes in Cancellaria, & acie Campi floræ publicentur, & inter constitutiones extrauagantes perpetuò valituras conscribantur, lex enim publicari debet, & à die publicationis in Vrbe, vel in Prouincijs post duos menses incipit valere, vt in authen. vt nouæ constitutiones §. vt autem, & ideo mandauit dictam constitu-

ſtitutionem publicari, & ad hoc, vt omnibus innoteſceret mandauit eam inſeri inter extrauagantes perpetuas: & de publicatione legis, & quando liget, & cuius auctoritate facienda, & in quo loco, vide Rebuff. in l. 1. C. de ſent. quę pro eo quod intereſt notabili vlt. per totum cart. 33. & ſuper concordatis de firma, & irreuocabili conc. ſtabilit, in glo. volumus car. 395.

47 Sequitur in dicta conſtitutione, nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ prohibitionis, annullationis, ſtatuti, mandati, iudicij, hortationis, derogationis, declarationis, & voluntatis infingere, vel ei auſu temerario contraire, ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotētis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum, & hæc clauſula significat priuationem beneficiorum, Bald. in c. 1. §. porrò col. 2. verſi. item noto quæ ſit prima cauſa benef. amit. in vſibus fœud. & in hac clauſula Papa minatur contrauenientibus, & attentantibus venire contra hanc conſtitutionem, & quæ ſit illa pœna ponitur in c. 2. de maior. & obedient. eſt etiam excommunicatus qui non ſeruat conſtitutiones Papæ, c. Violatores, & c. ſunt quidam & c. generali, & multis ſeq. 25. q. 1. & intelligitur hæc clauſula de contrauenientibus de facto non de iure, Card. in clem. 2. §. contradictores de relig. domibus, Felyn. in c. 1. de offic. deleg.

48 Sequitur, datum Romæ apud Sanctum Petrum anno incarnationis Dominicæ 1568. Pontificatus noſtri anno quarto, de qua data vide in c. fin. de regul. iur. lib. 6. & ibi gloſſæ latè declarant omnia verba eiuſdem datæ, ideo ad datam ſexti recurrito, & ad Rebuff. ſuper concordatis in titulo de forma mādati Apoſtolici, in glo. datum, cart. 344. vbi multa ponit de data literarum Apoſtolicarum.

49 Nota vnam quæſtionem, nam ſi aliquis petit ſolui ſibi cenſum, vel redditum in iudicio, debet inſtrumentum cenſus producere, etiam quòd ſit in poſſeſsione exigendi, quia redditum vigore dicti contractus exigere poteſt, & non aliàs, contra l. cogi poſſeſſorem, C. de petit. hæredit. nam cenſus pecunia empti ex conſtitutionibus Pontificalibus, cum certa forma, & ſolennitate conſtitui ſuper rebus immobilibus poſſunt, & ſi non ſunt conſtituti iuxta dictas conſtitutiones, vt eſt ſuperius demonſtratum, contractus deſuper facti ſunt vſurarij, & illiciti, ideo dictis poſſeſſoribus obſtat, & reſiſtit ius commune, & eis fauet tantum dictum priuilegium Pontificum: & ideo pro continuanda eorum poſſeſsione exigendi cenſus non debent emptores, vel creditores audiri, etiam in iudicio poſſeſſorio, niſi docto de titulo ſuæ poſſeſsionis, vel quaſi argumento, c. ad decimas, de re-

de restitut. spoli. in vj. & Afflictus decis. 361. num. 15. & seq. Iacob. Venentus in tract. de annua præstat. parte 1. nu. 4. fallentia 3. Afflictus super fœudis in rub. de controuersia inuestituræ nu. 98. fallentia 18. ad dictam l. cogi, vbi dicit quòd quando allegatur possessio iure speciali, puta priuilegij, non releuat, nisi docto de titulo, idem in pensionibus tenet Io. And. Gambarus de offic. & potest. legati lib. 6. num. 520. quia pensio non constituitur nisi superioris auctoritate, vt num. 522. & seq. & ita dicendum in exactione censuum qui non constituuntur nisi auctoritate extrauagantium Martini, Calisti, & Sanctissimæ memoriæ Pij Papæ V.

50 Iustum pretium in contractu census quod sit, & aliqui dicunt quòd decem ducati pro vno ducato quolibet anno, alij sex pro centinario, alij quinque pro centinario, Tiraquell. de retract. parte 1. §. 1. gloss. 6. num. 18. & 19. compilatores in tractatu vsurarum q. 5. num. 118. Didacus Couarruuias in tractatu variarum resolutionum lib. 3. cap. 9. nu. 5. & c. 10. Io. Baptista Lupus in tractatu de vsuris commentario 2. à nu. 72. vsque ad nu. 82. & sic nullus ex his firmat certam opinionem, mihi videtur quòd iustum pretium erit illud, quòd communiter in foro apud vendentes, & ementes est statutum ab omnibus in qualibet regione, vel Ciuitate, quia ex more Prouinciarum pretium census constituitur, ita tamen, vt legem non offendat, l. 1. in prin. ff. de de vsur. nam in Piceno iustum pretium census communiter sunt 10. pro vno, & hoc permittitur propter penuriam pecuniarum in Vrbe, si quis capit pecunias ad censum, & nõ sit multũ diues, dantur ei communiter pecuniæ ad censum ad rationẽ nouẽ, octo cũ dimidio, & octo pro centinario; si ille qui accipit pecunias est ditissimus, reperit pecunias ad censum cõiter ad rationẽ septem, & sex cũ dimidio, & sex pro cẽtinario, & ita inter istas personas cõiter emũtur, & vẽduntur in Vrbe. Quando verò census in Vrbe sunt impositi ad rationem decẽ, vel vndecim pro centinario, Papa in sua signatura reducere solet hos census ad rationem octo, vel septem cum dimidio, vel septem pro centinario, prout persona petens reductionem census est miserabilis, vel talis, cui Summus Pontifex ex aliqua rationabili, & iusta causa moueri possit ad faciendum reductionem census ad septem, vel octo pro centinario, sed non petita reductione à Summo Pontifice census legitimè impositi ad nouem, vel decem pro centinario soluendi sunt iuxta conuentiones, & obligationes ipsius debitoris, quę sunt seruandæ donec reuocentur. Probantur præmissa ex constitutione Martini in extrauagantibus de emptione, & vendit. ibi, & pro qualibet marca annui census decem, vndecim, tresdecim, & quatuordecim marcæ, aut plus,

vel

vel minus secundum temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se conuenerant, quæ repetuntur in extrauaganti Calisti, dicto titulo ibi redditus, seu census vendentes pro singulis ex marcis huiusmodi ab eis qui census emerint certum competens pretium secundum temporis qualitatem, prout ipsi vendentes, & ementes in contractibus, super his inter se firmauerint, & sic consuetudo præfata vendendi, & emendi pro certo pretio, & pro certo censu sumpta est ex dictis extrauagantibus, quæ non fuerunt innouatæ à Pio V. & interueniente iusto pretio cum solennitatibus de quibus in bulla Pij Papæ V. valet census constitutio, vt per Tiraquellum de retract. parte 1. §. 1. glo. 6. nu. 15. 17. 18. & 19. & in bulla Nicolai V. dicitur dummodo decimam partem non excedat, & ad hoc est consilium Sozzin. 261. lib. 2.

51 Sed si debitor census sit morosus in solutione censuum decursorum, & non solutorum, creditor census agere potest contra debitorem possessorio, intentando Saluianum interdictum, probando incumbentia in Saluiano, vt dixi in tract. de acquirenda possess. cap. 13. & ad effectum, vt habita sententia in Saluiano creditor ponatur in possessione rei super qua census impositus est, & illam retinendi, & fructus ex ea percipiendi, donec & quousque creditor fuerit integrè satisfactus de censibus decursis, & non solutis, & hoc, quia ex dictis extrauagantibus Martini, & Calisti bona super quibus census impositus est, perpetuò obligata sunt creditori pro censu, & pecunia exbursata in contractu census, vt in bulla Martini ibi bonis in ipso cōtractu tunc expressis pro ipsius census annui ex solutione in perpetuum obligatis; quæ verba repetuntur in extrauaganti Calisti ibi; illa ex domibus, terris, quæ in huiusmodi contractibus expressi fuerint prędictorum solutione reddituum, & censuum efficacitr obligantes, & in bulla Pij Papæ V. dicitur vbi res vendenda sit, volumus dominum census omnibus alijs præferri, & in contractu census res super qua imponitur census specialiter obligatur, & propter istas hypothecas prouenientes ex iure, & obligatione vendentium pro censibus datur Saluianum interdictum, tam contra vendentem quàm eius heredes, & tertios possessores, quia res semper transit cum onere, & hypotheca sua, Guidó Papæ q. 42. & 576. Couarruuias lib. 3. variarum resol. c. 7. nu. 6. & si census impositus sit super pluribus corporibus quæ peruenerunt ad manus plurium, & tunc quilibet tenetur in solidū pro solutione census, l. moschis in princ. & ibi Bart. ff. de iure fisci, & Io. Lupus in tractat. de vsuris cōmentario secundo, nu. 68. sed si venditor, vel fideiussor est obligatus in forma Cameræ soluere census, poterit via exequutiua conueniri,

prout

prout placuerit emptori, & hoc iure vtimur in Vrbe, licet etiam Saluianum interdictum intentari posſit, vt dictum eſt, contra hæredes, & tertios poſſeſſores.

52 Præterea cenſus vendi poteſt ſuper fructibus vineæ, vel agri, vt pro quadraginta ſcutis ſoluatur quolibet anno vna ſalma grani in ara quæ eſt valoris, & communis extimationis computato vno anno cum alio trium, vel quatuor ſcutorum, licet aliquando minus, aliquando plus valeat, propterea computato vno anno cum alio, poteſt valutari ſcutis quatuor pro qualibet ſalma grani, & ſic emi poteſt cenſus ſuper vinea trium cadorum, vel barilium vini ad vaſcam, vel in vindemia ſoluendi, & menſurandi pro pretio decem aureorum, quia cadus vini, ſeu muſti ad vaſcam, vel in vindemia in Piceno eſt valoris, & communis extimationis Iul. trium pro quolibet cado, computato vno anno cum alio, licet plus, & minus valeat: Romæ aliud dicerem, quia cadus vini ad vaſcam communi extimatione nunc, & à viginti annis citra eſt valoris, & communis extimationis iuliorum octo, vel nouem, computato vno anno cum alio, & propterea verum pretium dicti cadi Romani erit ſcutorum decem, quatuor cadorum erit verum pretium ſcutorũ quadraginta, quia debet pretium regulari ſecundum valorem cuiuſlibet cadi, vel barilis vini, ſeu muſti ad vaſcam, & hoc modo ſunt liciti contractus huiuſmodi cenſuum ſuper fructibus, Conradus de contractibus quæſt. 79. conclus. 2. & moderni compilatores de vſuris quæſt. 21. num. 215. Guido Papæ quæſt. 516. num. 2. dicit quòd debet interuenire iuſtum pretium ſecundum conſuetudinem regionum, Franciſ. Marci queſt. 21. num. 7. parte 2. qui infinitos allegat, pro validitate cenſuum huiuſmodi ſuper fructibus, ſed cautè agendi ſunt ne ſint exceſsiui; & ſuſpecti de vſura propter modicitatem pretij ipſius annui redditus, & propterea ſemper reſpectus habendus eſt ad communem valorẽ grani, & vini de tempore emptionis dicti cenſus ſaltem per decẽ annos ante, bene eſſet exprimere in contractu emptionis dicti annui redditus ad fugiendũ timorem vſurarum, & probationem poſtea faciendam, & reductionem dicti annui redditus, quorũ reductio cauſaretur ab exceſsiuo valore grani, vel vini poſtea ſubſecuto ex temporum mutatione, vt referunt deciſum moderni compilatores de vſuris in ſenatu Pariſienſi, nu. 216. & ſeq.

53 Dixi ſuperius, quòd ſi fructus, ſcilicet granum, & vinum menſurandum, & conſignandũ eſt ad vaſcam tempore vindemiarum, vel in ara tempore recollectionis grani, quia ſi eorum conſignatio, & menſuratio peteretur alio tempore, eſſent defalcandæ expenſæ factæ in recollectione, & portatione grani ad horreum, & vini ad vegetes, cùm fru-

fructus debeantur deductis expensis, & creditor teneatur mittere ad domum debitoris pro fructibus redditus, Bart. Bald. Paulus, & omnes in l. item illa ff. de constit. pec. Imola in l. cum filius familiàs §. fin. de verborum obligationibus; & quia in deferendis fructibus ex natura rei requiritur sumptus, & labor, & ideo creditor expensis & periculo suis mittere debet pro dictis fructibus, l. 1. §. licet autem ff. de peric. & commodo rei venditæ. Paulus de Castro in dicta l. item illa in fine principij, aliàs propter istud onus est facienda reductio census, quia etiam propter hoc erit excessiuus.

54 Et huiusmodi census sunt formandi iuxta constitutionem felicis recordationis Pij Papæ Quinti de censibus, videlicet cum pacto redimendi perpetuò ad fauorem venditoris, ad hoc, vt venditor possit se liberare à solutione censuum, siue vsurarum, quæ facultas redimendi non potest tolli per pactum, nec per tempus, nec minus huic facultati renuntiare potest venditor, vt dictum est supra, quia est de forma substantiali contractus census propter decretum irritans appositum in bulla Pij Quinti, vt supra, quia lex vbi requirit certam formam, seu solennitatem in aliquo actu, talis lex videtur tradere formam substantialem, cui renuntiari non potest; Bart. in l. vniuersa C. de precibus Imperatori offerendis, Bald. in c. 1. qui succedere teneatur. Gugliel. Benedicti in c. Raynutius versi. in eodem testamento il primo. nu. 24. extra de testam. & dixi in c. vt minorum glossa octaua nu. 208.

55 Immo si fieret pactum quòd venditor solum posset redimere census infra quatuor annos, & postea census sit perpetuus, tale pactum non valet, & facit contractum census vsurarium, vt tenet Guido Papæ decis. 516. Ant. Florent. in summa titulo de vsuris c. 2. §. 13. num. 25. Syluester in summa versic. vsura 2. q. 15. Couarruuias in tractat. variarum resolutionum cap. 8. num. 7. qui attestatur de obseruantia in Granatensi prætorio, & moderni compilatores de vsuris quæst. 50. num. 352. plura arresta Senatus Parisiensis allegat, quòd tale pactum annullat contractum tanquàm vsurarium post Bald. consil. 487. lib. 1. & consi. 114. lib. 3. Imol. consi. 25. Guido Papæ in tract. de contract. nu. 26. & singulari 477. Conrad. de contract. quæst. 74. conclus. 5. Alex. consi. 54. lib. 6. partim quorum refert Io. Baptista Lupus in tract. de vsuris commentario secundo nu. 69. licet ipse teneat contrarium, quòd per dictum pactum non reddatur contractus iniustus, neque vsurarius, nec debere dictam pactionem reijci ab huiusmodi contractu, sed obseruari, dummodo interuenerit iustum pretium, allegat Conradum de contractibus quæst.

83. conclusione octaua, & Sotum de iustit. & iur. lib. 6. quæst. 5. articulo tertio, in tertia conclusione, sed dictis auctoribus non obstantibus, stante constitutione Pij V. de qua supra non videtur bene loqui, quia in ea dicitur non obstante tempore immemorabili centum annorum, & non obstantibus pactis, directè aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuscunque verbis, aut clausulis concepta sint; & sequitur in dicta bulla, contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios iudicamus, per quam clausulam Pius Quintus declarat contractus fœneratitios celebratos contra formam dictæ constitutionis, & ideo hodie est expeditum, maximè quia Pius sanctæ memoriæ amplectitur opinionem illorum, qui dicunt pactum præfatum non valere, & facere contractus censuum vsurarios, quam opinionem amplector, & sequor, & tenere contrarium propter dictam constitutionem Pij Quinti, est valde periculosum.

56 Sequitur in dicta constitutione alia particula, & illis propterea non obstantibus, quicquid vel expresse, vel tacitè contra hæc nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat à Fisco, volumus posse vendicari, & sic si aliquid contra prohibitiones dictæ bullæ tacitè, vel expresse detur, remittatur, aut dimittatur à Fisco, potest vendicari: exemplum potest poni in pecunia confessata non numerata in ipso contractu census coram notario, & testibus, non obstante quòd fateatur recepisse ante contractum, & renuntiet exceptioni non numeratæ pecuniæ, quo casu fatendo tacitè remittit, & renuntiando exceptioni non numeratæ pecuniæ expresse remittit: potest poni etiam exemplum in solutione census anticipatè facta, & in faciente aliqua pacta prohibita, vt sunt pacta morosum teneri ad interesse lucri cessantis, cambia, expensas, salaria, & quæ soluat morosus censuarius, & si fierent noui census, super censibus decursis, & non solutis, & si debitor soluat onera quæ debet soluere creditor, & si re perempta in parte, vel in totum, creditor exigat à debitore integrum censum, & si fecit pactum quòd debitor non possit censum redimere, nisi per certum tempus, & illo elapso sit perpetuus; in istis omnibus casibus Fiscus potest vendicare datum, remissum, vel dimissum, ex quo contractus est vsurarius factus sub alia forma quàm sub dicta constitutione continetur, quia illa omnia in dicto contractu census sunt de illius substantia, & illa omissa contractus est vsurarius, vt dicitur in dicta bulla.

57 Et cum maxima ratione factum est à dicto Sanctissimo Pontifice, quia pecunia debet esse numerata coram notario, & testibus in ipso

contractu, ad hoc, vt sit certum pretium restituendum, & vt sciatur, an venditio facta sit iusto pretio, quia ei qui dicit tantam pecuniam numerasse, probare debet tantam numerasse, l. ei qui ff. de probat. si pecunia est numerata probatur per instrumentum, & vlterius per testes ascriptos in instrumento; si pecunia non est numerata, probatur solum confessione partis, quæ confessio de recepto solet esse suspecta; & quia sumus in casu prohibito per Papam, quo casu durante causa prohibitionis, & suspitionis, non statur confessioni de recepto partis, sed aliunde probanda est numeratio pecuniarum, l. cum quis decedens §. codicillis & §. Titia, & ibi Bart. ff. de legat. tertio, Paulus, Bart. Bald. & omnes in l. per diuersas C. mandati Bald. in l. rogasti §. si tibi col. 2. & ibi Purpur. num. 39. & seq. ff. si cert. pet. & nihilominus noluit Sanctissimus Pontifex, vt si fierent contractus censuum non numerata pecunia, quòd creditor perdat pecuniam remissam, & datam tacitè, vel expressè, & applicatur Fisco, & sic dicendum de omnibus alijs in constitutione prohibitis, & ob id quòd creditor contrahens forma non seruata non posset sortem repetere, si Fiscus instat pro illius vendicatione, etiam debitore contradicente; & ideo non faciunt quæ dicit Tiraquell. de retractu parte 1. ad finem q. 28. num. 148. & seq. & Io. Baptista Lupus de vsuris commentario 2. nu. 90. sed quæ dicunt compilatores de vsuris nu. 157. vide etiam s. nu. 21.

58 Præterea Pius sanctæ memoriæ in dicta constitutione ordinauit, quòd dicta forma non solum seruetur in contractibus faciendis post constitutionem, sed in alijs factis antea, postea tamen venditis; nam in instrumento venditionis census idest quando census constitutus transfertur de persona ad personam pro eodemmet pretio seruanda est forma dictæ constitutionis, & si non seruetur translatio, & venditio est vitiosa, & subiacet dictæ constitutioni in omnibus eius partibus.

59 Non omitto quòd in hac constitutione Pij Papæ Quinti declarantur omnes contractus censuum vsurarij celebrati non seruata forma præfatæ constitutionis, vt dictum est, adeo quòd contractus huiusmodi per iudicis sententiam seruatis seruandis, latam confirmari non possunt, quia sententia esset nulla ipso iure tanquàm lata contra casus legis prohibentis fieri contractus census sub alia forma, l. non dubium C. de legibus vbi textus dicit quòd sufficit legem prohibere, Aymo consil. 170. in fine: quare hodie non faciunt quæ dicunt Doctores relati per Tiraquell. in tractatu retract. parte 1. §. 1. glo. 2. nu. 30. & Io. Baptistam Lupum in tract. de vsur. commentario 2. num. 91. &

 mul-

multis sequentibus usq; ad finem §. quia habemus legem certam, quæ lex seruanda est, non opiniones Doctorum.

60 Annui redditus, vel census, an inter immobilia computentur, & Abbas in c.nulli.col.3.versi.quid autem de rebus Eccles. non alien.tenet quòd ex propria ipsorum censuum natura, nec immobiles esse nec mobiles, sed tertiam quandam speciem constituere, quem sequitur Alex.in additione ad Bart.in l.mouentium ff.de verb. sig.quos refert Tiraquel.de retractu lib.1.§.1. glossa 6. nu. 3.sed inter immobilia annui redditus connumerantur à iure, & propterea ijdē retineri non possunt à Fratribus Sancti Francisci, dicit textus in clem. exiui de Paradiso col. 7.§. cunque annui redditus, de verb. signific. & Bart. in l. iubemus nulli in fine, C. de sacrosan. Eccles. vbi Bald. & alij, Tiraquell.de retract.parte 1.§.1.gloss.6. num.4.& nu. 5. tenet quòd Fratres Prædicatores sunt incapaces reddit“uum annuorum, aliqua dicūt moderni compilatores nu. 273. in tractatu de vsuris, Anton. Gabriell. in tit. de verborum significat. conclusione octaua ponit regulam cum limitationibus.

61 Ea propter qui habent annuos census, vel redditus excusantur à satisdatione quæ solet peti ab illis qui de fuga suspecti sunt, nam possessor rerum immobilium ad satisdandum compelli non potest, l. sciendum ff.qui satisd. cogant. vbi Bart.Bald.Alber.& cæteri omnes, Tiraquell.late in d.glo.6.de retract.nu.6.

62 Et ideo minor non potest hos census alienare sine decreto iudicis, & auctoritate tutoris, vel curatoris, Bald.consi.548.lib.5.Barba.consi.22.col.2.lib.3.Bertrand.consi.283.col.1.lib.3.Tiraquell. in dicta glos. 6.num.6.versic. minorem, compilatores moderni de vsur.q.37.num. 273.versic. igitur vsque ad finem numeri vbi ampliat, & nu 274. declarat posse constitui sine decreto hos annuos redditus, si redundet in vtilitatem minoris constitutio census per text. in l. quid §. consequitur de contraria act. tut. & vide quæ dixi in tract. de tutore c. 27. nu. 27. & multis seq.& nu. 33.

63 Nec Ciuitas potest censum super bonis Ciuitatis constituere, aut vendere sine solennitatibus quæ in venditione rerū immobiliū Ciuitatis requiruntur iuxta l.fin.C.de vēden.rebus Ciuitatis lib. 11. & ibi Bart.& Io.de Platea, Tiraquell.in dicta glo.6.nu.6.vers.sicuti requisita in alienatione bonorum Ciuitatis posui in c. vt minorum constit. Aegidian.gloss.6.nu.31.& seq.vide Follerium in praxi censuali num. 36.fol.164.& seq.

64 Idem dicendum est in Ecclesia per textum in dicta l. iubemus nulli C.de sacrosan.Eccles.vbi Doctores, & Dominic.in c.2.col.3.versi.de

redditibus, de rebus Ecclesi.non alien.lib.6. & Tiraquell.in d. 6. glossa nu.6.versi.nec annuos quoque, ratio est, quia qui non potest vendere res immobiles sine solennitate, hos annuos redditus vendere non potest, Bald. in c.ad audientiam il 2. col. 2. versi. in glo. 1. de rescript. & Tiraquell. vbi supra.

65 Dixi supra num. 51. quòd intentari potest Saluianum interdictum pro consecutione censuum decursorum, & non solutorum, qui Arreragia in Francia nuncupantur, vt dicit Tiraquell. de retractu parte 1. §.1.glo.6.nu.10.tamẽ ibi nu.12.dubitat an possit super annuo reddit u intentari possessorium, allegat plures Doctores, ad quos se remittit, sed vltra eum vide supra hoc tractatu cap. 8. num. 8. & 9. Puteus decis. 418. lib. 2. sed mihi placet quæ dixi supradicto num. 51. in hac quæstione, & à sententia lata in causa census quando agitur possessorio non datur appellatio, Afflictus decis. 395. nu. 8. Decius consil. 136. Ripa in l.fin.nu.4.C.quorum bono.

66 Sed an debitores censuum possint cogere illorum emptores, vel creditores, vt pro eis capiant in solutum aliquem fundum, & Tiraquell.in d.6. glossa num. 20. & 21. plures adducit tenentes posse cogi emptorem, & plures contrarium tenentes; mihi verò videtur quòd non possit cogi per ea quæ dicuntur in bulla Pij Papę Quinti, de qua supra num. 32. quia dicitur in ea si ipse emptor vult emere præfertur omnibus, ergo à contrario sensu si non vult emere cogi non potest in solutum capere, quæ datio in solutum est similis emptioni, & venditioni.

67 Potest etiam hic annecti quæstio valde necessaria, puta si emptor census, vel redditus stetit per triginta annos quòd non exegit à venditore annuum redditum, an spatio triginta annorum hæc annui census præstatio præscripta sit, & non præscribitur hæc annua præstatio, quia in his promissionibus, vel legatis, vel alijs obligationibus quæ dationes per singulos annos, vel menses continent, non à principio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni, vel mensis computatur præscriptio, dicit textus in l. cum notissimi, C. de præscriptione triginta vel quadraginta annorum, videlicet ab initio temporis quo cessatum est, vt declarat ibi glossa, quam ibi sequuntur Bart. Bald. & alij, & ideo præscriptiones annuæ præstationis tot sunt quot anni præscripti sunt spatio triginta, vel quadraginta annorum: nam quælibet annua præstatio indiget sua præscriptione triginta, vel quadraginta annorum, Balbus de præscipt. parte quarta, quartæ partis principalis, q.4. Aymo de antiquit.tempo. parte 4.nu. 180. & seq. Gigas de pension. q. 83. & 84. moderni compilatores de vsuris q. 19. num. 201. & seq.

seq. Guido Papæ quæst. 406. & Boerius decis. 336. per totum, & in fine dicit quòd tollitur centenaria præscriptione hęc annua pręstatio, quam conclusionem repræhendit Aymo in d. 4. parte de antiq. tempor. nu. 180. versi. sed aduerte.

68 Et quia supra nu. 25. & 26. diximus quòd res super qua census imponitur perpetuò obligata remaneat ex legis dispositione, & si contingat debitorem census, vel venditorem deficere in bonis, an isto casu respectu emptoris sit necessaria excussio, & videtur dicendum quòd ista res particularis super qua census est impositus specialiter obligata existat ex legis, seu extrauagantium huiusmodi dispositione, & non videtur isto casu necessaria excussio, vt dicit Bald. in rub. C. de his quæ in fraud. cred. & Negusan. de pignor. parte octaua membro primo num. 21. Anton. Gabriell. de fideiussor. conclus. prima nu. 75. limit. 20.

69 In bulla Pij Papæ V. dicitur, quòd re in totum, vel pro parte perempta, vel reddita infructuosa in totum, vel pro parte, ad ratam emptoris infructuosa effici voluit, vt dictum est s. nu. 27. quia quando res perit, emptori census perire debet, vtputa si ager terræ motu corruat, vt non sit amplius ager, damno domini esse, & conductor non tenetur ad fructus, quia oportet agrum præstari conductori, vt frui possit, dicit textus in l. ex conducto §. si vis tempestatis, & §. si labes ff. locati in fine, & in hoc casu peremptionis rei, est locus bullæ Pij Quinti, quia ager super quo census est impositus, frui non potest per venditorem, & si venditor non habet fructus ex agro, censum soluere non tenetur.

70 Res etiam redditur infructuosa si lue tempestatis, vel alio cœli vitio accidissent damna in vno anno, si in alijs annis damna illius anni non fuerunt in fructibus recompensata, debet de dicto anno ratio damni præfati haberi, in conductione fructuum, l. licet C. locati, & simili modo si à locustis damnum datum sit, fructus sequentis temporis damna illius anni resarciet, l. excepto C. eodem titulo locati, & l. ex conducto §. fin. ff. locati, nam licet ex casu fortuito modicum damnum habuerit colonus, æquo animo ferre debet, quia non aufertur im modicum lucrum sequentium annorum, l. si merces §. vis maior ff. locati, quia quando fit remissio damni colono ob sterilitatem: si sequentibus annis contingat vbertas, nihil nocet domino remissio vnius anni, quia in alijs annis vberibus dictam pensionem remissam exigere potest, etiam quòd fuerit vltimus annus sterilis, in quo non fit remissio si anni præcedentes vberes fuerunt, l. ex conducto §. Papinianus, aliàs est lex quę incipit si vno anno ff. locati.

71 In

71 In colono verò partiario, damnum, & lucrum cũ domino partitur, l.si merces §.vis maior, versi.alioquin, vbi Bart. not. 3. ff.locati, & glo. in l. si apes §. item ff.de furt. & in hoc casu mihi videtur quòd sit venditor census super aliquo fundo, nam si vendit decem annui census, super fructibus dicti fundi, super quo fuit sterilitas vnius anni, ex quo vberiores fructus illius fundi percepit emptor in illo, & alijs annis, non potest remissionem petere, prout non petit colonus partiarius propter ius societatis quod habet colonus partiarius in fundo, & ita propter ius quod habet venditor in dicto fundo, super quo census impositus est, in contractu census non habet locum remissio propter sterilitatem vnius anni, quia non venditur fundus iusto pretio, sed venditur census super fructibus dicti fundi, & sic remanet possessio fundi penes venditorem census, & licet de fructibus soluat census, tamen remanent maiores penes eum, & ideo debet esse res, super qua imponitur census, fructuosa de sui natura, vt dicitur in bulla Pij Quinti: si verò dictus fundus efficiatur ex aliquo accidenti per plures, & plures annos infructuosus, tunc efficitur pro rata infructuosus emptori census, & quanta sit ista rata, dico quòd est arbitraria cuicunque iudici, ad quem si casus occurrat me remitto.

INDEX CAPITIS XIX.

Cap. XIX. De litis conteſtatione.

1
QVONIAM poſt litem conteſtatam veniunt fructus, omnis cauſa, vſuræ, et damna, et intereſſe; hic videtur locus aliquid pro declaratione litis conteſtatæ dicere, tam de tempore Iuriſconſultorum, quàm ante clem. ſæpe de verb.ſign. & an tequàm vſu recipiatur, quàm poſtea vſque ad hæc tempora.

2 Et litis conteſtatio tempore Iuriſconſultorum fiebat poſt narrationem propoſitam per actorem, & contradictionem obiectam per reum in quocunque iudicio, etiam apud arbitros, l. rem non nouam

§.patro-

§. patroni C. de iudicijs, ſed hæc narratio non intelligebatur de prima poſtulatione, & de æditionis actione, ſed de narratione per quam iudex negotij cauſam audire cepent, ideſt, vt cognoſceret iudex in quo ſtatus cauſæ conſiſtat, qui ſtatus ex narratione propoſitæ actionis, & ex reſponſione ſequuta colligitur, quia litis conteſtatio nihil aliud dicere vult, niſi quòd litigatores ponant ante oculos iudicis in quo lis conſiſtat, quod fit per narrationem propoſitam, & ſequutam reſponſionem, & tunc iudex incipit intelligere ſtatum cauſæ, & in quo difficultas negotij conſiſtat, ideo Iuriſconſulti, & Imperatores fecerunt titulum de actionibus, ex quo ſumant actores formulam actionis proponendæ, & titulum de exceptionibus, ex quo rei formulam contradictionis faciendæ ſumant, & titulos de replicationibus pro actore, & de duplicationibus pro reo, ad hoc, vt vnuſquiſque melius ſuam intentionem confirmare poſsit: & hinc ſtatus cauſæ cognoſcitur, & ex narratione, & negatione fit litis conteſtatio, non autem per dationem poſitionum, & reſponſionem ſubſequutam, vt in c. 1. de lit. conteſt. vbi quòd per petitionem in iure propoſitam, & reſponſionem ſequutam fiat litis conteſtatio, facit etiam c. dudum il 2. §. licet autem de elect. & dicta l. 1. de litis conteſtatione, & ideo petitio actoris narrationem facti, cum iuris concluſione, & reſponſio rei facti & iuris, negationem continere debet, l. 2. C. de iuram. calum. in principio, ibi exercere certamina, niſi poſt narrationem, & reſponſionem, & tunc lis conteſtatur, & ad hoc fiendum quanto citius certus terminus, & forma datur ab Imperatore in authen. de exhiben. & introducen. reis §. illud quoque, & in auth. de executoribus in prin. & ibi gloſſæ.

2 Sed hæc forma ita exquiſita non ſeruabatur tempore æditæ clemen. ſæpe de verborum ſignificationibus, vt patebit in infraſcriptis deciſionibus Rotæ, cùm per dictam clemen. ſit pœnitus ſublata forma litis conteſtationis antiquæ, cùm procedatur in multis cauſis ſummariè, iuxta formam dictæ clementin. Sed quando non procedebatur iuxta dictæ clementin. diſpoſitionem, vt in caſu deciſ. 6. de litis conteſtation. in nouis, in qua actor dat libellum, reus in parte negat libellum, & in parte fatetur, Rota tenet, quòd etiam abſente actore, eſt facta litis conteſtatio, quia actor inſtans, & perſeuerans in ſua petitione animo litigandi, & reus negans in parte, oſtendit etiam animum litigandi, ex quo ſimultaneo conſenſu litigandi conteſtatur lis, allegat dictum c. 1. de litis conteſtatione, & alia ſupradicta iura.

3 Et ſi reus reſpondendo libello negat narrata prout narrantur, &

petita fieri non debere, etiam si non adderet animo litis contestandæ erit contestata lis, quia supradicta iura hoc non requirunt, quia quis verbo non exprimit quod in mente non cogitat, l. in ambiguo ff. de supell. leg. Rot. decis. 2. de lit. contest. in no. vbi additio, & decis. 12. in anti. de lit. contest. Purpur. consi. 144. nu. 11. lib. 1. quia reus per negationem videtur se obligasse ad prosequutionē litis. Quod tamen non procedit quotiens in loco iudicij consuetudine, vel statuto requiratur animus negantis ad contestandum litem, Sozzin. in tract. regularum reg. 241.

4 Et in causis in quibus ordo iuris requiritur, partes contestationi litis renuntiare non possunt, cum sit exordium substantiale iudicij, non solum in fauorem iuris priuati, puta partium, sed iuris publici, & iudicis, introductum, cui partes renuntiare non possunt, Rota decis. 4. de lit. contest. in no.

5 Exceptio peremptoria, seu defensionis non impedit, nec retardat litis contestationem, c. 1. de lit. contest. in vj. Et exceptio peremptoria est illa quæ intentionem agentis perimit, vt pactum de non petendo perpetuò, exceptio doli mali, & iuramētum de non accusando, vel non agendo, l. 1. & 4. ff. de excep. & c. veniens de accus. & not. in prima glossa dicti c. 1. Exceptio verò defensionis est exceptio solutionis, glossa in dicto c. 1. & Rota decis. 1. eodem tit. in ant. & quòd super exceptionibus non contestetur lis, Decius in c. per tuas nu. 6. de appellat. Sed bene impedit litis contestationem res iudicata, res transacta, & res finita, vt dicitur in textu d. c. 1. in vj. vbi glo. & ideo præceptum de soluendo impedit litis contestationem sicut res iudicata, Rota decis. 7. de lit. cont. in ant.

6 Et propter hoc, per exceptionem peremptoriam oppositam per reum libello actoris non censetur facta litis contestatio, & ideo ea non obstante litis contestatio fieri debet, c. fin. de lit. cōtest. lib. 6. & ibi glo. in verbo facta, quia reus excipiens quærit repellere actorem exceptione, cum non habeat animum litigandi, & ideo cogitur, non obstante exceptione peremptoria, contestari litem.

7 Nullitatis exceptio impedit litis contestationem, & ideo potest ante litem contestatam opponi. Rota decis. 2. de lit. contest. in ant.

8 Compromissi exceptio, an impediat litis contestationem, Rota decis. 11. eodem tit. in ant. facit quandam distinctionem, quam vide.

9 Sed si causa à Papa summariè committitur iuxta formam clem. sæpe de verb. sig. cōmissa intelligitur, vt iudex procedat etiam sine libello, quia tunc necessariò nō requiritur, nec minus litis cōtestatio, vt dicitur in dicta clem. sæpe, & ex quo in Romana Curia apud iudices Ec-

clesiasticos, vel ex facultatibus, vel commissionibus omnes causæ summariæ sunt, non contestatur amplius formiter lis, cum per exceptionē generalia contra verbo, saluo iure, &c. lis habeatur pro contestata, & sententia fertur ex prosequutis, & probatis, & petitio in Rota fit in termino petitionis sententiæ ex stylo, & obseruantia Curiæ, & est valdè vtile ad fugiendas protelationes litium super litis contestatione, & similibus.

10 Nam quando pars fatetur simpliciter contenta in libello esse vera, non contestatur lis hac responsione, secus si non fatetur simpliciter, sed aliquam contradictionem annexam opponeret, tunc propter illam contradictionem est facta litis contestatio, Rota Bisig. decis. 1. de litis contest. in antiquioribus.

11 Et si sunt duo litigantes ex parte vna, & facta sit litis contestatio cum vno per actorem, nō cum alio, non sufficit contra ambos, Aegid. decis. 278. & 282.

12 Ex contumacia an inducatur litis contestatio dubium est, & Bart. in l. absentem ff. de pœnis distinguit in ciuilibus, & criminalibus, Sozzin. in c. olim inter, num. 89. vt lit. non contest. Alex. consil. 100. col. 1. lib. 5. Tiraquell. de retract. §. 15. glo. 2. nu. 5. & 6. quòd ob contumaciā habebitur lis pro contestata, Rota Bisig. decis. fin. de litis contest. in antiquioribus, & ob contumaciam rei actor ponitur in possessione rerum petitarum etiam lite non contestata, c. 3. & c. fin. §. fin. vt lit. non contest. quando agitur reali actione; sed consulitur ibi contumaci, si comparet infra annum, vt data cautione recuperet possessionem, & hinc est, quòd condemnati in pœnam capitis in contumaciam infra annum possunt comparere in carceribus, & se defendere, sine alia Papæ, vel Legati concessione, post annum non admittuntur ex dispositione constitutionum Pij Papæ IIII. & Pij Papæ V.

13 Tertius verò non nominatus in libello, an possit litem contestari, ponit Marianus Sozzin. in rub. de lit. contest. nu. 4.

14 Non contestatur lis in causa appellationis, si in prima instantia cōtestata fuit, aliàs contestari debet, Rota decis. 2. de litis contest. in no. & in vna lite, vna litis contestatio sufficit, Rota decis. fin. nu. 2. eodem tit. Aegid. decis. 697. dicit quòd non tenetur iterum contestari litem, nisi velit auditor secundæ instantiæ, Decius in c. per tuas nu. 1. 4. 5. & 8. de appellat. & Rota decis. 3. 5. & 9. de litis contest. in anti. Sozzin. in tract. regularū reg. 239. fallentia 1. Francis. Marci. decis. 1184. nu. 23. parte 1.

15 Nec requiritur litis contestatio, quando quis petitur declarari in pœnas canonis latæ sententiæ, vel alterius bullæ Apostolicæ, quia tunc nihil adiudicari petitur, vel auferri, sed petitur exequutio sen-

tentiæ excommunicationis latæ in Canone, vel in bullis,& tunc proceditur summariè, Rota decis. 3. de litis contest. in nouis, reprobato in hoc speculatore.

16 Nec est necessaria litis contestatio, quando agitur de nullitate sententiæ patentis ex actis, quia in notorijs non seruatur iuris ordo, Rota decis. 5. de lit. contest. in nouis, Aegid. decis. 316. dicit quòd quando nullitas prouenit extra acta causæ, tunc requiri litis contestationem, vel quando principaliter agitur super nullitate, secus si incidenter, Decius in c. per tuas nu. 13. & seq. de appellat. vide etiam Sozzin. in tract. reg. regula 239.

17 Nec requiritur in possessorio causæ beneficialis, Rota decis. 4. de lit. contest. in ant. Afflict. decis. 283. nu. 4.

18 Nec in restitutione in integrum ad appellandum requiritur, Rota decis. 6. de lit. contest. in ant. aliàs si à diffinitiua requiritur litis contestatio. c. 2. vt lit. non cont. alias fallentias ponit Sozzin. in d. tractat. reg. reg. 239. 240. 241. 242. & 243.

19 Testes lite non contestata recipi non debent, c. 1. & c. accedens, vt lit. non contest. & hæc est regula, vt in c. quoniam d. tit. in vj.

20 Fallit quando timetur de morte, vel absentia testium, vt d. c. quoniam in princ. secundò fallit in causa matrimoniali, & spirituali, propter periculum adulterij, & peccati, d. c. quoniam §. porrò, vel quando est faciēda inquisitio excessuum, vel testium publicatio, d. c. quoniam §. sicut in vj.

21 Causæ verò in prouincia ex constitutione 16. lib. 5. pendentes corā Præside, & illius auditoribus, sunt summariæ: quia dicitur in constitutione, summariè, de plano, sine strepitu, & figura iudicij, vt in d. clem. sæpe de verb. sig. & propterea non requiritur formalis contestatio litis, quæ solum requiritur in causis non summariè tractandis, Purpur. consi. 291. nu. 1. lib. 1. & est regulare quòd in summarijs non requiritur litis contestatio. Francisc. Marc. q. 717. parte 1. nu. 1.

22 Sed in dicta cōstitutione datur forma sequens, videlicet quòd producto libello, & copia danda reo, reus habet terminum duorum dierum ad excipiendum, & producendum exceptiones, & datis exceptionibus cum copia danda, vel oblata actori; actor habet terminum ad primam iuris à die datæ, vel oblatæ copiæ ad replicandum, & producendum replicationes, & oblata copia ipsarum, similiter reus habet terminum duorum dierum ad duplicandum, & pręd ictis factis, & legitimatis personis habeatur, perinde ac si lis fuisset cōtestata, & sic præmissa forma seruit pro contestatione litis, præter id quod iudex, vel partes declarent litem esse contestatam, & hæc forma est sumpta ex corpo-

corpore iuris, vt dictum est supra nu. 1. dum diximus de actione, exceptione, replicatione, & duplicatione.

23 Et vlterius in istis iudicijs summarijs habetur lis pro cõtestata, quando tractari incipit de meritis causæ, per dationem articulorum, glossa in c. primo in verbo absentia de elect. in vj. Francis. Marci. decis. 717. parte 1.

24 Fructus vsuræ, damna, & interesse, quæ post litem contestatam debentur, etiam lite incepta per citationẽ, & non contestatam, & aliquãdo ante litem inceptam debentur, l. sed & si lege §. si ante ff. de rei vẽd. vbi dicitur quòd post litem contestatam omnes incipiunt malæ fidei possessores esse, post controuersiam motam omnes possessores pares fiunt, & quasi prædones tenentur; nam cepit scire reus rem ad se non pertinentem posſidere, prædo verò tenetur doli ante litem contestatam, & hic vocatur dolus præteritus, & in l. certum C. de rei vendic. dicitur quòd malæ fidei possessor debet omnes fructus cum ipsa re præstare, bonæ fidei extantes, post litis contestationem vniuersos, & ista lex non videtur contra dictum §. si ante, quia dicit quòd malæ fidei possessor tenetur restituere rem cum fructibus, & possessor malæ fidei efficitur post citationem, & motam controuersiam, vt dicto §. si ante, & ex dicto §. si ante declaratur dicta l. certum, & ad hoc facit textus in l. fructus ff. de rei vendic. ibi si nudæ proprietatis dominus petierit, & ex eo tempore ratio fructuum habebitur, & sic à die petitionis, & denuntiationis, seu citationis, vt in l. si fundum C. de rei vendicatio. ibi per denuntiationem admonentibus tam fundum, quàm fructus, quos cum mala fide percepisse fuerit probatum;

25 † quæ mala fides denuntiatione probatur, Bart. in l. naturaliter num. 9. ff. de vsucapionibus, quia qui malam fidem allegat, illam probare debet, Rebuff. in l. bonæ fidei 110. ff. de verb. sig. cart. 619. & quibus modis probetur, & detegatur mala fides, latè explicat Menoch. de arbit. iud. lib. 2. centuria 3. casu 22. in quatuordecim casibus: & qui contractus malæ fidei existant, declarat Rebuff. in dicta l. bonæ fidei cart. 616.

26 Mala fides nihil aliud est, quàm conscientia, siue scientia rei alienæ, cap. si virgo, & ibi glossa 34. quæst. 2. & Abbas in cap. consultationibus de iure patron. & quòd scientia inducat malam fidem, est glossa in l. 1. C. de his quibus, vt indigni. in verbo scientes, & Balbus in repetitione l. Celsus parte tertia num. 21. & in tractat. præscript. in secunda parte tertiæ partis principalis q. 3. num. 1. & seq. vbi dicit quòd mala fides duplex est, vera scilicet, quæ ex scientia certa rei alienæ resultat, & ficta, quæ prouenit ex persona

alterius,

alterius, vtputa auctoris, prout etiam ficta dicitur mala fides quæ resultat ex lite, vel litis contestatione, Bart. in l. illud ff. de petit. hęred. & per Balbum in d. 3. q. nu. 3. & 4.

27 Bona fides ex ignorantia ementis, vel contrahentis resultat, l. bonæ fidei 110. ff. de verb. sig. vbi Rebuff. congerit ferè omnes casus bonæ fidei, & eius frases cart. 615. & seq.

28 Violentus spoliator tenetur fructus restituere à die spolij, & citra, l. 1. §. ex die ff. de vi, & vi armata c. grauis de restit. spol.

29 In interdictis habetur ratio fructuum ab eo die, quo præposita sunt interdicta, non retro, l. 3. ff. de interd.

30 In intruso propter decretum regressus, vel simile, quod inficit titulũ, & possessionem à die intrusionis, & citra, Rota decis. 5. de resti. spo. & dixi alibi.

31 Et sic dicendum est circa fructus, & interesse, quæ debentur post litem contestatam in omnibus curijs, in quibus vigore statutorum habetur lis pro contestata post seruatam certam formam, prout in constitutione præfata, & de qua dictum est supra, aliàs si non sit dicta forma seruata, ego valde dubito, quia forma dat esse rei, & quicquid factum est forma non seruata, nullum est, vt dixi in c. vt minorum Constitutionum Aegidianarum glo. 6. nu. 172. & quod nullum est, nõ pręstat impedimentum, Regula non præstat de regul. iur. lib. 6. quare vt aliquid operetur iudicium motum in casibus in quibus fructus, & interesse non debentur nisi post litem contestatam, vt patroni causarum animaduertant formam dictæ constitutionis seruare, ad hoc, vt lis habeatur pro contestata, & fructus, damna, & interesse debeantur post litem motam, & quæ habetur pro contestata seruata forma dictæ constitutionis.

INDEX CAPITIS XX.

Cap. X X. De Iudice, Iudicio, & Iudicis officio.

1 IVDEX, in hoc iudicio retinendæ, ille est, in cuius territorio res super qua turbatio fit sita est, l.1.ff. vbi de possessione agi oportet.

2 Est etiam iudex competens ille, in cuius territorio personæ posſidenti vis facta est, c.sane de foro compet. vbi Sozzin. nu.4. Menoch. de retinenda remedio 3.nu.316.& seq.

3 In beneficialibus, vel rebus Ecclesiasticis, si clericus turbatur, vel à clerico, vel à laico, iudex competens est Episcopus in prima instantia in qualibet diœcesi, quia clerici non possunt conueniri, vel alios conueni-

uenire in rebus Ecclesiasticis, nisi coram iudice Ecclesiastico, vt toto titulo de foro competenti extra, & hodie in concilio Tridentino est decisum sessione 24. cap. 20. de reformatione, vbi statuitur quòd omnes causæ ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinetes etiam si beneficiales coram ordinarijs locorum cognoscantur duntaxat, & sessione 25. cap. 3. ad finem versi. ne fas autem sit, prohibet magistratibus secularibus, ne impediant iudices ecclesiasticos procedere super causis concernentibus forum Ecclesiasticum, vel beneficiales contra quoslibet, quod concilium Tridentinum approbatum à Sede Apostolica, & ab omnibus Principibus Christianis vbique locorum seruari debet, & Principes seculares curare, vt in eorum dominijs, statibus, & Regnis inuiolabiliter obseruetur, si cupiunt iram Dei placare, & eorum Regna, & status pacificè regere, & vti frui, nam in dicto concilio contra impedientes iudices Ecclesiasticos vti eorum officio censuræ Ecclesiasticæ fulminatæ sunt, quæ separant inobedientes ab Ecclesia Dei, vnde hodie non faciunt quæ dicit Menochius de iudicibus secularibus, cum quis turbatur in possessione beneficij in Gallijs, vel alijs locis quòd iudex competens est iudex laicus, in dicto 3. remedio de retinenda à num. 323. vsque ad num. 361. etiam quòd non opponatur iudicis incompetentia, vt num. 343. Anchar. consi. 98. Aymo consil. 258. num. 4.

4 Et non solum iudex Ecclesiasticus est competens quando agitur de re Ecclesiastica, sed etiam quando agitur contra laicum super qualibet re, quæ fuit à laico occupata de bonis Ecclesię, c. cum sit generale de foro competenti, vbi Doctores, Lapus allegat. 66. Menoch. in d. 3. remedio nu. 361. & seq.

5 Quis sit iudex competens, cùm fit turbatio super re fœudali, vide Menoch. in d. 3. remedio nu. 376. q. 54. per totum.

6 Possidens in alieno territorio ius pascendi, vel aliquid aliud à iudice supremo domini illius territorij, tanquàm competenti manuteneri debet, Capicius decis. 96. Menoch. de retinenda remedio vlt. nu. 21. nisi ius commune resistat possidenti in alieno territorio, Didac. in tract. practicarum q. c. 17. nu. 6. versi. quarto. 1

7 Et iudex in isto interdicto non debet prohibere possessoribus ne ad possessionem accedant ante declarationem Iudicialem, Rebuff. super constitut. regijs in tract. de materia possessoria art. 1. glossa 2. num. 42. quia ante declarationem iudicialem nemo tenetur ius suum indiscussum relinquere, l. illud ff. de petit. hæred. Innoc. in c. in præsentia de probat. practica Papien. in forma libelli pro turbata poss. versi. animo & intentione. 2

8 Et non solet iudex concedere mandatum de manutenendo, nisi parte citata, Bald.consi.338.lib.5.Decius consi.366.num.13.quia hoc interdictum causa cognita dari debet, l. superficiario ff. de rei vendic. & l.1.§.quod ait ff.de superficiebus, Put. decis. 216. lib. 1. incipiente coram domino Mohedano, & ita etiam cauetur in reformationibus Romanæ Curiæ, Menoch.remedio vlt.de retinenda nu.31.

9 Hoc iudicium retinendæ non impedit cumulationem cum petitorio, nec quòd examinentur testes super dominio, sed quo ad ordinem prius super manutentione quàm super dominio procedendum est, si pars hoc petat, Bart. in l.naturaliter §. nihil commune num. 19. ff. de acquir.posse. Reuerendiss. Palleottus decis.391.incipiente mandauerat Rota. & dixi in tract. de rest. spol in c. de suspensione petitorij.

10 Iudicium possessorium duplex est, vnum plenarium, alterum summarium, Paul. de Castro consi.3.lib.2.Franc.Cur. in l. admonendi nu.203.ff.de iur.iur.Bald.in l.ordinarij.C.de rei vend.Plotus in l. si quando nu.106.C.vnde vi.

11 De plenario iuditio alibi diximus, de summario nunc dicendum est, nam summarium iudicium est quando vtraque pars de præsenti possidere prætendit, vel quādo possessio vacat, & vtraq; pars prætendit se hæredem, vel velle possessionem acquirere, & nullus vult offerre libellum, & nullus vult esse actor, & quilibet vult esse reus, & timor est ne partes deueniant ad arma, & tunc iudex potest capere ex officio informationes, & videre quis possideat, & prouidere contra non possidentem per monitoria, vel præcepta pœnalia, vt non turbet possidentem, & istud est iudicium summarium, & præparatorium ad aliud iudicium plenarium, possessorium, vel petitorium, Paul. de Castro d.consi.3 lib.2.Cagnol.in l.in pari num.7.ff.de reg. iur. Plotus in l.si quando nu.107.C.vnde vi, Menoch. de retinenda remedio vlt. nu.4.& seq.

12 Et dicitur summarium hoc iudicium, quia proceditur summariè in eo, Alex.consi.66.nu.7.lib.5.Menoch.in d.3.remedio num.448.tamen in eo requiritur causæ cognitio, etiam quòd intentetur officium iudicis, Menoch.remedio vlt.nu.33.

13 Et hoc iudicium est personale in rem scriptum, Sozzin. in c. sanè nu.6.versi.septima declaratio, de foro competenti, & Menoch. in d.3. remedio nu.318.

14 Litis contestatio in hoc iudicio requiritur, quando agitur quis debeat possidere perpetuò, vel durante lite, l. 1. §. annum, vbi Bart. in fine ff. vti possid. Bald. in l. 1. C. si per vim, vel alio modo, Menoch. in dicto 3. remedio num. 557. q.70. sed quando agitur ad videndum quis

debeat esse actor, vel reus, & sic ad præparandum iudicium possessorium plenarium, vel petitorium, tunc non requiritur ordo iudicij, nec litis contestatio, nec libellus. Bald. in l. quisquis C. quorum appellat. non recipiuntur, Paul. de Castro consi. 3. lib. 2. Plotus in l. si quando nu. 112. C. vnde vi, & tunc sufficit semiplena probatio per vnum testem, Plot. ibi nu. 113.

15 Et quando intentatur officium iudicis, non debet lis contestari, Menoch. d. remedio vlt. nu. 32.

16 Et si turbetur dominus, procurator nomine domini potest iudicium mouere contra turbantem, vt desistat à molestijs illatis domino suo, vel obtinere mandatum de manutenendo, Menoch. d. remedio 3. nu. 451. & seq.

17 Et potest præfigi terminus ad agendum actori in hoc interdicto, Alex consi. 88. nu. 2. lib. 5.

18 Officium iudicis imploratur, quando partes quærunt eorum possessionem armis tueri, & ne partes veniant ad arma iudex officium impartitur, l. liberis §. vlt. ff. de liber. causa, Lanfranc. in rub. de causa possess. & propriet. col. 9. versi. prima conclusio, Capicius decis. 96. in 2. dubio, & decis. 209. num. 3. Berous consi. 16. lib. 1. Menoch. remedio vlt. nu. 1. & seq.

19 Conceditur etiam illi qui naturaliter, & ciuiliter posside t, vel in eo statu in quo quis reperitur, & ei in quem vigore statuti transfertur possessio sine appræhensione, Menoch. in dicto vlt. remedio nu. 14. & seq.

20 Imploratur etiam officium iudicis contra turbantem respectu iniuriæ, & damnorum, & interesse, Plotus in l. si quando nu. 108. Menoch. in d. remedio 3. nu. 550. & seq.

21 Et ille qui dubitat, ne in possessione molestetur, vel offendatur in persona, potest implorare officium iudicis, vt detur sibi licentia deferendi arma pro defensione suæ personæ, & possessionis, Plotus in d. l. si quando nu. 109. Capic. d. decis. 96. in princ.

22 Sequestrum fit per iudicem quando est timor armorum, si neutra pars possidet apud officium iudicis ordinarij, inhibendo partibus ne accedant ad illam rem, Plotus in l. si quando nu. 99. & seq. C. vnde vi, Capic. decis. 96. nu. 11. & similiter quando vna pars dicit quòd possessio est vacans, altera pars dicit quod ipsa possidet, tunc ad euitanda scandala fit sequestrum possessionis ex officio, Zuchard. in l. fin. C. de edicto nu. 25. Menoch. de adipiscenda remedio vlt. nu. 25. & nu. 31.

23 Et quando iacet hæreditas, & timetur probabiliter, quòd in aquisitione possessionis partes veniant ad arma, vel veniant scandala, fit se-

que-

questrum, c. in præsentia in primo responso de probationibus, vbi Hostien. & alij.

24 Et quando duo prætendunt eodem die possidere, ad euitanda scandala, fit sequestratio possessionis ex officio Rotæ, Put. decis. 371. lib. 2. in fine.

25 Et quando incertum est quis possideat, pariter datur sequestrum, Rebuff. super constitut. regijs tomo 3. glo. 2. nu. 5. art. primo in tractatu de sequestro cart. 318. Bald. in c. 1. col. 2. de seq. poss. & fruct. per c. quia res 11. q. 1. sed hoc casu possessor protestari debet ius suum saluum fore, tam in possessione quàm in proprietate, l. interdum ff. de acquirend. posses.

INDEX CAPITIS XXI.

Cap. XXI. De interdicto ne vis fiat.

1 PROXIMVM interdicto vti possidetis, est interdictum ne vis fiat, ideo hic aliquid de dicto interdicto dicere decreui, nam interdictum ne vis fiat ei, qui missus est in possessione à praetore continet tuitionem possessoris, vt venientes in possessione coerceat, l. 1. in prin. & §. 1. ff. ne vis fiat ei.

2 Et est annale hoc interdictum, l. 1. §. fin. ff. ne vis fiat, Menoch. in 1. remedio de retinenda nu. 92. & seq.

3 Et hoc interdictum datur creditoribus missis in possessione custodiae causa, quia non possident, l. 3. §. creditores ff. vti possid. propterea omnia exempla posita in isto titulo ne vis fiat concernunt tales possessores, alia exempla hic posita melius adaptantur interdicto vti possidetis, nam possidenti datur interdictum vti possidetis, l. 1. ff. vti possid. & quotiens quis non possidet, sed custodit, datur hoc interdictum vt d. §. creditores.

4 Hoc interdictum est prohibitorium, & restitutorium, l. 1. §. haec actio, & l. 3. §. cum praetor ff. ne vis fiat ei qui in poss. vbi glo. dicit quòd est pro-

est prohibitorium, & restitutorium, dum prohibet ne vis fiat misso in possessionem, & dum illum qui eiectus est restituit ad suam possessionem, licet Menoch. in præludijs de retinenda possessione num. 12. dicat quòd sit interdictum adipiscendæ possessionis, sed leges dicunt quòd est interdictum prohibitorium, & restitutorium, & ideo idem Menochius in 1. remedio de retinenda num. 4. videtur firmare, quòd sit interdictum retinendæ, dum repræhendit Bart. & Zasium, qui voluerunt non esse retinendæ, nec adipiscendæ, vel recuperandæ possessionis: sed quòd sit prohibitorium, & restitutorium; patet ex textu in d. l. 1. & §. hæc actio, & §. cum prætor, & in rubr. ne vis fiat ei qui in possessione missus est, & non potest esse interdictum retinendæ, quia illud datur tantum possessori, vt l. 3. §. creditores ff. vti possid. iste qui missus est non possidet, ergo ei datur hoc interdictum, quod non est retinendæ possessionis, sed prohibitorium, antequàm priuetur possessione, postea quàm est priuatus possessione est restitutorium ad illum statum, & ideo mihi placet opinio Bart. quòd non sit interdictum retinendæ quod datur solum possessori, quòd non sit adipiscendæ est pariter clarum, quia mittendus in possessione causa custodiæ non acquirit possessionem, quia non possidet, nec habet animum possidendi, & in adipiscenda, qui missus est in possessione possidet, quia habet animum acquirendi possessionem, l. 1. § cæterum ff. de acqui. posses. & in his duobus conuenio cum Bart. & sequacibus; quòd sit restitutorium dicit textus in §. cum prætor, & in l. 1. § hæc actio.

5 Et hoc interdictum comprehændit, tam eum qui prohibuit, quàm eum qui expulit missum in possessione custodiæ causa l. 1. §. hæc actio ff. ne vis fiat.

6 Datur hoc interdictum legatario misso in possessionem bonorum hæredis. l. 3. §. constitutum cum §. sequenti ff. ne vis fiat quando mittantur in possessione legatorum nomine, ponit Menoch. de retinenda remedio primo q. 5. num. 43. & tandiu quis imponitur in possessione quandiu ei satisfactum erit voluntati defuncti, vt in dicto §. constitutum facit, l. certa in fine, C. vt in possess. legat.

7 Et missus in possessione legatorum seruandorum causa non possidet, sed custodiam, & obseruationem habet, l. cum legati ff. quibus ex caus. eat. & his prætor concedit interdictum ne vis fiat.

8 Conceditur etiam mulieri prægnanti immissæ in possessionem nomine ventris donec pariat, vt toto tit. ff. de ventre in posses. mittendo, & ne ei vis fiat prouidetur in textu dictæ l. 3. §. cum prætor ff. ne vis fiat, Menoch. in d. 1. remedio de retinenda nu. 48. q. 6.

9 Et misso in possessionem ventris nomine non possessionem, sed custo-

custodiam rerum, & obseruationem ei prætor concedit, nisi longo tępore duret, l. 3. §. fin. & l. si quis ante §. denique ff. de acqui. poss. & proptera ei datur interdictum ne vis fiat.

10 Conceditur etiam misso in possessione causa damni infecti, vt quia vicinus qui habet ædes ruinosas non cauit, vel non promittit reficere damnum quod ego propter ruinam pati possum, & ideo missus sum in possessione, l. 4. in princ. l. fin. ff. ne vis fiat, vbi glo. & Doct. Menoch. in d. 1. remedio nu. 53. q. 7.

11 Dum verò idem Menoch. ibi nu. 54. vult q̃ detur interdictũ ei qui est missus in possessione impeditus, vel propter absentiã suã, vel quia prætoris copia haberi nõ potuit, & interim damnũm datũ est, videtur q̃ dictæ opinioni obstet textus dictæ l. vltimæ §. prætor, secundũ intellectum glossæ, ff. ne vis fiat, dum dicit damnũ quod interim datum est haberet iudicium, nam damnum passus est, & non dicit habere interdictum, & glossa declarat ibi iudicium, idest actionem in factum contra dominum ruinosę domus, vt in l. si finita §. eleganter ff. de damno infecto, & sic competit actio ex alia causa quam ex eo, quia non admittitur iussu prætoris, vel missus reijciatur, & propterea glossa potest substineri, quia interdictum ne vis fiat, non datur nisi misso in possessionem, non mittendo, quia in rubrica dicitur ne vis fiat ei qui missus est in possessione, & hoc dicitur in l. 1. in prin. & §. 1. d. tit. sed immittendo in possessionem habet locum iudicium damni infecti, non autem interdictum ne vis fiat, quod datur solum misso in possessionem: & ad hoc vt detur, debet probari quod sit missus in possessionem, alias non datur dictum interdictum ne vis fiat.

12 Datur etiam misso in possessionem causa rei seruandæ hoc interdictum, licet non detur mandatum de manutenendo, l. 3. §. creditores ff. vti possidetis.

13 Et datur hoc interdictum contra eum qui noluit admittere missum in possessione, dum missus reddit ad possessionem, l. 1. §. hæc actio ff. ne vis fiat, Menoch. dicto 1. remedio nu. 60. q. 10.

14 Creditor missus in possessione rei in vim pacti exequutiui, vel dationis in solutum factæ à debitore, in qua fuit erratum in extimatione rei datæ in solutum, quia pro debito 100. fuit data in solutum res valoris 150. nam isto casu datio in solutum pro quantitate veri debiti valet, residuum verò repetitur, Decius in l. cum amplius col. 1. versic. secundo ff. de reg. iur. & in isto casu iudex inhibere potest ne vis fiat posito in possessionem, Afflict. decis. 178. nu. 8. Menoch. in d. 1. remedio nu. 30. & seq.

15 Et si duo mittuntur in possessione alicuius rei, quorum vnus est verus cre-

rus creditor, alter non, subsistetur missio in possessionem in portione veri creditoris, Franc. Marc. q. 528. parte 2. & pro ista portione datur interdictum ne vis fiat, Menoch. in d. 1. remedio nu. 33.

16 Hoc decretum ne vis fiat à prætore fieri debet, non ab exequutore qui immittit eum in possessione, l. 1. in prin. ff ne vis fiat, ibi ait prętor si quis dolo fecerit quo minus possideat quis permissu meo, eiusuè cuius iurisdictio de ea re fuerit in possessione bonorum sit in eum in factum iudicium dabo, Menoch. d. 1. remedio nu. 85. q. 16.

17 Et ideo si exequutor in mandato de immittendo habet clausulam, in possessionem immittas, & immissum defendas, & tuearis, potest dictus exequutor immittere, & defendere vigore iurisdictionis sibi traditæ in dicto mandato de immittendo immissum in possessione, quia non finitur in vno actu, sed vltra exequutor habet iurisdictionem defendendi, & tuendi immissum in possessione donec possideat sine molestia, Staffile. in tractatu de literis gratiæ, & iustitiæ, cart. 97. versic. sequitur postmodum, Rebuff. in praxi beneficiali in tit. declarationis nouæ prouisionis, in clausula, & defendant.

18 Sed supradicti loquuntur in exequutoribus deputatis à Papa pro exequutione literarum apostolicarum, sed in alijs exequutoribus iudicum valde dubito, quia facta reali exequutione, & missione in possessionem eius qui à iudice mandatur immitti, cessant partes exequutoris, dicit tex. in l. à diuo pio §. sed post addictum, versic. certe ff. de re iud. & hoc modo potest intelligi, Menoch. in d. 1. remedio nu. 90. quia missus in possessione tueri debet à iudice qui eum immitti mandauit, l. 3. in princ. & §. 1. ff. ne vis fiat, non ab exequutore iudicis qui exequitur, cùm non possit vltra procedere, dicta l. à diuo pio §. sed si emptor, quare longa est differentia exequutoris sententiarum, & literarum Apostolicarum.

19 Et ideo hoc interdictum est generale, & cōtinet omnes, qui in possessione à prætore missi sunt, quos tueri debet in possessione, siue missi sint rei seruandę causa, siue legatorum, aut ventris nomine, & missus habet ex hoc edicto actionem in factum, l. 1. §. est autem ff. ne vis fiat & ibi glossa allegat concordantes, Menoch. in dicto primo remedio num. 6. & 11.

20 Et vbi quis timet turbari in possessione seu offendi in rebus, vel persona, implorare potest officium iudicis, vt inhibeat, sub pœna ne vis fiat, aut turbet in possessione, vel persona sine alio libello, Plotus in l. si quando nu. 108. C. vnde vi, & petens hoc interdictum à iudice, non perdit suam possessionem, cùm non timeat se posse repelli, & iudex non præsumitur velle aliquem spoliare, sed defendere, Ruyn.

consi. 165. nu. 7. lib. 5. Aretin. consi. 31.

21 Interdictum huiusmodi ne vis fiat non datur contra pupillum qui prohibuit missum in possessione possidere, ex eo quia in pupillo non est dolus, l. 1. §. hoc edicto ff. ne vis fiat, Menoch. de retinenda remedio 1. nu. 70. q. 11.

22 Secus si tutor nomine pupilli prohibuit, l. 1. §. hoc edictum ff. ne vis fiat, vbi Bart. & alij, Menoch. in d. 3. remedio nu. 75. q. 12.

23 Possessio canonicè quæsita vigore mandati exequutiui iuxta decis. Cassad. 6. nu. 11. de causa possess. & propriet. non defenditur per interdictum ne vis fiat, sed per interdictum vti possidetis, quia talis missus in possessione possidet, & possidenti non datur interdictum ne vis fiat, l. 3. §. creditores ff. vti possid.

24 Misso in possessionem pro debito naturali, ex nudo pacto, & sic nulliter, quia sine actione competenti parti fecit hoc iudex, non datur interdictum ne vis fiat, nec vti possidetis, Bart. in l. 1. §. hæc verba nu. 2. ff. ne vis fiat, Bald. in rub. ff de constit. pecunia. Menoch. in d. 1. remedio nu. 39. & seq.

25 Et non competit interdictum illi, qui missus est in possessione propter creditum cui obstat exceptio, quia propter nullam causam in possessione missus est, l. 1. §. hæc verba in fine ibi, vel exceptione submoueri potest nihil prodesse ædictum ne vis fiat: quia non dicitur obligatus qui exceptionem habet, l. vel obligatus §. obligatus ff. de liberali causa, ibi obligatum accipere debemus si exceptione tueri se non potest, cæterum si potest, dicendum non esse obligatum, & l. Fulcinius §. idem erit ff. ex quibus causis in poss. eatur, & si quis habeat quidem actionem, sed talem, quæ per exceptionem repellatur, & l. nihil interest ff. de reg. iur. & si quis ipso iure actionem non habeat an per exceptionem infirmetur, & l. non videtur cepisse ff. de reg. iur. vbi Decius declarat vtranque regulam, & ibi etiam Cagnolus, & Mainerius.

26 Et datio in solutum à iudice facta atque confirmata vitiatur si obstat exceptio compensationis, Ruyn. consil. 160. num. 28. lib. 1. & propterea non tuetur hoc interdicto ne vis fiat, Menoch. dicto remedio primo nu. 38.

27 Secus verò si non opponitur per reum exceptio, videlicet quando exceptio est separata ab actione, vtputa pactum de non petendo postea factum, quia tunc valet processus, glossa in l. si vnus §. pactum ne peteret, quam sequitur Bart. & alij ff. de pact. Decius in l. non videtur cepisse, qui per exceptionem remouetur num. 4. versi. secus ff. de regul. iuris.

28 Sed

28 Sed si ex actis constaret de exceptione, vtputa quando oritur ex ventre instrumenti, tunc iudex parte non opponente supplere debet, & tenetur, Alex. consi. 186. in fin. lib. 2. & consi. 225. lib. 6. num. 2. Cassad. de rescrip. decis. 10. nu. 10. Decius in d. regula non videtur nu. 5. vbi additio de reg. iur.

29 Nec prodest ei hoc interdictum, qui ex falsa causa missus est in possessione à pretore, quia propter nullā causam missus est in possessione, l. 1. §. hæc verba ff. ne vis fiat, & quia is mittitur in possessione qui potest bona ex edicto vendere, l. pen. §. fin. ff. quibus ex caus. in possess. eatur, & ei qui est missus in possessione ex falsa causa doli exceptio opponi potest, & hac exceptione eum repellere, Bart. in d. §. hæc verba Menoch. in d. 1. remedio nu. 15. & 19. & 20.

30 Nec datur interdictum ei qui est creditor sub conditione ante conditionem impletam, quia repellitur exceptione, l. si quis creditorem ff. quibus ex caus. in possess. eatur.

31 Nec minus creditori cui est facta solutio, quia improbus est qui vult iterum consequi quod recepit, l. si quis §. si quis la 2. ff. de re iud. l. bona fides ff. de regul. iuris, ratio est, quia potest repelli exceptione solutionis.

32 Prohibere potest turbanti, vel facienti vim quis, & nomine suo, & domini, l. 2. in fine ff. ne vis fiat.

33 Et pupillus doli capax prohibere potest, secus si non sit doli capax, l. 1. §. hoc edicto ff. ne vis fiat, Menoch. in d. 1. remedio num. 75. q. 12. & num. 78. q. 13.

INDEX CAPITIS XXII.

Cap. XXII. De actione ad exhibendum.

1 IN interdicto vtrubi quod datur pro re mobili, agi oportet ad exhibendum rem mobilem; super qua petitur interdictum, vt l. 3. §. Pomponius ff. ad exhibendum, & Cuiac. lib. 5. obseruationum c. 3. dum ponderat illa verba, tertius possessionem suam contendat, ideo hic aliqua tractabo de actione ad exhibendum, licet sit introducta hæc actio principaliter propter rei vendicationem, l. 1. ff ad exhibendum.

2 Exhi-

2 Exhibere aliquando significat alere, l. 1. §. si pupillus ff. de tutel. & rat. distr. Rebuff. in l. plus ff. de verb. signi. car. 190.

3 Est etiam exhibere in publico potestatem facere, vt ei qui agit experiundi sit copia, l. 2. ff. ad exhibendũ, l. 3. §. quid sit ff. de tabul. exhib. l. plus est 22. ff. de verb. sig. vbi Alciatus, & Rebuff. cart. 190. ponit duodecim phrases quibus fit exhibitio.

4 Exhibere reum significat repræsentare, Rebuff. in l. plus est ff. de verb. sig. car. 190. versi. tertio, & exhibere est præsentiam facere rei, vel personæ de qua agitur, & non exhibet qui mutum infantem, aut furiosum exhibet, quia hi non sunt præsentes, licet eorum præsentia exhibeatur, l. fin. ff. de verb. sig. vbi Alciat. & Rebuff.

5 Qui vult agere ad exhibendum summatim, docere debet de suo interesse, & iudex doctus de interesse coget partem ad exhibendum, l. 3. §. sciendum ff. ad exhibendum, si tamen durat interesse vsque ad sententiam, l. 3. §. Pomponius, & l. si liber. ff. ad exhibendum.

6 Debet etiam docere de causa probabili, & iusta, qui agit ad exhibendum, l. 3. §. si mecum, ff. eodem tit. & propterea quis non tenetur exhibere suas compositiones alteri petenti illas exhiberi, licet si exhiberentur alter studiosus doctior fieret ex dicta lectione, l. penult. in fine ff. ad exhibendum, & non debet calumniari, dicta l. pen. in princ.

7 Hæc actio competit pluribus ex diuersis iuribus agentibus, l. 3. §. Pomponius ff. ad exhibendum, & non solum agit ad exhibendum qui vult vendicare, sed cuius interest, l. 3. §. sciendum ff. ad exhibendũ.

8 Res exhiberi debet in eo loco, in quo erat quando fuit lis contestata, l. sed etiam si §. quo autem ff. eodem.

9 Qui cogitur exhibere posside re debet, saltem litis contestatæ tempore, l. tigni appellatione, & §. pen. ff. ad exhibendum, & si non possidet omnes res, sed aliquas, tenetur illas quas possidet exhibere, l. sed & si §. fin. ff. eodem, nisi dolo desierit possidere, l. 5. C. ad exhibendum, & l. Iulianus in prin. & §. si quis rem, & l. si vir ff ad exhibendum.

10 Et qui possidet, & non habet facultatem exhibendi, data cautione de exhibendo quando habebit facultatem, liberatur, l. 5. §. item si quis ff. ad exhibendum, & instit. de offic. iudic. §. ad exhibendum.

11 Qui vult exhibere non sufficit sola exhibitio, sed debet in eadem causa præstare in qua fuit, cùm iudicium acciperetur, l. Iulianus §. quantum ff. ad exhibendum §. si ad exhibendum instit. de offic. iud.

12 Et ille qui exhibet rem deterioratam, liberatur à iudicio exhibẽdi, sed exhibens tenetur iudicio l. Aquiliæ, vel actione in factum, l. si quis sciens ff. ad exhibendum, l. exhibitionis, C. d. tit.

13 Et actio ad interesse datur quando nõ fit exhibitio, l. Iulianus § fin.

& ll. sequentibus ff. ad exhib. & §. si ad exhibendũ instit. de offic. iud.

14 Et interesse probari potest per iuramentum in litem, l. 3. §. præterea ff. dicto tit.

15 Actio in factum datur quando rationes scriptæ sunt in carta aliena, sed si in propria datur actio ad exhibendum, l. 3. §. interdum, & l. Iulianus §. si tibi decem ff. ad exhibendum.

16 Et agens hac actione debet dicere omnia argumenta rei, de qua agitur, idest omnes demonstrationes rei, vtputa si agatur de seruo, debet dicere cuius sit staturæ, pilaminis, ætatis, & an sit magnæ, vel paruæ staturæ, l. 3. in prin. vbi gloss. ff. ad exhibendum.

17 Tenetur etiam ad interesse si mortuus sit seruus pendente iudicio ad exhibendum, etiam quòd sine culpa possessoris interierit, l. de eo §. si post ff. ad exhibendum.

18 Aliquando tenetur ad exhibendum, etiam is qui non possidet, l. Celsus § idem Celsus, l. Iulianus §. glans, ff. ad exhibendum.

19 Hæc actio ad exhibendum competit agenti reali actione, etiam pignoratitia seruiana, hypothecaria, & petituro vsumfructum, & ei qui interdicturus est, l. 3. §. est autẽ, & §. Pomponius ff. ad exhibendum, dicit quòd datur domino, secundò vsufructuario, tertiò possessori, quartò habenti hypothecam, & ibi vide glossam.

20 Et licet hæc actio personalis sit, l. 3. § est autem ff. ad exhibendum, tamen datur pro re exhibenda, & datur contra hæredes ex dolo defuncti, si hæreditas locupletior eo nomine facta sit, veluti quòd pretium rei consequutus sit, l. de eo §. fin. & l. Celsus, & l. si ad exhibendum ff. eodem.

21 Et datur hæc actio contra possessorem, & eum qui habet facultatem exhibendi, siue ciuiliter siue naturaliter possideat, l. 3. §. penult. ff. eodem.

22 Tenetur etiam ad exhibendum qui legatorum seruandorum causa in possessione sit, l. Celsus §. Iulianus ff. eodem.

23 Et contra depositarium, locatarium, & similes datur dicta actio, l. cum eo ff. eodem.

24 Si res mea sit posita in tuo fundo, vel area, tecum agere ad exhibendum possum, l. Celsus § idem Celsus ff. eodem.

25 Et pro glande, quæ cecidit in fundo tuo, agere possum ad exhibendum, l. Iulianus §. glans ff. eodem.

26 Rota vehiculi mei posita in tuo vehiculo exhibetur, l. gemma ff. ad exhibendum.

27 Ruta cesa ex fundo vendito, emptor exhibere tenetur, l. 3. § idem Iulianus ff. eodem.

28 Cui relicta est optio alicuius rei, ad exhibendum agere potest, l. 3. §. idem si optaret, ff. eodem.

29 Si seruus torquendus est, ad exhibendum agi oportet, l. fin. ff. eodem, l. 2. C dicto tit.

30 Et idem si noxali iudicio agi velit; ei actio ad exhibendum competit, l. 3. §. si quis noxali, ff eodem.

31 Soluto debito, creditor agere potest ad exhibendum chirografa contra tertium, l. solutione ff. eodem.

32 Thesaurum meum positum in tuo fundo non cogeris exhibere, quia illum non possides, nec dolo fecisti quominus possideres, prætor enim hoc casu iudicium dat, vt caueat de damno infecto, l. thesaurus meus ff. eodem.

33 Et idem dicendm de naui transportata in fundo tuo vi fluminis, quia illam non possides non teneris exhibere, l. ratis ff. de incendio, ruina, & naufragio, & l. 5 §. idem Celsus ff. ad exhibendum.

34 Nec exhibetur gemma inclusa in auro, nec sigillum in candelabro, nec tignum iniunctum ædibus, l. gemma ff. ad exhibendum.

35 Ad exhibendum sæpius agi non potest ex eadem causa, secus si ex noua causa, l. si de eo §. 1. ff eodem, & l. 3. C. eodem.

36 Si res interierit quis ad exhibendum non tenetur, nisi dolo malo possidendo interierit, l. Iulianus in princ. & §. si quis, & per totam l. ff. eodem.

37 Hæredi hæc actio ad exhibendum non datur quasi hæredi; sed nomine suo, & non hæreditario, l. de eo §. fin. ff. eodem.

38 Nec pro exhibendis testamentis datur actio ad exhibendũ, sed datur interdictũ de tabulis exhibēdis, l. 3. § si quis extra, ff. ad exhibendũ.

39 Exceptio clara in hoc iudicio, debet admitti allegata per possessorem, obscura, vel requirens altiorem indaginem reseruatur in petitorio, l. 3. §. ibidem ff. eodem.

40 Exceptiones quæ admittuntur in hoc iudicio, sunt pacti conuenti doli mali, iurisiurandi, & rei iudicatæ, d. l. 3. §. ibidem ff. eodem.

41 Alimenta verò præstanda seruo exhibendo, præstare tenetur aliquando possessor, & aliquando actor, l. sed & si. §. plane ff. eodem vbi glossa. & Doctores.

INDEX CAPITIS XXIII.

Cap. XXIII. De publiciana in rem actione.

1 VBLICIANAM hic annectere volui, quia habet partim causam possessionis, & partim proprietatis, vt l. cum qui §. publiciana ff. de publ. in rem actione, & in ea quis possessor esse possit nō dominus, l. 1. §. huius autē ff. vti possid. vt sciatur quando sit, vel non sit manutenendus possessor bonæ, vel malę fidei, & in hoc potest esse vtilis hæc appendix.

2 Ille qui à non domino bona fide aliquam rem comparauit ex iusta causa, vtputa emptionis, donationis, aut dotis, nec dum eius rei dominus effectus est, si hoc casu possessionem amiserit, nullam habet actionem directam in rem, vt illam vendicet, ideo inuenit prætor actionē, vt dicat is qui possessionem habet eam rem se vsucepisse, quam non vsucepit, & ita vendicat suam esse, & possessionem amissam consequitur §. sed istæ quidem, instit. de actio. & l. 1. & l. quæcunque in princi. ff. de publiciana, Viuius in tractatu communium opinionum in verbo actio publiciana, & duobus seq.

3 Publiciana, vt competat, hæc debent concurrere, vt bona fide quis emerit, & ei res empta eo nomine sit tradita, aliàs ante traditionem, licet bonæ fidei emptor sit, non competit publiciana, l. eum qui §. vt igitur ff. de publiciana, & competit etiam ꝙ res sit tradita hæredi, l. siue emptori ff. eodem, vel alteri mea voluntate tradita sit, l. si ego eodem tit. & etiam quòd momento possederit post traditionem, l. cum sponsus §. fin. & §. publiciana eodem tit. etiam pro infante seruo nondum anniculo, agi potest publiciana: & quæ sint necessaria ad hoc, vt competat publiciana, ponit Viuius in tractat. communium opinionum, in verbo actio publiciana, & tria sunt necessaria, titulus sufficiens ad trāsferendum dominium, traditio, & bona fides, Aret. & Ias. in §. sed istæ inst. de act. Sozzin. Iun. consi. 135. num. 18. lib. 2. Corn. consi. 87. lib. 5. num. 12.

4 Et quando interuenit constitutum, competit publiciana, Tiraquel. de constituto parte 1. nu. 16.

5 Datur etiam publiciana pro legato donatione causa mortis, legatario, & donatario, qui amiserunt possessionem, l. 1. §. fin. cum ll. seq. ff. de publiciana in rem act.

6 Et ei cui dotis nomine tradita res est, quia datur ex iustissima causa, siue extimata sit, siue non, l. 3. §. fin. ff. eodem.

7 Item si ex causa iudicati res tradita sit, dicta l. 3. in fine ibi item.

8 Item si soluendi causa tradita sit, l. 4. ff. eodem.

9 Item ex causa noxæ, siue vera, siue falsa causa sit, l. 5. ff. eodem.

10 Item si seruus ex causa noxali, quia non defendebatur iussu prætoris, duxero, & amisero possessionem, competit publiciana, l. item si seruum ff. eodem.

11 Et quando res adiudicata est competit publiciana, & si lis fuerit extimata similis est venditioni, & si reus obtulit litis extimationem locus est publicianæ, l. sed & si in princ. ff. de publiciana.

12 Emens à minore quem putauit maiorem, habet publicianam, secus si sciebat illum esse minorem, l. sed & si §. si à minore ff. eodem; nam qui emit à pupillo debet probare emisse tutore auctore, & lege non prohibente, sed si emit à falso tutore, bona fide emit, & lege non prohibente, l. quæcunque §. qui à pupillo ff. eodem, vbi etiam Doctores.

13 Et emente à furioso, ignorante illum esse furiosum competit publiciana, l. sed & si. §. Marcellus ff. eodem, vbi etiam glossa, & Doctores.

14 In publiciana in rem actione omnia eadem erunt necessaria, quæ in rei vendicatione, l. sed & si, §. publiciana, & § in publiciana ff. eodẽ.

15 Ex causis lucratiuis si quis rem accepit, habet publicianam, quia etiam aduersus donatorem competit, l. sed & si, §. sed & si quis ff. eodẽ.

16 Pro vsufructu tradito datur publiciana, & idem in seruitutibus, l. si ego §. 1. ff. eodem.

17 Et emptori pretio non soluto, dum tamen res tradita sit, datur publiciana, l. de pretio ff. eodem.

18 Et publiciana non est inuenta, vt res domino auferatur: eius argumenti primò est æquitas, deinde exceptio dominij; sed vt is qui bona fide emit possessionem potius quàm rem habeat, l. vlt. ff. de publ.

19 Et in hac actione venit & possessio, & quasi proprietas, l. sed & si. §. publiciana ff. eodem, & dominium deducitur pro quodam colore possessionis, vt facimus in beneficialibus, & propterea hæc actio non datur non habenti aliquem titulum, sed habenti titulum coloratum cum bona fide, l. quæcunque §. interdictum ff. eodem.

20 Sed si dominus egit contra bonæ fidei possessorem, & bonæ fidei possessor sit absolutus, deinde possessionem amiserit, & à domino petierit possessionem, & dominus opponat exceptionem dominij, aduersus exceptionem dominij agens replicat exceptionem rei iudicatæ, l. si quis rem ff. de exceptione rei iudic.

21 Et sufficit bona fides emptori, licet vendens sit in mala fide, & callido consilio vendiderit, l. sed & si, §. prætor ait. & §. bonam ff. de publici. ibi bonam fidem solius emptoris continet.

22 Et bonæ fidei emptor est, qui rem quam emit ignorauit esse alienã, & putauit venditorẽ habuisse ius vendendi, l. bonæ fidei ff. de verb. sig.

23 Bona fides requiritur in emptione, & in acquisitione possessionis, nam qui capit possessionē rei alienæ, non est in bona fide, nec ei competit publiciana, l. sed & si, §. prætor ff. eodem, vbi glossa, & in dicta l. sed & si, §. publiciana dicitur, quòd sufficit habere bonam fidem de tempore emptionis, ideo quod ante, vel post venditionem factum est, non nocet, & in §. in hac, eadem l. dicitur quòd debet attendi bona, vel mala fides auctoris, non successoris, & serui ementis dolus, non mens vendentis spectanda est.

24 Non datur hæc actio illi, qui non habet aliquem titulum, vtputa habenti pignoratitiam, & præcariam possessionem, qui non credunt se dominos, l. quæcunque §. interdum ff. eodem, nec cessio iurium sine possessione cedentis potest dare titulum aptum ad transferendum dominium, & ita seruari vidi.

25 Nec datur illi qui non emit bona fide, l. sed & si §. prætor, & §. Iulianus ff. eodem.

26 In rebus furtiuis, vel seruo fugitiuo quæ non possunt vsucapi, non datur publiciana, l. siue autem §. hæc actio ff. eodem, vbi glossa.

27 Hæres furis non habet hanc actionem, quia vitiorum defuncti successor est, l. si ego §. partum ff. eodem.

28 Fallit in vectigalibus quæ bona fide tradita sunt, licet vsucapi non possint, l. cum sponsus §. in vectigalibus ff. eodem

29 Et fallit in partu ancillæ furtiuæ, qui conceptus est apud bonæ fidei emptorem, l. si ego §. partus ff. eodem.

30 Nec competit publiciana in re prohibita alienari à lege, vel constitutione, quia his casibus neminem prætor tuetur, l. sponsus §. si res ff. eodem.

31 Nec datur contra titulo possidentem, Alex. consi. 90. nu. 7. lib. 2. & consi. 83. nu. 13. lib. 3. nec datur contra titulo possidentem pro hærede additio ad Bart. in l. nec alius ff. de petit. hæred.

32 Exceptio iusti dominij publiciana agenti obijci potest, l. penult. ff. eodem.

33 Et in hac actione non solum rem emptam, sed accessoria veniunt, l. si ego §. idem ait, & §. quod tamen vbi de eo quod accessit per alluuionem, & idem in statuis emptis partem rescissam peti posse, & idem de area, & insula quæ ei accessit, vt dicta l. si ego in fine, ff. eodem.

34 Et non solum potest rem totam, sed partem petere publiciana, l. sponsus §. & si pro parte, & l. Iulianus §. item si hæreditatem, ff. eodem.

35 Libelli forma in publiciana, ponunt glossa, Ioannes Faber, Aretin. & Ias. num. 79. in §. sed iste, instit. de act. Felyn. in c. cum contingat

de offic deleg. Sozzin. Iun. consi. 128. num. 1. lib. 2. & consuluit quòd alternatiuè formetur.

INDEX CAPITIS XXIIII.

Cap. XXIIII. De confessoria actione.

1 Quia dictum est superius, quòd pro seruitutibus datur manutentio, ideo aliquid dicendum est de actione confessoria, & negatoria, quæ competunt pro seruitutibus: & qui intentat hoc iudicium, tenetur probare vsum esse itinere hoc anno, non vi, non clam, nec præcario, l. 2. §. Pomponius ff. si seruitus vend. Menoch. de retinenda remedio 5. nu. 2. & si non est vsus hoc anno, non datur, ibi, nu. 77.

2 Et proprium istius actionis confessoriæ est, quòd quis sit actor, & possessor, l. 6. §. sciendum, ff. si seruit. vendic. & ille dicitur possessor qui seruitutem sibi deberi prætendit, vel dicit, l. sicuti, §. sed si quæritur, ff. dicto tit.

3 Et hoc remedium habet admixtam causam proprietatis, Menoch. in d. 5. remedio num. 3. & competit domino pro iure seruitutis, l. 1. in princ. & ibi Bart. ff. si seruit. vendi.

4 Et

4 Et dantur hæ actiones pro seruitutibus debitis illis, qui sunt domini prædiorum vicinorum, l. 1. in princ. & l. 2. ff. si seruit. vend. quia seruitutem nemo vendicare potest, nisi qui dominium in fundo vicino habet, cui fundo seruitus debetur.

5 Et seruitutes quæ debentur prædijs vicinis, transeunt ad emptores illorum prædiorum, l. testatrix, §. fundo ff. si seruit. vendic. nisi aliter actum sit inter contrahentes, l. si partem ff. eodem tit. datur etiam hæredi, Menoch. de retinenda remedio 5. nu. 70.

6 Et si Fundus cui debetur seruitus, sit plurium personarum, omnes agere possunt, & sententia lata in fauorem vnius, alijs prodest, l. 4. §. si fundus ff. si seruit. vendic. vbi glossa, & est ratio, quia diuisionem hæc res non recipit, vt dicit textus in d. §. si fundus, & ibi glo. & Doctores, & l. vna ff. de seruitut.

7 Et in hac actione confessoria petitur, vt cogatur reus pati aliquid fieri in suo, videlicet ire, agere, tignum imponere, & similia, vel prohibere reo, ne impediat ire, agere, tignum imponere in pariete, l. quotiens §. fin. ff. de seruit. vbi glossa dat concordantes, & Roman. in l. si prius col. 7. ff. de operis nuntiat. dicit quòd quinque sunt dicenda in libello, primò quòd debetur seruitus fundo cuius est dominus, secundò quòd ex fundo vicino sibi seruitus debetur, tertiò quòd molestatur in dicta seruitute, quartò quòd iudex declaret sibi seruitutem deberi, quintò quòd aduersarius caueat, non molestare.

8 Vel quòd dominus loci qui fabricauit in loco, qui debet seruitutem, destruat illud quod est ædificatum, vel estructum ad impediendum seruitutem, l. si quid, & l. si in ædibus C. de seruit. & ibi glossa, & Doctores, l. si eo ff. si seruit. vend.

9 Pro confessoria datur aliquando interdictum, quòd vi, aut clam, vt l. 6. §. sciendum ff. si seruit. vend.

10 Et datur remedium de operis noui nuntiatione, l. inter seruitutes §. fin. ff. de seruit. vrban. prædio. & in d. l. 6. in fine.

11 Datur etiam interdictum vti possidetis ei qui prohibetur vti suo quomodo velit, l. sicuti §. Aristo. in fine ff. si seruit. vendic.

12 Et hæc actio confessoria competit ei qui seruitutem sibi competere contendit, l. 1. in prin. ff. si seruit. vend. videlicet in omnibus seruitutibus enumeratis in §. æque instit. de act.

13 Et datur hæc actio contra negantem mihi seruitutem deberi, dum dico ius mihi esse ire, agere, tigna inferre, & similia, l. si eo loco in prin. ff. si seruit. vend. & ibi glossa, & Doctores.

14 Et hæc procedunt antequàm quis in loco in quo debetur seruitus ædificet, licet habens ius eundi, & agendi adhuc ire, & agere possit, l.

si eo §. sed si quidem ff. si seruit. vendic.

15 Datur etiam confessoria fructuario, si seruitus fundo fructuario debetur, quia si vicinus fructuarium ire agere non patiatur, tenetur quia si non patiatur eum vti frui, l. 1. & l. 5. §. vtrum, ff. si vsusfruct. petat. & datur contra impedientem vsum seruitutis, l. si quis §. agi ff. si seruit. vendic.

16 Quid, si seruitus est imposita, sed non tradita? tunc ex empto agitur conditione incerti, vt seruitus imponatur, l. si binarum ff. de seruit. vrban. prædiorum, vbi glo. dat concordantes, & ibi etiam Doctores.

17 Iudicium factum super confessoria, an impediat iudicium super interdicto de itinere, actuque priuato, vide Menoch. d. remedio 5. de retinenda q. 30. per totum nu. 124. & seq.

INDEX CAPITIS XXV.

Negatoria actio datur domino neganti seruitutem deberi. nu. 1
Negatoria actione quid veniat. nu. 2
Cauere debet actor reo conuento in hoc iudicio. nu. 3
Negatoria pro ea fundi parte datur, pro qua vsus est seruitute. nu. 4
Negatoria conceditur, si colonus vsus est itinere. nu. 5
Domino, & vsufructuario datur hæc actio negatoria. nu. 6
Negatoria vtilis datur pro seruitute vrbana. nu. 7
Negatoria datur illi qui vsus est hoc anno per triginta dies. nu. 8
Negatoria non datur non habenti bonam fidem. nu. 9
Itineris refectionem proponit, qui vtitur itinere. nu. 10
Quasi possessione seruitutum acquirenda, septem requiruntur. nu. 11
Seruitutis quasi possessione acquirenda scientia, & patientia aduersarij requiritur. num. 12
Negatoria agens debet probare dominium. nu. 13

Cap. XXV. De negatoria actione.

1 ET QVIA actioni confessoriæ contraria est actio negatoria, quæ datur domino qui negat seruitutem agenti deberi, l. 2. in prin. & l. 4. §. competit ff. si seruit. vend.

2 In hac actione venit, vt actor qui fecit clam, & conuincatur, vt opus suis sumptibus tollat, & in integrum parietem restituere compellatur, l. in pariete, C. de seruitut. vbi glo.

3 Et in hoc iudicio actor tenetur cauere reo conuento, l. 7. ff. de aqua quotid. & extiua.

4 Et

4 Et datur hoc interdictũ pro ea fundi parte, pro qua vsus est seruitute, & ob id in hoc iudicio, quantum possessum tantum præscriptum, Abbas consi.101.num.7.lib. 1. Menoch. in dicto quinto remedio nu. 57.& seq.

5 Et conceditur ei cuius colonus, vel alius pro eo vsus est itinere, actuque, Menoch.in d. 5.remedio nu.66.& seq.

6 Et datur domino, & vsufructuario, Menoch. in dicto quinto remedio nu.89.

7 Et conceditur hoc interdictum vtile pro seruitute vrbana, glossa in l.1.§.1.ff. de itinere actuque priuato, vbi Bart. Menoch. in dicto 5. remedio nu.72.

8 Et datur illi qui vsus est hoc anno per triginta dies bona fide, & postea cepit mala fide, vi, clam, vel præcario possidere, quia initium spectatur, Bart. in l. 1.§.fin.ff. de itinere actuque priuat.

9 E contra verò vbi à principio adest mala fides, etiam quòd superueniat bona fides, non vtitur hoc remedio, Menoch. in d. 5. remedio nu. 83.& 86.licet hæredi illius concedatur, quia non debet nocere hæredi quod nocuit auctori, Decius in l.inuitus §.cum quis ff.de reg.iur. Menoch. ibi.nu.88.

10 Itineris refectionem proponit qui itinere vtitur, Menoch. in d. 5. remedio nu.95,& 96.

11 In acquirenda quasi possessione in seruitutibus septem requiruntur, primò quòd hoc anno vsus est seruitute, secundò quòd per triginta dies dicti anni vsus est seruitute, tertiò quòd vsus est hac via, vel itinere, credens vti iure suo, quartò quòd bona fide vsus sit, idest non vi, clam, vel præcario, quintò quòd prædium rusticum sit, sextò quòd ille qui asserit habere seruitutem habeat fundum, iuxta fundum seruitutem debentem, septimò quòd inter duo hæc prædia nullum sit intermedium, Menoch. in d. 5. remedio q.1. per totum à nu.6. vsque ad num.31.

12 Et in acquisitione quasi possessionis seruitutis scientia, & patientia aduersarij requiritur, Menoch. in dicto quinto remedio q. 2. num. 32.& seq.

13 Et talis agens confessoria, vel negatoria debet probare dominium, Menoch. in d. 5. remedio num. 40. & seq. quia est in rem, & competit domino pro seruitute, l. 1. in princ.& ibi Bart.ff.si seruit. vendic. glossa in §.æque, in verbo altius, & ibi per Aret. cart. vlt. instit. de act.

Cap. XXVI. De interdicto, de aqua quotidiana, & extiua.

1 E HOC interdicto, de aqua quotidiana, & extiua latè scribitur per Menoch. in sexto remedio, ideo ad eum recurre: similiter de interdicto de riuis, & de interdicto de fonte, de quibus tractare non expedit, cum huiusmodi interdicta parum vsu esse noscantur in istis partibus, ideo ad tractatus particulares in Digesto, & Codice quando casus euenerit, recurrendū est: nam libellus de interdicto vti possidetis satis creuit contra meam intentionem, cum proposuerim quædam magis vtilia tractare, & ad mei vtilitatem congerere non transcribendo aliena, vt membranas implerem, licet in certis materijs aliter facere nequiuerim, tamen multa suppleui, & declaraui quæ aliquando pro communi hominum vtilitate deseruire poterunt, & ob id lector boni consulat.

Laus Deo, & Sanctiss. Trinitati, & gloriosissimæ virgini MARIAE *Matri D. N.* IESV CHRISTI, *cui honor, & gloria in sempiternum.*

Amen.

INDEX COPIOSISSIMVS RERVM, AC VERBORVM NOTATV DIGNORVM, QVAE IN HOC TRACTATV CONTINENTVR

SERIE ALFABETICO.

B

C

Cam-

Con-

D

Eccle-

E.

F

Fru-

G

Iudex

L

Occu-

Possi-

QVAN-

Q

R

S

Testi-

Tur-

FINIS.

INDEX CAPITVM Totius Operis.

ROMÆ,
Apud Io. Angelum Ruffinellum. M. DC.